

politički

ZATVORENIK

GODINA IX. - SIJEČANJ 1999. - CIJENA 10 KN

BROJ 82

C. 7. 1959.

- Napokon prihvaćene izmjene Zakona o pravima bivših političkih zatvorenika! •
- Pročišćeni tekst Zakona • Mužić o Stepinčevu odnosu prema slobodnom zidarstvu •
- Partizanski zločini u Imotskoj krajini i Gospicu •
- Dokumenti, sjećanja i svjedočenja •

U tom mladom ljetu, veselimo se!

Kako se ne radovati u ovoj, 1999. godini, kad nas ona predvodi u završetak drugog tisućljeća?! Što je sve prohuktalo u ovoj, u kojoj mi, Hrvati, ne možemo biti nezadovoljni, jer, eto, zaokružene su naše granice. Naši su vojnici, policajci i carinici uz nadpis što granicu označuje "REPUBLIKA HRVATSKA".

Kako se gordo treba osjećati svaki naš čovjek kad se susretne s našim graničarima, jer je to upozorenje svim dobromanjernim, ali i onim drugima: ovdje je zemљa Hrvata. Slobodna i nezavisna! Mi danas imamo svoju pušku na svome ramenu, a svoju, iako još tanku, lisnicu u svome džepu.

Ali, zar zaboravljamo što se sve dogodilo od prvog dana kad su naši hrabri pripadnici Zbora narodne garde zgrabili lovačke puške i slabe kalašnjikove, čije su se cijevi savijale od usijanja, nu odlučno su hitali na jugo-oklopnjake i borbene avione što su sijali smrti razarali naše gradove i sela. Složno se borili za slobodu što je zorila...

Koliko je mudrosti potrebno da se u tako neravnopravnoj i žilavoj borbi pobijedi! A POBIJEDILI SMO! Jer, što bi bilo da nije bilo dobrog vodstva i odlučnog zapovjedništva? ŠTO SMO SLOBODU POSTIGLI, ODLUČILA JE SLOGA UZ POLITIČKU MUDROST.

Predsjednik Tuđman i člani ljudi, koji su pokrenuli sveobči hrvatski demokratski pokret, da se strgnu lanci, "okovi teški" tuđih, nametnutih zatirača našeg imena i roda. HDZ je pokrenuo povijestni zamah da se sruši srbokomunistička sila, a nakon njega javljaju se i druge stranke s istim ciljem, da se Hrvatska oslobođi lažnog bratstva i jedinstva.

Nu, na žalost, sad to baš i nije tako. Nas, političke zatvorenike srušenog sustava, boli što se ovo sad događa. Toliko stranaka i svi hoće vlast, kao da ini više nije stalo do Hrvatske već do vlastitih ambicija i vlasti, jer, oni su tobože jedini koji mogu izvući zagrezla kola ove nacije u bolji život. A vidimo da su podložni slušati tuđe savjete i prikloniti se savjetu što ovu našu neovisnu državu žele oblikovati prema svojim "demokratskim" kalupima.

Dok se na Ovčari podiže spomenik žrtvama pokolja bezpomoćnih i nenaoružanih ranjenika iz vukovarske bolnice, demokratski svijet, iako to zna - šuti i ne osuđuje počinitelje i organizatore tih zločina. Zato emisari i ambasadori velesila bahato vrijedaju našeg Predsjednika, tj. suverena ove naše neovisne i slobodne države... S gađenjem sam pročitala kolumnu poštovane novinarke Dunje Ujević u *Večernjem listu* od 31.12.1998.: "Samo koji dan prije, kad je bilo došlo do verbalnog dvoboja između hrvatskog Predsjednika i američkog veleposlanika u Hrvatskoj, očevidci tvrde da je gosp. Montgomery, uzrutan iznad svake granice koja se smatra diplomatski dopuštenom, pred mnogim našim uzvanicima na jednom domjenku, o predsjedniku Tuđmanu govorio u smislu, ma neće on meni! Kome to Tuđman ne bi smio? Koja je to tema o kojoj predsjednik jedne suverene države, u vlastitoj zemlji, ne bi mogao izgovoriti mišljenje drugačije od onoga što ga ima veleposlanik druge države koji je u njegovoj zemlji gost?

Po logici veleposlanika i nazočnih, koji, barem diskretno, nisu protestirali na njegovu gestu. To znači svi, osim austrijskog veleposlanika, Bognera, koji je na to rekao: 'Gospodine, Vi ne možete ovdje tako razgovarati'. Pa jedino stranac staje u zaštitu dostojanstva ove zemlje i institucije njena predsjednika. Pitanje je, bi li se u Haagu događao slom svjetskoga pravnog poredka i bi li pritisci na Hrvatsku bili općenito takvi kakvi jesu, da u ovoj zemlji ima minimum opće suglasnosti o pitanjima koja su temeljna i o kojima nema diskusije, a kamoli hofiranja sračunatog na nečiju podporu: 'Eto, vidite, i mi smo vam dobrí'..."

Zaista, u Dunjinu razmišljanju pod naslovom "Korisni idioci" posebno se iztiče njezino pitanje: "Koji je to moral koji dopušta da se, u odnosu sa svijetom koji ne mora u svemu imati nužno iste interesne koje i mi, a priori daje prednost interesima toga svijeta? Kojim interesima?"...

Mi, bivši politički uznici, zbog interesa ove naše neovisne, suverene i demokratske Hrvatske, upozoravamo da se Vi, politički i stranački predstavnici, prestanete kockati svojom vlastitom Domovinom. Shvatite da i Vama Hrvatska mora biti iznad vlastitih ambicija. Zato svoj ugled i borbu upotrijebite na dobrobit Hrvatske, pa odlučite odbaciti mačeve, protiv onih što malo drugačije razmišljaju. To tražimo od svih, kako od stranke na vlasti, isto tako i od ovih najdržavotvornijih pravaških stranaka. Zna se da nikad i ne možemo imati povjerenje u one, koji su iz komunističke košnice, preko noći, postali veliki demokrati. Njihov rad i vlast je usjekla mnoge ožiljke na naša pleća i duše, zato im daleko kuća od nas. Stoga, otvorenih očiju i čvrste odluke za samo ovu i jedinu HRVATSKU, naprijed, pod geslom: za Hrvatsku uvijek!

Zatvorenik

GLASILO HRVATSKOG DRUŠTVA POLITIČKIH ZATVORENIKA

PREDSJEDNICA DRUŠTVA
Kaja Pereković

UREDNIČKI ODBOR GLASILA
Mato Marčinko, Višnja Sever,
Andrija Vučemil, Ljubomir Brdar,
Jure Knežević

GLAVNI UREDNIK
Tomislav Jonjić

UREDNIŠTVO I UPRAVA
10000 Zagreb
Trg kralja Petra Krešimira IV. br. 3
tel: 01/46 55 301, fax: 01/46 55 279

LEKTOR
Mario Bilić

PRIJELOM TEKSTA I TISAK
»MINIPRINT« Varaždin, T. Ujevića 32

CIJENA LISTA
Za Hrvatsku 10 kn
Godišnja pretplata za Hrvatsku 120 kn
za inozemstvo: Europa 240 kn
ili odgovarajući iznos u drugoj valutu;
prekomorske zemlje: 480 kn
ili odgovarajući iznos u drugoj valutu

Žiro račun: 30101-678-75868

Rukopisi se ne vraćaju,
list uredjuje Urednički odbor, sva prava pridržava
Hrvatsko društvo političkih zatvorenika.

Za sve informacije i kontakte u svezi
suradnje i pretplate tel.: 01/46 55 301,
radnim danom od 11-13 sati.

ISSN 1331-4688

Cijena oglašnog prostora:
posljednja stranica u boji: 4.000,00 kn
predposljednja stranica u boji: 3.500,00 kn
unutarnja crno-bijela stranica: 2.500,00 kn
1/2 crno bijelo: 1.250,00 kn
1/4 crno bijelo 700,00 kn

WWW: <http://www.hdpz.tel.hr/hdpz/>

Slika na naslovnoj stranici:
Gabrijel Jurkić (1886.- 1974.) -
Vedrina zimskog dana (akvarel, 1959.)

Slika na predposljednjoj stranici:
Jajce na razglednici iz 1916.

Slika na posljednjoj stranici:
Zemljovid Europe 1637.

Vaša predsjednica
Kaja Pereković

Uvodna riječ

Budućnost hrvatskog nacionalizma

Ima li hrvatski nacionalizam budućnost? Je li on nakon uzpostave neovisne hrvatske države izgubio povijestno opravdanje i smisao? To su pitanja koja se u Hrvatskoj posljednjih mjeseci očito s razlogom postavljaju, posebice u svezi s očevidnim narastanjem i izbornim pobedama snaga koje - najblaže rečeno - hrvatski nacionalizam drže zastarjelim i posve potrošenim motrištem društveno-političkih kretanja na prijelazu u treće tisućljeće.

Isto se pitanje postavlja ne samo na toj strani, nego i među pristašama i pobornicima starčevićeanske, pravaške misli. U tim redovima malodružje povećava i činjenica da se u javnosti stvara dojam kako su na braniku državotvorne misli doista samo potrošeni pojedinci koji - kako se nekad govorilo za francuzku emigraciju - nisu nikad ništa zaboravili, niti su kad što naučili, pa samo ponavljaju stare, otrcane i nesuvremene fraze, svojim naklapanjem svjedočeći vlastitu frustriranost, nemoć i nedostatak vizije. Odgovaraju li te predočbe stvarnom stanju, ili se ribari ljudskih duša u našim priobčivalima uspješno trse kompromitirati hrvatske nacionaliste, drugo je pitanje.

Mi vjerujemo da je stvarno stanje bitno drugačije. Mi vjerujemo daje bez hrvatskog nacionalizma budućnost Hrvatske upitna. Pode li se od postavke da je hrvatski nacionalizam i tijekom povijesti i danas bio i ostao izključivo obranbenom kategorijom, mi vjerujemo da on ima opravdanje i nakon stvaranja Republike Hrvatske. Osuvremenjen i obogaćen novim povijestnim, političkim, gospodarskim i kulturnim spoznajama, on mora biti putokaz za rješenje hrvatskoga pitanja u BiH (ako se tamo još išta može učiniti), ali i instrument očuvanja hrvatskoga nacionalnog bića u Bačkoj, Srijemu i Boki Kotorskoj.

U isto vrijeme njegova je uloga nezamjenjiva u hrvatskom približavanju tzv. ujedinjenoj Evropi. To približavanje ujedno je suočavanje s vlastitom poviješću, ali i još više od toga, približavanje Evropi izazvat će - kao što pokazuju primjeri niza europskih zemalja - prijepore i u pogledu hrvatske budućnosti. Činjenica da su pobornici brzopletoga srđanja u europske integracije najuriš zauzeli položaje u hrvatskoj javnosti, pokazuje da smo iz povijesti malo naučili. Iako nam predbacuju historicizam, kao da stalno previđamo protimbi i opreke koje u Hrvatskoj postoje stoljećima: Gajevo slavenstvo nasuprot Kuzmanićevu hrvatstvu, Starčevićevu i Kvaternikovo pravaštvu i "samohrvatstvu" nasuprot Strossmayerovu i Račkijevu slavjanskom "našijenstvu" i slavosrbstvu, Frankov taktički trijalinam protiv kvjetističkoga, jugoslavenskoga, prosrbskog Supilova i Trumbićeva koalicionalstva, Pavelićeva neovisna - nasuprot Mačekovoj "slobodnoj" jugoslavensko-federalističkoj i Hebrangovoj sovjetskoj, komunističkoj i opet jugoslavenskoj Hrvatskoj. I napokon, Tuđmanova odluka da (uz podporu većine manjih hrvatskih stranaka) ne propusti već prvu prigodu za uzpostavu države, nasuprot ljevičarsko-socijaldemokratskim frazama o federacijama i konfederacijama, koje se predlažu iz Europe i za koje bi ta Europa možda platila Judine škude, u obliku posebnoga, pridruženog statusa jugoslavenske (kon)federacije.

Razdjelnica kao daje konstanta. I čini se kako se produljuje u sadašnjost i u budućnost. Oni, koji se s ljubavlju i simpatijama vraćaju Gaju, Strossmayeru, Račkomu, Supilu, Mačeku i Hebrangu, koji iz njihova povijestnog primjera crpu duhovne uzore, i danas će čeznuti za utapanjem Hrvatske u Europskoj uniji. Oni, kojima na srcu leže simboli borbe za hrvatsku državnu neovisnost, žeće njezino očuvanje. Ne samo iz simboličkih razloga. Ne žeće dijeliti suverenitet s nikim, ako se to Hrvatskoj ne izplati. Ostalo je stvar matematike. Ako su pobornici utapanja u Evropi uvjereni u izpravnost svojih pogleda, ni oni se ne bi smjeli protiviti matematičkom dokazivanju svoje teze. Krajnje je vrijeme da mi, što bi Matoš kazao, me-koputni Hrvati shvatimo kako se šah politički igra glavom, a ne srcem. Pobjeda se dokazuje državnim proračunom, slobodom i standardom žitelja, a ne umilnim glasovima iz Bruxella-esa.

To je jedna od ključnih zadaća hrvatskog nacionalizma. Međutim, već na prvome koraku postavlja se krupno, možda i sudbonosno pitanje: kako se postaviti pred zaoštrenim stranačkim borbama u Hrvatskoj. Poduprijeti HDZ i dr. Tuđmana, kao snagu koja je ne-sumnjičivo najzaslužnija za uzpostavu neovisne Hrvatske i koja je ideološki najbliža hrvatskim nacionalistima, ali se prema njima počesto postavljala s omalovažavanjem, ili odgledati pobjedu oporbenog bloka predvođenu bivšim komunistima-socijalistima, kako bi u prijelaznom periodu nastupilo otrježnjenje i osnaženje (tj. organiziranje) nacionalističkih redova. Sve je izglednije da će se to, skoro hamletovsko pitanje, iz dana u dan postavljati u sve zaoštrenijem obliku...

Tomislav Jonjić

IZ SADRŽAJA

NAPOKON IZMJENE
ZAKONA! 4
Jure KNEZOVIĆ

NASTUPILA JE NOVA GODINA -
TREBA POLOŽITI RAČUN ZA
PROTEKLU 8
Kaja PEREKOVIC

SLOBODA KAO LJUBAV . . . 12
Darko GAŠPAROVIĆ

Veliki hrvatski memorandum nazvan
deklaracija (17.) 13
Mato MARČINKO

JESU LI FAŠIZAM I NACIONAL-
SOCIJALIZAM EKSPANZIONIS-
TIČKI? 15
Tomislav JONJIĆ

PODUNAVSKI (BAČKI) HRVATI U
ZBIVANJIMA 1848. - 1850. . . . 17
Dr. Ante SEKULIĆ

HRVATSKI KRALJ ZVONIMIR I
PAPA GRGUR VII. (3.) 19
Tomislav HERES

SKANDALI I BLAMAŽE (II.)
(kronika Ljeta
Gospodnjega 1998., drugi dio) . . 21
Ferdo ŠARIĆ

PRIČA O GRADU JAJCU. . . . 24
Mato MARČINKO

Titova ukazanja. 27
Stanislav PEJKOVIĆ

STEPINAC I MASONSTVO . . 29
Dr. Ivan MUŽIĆ

PORATNA UBOJSTVA VIŠE
IMOĆANA U SPLITU I
ZAGVOZDU. 34
Dr. Mate ŠIMUNDIĆ

KRVAVO HRVATSKO
POSlijeratno proljeće u
GOSPIĆU 36
Mr. Nikola BIĆANIĆ

DR. MEHMED ALAJBEGOVIĆ
(1906. - 1947.) 38
Mirsad BAKŠIĆ

SJEĆANJE NA JEDNO
POKOLJENJE ZADARSKE
MLADEŽI (I.) 42
Bruno ZORIĆ

KAKO JE DESETKOVAN
BRODSKI VAROŠ (II.) 44
Martin FILAJDIĆ

NI HIDROELEKTRA NE MOŽE
BEZ ROBOVSKE
RADNE SNAGE. 45
Augustin TOMLINOVIĆ-SAMAC

Dogodilo se u prosincu 1998.

1. XII. Obća skupština UN donijela rezoluciju o cjelovitosti BiH i jednakopravnosti sva tri konstitutivna naroda. Hrvatska jedan od sponzora rezolucije.
3. XII. Predstavnici šest oporbenih stranaka odbili otići na susret s Predsjednikom Republike, urečen za 4. prosinca. Predsjednik primio prvake HSP-a, HČSP-a, HKDU-a i KDM-a.
5. XII. U Zagrebu okončana dvodnevna donatorska konferencija (Konferencija o obnovi i razvitku Republike Hrvatske). Sudjelovalo 543 sudionika iz 46 zemalja i 23 međunarodne organizacije, a pomoć od ukupno deset milijuna DEM za razminiranje Hrvatskoj ponudile Francuzka, Italija, Europska komisija i Japan. Simboličnu pomoć ponudile Slovačka, Grčka i Rumunjska. Hrvatskoj se predbacuju "diskriminatorski zakoni", a na rubu konferencije Hrvatska s Bavarskom postigla sporazum o gradnji kanala Dunav - Sava, vrijednog 600 milijuna DEM.
6. XII. U Subotici utemeljen Hrvatski narodni savez, druga stranka vojvođanskih Hrvata
7. XII. Održana prva sjednica Središnjeg odbora HDZ-a i stranačkih zastupnika u Hrvatskome državnom saboru.
13. XII. Oporbena šestorka osvojila većinu na lokalnim izborima u Osijeku i Dubrovniku.
15. XII. Premijer Federacije BiH, Edhem Bičakčić, donio jednostranu odluku o suspenziji ugovora o bezcarinskom prometu robe s Republikom Hrvatskom.
16. XII. Neovisno povjerenstvo za medije u BiH (IMC) donijelo odluku da reemitiranje programa HRTV-a ima prestati čim bude uzpostavljen radio-televizijski sustav Federacije BiH. Odluka izazvala veliko nezadovoljstvo Hrvata.
16. XII. Prihvaćanjem deklaracije, u Madridu okončana dvodnevna konferencija Vijeća za provedbu mira u BiH (PIC). Iz svijeta prispjele uglavnom nepovoljne reakcije na nedavnu izjavu predsjednika Tuđmana, da je i vojском odgovoriti na možebitni daljnji nastavak provođanja SFOR-ovih snaga kod Martin Broda.
19. XII. Okončan trodnevni službeni posjet Predsjednika Republike Ruskoj Federaciji, tijekom kojeg je podpisano deset međudržavnih sporazuma.

oslijednih se nekoliko tjedana u hrvatskoj vanjskoj politici zabilježilo nekoliko događaja, koji dopuštaju razpravu o pitanju, smije li se očekivati da u hrvatskoj vanjskopolitičkoj orijentaciji nastupi promjena kursa. Nesumnjivo najznačajniji događaju jesu posjeti Predsjednika Republike Grčkoj i Rusiji, izjava američkoga veleposlanika Montgomerya da je *Zapad* u politici prema Hrvatskoj možda izabralo pogrešan pristup, te glasovi, da će u hrvatskoj politici približavanja tzv. europskim integracijskim doći do usporavanja, pa čak i preizpitivanja. Svaki od ovih koraka zasluguje da ga se pomnije razmotri.

Čemu posjeti Grčkoj i Rusiji?

Svima nam je jasno da smo godinama izloženi kad žećem, kad slabijem pritisku zemalja članica EU i Sjedinjenih Američkih Država. Budući da taj pritisak, koji uobiće u obzir ne uzima naš povijestni razvoj, nedavni rat i naše unutarnjopolitičke prilike, te nas po kratkom postupku izjednačava s nekim drugim državama (pa čak i onima, koje su izazvale rat i krvavo ga vodile) s pravom nerijedko doživljavamo nemoralnim, ne treba čuditi da je posjet predsjednika Tuđmana Grčkoj, a potom i Rusiji ponegdje doživen s polivalama i odobravanjem u stilu one "sad čemo mi njima pokazati".

Međutim, mi smo preslabi da bismo "njima" nešto "pokazali", tim prije što je svakom promatraču jasno kako u hrvatskoj vanjskoj politici nije nastupio diskontinuitet odnosno prekid s dosadašnjom orijentacijom. Hrvatska ni geopolitički ni kulturno ni gospodarski ne može biti tješnje povezana s Grčkom i Rusijom. Za to ne postoje ni objektivne ni subjektivne predpostavke. Baš naprotiv. Stoga - i ako nema razloga odklanjati skladnije odnose s europskim Iztokom - ima još manje razloga predstavljati podhvatne iz jeseni 1998. zvjezdanim vrhuncima hrvatske vanjske politike.

Kad bismo imali posve kratko pamćenje, možda bi nam se i mogla prodati magla o "nepristranu" i "konstruktivnu" držanju Grčke i Rusije u nedavnom ratu. Ta, svi mi dobro se sjećamo grčko-ruskog podupiranja srpskoga i velikosrbske ekspanzije, ruskog protivljenja hrvatskim zahtjevima u Glavnoj skupštini i pred Vijećem sigurnosti UN, grčkoga kršenja sankcija protu SRJ (pa čak i na izravnu štetu Hrvatske, kao u slučaju ukradenih i Grčkoj prodanih kanadera).

SMIJIU LI SE OČEKIVATI PROMJENE U VANJSKOJ POLITICI?

Težimo li, pak, dobrim odnosima s iztočnim zemljama, onda treba birati s kojim se to iztočnim susjedima izplati njezini odnose. Bez obzira na sva Potemkinova sela, koja se u tisku pod nadzorom vladajuće stranke kušaju brižno izgraditi, nepristrani se stručnjaci slažu u tome, da će gospodarska korist od Predsjednikovih posjeta Ateni i Moskvi biti razmjerno mala. A da bi nam bile jasnije druge dimenzije tih posjeta u ovo vrijeme (jer *timing* je u politici neobično važan), možda se valja upitati kakvaje potrošnja njima poslana ne Americi, nego Turcima, Albaniji, kosovskim Albancima i nama najbližima, bosanskohercegovačkim muslimanima. Ili i tu kročimo starim stazama?

Što hoće reći Montgomery?

Izjava američkog veleposlanika u Hrvatskoj, da je zapadni pristup prema Hrvatskoj dosad bio pogrešan, i da su ga mnogi Hrvati doživljavali kao pritisak, u nekim se krugovima hoće protumačiti kao pozitivan korak, koji je - između ostaloga - posljedicom spomenuta dva Tuđmanova posjeta inozemstvu. Da je riječ o sasvim krivoj prosudbi, priznao je u hrvatski veleposlanik u Washingtonu. **Žužul** je potvrdio kako u američkoj politici prema Hrvatskoj nije nastupila nikakva promjena.

Kako onda tumačiti prividno protuslovje između agresivnoga Montgomerijeva napadaja na Tuđmana 23. prosinca, kad ga je austrijski kolega **Bogner**, unatoč uključenim kamerama upozorio na nediplomatičnost takvih izjava i kasnije naizgled pomirljive izjave za *Glas Amerike*?

Tu nema nikakva protuslovља: riječ je o istoj politici i težnji za postignućem istih ciljeva. Jedino što se - očito po ono prastaroj da valja postupati *fortitum in re, suctriter in modo* - shvatilo da agresivni i neodmjereni nastupi zapadnih diplomata omogućuju vladajućoj stranci da se manje ili više uspješno predstavi kao jedini branici hrvatskoga identiteta i dostojanstva. Zapadne kritike se u hrvatskome političkom centru i na desnici doživljavaju

kao pritisak, pa uslijed toga dolazi do homogenizacije i otpora.

Montgomeryev nagovještaj promjene stila potvrđuje da je Washington, a s njime nesumnjivo i dio Europe - izgubio nadu da bi svoje ciljeve mogao ostvariti uz pomoć ili posredovanje vladajuće stranke. Iako su njezini predstavnici, samo dijelom po logici stvari, puno češće bili u prigodi popuštati Washington i Bruxellesu (Martin Brod i slučajevi imenovanja generala HVO-a samo su kap u tome nepreglednu moru!), tzv. Zapad očito računa s oporbom. Iz bosanskih je izbora naučio: otvorenim podupiranje oporbe, odnosno otvorenim napadanjem HDZ-a (analogije postoje u sva tri naroda!) sam sebi pravi medvjedu uslugu. Tu pogrešku u Republici Hrvatskoj ne kani počiniti.

Drugo je pitanje, hoće li oporbena šestorka ostati homogena i hoće li doista nacionalne interese žrtvovati hvalospjevima iz zapadnih prijestolnica. S jedne strane, suludo je tvrditi da oporbene stranke čine "nacionalne izdajice", jer narod koji bi imao tolikih izdajica u vlastitoj državi, doista ne bi zasluzivao obstanak. S druge strane, da će sadašnji sklad dugo potrajati, težko je vjerovati. Ali, upravo iz raznorodnosti oporbene šestorke dade se naslutiti kako će taj savez puknuti najkasnije nakon izbora, što znači da ni možebitna podpuna smjena vlasti ne će presudno ugroziti nacionalne interese.

I dalje prema europskim integracijama?

Ono u čemu će nesumnjivo biti razlika između vlade HDZ-a i moguće buduće vlade oporbene koalicije, jest odnos prema BiH i odnos prema tzv. ujedinjenoj Europi. Ako smo u BiH "trajno zaštitili interes hrvatskog naroda", kao što se u tolikim prigodama svečano izjavljivalo, onda je promjena vlasti u Republici Hrvatskoj tek od uzgredna utjecaja na položaj tamošnjih Hrvata. Međutim, budući da je posljednjih nekoliko godina toliko prigoda, izpada, "slučajeva" i afera ok-

rutno demantiralo te izjave, jasno je da povoljan položaj Hrvata u BiH nije osiguran. Naprotiv, Hrvata tamo danas ima tristotinjak tisuća, a prevladava tendencija izseljavanja.

Bjelodano je egzistencijalno ugroženo sve osim Zapadne Hercegovine, a ni ona bez Republike Hrvatske nema izgleda za demografski (kasnije i svaki drugi) oporavak i napredak. S obzirom na to da je čitava BiH pretvorena u protektorat, očito s oduljim rokom trajanja, možda je pravo pitanje može li ijedna vlada u Republici Hrvatskoj osigurati obstanak Hrvata u BiH. Ako je to pitanje neumjesno (a zasad samo nuda govori da je tako), onda je težko pitanje u kakvu će se položaju oni naći kad ih znatan dio oporbe počne tretirati kao podpune strance. (Ovdje se misli na nepravašku oporbu, jer za pravašku nema razlike između Hrvata u Republici Hrvatskoj i BiH.)

Svakako se ne čini, da će predpostavljeno zatopljavanje između tadašnjeg Zagreba i Sarajeva biti dovoljno jamstvo obstanka Hrvata u BiH. Ni time što će oporbena vlada vjerojatno održavati manje napete odnose s "Euronrom", ne treba očekivati bitne poboljšice. Možda najkrupnija bude ta, daće se legitimirati, a vjerojatno i organizirati struja koja se diljem Europe kolokvijalno naziva "euroskeptičnom". Da će ona imati podršku i u dijelu današnjega HDZ-a, govore glasine o potrebi korekcije tzv. strateških ciljeva hrvatske države u pogledu približavanja europskim integracijama. Takav korak svakako valja pozdraviti, bez obzira na halabuku koja će se podići iz tobože neovisnih medija. Oni će "euroskepsi" htjeti poistovjetiti s primitivizmom i nedemokratičnošću, ali - na to kukakvičje jaje ne treba nasjedati. (M. P.)

NAPOKON IZMJENE ZAKONA!

Mnogi se sudionici 3. sabora HDPZ-a, održanog 18. studenoga 1995. sjećaju tog događaja kao prekretnice u odnosima Društva prema svojem članstvu. Velikom većinom oslobodili smo se narcisodnih bezčutnika i javno odkrili težko stanje, u kojem se nalaze bivši hrvatski politički uzničari. Predsjednik zagrebačke podružnice **Jure Knežović**, iznio je tada u svom izlaganju podatke koje je članstvo slušalo sa zebnjom. Tad je prosječna mirovina političkog zatvorenika bila 827,90 kuna, a robijaš s najduljim uzničkim stazom imao je 17 kuna po godini miroviniskog staža. U Fondu mirovinskog osiguranja našli smo se skupa, na državnom teretu, s bivšim udbašima, jugooficirima i ostalim zatiračima hrvatske države, ali odnos tereta bio je 97,84% za zatirače hrvatske slobode prema 2,16% za one koji su trpjeli za hrvatsku samostalnost i dali svoje najbolje godine provodeći na prisilnom radu, u nečovječnim uvjetima, stvarajući dobra koja i danas služe našim sugrađanima.

Naši ljudi su se u čuđenju pitali zašto im se mirovina za više godina robije povećava samo u lipama. Netko je dobio nešto, netko ništa. Odgovori su uglavnom bili: **Takav je zakon!** A to je značilo da naš Zakon o pravima bivših političkih zatvorenika nije bio dobar i da ga treba popraviti ili mijenjati. Iste godine u lipnju osnovanje Zagrebačka podružnica, paje - oslobođivši se centralnog tutorstva - dobila mogućnost slobodne skrbi o svojim članovima.

Uloga zagrebačke podružnice

Prvi posao zagrebačke podružnice bilo je osnivanje Socijalnog odbora radi uspostavljanja socijalnog stanja, a drugo Pravničkog odbora radi izrade Prijedloga zakona za izmjenu i dopunu Zakona o pravima bivših političkih zatvorenika.

Pozvani su naši članovi pravnici, kojih u Podružnici Zagreb imaoko 30-tak i bivši politički zatvorenici. Djelatno su suradivali sljedeći: **Filip Bagić, Ivan Brizić, Zvonimir Dusper, Ivan Gabelica, Jure Knežović, Slavko Lončar, Vlado Marović, Vladimir Naglić, Slavko Radičević, Ante Šimović, Marijan Šugar, Tomislav Vukasović, Stjepan Zerec i Jure Zovko.** Utrošeno je mnogo truda i vremena oko izrade Prijedloga, a posebno se pazilo da se ne ošteći hrvatska država. Nije se tražilo uklanjanje povlastica onima koji ih, mada ne-

Piše:

Jure KNEŽOVIĆ

pravedno, uživaju, nego se htjelo samo izpravljanje pedesetgodišnje nepravde, jer se lučonoše hrvatske slobode i u slobodnoj državi Hrvatskoj i dalje de facto kažnjavaju odnosno drže građanima drugoga reda.

Zato se je predložilo da se dodatak stupnjuje prema izdržanoj kazni, iako znademo da je netko mogao izdržati i malu kaznu, ali zato biti cijelog života proskribiran, maltretiran i zapostavljan, jer je takav bio sustav. Prijedlog je bio da se izravnaju državljeni Republike Hrvatske bez obzira gdje žive, a što se mirovine tiče, da se mirovinska osnovica uveća osobi ako je izdržala

- 1) do 6 mjeseci zatvora ili pritvora za 25%
- 2) od 6 mjeseci do 1 godine zatvora ili pritvora za 35%
- 3) od 1 godine do 2 godine zatvora ili pritvora za 40%
- 4) od 2 godine do 3 godine zatvora ili pritvora za 50%
- 5) od 3 godine do 5 godina zatvora ili pritvora za 65%
- 6) od 5 godina do 7,5 godina zatvora ili pritvora za 80%
- 7) od 7,5 godina do deset godina zatvora ili pritvora za 90%
- 8) više od deset godina zatvora ili pritvora za 100%.

Što se tiče naknade, predlagali smo u početku ozakonjenje 54 kune, ali smo kasnije (radi spore izplate) zatražili da to bude 1/30 prosječne plaće iz prosinca koji predhodi izplati, jer je to visina jedne prosječne dnevnice, kako je bila u prosincu 1995., po kojoj je u 1996. i počela izplata jedne četvrtine od 54 kune.

Da sad ne nabrajam što smo sve predlagali, upućujem zainteresirane da to mogu pročitati u *Zatvoreniku* br. 52/53 (srpanj/kolovož davne 1996.). Našim Prijedlogom nastojali smo znatno popraviti materijalno-pravni položaj bivših političkih uzničara i učiniti da među njima više ne bude socijalnih slučajeva. Na taj način vratio bi im se davno pogaženo dostojanstvo i donekle bi u materijalno-pravnom smislu bili približeni svojim progoniteljima i krvnicima.

Naš Prijedlog nije u cijelosti ozakonjen. Ostali smo za mnoge stvari uzkraćeni, a moram napomenuti nekoliko najboljih;

- članovi obitelji osobe koja je smrtno stradala u zatvoru ostali su praktično bez ikakva prava, osim prava na naknadu;

- Hrvati, bivši politički politički uzničari, koji primaju mirovine iz država s kojima ne postoji međudržavni ugovor o socijalnom i mirovinskom osiguranju, ostali su bez prava na mirovinu po ovom zakonu, osim prava na naknadu;

- oslobođanje članova obitelji, koji po političkom uzniku imaju zdravstveno osiguranje, od participacije nije ostvareno;

- pravo prvenstva pri rješavanju stambenog pitanja i smještaja bivših političkih zatvorenika u umirovljeničke domove nije ostavareno.

Što je onda prihvaćeno?

Pogledajmo kako izgleda novi Zakon. U tekstu je **nowo** odtisnuto mastnim slovima.

ZAKON

O PRAVIMA BIVŠIH POLITIČKIH ZATVORENIKA (AUTORSKI PROČIŠĆENI TEKST)

Članak 1.

Ovim zakonom uređuju se prava iz miroviniskog osiguranja i prava iz rada i po osnovi rada bivšim političkim zatvorenicima, pravo na naknadu štete koju su uslijed nepravednosti osude, progona, zlostavljanja, te društvene i svekolike diskvalifikacije pretrpjeli, postupak i rokovi za ostvarivanje tih prava, kao i tijelanaladžnazaprovođenje postupaka radi ostvarivanje tih prava.

Članak 2.

Političkim zatvorenikom u smislu ovoga Zakona smatra se hrvatski državljanin koji ima prebivalište na području Republike Hrvatske ako je radi svojih političkih uvjerenja ili političkog otpora i borbe za samostalnu hrvatsku državu bio lišen slobode u razdoblju od 1. prosinca 1918. godine do

8. listopada 1991. godine.
Hrvatski državljanin koji nema prebivalište na području Republike Hrvatske, a ispunjava ostale uvjete iz stavka 1. ovoga članka, smatra se političkim zatvorenikom ako je do dana stupanja na snagu ovog Zakona imao na području Republike Hrvatske prebivalište najmanje deset godina.

Iznimno status bivšeg političkog zatvorenika, u smislu ovoga Zakona, može se priznati odlukom nadležnog tijela osobi koja ne ispunjava uvjete iz stavka 2. ovoga članka ako je to u interesu Republike Hrvatske.

Prepostavka svojstvu političkog zatvorenika je odluka nadležnog organa temeljem koje je osoba iz stavka 1. ovoga članka bila lišena slobode.

Svojstvo političkog zatvorenika može se, ako nije moguće pribaviti odluku iz stavka 4. ovoga članka, priznati na temelju obrazloženog mišljenja Hrvatskog društva političkih zatvorenika, koje se u tom slučaju smatra dokaznim sredstvom.

Članak 3.

Osobi iz članka 2. ovoga zakona razdoblje u kojem je bila lišena sloboda priznaje se u mirovinski staž kao staž osiguranja u dvosrpskom trajanju.

Osobi iz stavka 1. ovoga članka priznaje se u mirovinski staž kao staž osiguranja u jednostrukom trajanju vrijeme nezaposlenosti nakon izlaska iz zatvora.

Staž osiguranja, iz stavka 1. i 2. ovoga članka priznaje se kao radni staž za ostvarivanje prava iz rada i po osnovi rada.

Članak 4.

(1) Osobi iz članka 2. ovoga Zakona mirovina se određuje prema čl. 74. do 81. Zakona o mirovinskom osiguranju, ako ovim zakonom nije drukčije određeno.

(2) Osobi iz čl. 2. ovoga Zakona prosječni vrijednosni bodovi utvrđuju se:

3) prema članku 75., odnosno članku 184. Zakona o mirovinskom osiguranju, ili

4) tako da se vrijednosni bodovi utvrđeni za godinu koja predodi godini stjecanja prava na mirovinu podijele s razdobljem za koje su obračunati,

5) tako da se vrijednosni bodovi utvrđeni za godinu koja predodi godini stjecanja prava na mirovinu podijele sa 1,4.

(3) Prosječni vrijednosni bodovi iz stavka 2. ovoga članka primjenjuju se od dana utvrđenja do dana ugovorene primjene odredbe članka 1. ovoga članka.

2. ovoga Zakona provela u zatvoru ili pritvoru, i to:

- 1) za 25% ako je izdržala do šest mjeseci zatvora ili pritvora
- 2) za 35% ako je izdržala od šest mjeseci do godinu zatvora ili pritvora
- 3) za 40% ako je izdržala od godinu do dvije godine zatvora ili pritvora
- 4) za 50% ako je izdržala od dvije godine do tri godine zatvora ili pritvora
- 5) za 65% ako je izdržala od tri godine do pet godina zatvora ili pritvora
- 6) za 80% ako je izdržala od pet godina do sedam godina i šest mjeseci zatvora ili pritvora
- 7) za 90% ako je izdržala od sedam godina i šest mjeseci do deset godina zatvora ili pritvora
- 8) za 100% ako je izdržala više od deset godina zatvora ili pritvora

(4) Ako je osoba iz članka 2. ovoga Zakona umrla, pravo na naknadu imaju bračni drugi i djeca.

Članak 6.

Osoba iz članka 2. ovoga Zakona i članovi obitelji te osobe, mogu podnijeti zahtjev za priznavanje prava prema ovom Zakonu do 31. siječnja 1999.

Članak 7.

Uz zahtjev za priznavanje prava iz mirovinskog osiguranja prilaže se odluka iz članka 2. stavka 4. ovoga zakona, otpusnica kazneno-popravne ustanove ili druga odgovarajuća isprava kojom se dokazuje svojstvo političkog zatvorenika.

Dokaze iz stavka 1. ovoga članka Vlada Republike Hrvatske pribavit će i po službenoj dužnosti putem Ministarstva pravosuđa.

Članak 8.

Tijela koja vode odnosno čuvaju dokumentaciju potrebnu za dokazivanje svojstva političkog zatvorenika dužna su na zahtjev zainteresirane osobe izdati tu dokumentaciju u roku koji ne može biti duži od 60 dana od dana primitka zahtjeva.

Članak 9.

Ako je osoba iz članka 2. ovoga zakone umrla prije podnošenja zahtjeva za priznavanje prava iz mirovinskog osiguranja, zahtjev mogu podnijeti članovi njegove obitelji.

Članovima obitelji političkog zatvorenika u smislu ovoga zakona smatraju se osobe koje se u smislu propisa o mirovinskom osiguranju radnika smatraju članovima obitelji osiguranika.

Članak 10.

Ako je osoba iz članka 2. ovoga zakona za života ostvarila prava iz mirovinskog osiguranja prema ovom zakonu, članovima obitelji određuje se obiteljska mirovina prema propisima o mirovinskom osiguranju radnika od mirovine koja je osobi iz članka 2. ovoga zakona pripadala na dan njegove smrti.

U skladu s odredbom stavka 1. ovoga članka određuje se i obiteljska mirovina u slučaju iz članka 9. stavka 1. ovoga zakona.

ZASTUPNIČKI DOM HRVATSKOGA DRŽAVNOG SABORA

Prezuravni članak 19. Ustava Republike Hrvatske, donesen
ODLUKU

**O PROGLIŠENJU ZAKONA O IZMENAMA I DOPUNAMA
ZAKONA O PRAVIMA BIVŠIH POLITIČKIH ZATVORENICA**

Prispajanje Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o pravima bivših političkih zatvorenika, koji je donesen Zastupničkim domom Hrvatskog narodnog vijeća na sjednici 18. prosinca 1998.
Dopravljen: 27. prosinca 1998.

ZAKON

**O IZMENAMA I DOPUNAMA ZAKONA O PRAVIMA BIVŠIH
POLITIČKIH ZATVORENICA**

Članak 1.

(1) Zakon o pravima bivših političkih zatvorenika, u izmjeni člana 19. ovoga Zakona (predviđen u članku 1. stavku 4. odredbe člana 1. ovoga Zakona), u sljedećem tekstu:

(2) Uvezak je članek 2. ovoga Zakona, uvezak u članku 74. do 81. Zakona o mirovinskom osiguranju, ales osim u zasebnoj mjeri, uveden.

(3) Članak 1. stavak 1. ovoga Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o pravima bivših političkih zatvorenika, u izmjeni člana 19. ovoga Zakona, uveden.

(4) Tako da se uvezani bodovi iz člana 2. ovoga Zakona uvezu i u član 1. ovoga Zakona, u izmjeni člana 19. ovoga Zakona, uvedeni.

(5) Priznati veljajućim bodovima iz člana 2. ovoga Zakona povećavaju se prava na mirovinu počevši od dana uvezanja ovog Zakona.

(6) Uvezak je članek 2. ovoga Zakona, uvezak u članku 74. do 81. Zakona o mirovinskom osiguranju, u sljedećem tekstu:

(7) Uvezak je članek 2. ovoga Zakona, uvezak u članku 74. do 81. Zakona o mirovinskom osiguranju, u sljedećem tekstu:

(8) Uvezak je članek 2. ovoga Zakona, uvezak u članku 74. do 81. Zakona o mirovinskom osiguranju, u sljedećem tekstu:

(9) Uvezak je članek 2. ovoga Zakona, uvezak u članku 74. do 81. Zakona o mirovinskom osiguranju, u sljedećem tekstu:

(10) Uvezak je članek 2. ovoga Zakona, uvezak u članku 74. do 81. Zakona o mirovinskom osiguranju, u sljedećem tekstu:

(11) Uvezak je članek 2. ovoga Zakona, uvezak u članku 74. do 81. Zakona o mirovinskom osiguranju, u sljedećem tekstu:

(12) Uvezak je članek 2. ovoga Zakona, uvezak u članku 74. do 81. Zakona o mirovinskom osiguranju, u sljedećem tekstu:

(13) Uvezak je članek 2. ovoga Zakona, uvezak u članku 74. do 81. Zakona o mirovinskom osiguranju, u sljedećem tekstu:

(14) Uvezak je članek 2. ovoga Zakona, uvezak u članku 74. do 81. Zakona o mirovinskom osiguranju, u sljedećem tekstu:

(15) Uvezak je članek 2. ovoga Zakona, uvezak u članku 74. do 81. Zakona o mirovinskom osiguranju, u sljedećem tekstu:

(16) Uvezak je članek 2. ovoga Zakona, uvezak u članku 74. do 81. Zakona o mirovinskom osiguranju, u sljedećem tekstu:

(17) Uvezak je članek 2. ovoga Zakona, uvezak u članku 74. do 81. Zakona o mirovinskom osiguranju, u sljedećem tekstu:

(18) Uvezak je članek 2. ovoga Zakona, uvezak u članku 74. do 81. Zakona o mirovinskom osiguranju, u sljedećem tekstu:

(19) Uvezak je članek 2. ovoga Zakona, uvezak u članku 74. do 81. Zakona o mirovinskom osiguranju, u sljedećem tekstu:

(20) Uvezak je članek 2. ovoga Zakona, uvezak u članku 74. do 81. Zakona o mirovinskom osiguranju, u sljedećem tekstu:

(21) Uvezak je članek 2. ovoga Zakona, uvezak u članku 74. do 81. Zakona o mirovinskom osiguranju, u sljedećem tekstu:

(22) Uvezak je članek 2. ovoga Zakona, uvezak u članku 74. do 81. Zakona o mirovinskom osiguranju, u sljedećem tekstu:

(23) Uvezak je članek 2. ovoga Zakona, uvezak u članku 74. do 81. Zakona o mirovinskom osiguranju, u sljedećem tekstu:

(24) Uvezak je članek 2. ovoga Zakona, uvezak u članku 74. do 81. Zakona o mirovinskom osiguranju, u sljedećem tekstu:

(25) Uvezak je članek 2. ovoga Zakona, uvezak u članku 74. do 81. Zakona o mirovinskom osiguranju, u sljedećem tekstu:

(26) Uvezak je članek 2. ovoga Zakona, uvezak u članku 74. do 81. Zakona o mirovinskom osiguranju, u sljedećem tekstu:

(27) Uvezak je članek 2. ovoga Zakona, uvezak u članku 74. do 81. Zakona o mirovinskom osiguranju, u sljedećem tekstu:

(28) Uvezak je članek 2. ovoga Zakona, uvezak u članku 74. do 81. Zakona o mirovinskom osiguranju, u sljedećem tekstu:

(29) Uvezak je članek 2. ovoga Zakona, uvezak u članku 74. do 81. Zakona o mirovinskom osiguranju, u sljedećem tekstu:

(30) Uvezak je članek 2. ovoga Zakona, uvezak u članku 74. do 81. Zakona o mirovinskom osiguranju, u sljedećem tekstu:

(31) Uvezak je članek 2. ovoga Zakona, uvezak u članku 74. do 81. Zakona o mirovinskom osiguranju, u sljedećem tekstu:

(32) Uvezak je članek 2. ovoga Zakona, uvezak u članku 74. do 81. Zakona o mirovinskom osiguranju, u sljedećem tekstu:

(33) Uvezak je članek 2. ovoga Zakona, uvezak u članku 74. do 81. Zakona o mirovinskom osiguranju, u sljedećem tekstu:

(34) Uvezak je članek 2. ovoga Zakona, uvezak u članku 74. do 81. Zakona o mirovinskom osiguranju, u sljedećem tekstu:

(35) Uvezak je članek 2. ovoga Zakona, uvezak u članku 74. do 81. Zakona o mirovinskom osiguranju, u sljedećem tekstu:

(36) Uvezak je članek 2. ovoga Zakona, uvezak u članku 74. do 81. Zakona o mirovinskom osiguranju, u sljedećem tekstu:

(37) Uvezak je članek 2. ovoga Zakona, uvezak u članku 74. do 81. Zakona o mirovinskom osiguranju, u sljedećem tekstu:

(38) Uvezak je članek 2. ovoga Zakona, uvezak u članku 74. do 81. Zakona o mirovinskom osiguranju, u sljedećem tekstu:

(39) Uvezak je članek 2. ovoga Zakona, uvezak u članku 74. do 81. Zakona o mirovinskom osiguranju, u sljedećem tekstu:

(40) Uvezak je članek 2. ovoga Zakona, uvezak u članku 74. do 81. Zakona o mirovinskom osiguranju, u sljedećem tekstu:

(41) Uvezak je članek 2. ovoga Zakona, uvezak u članku 74. do 81. Zakona o mirovinskom osiguranju, u sljedećem tekstu:

(42) Uvezak je članek 2. ovoga Zakona, uvezak u članku 74. do 81. Zakona o mirovinskom osiguranju, u sljedećem tekstu:

(43) Uvezak je članek 2. ovoga Zakona, uvezak u članku 74. do 81. Zakona o mirovinskom osiguranju, u sljedećem tekstu:

(44) Uvezak je članek 2. ovoga Zakona, uvezak u članku 74. do 81. Zakona o mirovinskom osiguranju, u sljedećem tekstu:

(45) Uvezak je članek 2. ovoga Zakona, uvezak u članku 74. do 81. Zakona o mirovinskom osiguranju, u sljedećem tekstu:

(46) Uvezak je članek 2. ovoga Zakona, uvezak u članku 74. do 81. Zakona o mirovinskom osiguranju, u sljedećem tekstu:

(47) Uvezak je članek 2. ovoga Zakona, uvezak u članku 74. do 81. Zakona o mirovinskom osiguranju, u sljedećem tekstu:

(48) Uvezak je članek 2. ovoga Zakona, uvezak u članku 74. do 81. Zakona o mirovinskom osiguranju, u sljedećem tekstu:

(49) Uvezak je članek 2. ovoga Zakona, uvezak u članku 74. do 81. Zakona o mirovinskom osiguranju, u sljedećem tekstu:

(50) Uvezak je članek 2. ovoga Zakona, uvezak u članku 74. do 81. Zakona o mirovinskom osiguranju, u sljedećem tekstu:

(51) Uvezak je članek 2. ovoga Zakona, uvezak u članku 74. do 81. Zakona o mirovinskom osiguranju, u sljedećem tekstu:

(52) Uvezak je članek 2. ovoga Zakona, uvezak u članku 74. do 81. Zakona o mirovinskom osiguranju, u sljedećem tekstu:

(53) Uvezak je članek 2. ovoga Zakona, uvezak u članku 74. do 81. Zakona o mirovinskom osiguranju, u sljedećem tekstu:

(54) Uvezak je članek 2. ovoga Zakona, uvezak u članku 74. do 81. Zakona o mirovinskom osiguranju, u sljedećem tekstu:

(55) Uvezak je članek 2. ovoga Zakona, uvezak u članku 74. do 81. Zakona o mirovinskom osiguranju, u sljedećem tekstu:

(56) Uvezak je članek 2. ovoga Zakona, uvezak u članku 74. do 81. Zakona o mirovinskom osiguranju, u sljedećem tekstu:

(57) Uvezak je članek 2. ovoga Zakona, uvezak u članku 74. do 81. Zakona o mirovinskom osiguranju, u sljedećem tekstu:

(58) Uvezak je članek 2. ovoga Zakona, uvezak u članku 74. do 81. Zakona o mirovinskom osiguranju, u sljedećem tekstu:

(59) Uvezak je članek 2. ovoga Zakona, uvezak u članku 74. do 81. Zakona o mirovinskom osiguranju, u sljedećem tekstu:

(60) Uvezak je članek 2. ovoga Zakona, uvezak u članku 74. do 81. Zakona o mirovinskom osiguranju, u sljedećem tekstu:

(61) Uvezak je članek 2. ovoga Zakona, uvezak u članku 74. do 81. Zakona o mirovinskom osiguranju, u sljedećem tekstu:

(62) Uvezak je članek 2. ovoga Zakona, uvezak u članku 74. do 81. Zakona o mirovinskom osiguranju, u sljedećem tekstu:

(63) Uvezak je članek 2. ovoga Zakona, uvezak u članku 74. do 81. Zakona o mirovinskom osiguranju, u sljedećem tekstu:

(64) Uvezak je članek 2. ovoga Zakona, uvezak u članku 74. do 81. Zakona o mirovinskom osiguranju, u sljedećem tekstu:

(65) Uvezak je članek 2. ovoga Zakona, uvezak u članku 74. do 81. Zakona o mirovinskom osiguranju, u sljedećem tekstu:

(66) Uvezak je članek 2. ovoga Zakona, uvezak u članku 74. do 81. Zakona o mirovinskom osiguranju, u sljedećem tekstu:

(67) Uvezak je članek 2. ovoga Zakona, uvezak u članku 74. do 81. Zakona o mirovinskom osiguranju, u sljedećem tekstu:

(68) Uvezak je članek 2. ovoga Zakona, uvezak u članku 74. do 81. Zakona o mirovinskom osiguranju, u sljedećem tekstu:

(69) Uvezak je članek 2. ovoga Zakona, uvezak u članku 74. do 81. Zakona o mirovinskom osiguranju, u sljedećem tekstu:

(70) Uvezak je članek 2. ovoga Zakona, uvezak u članku 74. do 81. Zakona o mirovinskom osiguranju, u sljedećem tekstu:

(71) Uvezak je članek 2. ovoga Zakona, uvezak u članku 74. do 81. Zakona o mirovinskom osiguranju, u sljedećem tekstu:

(72) Uvezak je članek 2. ovoga Zakona, uvezak u članku 74. do 81. Zakona o mirovinskom osiguranju, u sljedećem tekstu:

(73) Uvezak je članek 2. ovoga Zakona, uvezak u članku 74. do 81. Zakona o mirovinskom osiguranju, u sljedećem tekstu:

(74) Uvezak je članek 2. ovoga Zakona, uvezak u članku 74. do 81. Zakona o mirovinskom osiguranju, u sljedećem tekstu:

(75) Uvezak je članek 2. ovoga Zakona, uvezak u članku 74. do 81. Zakona o mirovinskom osiguranju, u sljedećem tekstu:

(76) Uvezak je članek 2. ovoga Zakona, uvezak u članku 74. do 81. Zakona o mirovinskom osiguranju, u sljedećem tekstu:

(77) Uvezak je članek 2. ovoga Zakona, uvezak u članku 74. do 81. Zakona o mirovinskom osiguranju, u sljedećem tekstu:

(78) Uvezak je članek 2. ovoga Zakona, uvezak u članku 74. do 81. Zakona o mirovinskom osiguranju, u sljedećem tekstu:

(79) Uvezak je članek 2. ovoga Zakona, uvezak u članku 74. do 81. Zakona o mirovinskom osiguranju, u sljedećem tekstu:

(80) Uvezak je članek 2. ovoga Zakona, uvezak u članku 74. do 81. Zakona o mirovinskom osiguranju, u sljedećem tekstu:

(81) Uvezak je članek 2. ovoga Zakona, uvezak u članku 74. do 81. Zakona o mirovinskom osiguranju, u sljedećem tekstu:

(82) Uvezak je članek 2. ovoga Zakona, uvezak u članku 74. do 81. Zakona o mirovinskom osiguranju, u sljedećem tekstu:

(83) Uvezak je članek 2. ovoga Zakona, uvezak u članku 74. do 81. Zakona o mirovinskom osiguranju, u sljedećem tekstu:

(84) Uvezak je članek 2. ovoga Zakona, uvezak u članku 74. do 81. Zakona o mirovinskom osiguranju, u sljedećem tekstu:

(85) Uvezak je članek 2. ovoga Zakona, uvezak u članku 74. do 81. Zakona o mirovinskom osiguranju, u sljedećem tekstu:

(86) Uvezak je članek 2. ovoga Zakona, uvezak u članku 74. do 81. Zakona o mirovinskom osiguranju, u sljedećem tekstu:

(87) Uvezak je članek 2. ovoga Zakona, uvezak u članku 74. do 81. Zakona o mirovinskom osiguranju, u sljedećem tekstu:

(88) Uvezak je članek 2. ovoga Zakona, uvezak u članku 74. do 81. Zakona o mirovinskom osiguranju, u sljedećem tekstu:

(89) Uvezak je članek 2. ovoga Zakona, uvezak u članku 74. do 81. Zakona o mirovinskom osiguranju, u sljedećem tekstu:

(90) Uvezak je članek 2. ovoga Zakona, uvezak u članku 74. do 81. Zakona o mirovinskom osiguranju, u sljedećem tekstu:

(91) Uvezak je članek 2. ovoga Zakona, uvezak u članku 74. do 81. Zakona o mirovinskom osiguranju, u sljedećem tekstu:

(92) Uvezak je članek 2. ovoga Zakona, uvezak u članku 74. do 81. Zakona o mirovinskom osiguranju, u sljedećem tekstu:

(93) Uvezak je članek 2. ovoga Zakona, uvezak u članku 74. do 81. Zakona o mirovinskom osiguranju, u sljedećem tekstu:

(94) Uvezak je članek 2. ovoga Zakona, uvezak u članku 74. do 81. Zakona o mirovinskom osiguranju, u sljedećem tekstu:

(95) Uvezak je članek 2. ovoga Zakona, uvezak u članku 74. do 81. Zakona o mirovinskom osiguranju, u sljedećem tekstu:

(96) Uvezak je članek 2. ovoga Zakona, uvezak u članku 74. do 81. Zakona o mirovinskom osiguranju, u sljedećem tekstu:

(97) Uvezak je članek 2. ovoga Zakona, uvezak u članku 74. do 81. Zakona o mirovinskom osiguranju, u sljedećem tekstu:

(98) Uvezak je članek 2. ovoga Zakona, uvezak u članku 74. do 81. Zakona o mirovinskom osiguranju, u sljedećem tekstu:

(99) Uvezak je članek 2. ovoga Zakona, uvezak u članku 74. do 81. Zakona o mirovinskom osiguranju, u sljedećem tekstu:

(100) Uvezak je članek 2. ovoga Zakona, uvezak u članku 74. do 81. Zakona o mirovinskom osiguranju, u sljedećem tekstu:

(101) Uvezak je članek 2. ovoga Zakona, uvezak u članku 74. do 81. Zakona o mirovinskom osiguranju, u sljedećem tekstu:

(102) Uvezak je članek 2. ovoga Zakona, uvezak u članku 74. do 81. Zakona o mirovinskom osiguranju, u sljedećem tekstu:

(103) Uvezak je članek 2. ovoga Zakona, uvezak u članku 74. do 81. Zakona o mirovinskom osiguranju, u sljedećem tekstu:

(104) Uvezak je članek 2. ovoga Zakona, uvezak u članku 74. do 81. Zakona o mirovinskom osiguranju, u sljedećem tekstu:

(105) Uvezak je članek 2. ovoga Zakona, uvezak u članku 74. do 81. Zakona o mirovinskom osiguranju, u sljedećem tekstu:

(106) Uvezak je članek 2. ovoga Zakona, uvezak u članku 74. do 81. Zakona o mirovinskom osiguranju, u sljedećem tekstu:

(107) Uvezak je članek 2. ovoga Zakona, uvezak u članku 74. do 81. Zakona o mirovinskom osiguranju, u sljedećem tekstu:

(108) Uvezak je članek 2. ovoga Zakona, uvezak u članku 74. do 81. Zakona o mirovinskom osiguranju, u sljedećem tekstu:

(109) Uvezak je članek 2. ovoga Zakona, uvezak u članku 74. do 81. Zakona o mirovinskom osiguranju, u sljedećem tekstu:

(110) Uvezak je članek 2. ovoga Zakona, uvezak u članku 74. do 81. Zakona o mirovinskom osiguranju, u sljedećem tekstu:

(111) Uvezak je članek 2. ovoga Zakona, uvezak u članku 74. do 81. Zakona o mirovinskom osiguranju, u sljedećem tekstu:

(112) Uvezak je članek 2. ovoga Zakona, uvezak u članku 74. do 81. Zakona o mirovinskom osiguranju, u sljedećem tekstu:

(113) Uvezak je članek 2. ovoga Zakona, uvezak u članku 74. do 81. Zakona o mirovinskom osiguranju, u sljedećem tekstu:

(114) Uvezak je članek 2. ovoga Zakona, uvezak u članku 74. do 81. Zakona o mirovinskom osiguranju, u sljedećem tekstu:

(115) Uvezak je članek 2. ovoga Zakona, uvezak u članku 74. do 81. Zakona o mirovinskom osiguranju, u sljedećem tekstu:

(116) Uvezak je članek 2. ovoga Zakona, uvezak u članku 74. do 81. Zakona o mirovinskom osiguranju, u sljedećem tekstu:

(117) Uvezak je članek 2. ovoga Zakona, uvezak u članku 74. do 81. Zakona o mirovinskom osiguranju, u sljedećem tekstu:

(118) Uvezak je članek 2. ovoga Zakona, uvezak u članku 74. do 81. Zakona o mirovinskom osiguranju, u sljedećem tekstu:

(119) Uvezak je članek 2. ovoga Zakona, uvezak u članku 74. do 81. Zakona o mirovinskom osiguranju, u sljedećem tekstu:

(120) Uvezak je članek 2. ovoga Zakona, uvezak u članku 74. do 81. Zakona o mirovinskom osiguranju, u sljedećem tekstu:

(121) Uvezak je članek 2. ovoga Zakona, uvezak u članku 74. do 81. Zakona o mirovinskom osiguranju, u sljedećem tekstu:

(122) Uvezak je članek 2. ovoga Zakona, uvezak u članku 74. do 81. Zakona o mirovinskom osiguranju, u sljedećem tekstu:

(123) Uvezak je članek 2. ovoga Zakona, uvezak u članku 74. do 81. Zakona o mirovinskom osiguranju, u sljedećem tekstu:

(124) Uvezak je članek 2. ovoga Zakona, uvezak u članku 74. do 81. Zakona o mirovinskom osiguranju, u sljedećem tekstu:

(125) Uvezak je članek 2. ovoga Zakona, uvezak u članku 74. do 81. Zakona o mirovinskom osiguranju, u sljedećem tekstu:

(126) Uvezak je članek 2. ovoga Zakona, uvezak u članku 74. do 81. Zakona o mirovinskom osiguranju, u sljedećem tekstu:

(127) Uvezak je članek 2. ovoga Zakona, uvezak u članku 74. do 81. Zakona o mirovinskom osiguranju, u sljedećem tekstu:

(128) Uvezak je članek 2. ovoga Zakona, uvezak u članku 74. do 81. Zakona o mirovinskom osiguranju, u sljedećem tekstu:

(129) Uvezak je članek 2. ovoga Zakona, uvezak u članku 74. do 81. Zakona o mirovinskom osiguranju, u sljedećem tekstu:

(130) Uvezak je članek 2. ovoga Zakona, uvezak u članku 74. do 81. Zakona o mirovinskom osiguranju, u sljedećem tekstu:

(131) Uvezak je članek 2. ovoga Zakona, uvezak u članku 74. do 81. Zakona o mirovinskom osiguranju, u sljedećem tekstu:

(132) Uvezak je članek 2. ovoga Zakona, uvezak u članku 74. do 81. Zakona o mirovinskom osiguranju, u sljedećem tekstu:

(133) Uvezak je članek 2. ovoga Zakona, uvezak u članku 74. do 81. Zakona o mirovinskom osig

Članak 11.

O zahtjevima za priznanje prava iz miroviniskog osiguranja i prava na naknadu rješava Administrativna komisija Vlade Republike Hrvatske.

Članak 12.

Za pokrivanje obveza koje nastaju priznavanjem prava prema ovom zakonu sredstva se osiguravaju u proračunu Republike Hrvatske, i to:

- za dio mirovine koji čini razliku između mirovine utvrđene prema propisima iz mirovinskog osiguranja i mirovine koja se priznaje i određuje prema ovome zakonu;
- za cijeli iznos mirovine priznate i određene prema ovome zakonu, ako korisnik ne ispunjava uvjete u pogledu navršenog staža za stjecanje prava na mirovinu prema propisima iz mirovinskog osiguranja;
- za iznose naknade priznate prema ovome zakonu.

Članak 13.

U pogledu uvjeta za stjecanje prava na mirovinu, visinu mirovine, postupak za ostvarivanje prava, isplate i usklađivanja mirovine te drugih pitanja koja nisu uređena ovim zakonom odgovarajuće se primjenjuju odredbe propisa o mirovinskom osiguranju radnika.

Članak 14.

Osobi kojoj je odbijen zahtjev za priznavanje svojstva političkog zatvorenika, jer nije bilo moguće pribaviti odluku iz članka 2. stavka 4. može podnijeti novi zahtjev.

Članak 15. (u izmjeni 8.)

(1) Osobama iz članka 2. ovoga Zakona i članovima njihovih obitelji, koji su pravo na mirovinu ostvarili prema propisima koji su važili do 31. prosinca 1998., odredit će se od 1. siječnja 1999. po službenoj dužnosti mirovina prema odredbama ovoga Zakona, ako je to za njih povoljnije.

(2) Mirovina će se odrediti prema stavku 1. ovoga članka na način da će se osobni bodovi utvrditi prema članku 172. stavak 2. Zakona o mirovinskom osiguranju povećati prema članku 1. stavak 3. ovoga Zakona.

Članak 16. (u izmjeni 9.)

Postupci po zahtjevima za ostvarivanje prava utvrđenih ovim Zakonom, podnijetim do dana stupanja na snagu ovoga Zakona, dovršit će se po odredbama ovoga Zakona.

Članak 17. (u izmjeni 11.)

Ovaj Zakon stupa na snagu danom objave u "Narodnim novinama", osim odredbe članka 1. ovoga Zakona koja stupa na snagu 1. siječnja 1999.

Što smo dobili Zakonom o izmjenama i dopunama Zakona o pravima bivših političkih zatvorenika koji je donio Zastupnički dom Hrvatskog državnog sabora na sjednici 18. prosinca 1998., a proglašio ga Predsjednik Republike Hrvatske dr. Franjo Tuđman 23. prosinca 1998. pod br. 081-98-2255/1?

Kajin zakon!

Po nadnevima bi se moglo zaključiti da je riječ o božićnom daru. Recimo da je paket spremlijen za Božić, a doći će do Uzkršta. Radujmo se! Trogodišnje nastojanje predsjedništva HDPZ-a na čelu s **Kajom Perekošićem** konačno je za veliku većinu naših supatnika, urođilo plodom. Na tom putu trpjeli smo ignorancije, klevete i podmetanja, pa sada s čuđenjem čitamo da su i oni koji su hodočastili premijeru u nastojanju da se Zakon ne mijenja, nego da im se samo preko reda izplate naknade, zadovoljni izmjenom našega Zakona i zahvalni Vladu. Oni bi bili Vladu zahvalni da im se izpunila molba, a što bi ostali hrvatski politički zatvorenici i dalje gladovali, to ih ne bi uobče smetalo, ta nije ni prije. Sad će ipak uzeti ponuđeno i opet će biti zadovoljni, misleći da će ljudi zaboraviti kako su oni bili uzrok nedonošenja Zakona te tako i njihova glasovanja.

Ovim su Zakonom postignute tri najhitnije stvari i to:

- 1. svima koji su do sada primali mirovinu po odrebi Zakona o pravima bivših političkih zatvorenika preračunat će se mirovina po službenoj dužnosti od 1. siječnja 1999.**
- dogovoreno je da će se članak 12. alineja 2. postojećeg Zakona primijeniti na odgovarajući način.
- izplata naknade za dane provedene u zatvoru zakonski je utvrđena na 54 kune, a zahvaljujući amandmanu našega člana **Vice Vukojevića** ozakonjena je i naknada za dane nezaposlenosti nakon izlazka iz zatvora.

Kako će se i kada izračunati nova mirovina? Već se čuje kako neki misle da se njihova sadašnja mirovina množi postotkom koji odgovara njihovoj izdržanoj kazni. To nije točno i možda samo slučajno i približno odgovara pojedinim primjerima, jer se mirovina određuje po vrijednostnim bodovima Zakona o mirovinama, pa je to od slučaja do slučaja drukčije.

Možda je radi jednostavnosti najbolje reći da će se mirovina određivati po članku 4. u kojem su predviđena tri temeljna načina utvrđivanja prosječnih vrijednostnih bodova i to od:

- a) najpovoljnijih prosječnih vrijednostnih bodova koje je osigurao i ostvario u bilo kojih uzastopnih deset godina
- b) zadnja godina i
- c) državni prosjek uvećan za 40%.

Nakon utvrđivanja sve tri moguće osnovice, Mirovinski fond **mora** primijeniti onu koja je za osiguranika najpovoljnija i na tu osnovicu nadodati postotak, koji odgovara izdržanoj kazni zatvora ili pritvora, te od toga izračunati novu mirovinu.

Kod predradnja za donošenje ove izmjene, uvjerili smo se da se uistinu radi o osjetnom poboljšanju mirovina naših supatnika, pa smo zato i prihvatali ovo djelomično ali ipak osjetno poboljšanje i radujemo se iskreno s vama kad budete dobivali nova rješenja i veće mirovine, za koje ste u ove tri godine bili prikraćeni, zahvaljujući taštini onih koji su mogli davno prije nas pomoći a nisu, ali su zato tako dugo mogli odmagati.

Oni priznati bivši politički zatvorenici, koji ne dobiju nova rješenja ili ne dobiju povišicu mirovine, molimo da se jave svojim podružnicama.

Već smo prije zamolili one političke zatvorenike koji ne izpunjavaju uvjete u pogledu navršenog staža za stjecanje prava na mirovinu prema propisima iz mirovinskog osiguranja da nam se jave, pa to još jednom činimo i molimo da se jave svojim podružnicama.

Izplati naknade za dane provedene u zatvoru već je skoro sve jasno. Ovim Zakonom sad je određeno da će se za svaki dan izdržanog zatvora izplatiti u konačnici iznos od 54 kune. A zahvaljujući amandmanu našega člana Vice Vukojevića, za dane priznate nezaposlenosti iznos od 19 kuna. Time je odklonjena dosadašnja nesigurnost da ovisimo o nečijoj dobroj volji.

Izplata će teći kao do sada, po jednu četvrtinu, jer Država nije u mogućnosti smoci 700 milijuna kuna za podmirivanje cjelokupne nakande. Pravo nasljedstva imaju udovica odnosno udovac i djeca bivšega političkog zatvorenika. Ovim nije

dirano u oporučno pravo. U ovoj godini za izplatu naknade osigurana su u Proračunu sredstva od 42 milijuna kuna i može se očekivati da će sjednom četvrtinom biti obuhvaćeni svi živi politički uznici t.j. od rođenih 1936. do 1968. godine. Naknade za dane nezaposlenosti počet će se izplaćivati od 2001. godine, kako piše u Zakonu.

Zahvaljujemo svima koji su pomogli!

Još 1995. rekli smo da ćemo javno pohvaliti, ali i kritizirati one koji nam budu pomagali odnosno odmagali. Smatramo da naši članovi trebaju znati tko je pomagao da im se čest vратi. Došlo je vrijeme zahvaliti se, pa se zahvaljujemo na podršci kod rješavanja naših problema u prvom redu našemu Predsjedniku Republike **dr. Franji Tuđmanu** i Predstojniku Predsjednikova ureda **dr. Ivici Kostoviću**, koji su nas uvijek podržavali. Zahvaljujemo se **dr. Ivicu Pašaliću** i **dr. Anđelku Mijatoviću**, koji su utrli put za donošenje Izmjene našega Zakona. Dopredsjednica Vlade **dr. Ljerka Mintas-Hodak** zaslужuje onako srdačnu zahvalu kako nas je srdačno i s posebno dirljivim osjećajem pratila u nastojanjima izlazka iz ponižavajućega kruga drugorazrednih građana, u državi za čiju smo slobodu bili mi lučonoše. Ministar rada i socijalne skrbi, **Joso Škara**, kojega nismo * odveć štedjeli, ganuo nas je do suza zastupajući gorljivo opravdani stav za poboljšanjem našeg socijalnog stanja donošenjem Izmjene našega Zakona, a gospodinu **Draženu Franoliću** mnogi politički zatvorenički su već na dosadašnjem njegovom radu i ophodjenju, a sada još dodatno za konstruktivnu suradnju na donošenju ovih Izmjena. Od saborskih zastupnika želimo posebno iztaknuti **Ivana Gabelicu** i **Vicu Vukojevića**, koji su svoju brigu za svoje supatnike višekratno i pokazali. Hvala i gospodi **Veri Pivčević-Stanić**, koja je također pokazala brigu za težko stanje bivših hrvatskih političkih uznika.

Boreći se za naša prava bili smo prisiljeni posegnuti i za oštrijim mjerama, dobro znaјući da naš postupak nikada nije bio uperen protiv države, jer smo radi nje strpljivo čekali cijelo ovo vrijeme, nego izključivo na one u Vladi koji su obstruirali donošenje našega Zakona, jasno lučeci Državu od Vlade. Neki su nas za takvo držanje obtuživali. Istina je: da smo bili odlučniji, mogli smo dobiti cijelokupni Zakon, jer u uzporedbi s dobivenim, odbijeno za Državu nije vrijedno gubljenja vremena, ali za nas je gubitak. *

Kaja Pereković

Vidi vraka, tko je to zaslужan za Zakon!

Da nije žalostno, bilo bi smiješno! Nu, ako se otac laži uvijek služi neistinom i ako je neprestano ponavlja, onda povjeruje daje to istina. Tako - pazite dobro, *Vjesnik* 23. prosinca 1998. razveseljuje čitateljstvo pod naslovom "BRŽE RJEŠENJE PROBLEMA BIVŠIH POLITIČKIH ZATVORENIKA". Da je ne bih što izpustila ili nepotpuno prepričala, evo citiram u cijelosti:

"Zagreb, 23. prosinca - Hrvatsko društvo političkih zatvorenika - žrtava komunizma (HDPZ-ž.k.) iskazuje zahvalnost Vladi Republike Hrvatske i Saboru na prijedlogu i izglasavanju dopune i izmjene Zakona o pravima bivših političkih zatvorenika. Time je Sabor stvorio predpostavke za rješenje temeljnih skrbničkih (ist. K. P.) problema bivših hrvatskih političkih zatvorenika, stoji u priopćenju za javnost HDPZ-ž.k. što gaje podpisao predsjednik, **Marko Dizdar**. Posebnu zahvalnost izražavamo na dugogodišnjem zalaganju za donošenje tih izmjena uvaženim zastupnicima Hrvatskog državnog Sabora **Marko Veselici** i **Đuri Perici**. HDPZ-ž.k. se ograđuje od postupka samozvane skupine koja je usurpirala pravo predstavljanja bivših političkih zatvorenika pozivom izlaska na ulicu, pridružujući se time pokušajima destabilizacije Hrvatske države i izazivanja socijalnog nemira. Donošenjem izmjene Zakona o bivšim zatvorenicima dokazano je da se svi problemi u RH mogu rješiti koristeći se zakonitim sredstvima pravne države kroz demokratske institucije, stoji između ostalog u priopćenju."

A ja samo dodajem da se Marko Dizdar, u svojoj prepotentnosti, izgubio u vremenu i prostoru, jer zaboravlja daje **objavljeno** kako je upravo on, pri njihovu prvom posjetu premijeru, mr. Z. **Mateši**, govorio kako je postojeći Zakon dobar i da ga ne treba niti u kojem slučaju mijenjati. To je isto u svojoj replici saborskog zastupniku, g. **Ivanu Gabelici**, izrekao (kao više puta ranije) i **Đuro Perica** (kao što smo u našem listu u cijelosti i objavili!) A sad, gle, sebi pripisuju zaslugu što će, eto i Marko i njegovi sljedbenici koristiti naše napore oko ovog Zakona.

Mi se radujemo za svakog čovjeka čije će se patnje priznati i adekvatno rješiti odlukom Vlade i Sabora, da ljudi osjete kako nisu zaboravljeni. Nu ipak treba imati bar zrno poštenja, pa ne prisvajati sebi ono što napravi netko drugi.

Dakako, prihvaćamo i zahvalni smo svima, pa i Đuri Perici i Marku Veselicu, što na kraju ipak nisu bili protiv našeg prijedloga da se pravednije razpodjeli dotacija iz Državnog proračuna i to prema godinama izdržane robije. Bilo bi svakako puno bolje, da su Đuro Perica i Marko Veselica davno podržali g. Ivana Gabelicu, pa bi možda i ove izmjene uslijedile puno ranije. Ovako je izgubljena jedna godina, jer, evo, tek će se od 01. siječnja ove godine novi Zakon početi primjenjivati. Mislim da je Marko Dizdar i ovom svojom izmišljotinom učinio medvjedu uslugu kako Perici, tako i Veselici, jer politički uznici dobro znaju što je prava istina: napisano ostaje!

NASTUPILA JE NOVA GODINA - TREBA POLOŽITI RAČUN ZA PROTEKLU

nizu dogadaja što su obilježili proteklu, 1998. godinu, nužno se osvrnuti na ono što smo u toj godini izpunili za dobrobit svojih članova, koji su nam dali povjerenje na izbornom saboru 1997. Nije bilo malo zadaća, koje smo prihvatali i vrlo se odgovorno zalagali da ih ostvarimo. Sve nije moguće pomenuti, pa želim iztaći tek ono što se posebno iztiče u našim nastojanjima. Stoga idem redom.

Kao značajan zadatak HDPZ svakako je naš list **Politički zatvorenik**, koji već prvim brojem priobćuje preko svoga Uredničkog odbora svrhu i način na koji će biti oblikovan list, koji ima predstavljati smisao i duh našeg Društva. Opredjeljujemo se za to da list bude riznica svjedočenja naših ljudi o zlodjelima, koja su provodili srbokomunistički žbiri nad političkim osuđenicima. List će izazovno pisati korijenskim pravopisom, da podsjeti pismoznance na to kako je vrijeme da se počne čistiti naš jezik i oslobođati od tudica i vukovštine, koja je obterila naš književni jezik i govor. Uzrajat ćemo na korijenskom dokle god se naši jezikoslovci ne slože i jezik ne oslobose taloga s Iztoka. Kako smo željni da se o tome izjasne naši čitatelji, razaslali smo anketni listić, po kojem su dobiveni sljedeći rezultati: 96% čitatelja potvrđuje da **Politički zatvorenik** prihvata ovako kako piše, a 22% opredjeljuje se za pisanje dosljednim korijenskim pravopisom; za "umjereni" korijenski pravopis opredjeljuje se 70%, dok je samo 8% za fonetski pravopis.

Kako je najvažniji zadatak ovog sastava vodstva HDPZ - predsjednice **Kaje Pereković**, izabranih dopredsjednika i Vijeća, upravo ostvarenje već prije dvije godine prezentiranoga novog prijedloga **Zakona o pravima bivših političkih zatvorenika**, to se iz sjednice u sjednicu govori o tom problemu, pa smo tražili način kako to postići. Radi toga se više puta razgovaralo s mnogim čelnicima, od mnogih predsjednikovih savjetnika do mnogih ministara, a zatražen je susret i sa samim predsjednikom Vlade, da se ubrza prihvatanje potrebnih izmjena i taj Zakon uputi u saborsku proceduru. Tako smo, u tom nastojanju, zamolili i našeg člana, g. **Ivana Gabelicu**, da kao saborski zastupnik u sklopu Aktualnog sata postavi pi-

Piše:

Kaja PEREKOVIĆ

tanje i traži odgovor od premijera **Ma teše**, zašto se taj problem još od srpnja 1996. ne pojavljuje u Saboru i ne riješi. Tom je prilikom replicirao g. **Duro Perica**, da se Zakon ne treba mijenjati, jer je i dosadašnji Zakon dobar, pa nikakav novi Zakon, kao niti dopuna ovoga, nije potrebna...

Četvrtog travnja 1998. godine održana je druga sjednica IV. Sabora HDPZ, kad je trebalo uskladiti Statut HDPZ s novim Zakonom o udrugama. Tom smo prigo-

toga vremena. (Vidi izvještaj u broju 74. U tom istom broju objavljen je i Statut HDPZ, prihvaćen na drugoj sjednici IV. Sabora, koji je usklađen sa Zakonom.)

U napetom radu u Društvu, dok smo vodili grčevitu borbu za potrebe svojih članova i sukobljavali se s **nepoštenim obtužbama suprotničkoga, novoosnovanog "HDPZ-žrtava komunizma"**, koji su oteli naš znak i registrirali se na našoj adresi, te su neprestano lažno pisali u dnevnim listovima, *Vjesniku*, *Večernjem listu* i *Novom listu*. Svojim su lažima zavodili pučanstvo i blatili vaše, legalno izabranu, vodstvo. Tako je već odurno bilo pratiti budalaštine, koje je prosipao, u svojoj "učenosti" g. **Marko Dizdar**. Naravno da smo prozreli njihovu igru, pa smo prestali odgovarati na te nizke udarce. Svoj napor usmjerili prema plemenitijim ciljevima koji su zacrtani u članku 8., druga alineja našeg Statuta, a oni neka se bave sami sobom.

Organizirali smo veličanstven odlazak u Bleiburg na Dan sjećanja na tragediju u proljeće 1945. Išlo se iz gotovo svih podružnica, pa se na Bleiburžkom polju vijorilo množtvo naših zastava. Vaša je predsjednica bila u počastnom redu i položila je, uz predstavnike Saborske komisije za žrtve rata i porača, zajednički vjenac. Poseban je vjenac položila Središnjica, kao i mnoge naše podružnice. 15. svibnja predstavnici HDPZ i mnogo brojni članovi položili su vjenac u spomen Bleiburžkim žrtvama na Mirogoju. Predsjednica je tom prigodom održala vrlo zapažen govor (odtisnut u PZ br. 75).

U ovim danima Hrvatska je izgubila ministra obrane, g. **Gojka Šuška**. Uz njegov odar stajala je i vaša predsjednica, čime je izkazano posebno priznanje našem Društvu. U spomen njemu, nekrolog je napisao g. Andelko Mijatović, pa će to ostati trajnim znakom o tom velikom mužu.

Nakon što je od veljače uvršten na **Internet** i tako postao dostupan na čitavoj kugli zemaljskoj, naš je list od 75. broja započeo donositi **kratki sažetak na englezkome i njemačkom jeziku**, da nas mogu pratiti i naši prijatelji iz drugih međunarodnih organizacija kojima list šaljemo. Odmah smo dobili pohvalu od njih jer se našim jezikom do sad nisu mogli koristiti.

dom za javnost dali Deklaraciju, koja, na žalost, nije objavljena u javnim glasilima, nu upozoravam da je treba pročitati u 73. broju našeg glasila.

Ove je godine, 30. travnja po prvi puta proslavljen **Dan političkih uznika**. To je dan pogibije bana **Petra Zrinskog** i kneza **Frana Krste Frankopana**. Svečana proslava upriličena je u Čakovcu - gradu Zrinskih, od kuda su ta dva "lava" krenula u zatočeništvo, iz koga se nisu živi vratili, već su pogubljeni, nevini, u Bečkome Novom Mestu. Međimurska podružnica HDPZ organizirala je sv. Misu i prigodni program. Zajednički ručak pod šatorima HV priredilje vojnajedinica iz Čakovca. Na ovoj proslavi našeg Dana bili su načočni predstavnici političkih uznika iz susjedne Madžarske i bratske Slovačke. Našeg Predsjednika, dr. **Franju Tuđmana**, predstavljao je njegov izaslanik, g. **Andelko Mijatović**, koji je održao referat o povijestnim događajima

Za koji tjedan svjetlo dana ugledat će i **bibliografija svih članaka objavljenih u našem listu**. Bibliografiju ćemo dostaviti hrvatskim i međunarodnim znanstvenim i kulturnim institucijama, knjižnicama i pismohranama, kako bi budućim istraživačima naša sjećanja, svjedočenja i dokumenti bili pristupačniji. Uvjereni smo da ćemo i na taj način pridonijeti utvrđivanju prave istine o našoj težkoj, ali vitežkoj prošlosti.

U Berlinu je od 16. do 21. lipnja održan **VII. Međunarodni kongres udruge bivših političkih zatvorenika i žrtava komunističkog sustava**. Na Kongresu su sudjelovali, kao izaslanici našeg Društva, g. Jure Knežović i Kaja Pereković. Tom je prigodom naša delegacija imala izuzetno zapaženo mjesto. Dapače, Kongres je usvojio, uz male izmjene, naš prijedlog **Statuta** ove organizacije. Gosp. Knežović izabran je za **dopredsjednika** Internacionale asocijacije bivših političkih uznika i žrtava komunizma. Zapravo je samo jedan glas prevagnuo da za predsjednika bude izabran g. Bela Krasznay, ali je odlučeno da **Tajničtvu Asocijacije** bude u Zagrebu i da ga vodi gosp. Knežović kao prvi dopredsjednik. O tome je izcrpno pisano u *16111.* broju našeg glasila.

Kako se u isto vrijeme, dok je trajao Međunarodni kongres u Berlinu, u Zagrebu održavao I. Žrtvoslovni kongres, bila sam pozvana na njemu održati referat "Žene - žrtve progona - robijašice". U dogovoru s predsjednikom Žrtvoslovnog društva, dr. Šeparovićem, prihvaćeno je da moj referat pročita mr. Zorka Zane. Moj je referat tiskan u prvome broju Zbornika s tog Kongresa. 22. lipnja, na poticaj Vijeća HDPZ, upriličen je **posjet Jazovki**, mjestu stradanja 1945. onih koje su dovozili iz zagrebačkih bolnica ili su ih ovamo dovozili pri povratku iz Slovenije i ovdje ubijali. Predsjednik karlovačke podružnice HDPZ, gosp. Šomek, izrekao je snažan govor i upozorio na odgovornost partizanskih oficira, protiv kojih je, na sudu, udruga *Hrvatski domobran* pokrenula prijavu za ratni zločin.

U svim našim podružnicama svečano je proslavljen Dan državnosti, na poticaj iz Središnjice, a vaša predsjednica, Jure Knežović i Andrija Vučemil nazočili su primanju u Predsjedničkim dvorima na poziv Predsjednika, što shvaćamo kao posebnu naklonost prema našoj Udrudi, HDPZ-u.

U četvrtak, 24. srpnja, preneseni su posmrtni ostaci Ive Mašine iz Stare Građiske u njegovo rodno mjesto gdje su, u organizaciji Braće hrvatskog zmaja,

dostojno pokopani u Preku. HDPZ Središnjica poslala je vijenac kojeg su, uz vijenac zadarske podružnice, na grob položili gg. **Filip Maričić i Ante (Toni) Ivas**.

"Bit ćete mi svjedoci" upozoravaju nadpisi s plakata što najavljaju dolazak sv. oca **Ivana Pavla II.** da ove jeseni na čast oltara uzdigne blaženog kardinala, dr. **Alojzija Stepinca**. Za tu prigodu, odlukom Vijeća HDPZ, pripremljen je brončani lik nadbiskupa Stepinca koji simbolizira hrvatsku grudu iz koje se uzdiže zagrebačka katedrala, a iznad svega, nalazi se lik blaženog Kardinala. Taj smo lik, pred dolazak, predali Komisiji koja je preuzimala darove za sv. Oca. Na sam proglašenja javno je naglašeno da to daruje HDPZ. Mi se nismo nadmetali i javno izticali u novinama (kao oni drugi), nu doznali smo da je sv. Otac pažljivo razmotrio naš dar i nekoliko puta ga pomilovao, dok mu se pogled zaustavio na znaku naše državnosti, dijelu grba.

Tijekom prošle godine bili smo pozvani na **više svečanih odkrivanja spomen-obilježja** ubijenim pripadnicima Hrvatske vojske i civila 1945. godine. S udugom "Hrvatski domobran" vrlo dobro surađujemo, jer su svugde njihovi članovi dijelom i članovi naše Udruge. Položimo vijenac, zna se izreći koja riječ zahvale stradalnicima, a svagdje smo jako dobro primljeni. U **Gospicu** smo nazočni prilikom prijenosa zemnih ostataka onih koje su 1945. ubile partizanske vlasti. I tom je prigodom održala zapažen govor K. Pereković. Vjenac su položili tajnik, g. **Stjepan Zerec**, i gđa **Andelka Franičević**.

U **Brušanima** je podignut spomen na žrtve Velebitskog ustanka 1932. godine, gdje je nazočio gosp. Mato Marčinko, pa je o tom događaju napisao poviestni pregled, objavljen u našem listu br. 79.

U studenom smo s domobranima izzali počast ubijenima u **Kočevskom rogu**. Tu je služena sv. Misa. Položeni su vijenci i zapaljene svijeće uz jame, gdje su posljednja počivališta tolike naše braće čija se imena ne znaju, a niti se zna točan broj. Stravično je bilo slušati preživjelog iz tog masakra, gosp. **Pavla Simunića**, koji nam pokazuje svoje rame koje je raznijelo zrno, a on se, tako ranjen, izvukao iz duboke jame i, srećom, preživio da može biti svjedok obtužbe.

U jesen ove godine bili smo u **Dubrovniku** na Izbornoj skupštini njihove podružnice. Zbog nekih suprotnih stavova Skupština nije prihvatala predloženog, zapravo i odglasanog, predsjednika. Kako

se sve jače doimalo neraspoloženje, Skupština odlučila da, između izabranih članova Upravnog odbora, izaberu između sebe, prvog koji je dobio najveći broj glasova ili prvog iza njega, za predsjednika. Na tome je i ostalo. No, u međuvremenu je g. **Lujo Lasić** podnio neopozivu ostavku, pa smo predložili da **dr. Augustin Franić** bude predsjednik, nu svakako, o tome trebaju odlučiti članovi Upravnog odbora, jer Podružnica ne može biti bez predsjednika.

Sredinom studenoga održana je Izborna skupština HDPZ u **Sarajevu**. Na Skupštini su iz Zagreba isli Andelka Franičević, kao predsjednica Nadzornog odbora, dopredsjednik Internacionalne asocijacije bivših političkih zatvorenika i živila komunizma i predsjednik Zagrebačke podružnice, gosp. Jure Knežović i Kaja Pereković. Dan ranije bili smo u **Kiseljaku** gdje smo, u organizaciji ogranka HDPZ, posjetili spomen-sobu u ovom ratu ubijenih više od dvjesto hrabrih branitelja doma i imena. Na mjesnom groblju položen je vijenac, dok smo na Crvenim stijenama, iznad Kiseljaka, položili vijenac na mjestu ubijenih hrvatskih branitelja i civila nakon rata 1945.

Još uvijek traje neizvjestnost hoće li Vlada proslijediti naš prijedlog Zakona u saborsku proceduru. Sve poduzimamo da upozorimo na težko stanje nas, političkih uznika. Čak smo pripremili i zadnju mogućnost da svratimo pozornost mjerodavnih kako radi starosne dobi više nema vremena čekati. Pripremao se, odlukom Vijeća, izlazak pred Vladu, ali kako smo ipak razumno razmišljali da se ne smijemo svrstati među one, koji svojim skupovima izazivaju sve veća nezadovoljstva, pa time vrše pritisak na vlast, jer, eto, kao, vlast ruši demokraciju. Zbog toga, još se jednom zatražio razgovor s Predsjednikovim savjetnikom za unutarnju politiku, gosp. **Ivićem Pašalićem**, a zamolili smo i prijam kod predstojnika Predsjedničkoga Ureda, dr. **Kostovića**. Pismeno smo više puta molili susret s predsjednikom Vlade, mr. Zlatkom Matešom. U toj neizvjestnosti dobili smo poziv da se 2. studenog sastanemo s premijerovom zamjenicom, dr. **Ljerkom Mintas-Hodak**, resornim ministrom g. **Josom Škarom**, zamjenikom ministra finacija, g. **M. Jukićem** i pomoćnikom ministra pravosuđa, g. **F. Bagićem**. Na žalost, taj nas je dan primila, umjesto gosp. premijera Mateše, dr. Lj. Mintas-Hodak, ali mi smo inzistirali da svakako razgovaramo s gosp. Matešom. U međuvremenu, u razgovoru s našim resornim ministrom, gosp. Škarom, dogovorili smo niz važnih pojedinosti. Premijer Mateš pozvao nas je na sastanak

vrđen preko ureda g. Kostovića.

Zato smo mogli radostni krenuti prema

Božičnim blagdanima jer, eto, u ovoj

godini izplatit će se izravna podpora

Vlade, prema godinama izdržane robije, a

za sve koji nemaju mirovinu iznacić će se

mogućnost posebne naknade prema

članku 12. dosad postojećeg Zakona koji,

na žalost, do sada nije bio primjenjivan.

U protekloj godini održano je 5 sjednica

Vijeća i 7 sjednica Izvršnog odbora. Bili

sмо nazočni na svim izbornim ili go-

dišnjim skupštinama po podružnicama, a

po potrebi predsjednica ili drugi članovi

Nadzornog odbora pomagali su gdje je

bilo potrebno. Kako je gosp. Jure Knezo-

vić obavio ogroman posao oko izplata

prve rate naknada, njegova je zasluga što

je na vrijeme izplaćeno i obračunato

svima, do zaključno 1³⁵. godišta. Iako to

nije njegov posao kao predsjednika zagre-

bačke podružnice, on se trudio za sve, pa

je na 5. sjednici Vijeća odlučeno da mu se,

a u suglasju s našim Statutom, točka 21.,

za taj vrlo zahtjevan i trudan posao, da na-

grada. Prijedlog je usvojen sa samo jed-

nim glasom protiv. Ja i ovim putem

ponovno zahvaljujem gosp. Knezoviću na

upornom radu i nesebičnom trudu.

Ovom prilikom mislim da mogu i u Vaše

ime reći HVALA svima koji su podpomo-

gli ostvarenje, bar i djelomičnog zakona,

jer su iz njega izostavljene (nadamo se

samo za sad) neke bitne točke koje bi

rješile još znatne teškoće glede smještaja

u staračke domove itd.

Svaki uspjeh ohrabruje, pa i ovaj naš.

Stoga kročimo s novim nadama u Novu,

1999. godinu.

HRVATSKO DRUŠTVO POLITIČKIH ZATVORENIKA

PODRUŽNICA ZADAR

Kralja Držislava 10

Zadar, 30. 11. 1998.

Gradonačelniku grada Zadra

gosp. Božidaru Kalmeti, dipl. ing.

ZADAR

Poštovani gosp. gradonačelnice,

19.11.98., kao član delegacije HDPZZagreb, bio sam nazočan u Predsjednikovim dvo-
rima u Zagrebu. Delegacija HDPZ-a, zbog zauzetosti predsjednika Tuđmana,
razgovarala je s gospodom: dr. Kostovićem, savjetnicima dr Mijatovićem i mr Mirkom
Ramuščakom.

Razgovor se vodio u svezi odnosa države Hrvatske prema političkim zatvorenicima, te
odnosa gradova i županija prema Podružnicama HDPZ-a.

Ja sam iznio činjenicu da se grad Zadar slabo odnosi prema Podružnici HDPZ-a u Zadru,
daje neznatnu i sramotnu materijalnu pomoć od 1.000,00 kn mjesечно ili 4 kune po članu
te u posljednje vrijeme, želi ovo Društvo političkih zatvorenika izbaciti na ulicu i to raz-
pisivanjem natječaja za poslovne prostore od 4. 11. 1998. za prostore, pod br. 60, koje
koristi i plaća najamninu HDPZ Zadar od 1990., na temelju ugovora o iznajmljivanju
prostora koji traje do 2003. godine.

Budući da ugovor nije sporan, ni od strane Poglavarstva grada Zadra, jer nam i dalje šalje
račune za plaćanje najamnine, a isto vrijeme s datumom 4.11. 98. poništava ugovore o
iznajmljivanju prostora.

U razgovoru, odgovor je dao mr. Ramuščak, rečeno je da Poglavarstvo grada Zadra nije
smjelo raspisati natječaj za ovaj poslovni prostor, budući da ugovor postoji, da pošaljem
cijeli predmet u Ured Predsjednika države, da obavijestim vas o razgovorima, te da će oni
putem predstavke izvjestiti da se natječaj poništi u svezi prostora kojeg koristi HDPZ
Zadar, što ja i činim ovim dopisom.

Ja sam htio razgovarati i prije moga razgovora s dr. Kostovićem, ali vi se niste udostojili
pozvati me.

Sramota je da grad tako malo pomaže Društvu HDPZ-a materijalno, a sada nas pokušava
izseliti velikom najamninom, iako mi živimo od pomoći koju daje grad i županija, pa
ukoliko grad u tome ustraje, nama preostaje jedino sudska zaštita i pomoć Kabineta
Predsjednika države.

Stoga Vas molim da postupite s našim traženjem, a to bi značilo da se poništi toč. 60 natje-
čaja za poslovne prostore, da se našoj Podružnici daju veća sredstva, a ne tako nizka, te
da nam se ne onemogućava rad, jer ćemo iz prostorija izaći samo prisilno, a nikako ne
svojom voljom, i to samo sudskim nalogom.

Vladajuća stranka i vladajuća garnitura gubi reputaciju u ovom narodu ovakvim pos-
tupcima. Možete zamisliti revolt naših članova zbog ovakvih postupaka Poglavarstva
grada Zadra.

U nadi da ćete štititi zakonitost, te preporuku

Ureda predsjednika Tuđmana, zahvaljujem uz pozdrav!

Predsjednik Podružnice HDPZ ZADAR:

Prof. Bruno Zorić

Na znanje:

1. Ured predsjednika dr. Franje Tuđmana, Zgb
2. Mr. Mirku Ramuščaku, Ured preds. Tuđmana, Zgb
3. Uredništvu "Političkog zatvorenika", Zagreb

Kad ćemo se naviknuti na to da smo država?

(*Regnum regno non preascribit leges!*)

U jednoj (ne samo jednoj!) zapadnoeuropskoj državi, hrvatsko je veleposlanstvo godinama uzaludno kumilo i molilo gradske i državne vlasti, da se bar za odpravnika poslova odnosno veleposlanika osigura parkirališto mjesto. Veleposlanstvo je smješteno na križanju dviju ulica, u kojima je parkiranje dopušteno s obje strane kolnika. Molbe su ostale uzaludne, pa su svi zaposlenici veleposlanstva, uključujući i njegova šefa, svakodnevno kružili naokolo, tražeći parkiralište. U isto je to vrijeme veleposlanstvo te zemlje u Hrvatskoj imalo (i ima) sloboden i neograničen pristup u pješačku zonu, bez obzira na **načelo uzajamnosti**, koje je temelj odnosa između svake dvije države. Štoviše, svakodnevno se može vidjeti kako vozači vozila s diplomatskim tablicama potiho negoduju, što - u pješačkoj zoni glavnoga grada Hrvatske! - moraju voziti strpljivo i obazirati se na pješake.

Drugo je jedno veleposlanstvo u Zagrebu svoj *priorak* - izgleda na svoju ruku, i bez dopuštenja gradskih vlasti - opasalo dvadesetak centimetara (!) debelim čeličnim cijevima izpunjenima betonom, suzujući pješački prolaz i otežavajući put ne samo sljepima. Ta, riječ je o Zrinjevcu, srdcu grada Zagreba. I, kao što primijeti Maja Freundlich, ne zna se što je veća nevolja: 1) to što svi ti hrvatski tzv. *neodvišnjaci* i tzv. *europejci*, tobožnji skrbnici hrvatske kulture i slobode, u svojoj servilnosti uobće ne primjećuju novo nagrđenja našega glavnoga grada, ili 2) to, što bi to veleposlanstvo, da se udostojalo tražiti odobrenje, odobrenje zasigurno i bez pogovora dobilo. Možda radi toga i nisu nikoga ništa pitali: odkad su kolonijalne vlasti pitale lokalnu upravu o bitnim stvarima?

Najgore od svega jest ono što ti bedemi - sami po sebi jedva spomena vrijedni - poručuju: **Hrvatska je poslušna**. Možda najposlušnija kad najviše galami

o svojoj neovisnosti. Vlast kritizira oporbu, domećući joj prišivak "washingtonska", a sama kao da jedva čeka kad će kleknuti pred svakim zahtjevom (da ne kažemo: prijetnjom) izvana, namećući nam skoro hamletovsku dvojbu: *washingtonska* vlast protu *washingtonskoj* oporbi. Nikako nam se ne da shvatiti, da se vanjskim pritiscima možemo odupirati samo uređenjem prilika u vlastitom dvorištu. I kao da nam se težko naviknuti na to da smo država! A. kraljevstvo kraljevstvu, država državi ne propisuje zakone (i dok je srdca, bit će i Hrvatske)...

Tzv. neovisni tisak

Tako je, evo, jubilarnim stotim interviewom s **Ivicom Račanom** u tzv. neovisnom tisku završila još jedna godina. Još da je predsjednik SDP-a imao više vremena, bilo bi tih razgovora i više. Doista, valja učiti kako se to radi: dok se ljetos pisalo o prvacima stranke na vlasti kako ljetuju na Brijunima ili krstarice skupim jahtama, zagrebački je *Globus* siromašnom puku prikazao Račana kako sjedi na klimavu stolcu iz primorskih ribarskih i seljačkih kuća. To ostavlja dublji dojam nego sva Račanova i SDP-ova imovina. Da i stranka na vlasti znade lukavo, promišljeno "zavoditi" puk, da je vična vještost uporabi medija, pokazuje nam činjenica da je na Badnji dan i Božić središnji TV-Dnevnik vodio **Aleksandar-Saša (Sime) Kopljarić**. Budući da je deklarirani ateist, ne treba čuditi kad Kopljarić Ivana Pavla II. neuko naziva "rimokatoličkim papom". I baš kao što je Kopljarić mjesto u božićnom Dnevniku, tako je **Goranu Miliću (i Obradu Kosovcu** iz prijelaka) mjesto u novogodišnjem razgovoru s Predsjednikom Države. Tko zna, zna.

Tito i Sovjetski Savez: prilozi za povijest tzv. antifašizma

Zanimljivo je svjedočenje u splitskoj Slobodnoj Dalmaciji 18. prosinca 1998. objavio **Joža Vlahović**. Pripovijeda on kako je početkom 70-tih godina za VUS razgovarao s "visokopozicioniranim istarskim Hrvatom", generalom i Titovim osobnim "bezbednjakom" (dakle, vjerojatno generalom **Ivanom Miškovićem**). Nakon razgovora za novine, u nastavku se neformalno razpravljalo o koječemu. Tako se postavilo pitanje, za koga bi se Jugoslavija opredijelila u slučaju sukoba SSSR-a i SAD-a. Vlahović tvrdi da ga je šokirao odgovor najbližega Titova pouzdanika. On je, ne trepuvši, rekao kako bi Jugoslavija u tom slučaju bez ikakve dvojbe bila na strani Moskve. "Tako" - zaključuje Vlahović - "znači, misli Tito". Koristno je i ovo znati, kad se razpreda o "istorijskom ne", o "nesvrstanosti", "trećem putu" i "antifašizmu".

Mobiliziran Nobilo!

Sav je hrvatski tisak pun izjava **Ante Nobila**, branitelja generala Blaškića, kako će Hrvatska "zaraditi" sankcije, dovede li u pitanje sadašnji oblik suradnje s tzv. haaškim sudom. Varaju li se, dakle, oni, koji misle kako je Nobilo samo odvjetnik, ili je on još i političar? Ili nešto treće? A mjesto u povijesti osigurano mu je time što je bio tužiteljem u montiranom procesu protiv **dr. Andrije Artukovića**. Time se, kaže, ponosi, istodobno priznajući kako je jugoslavenska obavještajna služba špijunirala obranu, čiji je jedan dio potpuno surađivao s obtužbom. I kao što je moguće da Hrvatska odvjetnička komora odšuti taj skandal, tako je moguće da ljudi iz vlasti Nobila imenuju Blaškićevim braniteljem. Tko zna, zna. (T.J.)

Meditacije o slobodi

SLOBODA KAO LJUBAV

*Pa ipak, ništa na svijetu ne može
u čovjeku zatrati osjećaj da je rođen za slo-
bodu.*

*Nikada, ma što se dogodilo,
on ne može prihvati ropstvo; jer on misli.
(Simone Weil, Teorijska slika slobodnog
društva, u: Sloboda i tlačenje, Zagreb,
1979.)*

Promišljati pojam slobode, s uvidima u njezino, vazda relativno, ozbiljenje u svijetu pragme, zaista znači odluku na poniranje u jednu od supstancialnih odrednica ljudskoga bića. Slijedom svekolike povijesti filozofiranja, a ono jest ljubav i čežnja za mudrošću, nalazimo, implicitno ili eksplicitno, mišljenje slobode. U političkoj praksi, pak, duboko je ukorijenjen divovski napor za približavanjem modela društva idealu slobode, napor koji je osobito naglašen kroz posljednja dva stoljeća u kontinuitetu revolucija, povjeravajući da utopiju može pretvoriti u realitet isključivo ljudskim sredstvima - negacijom Boga. Sada se, na izmaku drugog tisućljeća poslije Krista, pokazuje to pukom iluzijom. Borbeni slogan rodonačelnice i paradigmne svih ovojekih revolucija - Liberte, Egalite, Fraternite - u kojoj se uosobljeni Bog htio zamijeniti nekakovim apstraktnim Višnjim Bićem (L'Etre Suprême), u političkoj se, odveć ljudskoj, pragmi, okrenuo u vlastitu suprotnost - teror neslobode. Pretvorivši pozornicu svijeta u krvavu kupelj građanskih, klasnih, pa onda svjetskih ratova, narodima je donio tek novi oblikroštva u totalitarnoj državi, pojedinu pak grubo potiranje elementarnih građanskih prava, te krajnje poniženje slobodne misli i duha. Taj se, vjerojatno najveći, povijesni paradoks nužno morao dogoditi, jer je bitno transcendentnu kategoriju ljudska oholost namjerila materijalizirati. Tako se, možda, baš na pojmu i ostvarenju slobode dogodio temeljan pad materijalističkog shvaćanja svijeta i čovjeka kojemu nedvojbeno svjedočimo. Jer: ukinuće absolutne ikonične točke koja je samo i jedino Bog, proizvodi nepodnošljivu prazninu koja se ničim (samo) zemaljskim ne može popuniti. Ako se obrne misao o slobodi Simone Weil, velike obraćenice od marksizma na mističnu spoznaju Krista, dobiva se važna formula koja parafazira temeljnju Descartesovu tezu: "Mislim, dakle sloboden sam". Kao što Descartes eliminacijom svega iskustveno dvojbenoga dolazi do neupitna zaključka o ljudskoj egzistenciji, tako Simone Weil dokučuje transcendentno mišljenu slobodu u samoj ljudskoj misli. U toj se točki gnoze začudno sjedinjuju kršćanstvo i anarhizam; dakako, ne onaj političke prakse, već filozofske i spiritualne spekulacije koja povijeda revoluciju Duha. Ta je revolucija, ma koliko bila nijevana i potirana iscrtkanim prečaćima materijalističkih i bezbožnih revolucija, vječita transverzala čovjekove čežnje za bezgraničnom slobodom, "bilo

Piše:

Darko GAŠPAROVIĆ

kao o nekadašnjoj sreći koju mu je kazna uskratila, bilo kao o budućoj sreći koju će postići svojevrsnim ugovorom s nekom tajanstvenom providnošću" (Weil, cit. dj.). To se slaže s razmatranjem o potrebama duše. Između potrebe duše za redom i za poslušnošću, stoji potreba za slobodom koja je "neophodna hrana ljudske duše". U tom je smislu sloboda uistinu korijenje duše. Kao što korijenje daje hranu stablu, tako sloboda daje duševnu hranu čovjeku. Ako sada u obzir živoga svijeta uvedemo još životinju, lako ćemo se osvijedočiti da i u nje opstoji, genetski usađen, nagon za slobodom. Tako možemo, u skladu s razmišljanjima velikih umova čovječanstva, zaključiti da je sloboda ne samo temeljni pokretač društvenih i povijesnih procesa, nego i univerzalna supstanca opstojnosti i vječita energetskog pokretača Svijeta.

Spuštena u ravan zemaljskog sloboda je najviši Božji dar i najljepši san uznika. U nepreglednu sljedu užvišenih himana čovječanstva Slobodi, od Eshila do danas, visoko stoji i prinos hrvatskoga duha. Veljebna Gundulićeva pjesan Slobodi, gdje "sva zlata, sva srebra, svi ljudski životi,/Ne mogu biti plata tvoj čistoj ljepoti", a stvorena baš usred i iz srca vrlo pragmatične, štoviše lukrativne, Dubrovačke republike, koja je fantastičnom diplomatskom vještina i novcem kupovala kroza cijelo tisućljeće političku slobodu, sjajno se kontrapunktno spaja s ljepotom sna o slobodi u politički i nacionalnoj potpunoj neslobodi Silvija Strahimira Kranjčevića: "Slobode koji nema, taj o slobodi sanja/Ah ponajljepši san!". Ali taj san nije, kako je sam pjesnik smatrao u trenutcima klonuća i očaja, tek pusta tlapnja; jer snivajući slobodu ona se onirički misli, a dočim je mislimo, mi je živimo i - po spomenutoj formuli Simone Weil - slobodni smo. No da bi se sloboda istinski pounutrlila, nužno je umu dodati srce. Istom kad se spusti u otajstvo srca, ona je, sloboda, potpuna, nedodirljiva i neuništiva bilo čime izvanjskim. Pa će to Kranjčević, uznositim pjesničkom negacijom negacije stiha o (ne)slobodi, proumiti/prosječati ovako: "Ja domovinu imam; tek u srcu je nosim..." Domovina, ovdje, istoznačnica je slobode, te još proširena poetskom vizijom u svemirske razmjere:

*Tek kad mijednom s dušom po svemiru se
krene,
Zaorit ću ko grom;
O, gledajte ju divnu, vi zv jezde udivljene,
To moj je, moj je dom!*

Duša je vidovita, ona u snove upisuje virtualnu, još nedogodenu zbilju, koja je, samim

tim što je odsanjana, upućena da se, kad-tad, usitnu zbude. O toj usudnosti zbori Hamlet Horaciju kad ga ovaj odgovara od dvoboja: "Ako bude sada, ne će biti poslije; ako nema da bude poslije, bit će sada; ako ne bude sada, ipak će jednom doći. Glavno je da smo spremni." O istome, Simone Weil: "Sve što želim postoji, ili je postojalo, ili će postojati. Jer ne mogu potpuno izmišljati. Stoga, kako da ne budemo ispunjeni?" (Smisao svijeta, cit. dj., str. 262). Duša je tako vazda spremna na slobodu i njojzi otvorena, pa i kad je, slobodu, um ne vidi uopće ostvarivom. Jer srce, koje je spremiše duše, posjeduje višu spoznaju od znanja uma. Tu istinu kazuje pjesništvo: svojevrsna mudrost srca.. Ovome, sada, valja dodati vrhunaruvinu kategorijalnu vrijednost što sjediniuje um i srce u apsolutnoj slobodi davanja sebe drugome: ljubav. O tome zbori cijelo Evanđelje, sve Pavlove poslanice, u tome je, kako kaza Isus, sav Zakon i proroci. Evanđelje kršćanske slobode (Galaćanima, 5 i 6) ovako, kristovski, kazuje o slobodi i ljubavi:

"Dakako, vi ste, braćo, k slobodi pozvani. Samo, neka ta sloboda ne bude pobuda tijelu, nego ljubavlju služite jedan drugom, jer je sav Zakon ispunjen jednom jedinom zapovjedi: Ljubi bližnjega svoga kao samoga sebe! Ako jedan drugoga grizete i izjedate, pazite da se međusobno ne istrijebite!" Tu počiva kršćanski, ali i univerzalan, nauk o slobodi: čovjek, i narod, u stanju mržnje, neslobodan je, makar bio fizički sloboden. To pak znači ovo: slobodu valja vazda osvajati napredovanjem u ljubavi prema bližnjemu i prema samome sebi. Jer, jasno je iz Isusove Riječi koju ponavlja Pavao: tko ne ljubi sebe, ne može ljubiti niti bližnjega svoga, dakle Čovjeka.

Promišljajući tako slobodu, ne dotakosmo se robstva što je vazda prati, bilo fizičko u kojemu proživje najveći dio čovječanstva od biblijskog doba do danas, bilo duševnoga koje mori osobu čovjekovu neumitnim iskušenjima grijeha i smrti. Neka to bude temom sljedeće meditacije, nadahnute, ponajprije, Psalmom 137 (136), znanome kao Prognanikova pjesma. U završetak pak ove meditacije, poslušajmo i opet Simone Weil - o ljubavi. I promislimo duboko značenje njenih misli.

Ljubiti bližnjega kao sebe samoga ne znači ljubiti sva bića jednako, jer ja ne volim jednako sve načine postojanja sebe same. Niti to znači da im nikada ne smijemo uzrokovati patnje, jer ja ne odbijam ni to da sama patim. Ali, zato, treba sa svakim imati odnosa jednog načina mišljenja svijeta prema drugom načinu mišljenja svijeta, a ne prema dijelu svijeta,

Veliki hrvatski memorandum nazvan deklaracija (17.)

ve bijaše uzalud. Tek obnovljena hrvatska država, s područjem većim nego u doba kralja Tomislava, nakon ne-puna dva mjeseca samostalnoga života, šaptom je pala u srbijanski mrak. Odmah nakon "ujedinjenja" počeo je progona Hrvata. Niko Bartulović, koji se u Drugom svjetskom ratu borio u srbočetničkim postrojbama Draže Mihajlovića, u Zagrebu je 5. prosinca 1918. najavio odmazdu nad protivnicima novoga srboslavskoga poredka. Isti taj dan ostao je zapisan u hrvatskoj povijesti kao prva otvorena pobuna protiv jugoslavenske države.

Rano nakon podneva 5. prosinca 1918. veći broj hrvatskih vojnika 53. i 25. pješačke pukovnije krenuo je ulicama grada Zagreba javno se očitujući za hrvatsku republiku. U 53. pukovniji dočastnici Ivan Perečić, Dragutin Mort, Rudolf Cecelja, Ivan Šimanović i Adolf Schwartz osnovali su **revolucionarni odbor**, da bi sprječili ujedinjenje Hrvatske sa Srbijom. Vojnike 25. Domobranske pješačke pukovnije pripremili su i poveli Petar Cerovski, vodnik Franjo Kovačić i tambur (bubnjari) Ivan Colarić; ovoj je pukovniji pripadao i član revolucionarnoga odbora vodnik Rudolf Cecelja. Vojnicima 25. i 53. pukovnije pridružio se i pripadnik 2. bosansko-hercegovačke pukovnije Mustafa Bašagić. Idući Ilicom prema Trgu bana Jelačića, vojnici su klicali slobodnoj hrvatskoj republici i uzvikivali: "Dolje srbska dinastija! Dolje kralj Petar! Dolje srbski militarizam!"

"Dok su postrojbe hrvatske vojske u uzornom redu predvodili Ivan Perečić, Dragutin Mort, Ivan Colarić, Rudolf Cecelja, Petar Cerovski i Franjo Kovačić, u isto su vrijeme slavosrpski razbojnici smjestili teške strojne puške na Jelačićevom trgu... Desetnik Emil Perška, uz kojega su bili Dragutin Mort i vodnik Franjo Kovačić, do zadnjega su časa pokrivali uzmak prostalih živilih vojnika kod streljnih pušaka. Iza toga su nastavili borbu s dobro zaklonjenim i zaštićenim neprijateljem sve do prvoga sumraka, kada je konačno čitav bataljun 5. srpskog puka

Piše:

Mato MARČINKO

zauzeo postave na Jelačićevom trgu i na Splavnici... Podpomognuti postrojbama 5. srpskog puka zauzeše slavosrpski plaćenici - naoružani bombama te teškim oružjem - razne postave i zasjede. Tako se svršila borba hrvatskih vojnika protiv daleko jačeg neprijatelja. Utoj nejednakoj borbi izgubilo je svoj život 14 (četrnaest) Hrvata, pojmenice: Slavko Ščukanec, Sentmartoni, Miroslav Svoboda, Viktor Kolombar, Miloš Mrše, Mato Gašparović, Mijo Staničer, Stjepan Jureša, Josip Lupinski, Ferdo Veršec, Nikola Ivša, Dragutin Kostelac, Andro Martinko i Antun Tašner - Juričić. (...) Krv je natopila

granitni postav bana Jelačića i okolišni pločnik. Užasna slika! Ljudi su od znatiželje dolazili, te su bez srca gazili po krvi." (Rudolf Horvat, Hrvatska na mučilaštvu, Zagreb 1942., str. 53. - 57.). Osim mrtvih, na razbojištu je ostalo još sedamnaest (17) ranjenih vojnika i građana. Tako govore službeni izvještaji. Po kazivanju starih Zagrebcana pobijeno je ili ranjeno stotinjak ljudi. Pokolj mučeničkih **petoprosinačkih žrtava** krvavije uvod u progone i pokolje Hrvata, koji se neće zaustaviti za sve vrijeme obstojanja karađordevićeske Jugoslavije. Najprije su počeli progoni pravaša frankovaca. Srbi su zahtijevali, da se Stjepan Radić povuče iz političkoga života. Godine 1920. izbile su prave bune protiv srbjanskog žigosanja stoke hrvatskih seljaka, u kojima su pobijeni desetci

Hrvata a više desetaka ih je premlaćeno ili zatvoreno. Progoni i ubojstva hrvatskih komunista i članova Radićeve Hrvatske seljačke stranke bijahu uobičajeni, sudski procesi veoma česti kao i zatvorske kazne uglednih hrvatskih političara (Stjepan Radić, Vladko Maček, Milan Šufflay, Josip Predavec i drugi). Priredene progone provodila je takozvana ORJUNA (Organizacija jugoslavenskih nacionalista), koju je pomagalo i štitilo Ministarstvo unutrašnjih poslova na čelu sa Svetozarom Pribičevićem.

"Po čitavoj Jugoslaviji, a poglavito u Hrvatskoj, Bosni, na Kosovu i Makedoniji djeluju četničke organizacije koje bez ikakvih sankcija (kazni) ubijaju ljudе, premlaćuju ih, prijete, pale kuće i slično.

Teror, prijetnje i pritisci bili su uobičajeni za vrijeme održavanja izbora. Tako je u Stajnici u Lici 1925. ubijeno pet seljaka Hrvata, a bilo je i više pojedinačnih ubojstava kao i onih koja nisu odkrivena. Ipak, najveći masakr najuglednijih Hrvata zbio se u Skupštini Kraljevine SHS u Beogradu u lipnju 1928. Bile su to tzv. lipanske žrtve koje su pokazale da velikosrpski režim ne preza ni od čega. Puniša Račić, srpski zastupnik i četnički vojvoda, koji je vježbao pucanje u žive ciljeve po južnoj Srbiji, ubio je na mjestu Pavla Radića (nećaka Stjepana Radića) i Duru Baričeka, ranio Stjepana Radića, Ivana Pernara i Ivana Grandu, sve zastupnike Hrvatske seljačke stranke. Uskoro je od zadobivenih rana umro u Zagrebu vođa hrvatskoga naroda Stjepan Radić, a njegov se pokop pretvorio u općenarodnu demonstraciju protiv velikosrpske politike u Hrvatskoj i Jugoslaviji. Taj čin koji je osudio sav demokratski svijet bio je prekretnica u povijesti prve Jugoslavije. Otada Hrvati že iz te države, te se sve više organiziraju i pružaju odpor sirovom sili iz Beograda." (Pavličević, str. 23.). U svomu govoru na noćnoj sjednici Narodnoga vijeća 24. studenoga 1918. Stjepan Radić je izjavio, da "mi Hrvati ne ćemo druge državne uredbe nego saveznu federalativnu republiku". On je podsjetio na to, da je u rujnu 1902. stavio na kocku

život svoj, svoje žene i svoje djece, da javno i riječju i činom ustane "protiv uništavanja srpske imovine u Zagrebu, koji je sav bio ogorčen i bijesan zbog one nepojmljive uvrede sa srpske strane, napisane nepromišljeno u beogradskom Književnom glasniku, a ponovljene ludo u zagrebačkom Srbobranu, da naša borba mora trajati do 'istrage', tj. do uništenja, jednih ili drugih". Stjepan Radić je bio za narodno jedinstvo, ali na temelju prava narodnoga samodređenja i jednakosti: "Mi smo tri brata, Hrvat, Slovenac, Srbin anismojedan. Svakoga brata treba pitati." Težište svojih govora na sjednicama Narodnoga vijeća Stjepan Radić je polagao na federalističku ustrojbu buduće države. Uvijek je naglašavao, da u saveznu državu s kraljevinom Srbijom i Crnom Gorom i ostalim južnoslavenskim zemljama Hrvatska, Slavonija i Dalmacija trebaju ući na temelju hrvatskoga državnoga prava i narodnoga samodrđenja. No njegov prijedlog izazvao je žestoki odpor Srbu.

Godine 1925. Stjepan Radić priznaje Vidođanski ustav i dinastiju Karađorđevića. Njegova Hrvatska republikanska seljačka stranka (HRSS) mijenja svoj naziv i postaje Hrvatska seljačka stranka (HSS). U ime stranke i u ime Stjepana Radića Pavle Radić u svojoj Izjavi 27. ožujka 1925. srozava Hrvate od naroda na pleme, da bi se udovoljilo Srbima. Kada je Aleksandar Karađorđević 15. kolovoza 1925. sa ženom došao u Zagreb, Stjepan Radić ga je pozdravio prigodom pjesmom - prva kitica te pjesme glasi: "Hrvatski sokol sad k Tebi leti / Zvijezdo Karađorđeva doma / Iznad oblaka, munja i zvona / Pozdrav će Tebi donijeti." Srbski odgovor na sve to bijahu hitci Puniše Račića u beogradskoj Narodnoj skupštini 20. lipnja 1928., koji ubiše Pavla Radića a Stjepana Radića smrtno raniše.

Ubojstvom Stjepana Radića Srbijanci su u zametku ugušili pokušaj zbljižavanja između Hrvata i hrvatskih Srba. Evo što o tomu kaže godine 1944. uvodničar tjednika **Spremnost** (koji Stanko Lasić smatra "jednim od najbolje uređivanih tjednika što ih je hrvatsko novinarstvo imalo, stavimo li nastranu ideološku orientaciju"):

"Stjepan Radić je u svojoj vidovitosti pokušao dati formulu, koja bi dovela do pravilnog rješenja ovog pitanja. Njegova koncepcija tzv. 'Seljačko-demokratske koalicije' veoma se razlikovala od odnosnih gledanja njegovih srpskih partnera. On je u seljačko-demokratakoj koaliciji gledao instrument, posredstvom kojega će se omogućiti složan nastup svih sinova

hrvatske domovine u odsudnim časovima. Da je ostao na životu, možda bi Radić uspio produbiti ovu formulu i tako naći traženo rješenje ovaog pitanja." (Trpimir Macan, **Spremnost 1942.-1945.**, Matica Hrvatska, Zagreb 1998., str. 289.).

Ubojstvo Stjepana Radića i njegovih suboraca, baš onih Hrvata koji bijahu najpomirljivi i koji su stvarno vodili politiku sporazumijevanja sa Srbima, odlučujuće je utjecalo na odnosa između Srbu i Hrvata. Manifestom (svečanim napisanim proglašom) od 6. siječnja 1929. Kralj Aleksandar uvodi diktaturu, a 3. listopada 1929. podpisuje i proglašuje zakon po kojemu se dotadašnji naziv **država Srba, Hrvata i Slovenaca** mijenja u **Kraljevina Jugoslavija**. Progoni Hrvata se pojačavaju:

"Počeli su sve češći progoni Hrvata, poglavito hrvatskih nacionalista i komunista. Ubijen je sekretar Komunističke partije Jugoslavije Đuro Đaković, ugledni komunist Nikola Hećimović, pobijeno je tzv. Sedam sekretara SKOJ-a, od kojih su većina bili Hrvati. Bilo je više ubojstava po Hrvatskoj i Bosni, a među likvidiranim bilo je i nekoliko Muslimana. Godine 1931. vodi se veliki proces protiv hrvatskih nacionalista (Stipe Javor, Matija Soldin, Marko Hramilović i dr.). Iste je godine ubijen istaknuti hrvatski povjesničar i albanolog dr. Milan Šufflay i još brojni hrvatski mladići koji su likvidirani ili podlegli mučenjima u zatvorima. - Tijekom 1932. srpski su četnici, žandari i policijski poubijali četrdesetak ljudi po Hrvatskoj od Zagorja do Dalmacije, npr. U Benkovcu, Ninu, Polači, Lišanima, a u Brušanima u Lici izbio je tzv. Lički ustanak koji nije bio uspješan, ali su kazne protiv Hrvata bile drastične: zapaljeno je npr. pedesetak hrvatskih kuća po Velebitu. Godine 1933. pod čudnim je okolnostima ubijen Ivo Pilar (pseudonim Sudland) koji je na njemačkom napisao knjigu o južnoslavenskom pitanju i u njoj odkrio sve velikosrpske namjere do 1917. I te je godine pobijeno na desetke hrvatskih seljaka od Srijema do Like, a oni koji su ih likvidirali, kao npr. oružnik Milivoj Čumić koji je ubio kraj Nina dva Hrvata, umjesto kazne ili strage dobili su odlikovanje, Red sv. Save, a srpski je žandar usred Zagreba ubio poštara samo zato što je, navodno, pjevao hrvatske pjesme. Na stotine Hrvata bilo je zatvarano, mučeno, prebijano, pod izgovorom da su ustaše, a znamo da je velikosrbima svaki Hrvat ustaša. I godine 1934. ubijeno je više Hrvata, vođeno nekoliko parnica, zatvoreno na stotine ljudi, ali su se u zemlji sve češće javljali odgovori, protesti, eksplozije, isticanje

hrvatskih zastava pa i napadi na oružnike, a početkom listopada 1934. iz osvete je u Marseillesu ubijen tvorac diktature srpski kralj Aleksandar Karađorđević. Narod je to smatrao pravednim s obzirom da je uz njegovo znanje bio ubijen Stjepan Radić i njegovi istaknuti stranački drugovi. S obzirom da su izvršena razbojstva nad Hrvatima na mnogim mjestima i da su u veljači 1935. pale tzv. Sibinjske žrtve, u Sibinju pokraj Slavonskog Broda i odmah zatim Ruščičke žrtve na istom mjestu gdje je ubijeno 13 seljaka Hrvata, te da su se umorstva događala kao na tekućoj vrpci u svim krajevima Hrvatske, odlučili su seljaci pružiti odpor, okupiti ljude u tzv. Narodnu zaštitu. Tako je poslije ubojstva poznatog Hrvata Karla Brkljačića u Lici (travanj 1936.) zavladalo ogorčenje, pa kad je jedna četnička banda krenula iz Zagreba na akciju Kerestinec (16. travnja) dočekali su ih seljaci i u borbi oko dvorca ubili šest četnika, a zatim još troje u kući u kojoj je stajao nadpis 'Četničko udruženje Samobor'. Bio je to jedan od rijetkih odgovora na brojna nasilja i masovna ubojstva Hrvata. Iste 1936. godine umro je u mitrovačkoj tamnici Stipe Javor - hrvatski mučenik koji je umro od posljedica štrajka gladi kao prosvjeda zbog mučenja u srpskim tamnicama. Iste godine smrt je zadesila u Pragu Svetozara Pribičevića, jednog od najvećih zlotvora hrvatskoga naroda, koji dok nije bio odbačen od kralja 1927. sustavno je uništavao sve hrvatsko punih trideset godina, a tek zadnjih desetak godina je napisao svoje poznato Pismo Srbima kao opomenu Srbima i političku isповijed. I napokon, posljednji među velikim zločinima nad Hrvatima bile su tzv. Senjske žrtve koje su pale 9. svibnja 1937. kad su u goste Senjanima došli pjevači Hrvatskog pjevačkog društva Trebević iz Sarajeva i hrvatski građani iz Gospicja. Dočekalo ih je 25 žandara koji su počeli kao sumanuti pucati u gospički kamion samo zbog toga što je iz njega vijorila hrvatska zastava. Pucali su zabranjenim nabojima (dum-dum) i ubili šest muškaraca i jednu djevojku, nitko nije bio stariji od 24 godine. Pogreb u Gospicu pretvorio se u općehrvatsku žalost, ali od zahtjeva za istragom kažnjavanjem nije bilo ništa. Većina hrvatskih Srba odobravala je te zločine, kao i u doba lipanjskih žrtava kada su u beogradu i Srbiji brojni novorođeni dobili ime Puniša, po Puniši Račiću kojeg su dali likvidirati tek partizani." (Pavličević, str. 23.).

(nastavit će se)

Fašizam i nacionalsocijalizam u demokratskoj Europi 1919.-1945. (VI.)

JESU LI FAŠIZAM I NACIONALSOJIJALIZAM EKSPANZIONISTIČKI?

Prije nekih napomena o odjecima europskih ideoložkih prijepora i sukoba u Hrvatskoj, koristno je ukratko razmotriti korijene i razvoj neboljše-vičkih diktatura u drugim europskim zemljama. Oni se uobičajeno nazivaju totalitarnima i poistovjećuju s fašizmom i nacionalsocijalizmom, iako - kao što je upozorenio na početku ove razprave - između fašizma i nacionalsocijalizma postoji krupne razlike, a jedva da ima pisaca, koji drže do sebe, koji će u ozbiljnoj razpravi fašističku Italiju nazvati totalitarnom državom.

Premda se volio razmetati frazom o totalitarizmu, Mussolini se, iztiče **H. Arendt**, zadovoljio uzpostavom jednostranačke diktature, kakva je u doba između dva svjetska rata, uostalom, procvjetala u Rumunjskoj, Poljskoj, baltičkim državama, Madžarskoj, Portugalu i Francovoj Španjolskoj. Nedemokratski i protudemokratski pokreti u tim zemljama najčešće su svoje korijene imali u sličnim uzrocima, zahvaljujući kojima je u Italiji pobijedio Mussolini, a u Njemačkoj Hitler. Zato se ti pokreti mogu držati autohtonima. I u slučajevima kad se donekle osjećao talijanski odnosno njemački utjecaj, njih su presudno oblikovale unutarnje nacionalne i državne prilike.

Tako je, primjerice, u rujnu 1923. španjolski general **Miguel Primo de Rivera** državnim udarom uz kraljevu podporu odgovorio na širenje anarhističkog pokreta i jačanje katalonskih separatista. Jugoslavenski pseudoparlamentarizam zamijenjen je 6. siječnja 1929. otvorenom diktaturom **Aleksandra Karađorđevića**. Iako je Aleksandar pokazivao simpatije prema fašizmu, a izgleda da je potajno pregovarao i s nacistima, njegova diktatura nije bila ideoložke naravi: njezin smisao i njezina svrha bilo je potiskivanje hrvatskog (a onda i crnogorskog) odnosno makedonskog) otpora protu unitarizaciji i velikosrbskom značaju Jugoslavije. Objektivno, i **Milan Stojadinović** je u drugoj polovici tridesetih posegao za fašističkom ikonografijom uglavnom radi

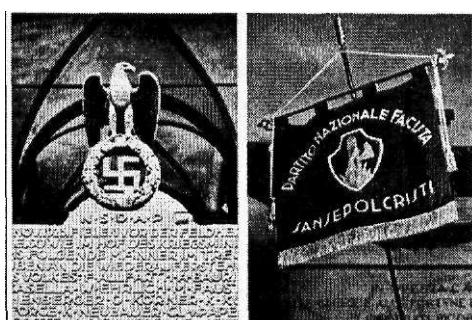
Piše:

Tomislav JONJIĆ

jačanja Jugoslavije i osiguranja srbske prevlasti u njoj.

Nešto drugačija je bila situacija u Poljskoj ili, primjerice, u Portugalu. Liberalni poljski ustav iz 1919. pripomagao je pulveriziranju političkog života i stranačkim prepucavanjima. Kaotične prilike, koje su kulminirale ubojstvom predsjednika **Gabriela Narutowicza** 1922., podtakle su utemeljitelja nove poljske države, gen-

ErnstNolte Diefaschistischen Bewegungen

dtv-Weltgeschichte des 20.Jahrhunderts Band 4

Naslovna stranica poznate
Nolteove knjige

erala **Jozefa Pilsudskog** da u svibnju 1926. maršem na Varšavu, uz cijenu od tristotinjak mrtvih, zavede "moralnu diktaturu", koja ima "ozdraviti" njegovu zemlju. U istome mjesecu iste godine por-

tugalska je vojska izvršila državni udar iz sličnih pobuda, a na čelo države dolazi **Antonio de Oliveira Salazar**.

Fašizam kao "oblik talijanstva"

U uzporedbi s Mussolinijem, Hitler se, kaže **Nolte**, "više borio protu umišljenomu, nego protu stvarnom neprijatelju". Novoutemljeni fašistički pokret iz njemačke je perspektive bio smatran ljevičarskim. Središnji nacistički list, *Volkischer Beobachter* marš na Rim podcjenjivački je nazvao "djelom slobodnih zidara", a u samim je vrhovima Hitleru bliske njemačke desnice (**Ludendorff**, **Niekisch**, **Otto Strasser**) postojala jaka odbojnost prema Italiji i fašizmu.

Slično je bilo i na drugoj strani. "Viděn iz Rima", primjećuje **Mack Smith**, "nacionalsocijalizam je pokazivao znakove da nije dijete fašizma, niti čak njegov brat, nego možda nešto posve različito, nešto mistično teutonsko, te je Mussolini povremeno aludirao da između dvaju režima možda nema ničeg zajedničkog osim površnih sličnosti". Ipak se trsio Hitleru dati savjete, upozoriti ga na opasnosti od antisemitizma (tj. antijudaizma) i predložiti mu prednosti korporativnog sustava pri organizaciji radničkih sindikata. Od mrzitelja *Teutonaca*, protiv kojih je zbog Austrije bio spreman zametnuti rat, od početka 1936. pretvara se u njemački pirepak. Duboko pati zbog *Anschlussa* i njemačke akcije u Čehoslovačkoj. Zna da iztaknuti nacisti s omalovažavanjem govore o fašističkoj doktrini i, još gore, o talijanskoj vojničkoj spremnosti i junačtvu. Stoga iztiče razlike između fašizma i nacionalsocijalizma, ponajprije odklanjanjući Hitlerovo poganstvo. Nekad antiklerikalni, pa i protukatolički, Mussolini postaje nešto tolerantniji prema Crkvi. I kad se izruguje Papi, ne previđa koliko za Italiju znači to, što je srce kršćanstva u Rimu.

Gottfried Neesesse 1938. tvrdio kako su nepremostive razlike između Mussolinijeve "etičke države" i Hitlerove

"ideoložke države". **Goebbels** je u dnevniku predbacio fašizmu da se, za razliku od nacionalsocijalizma, zadržava samo na površini stvari. Mussolini je toliko vezan za svoj talijanski narod da nije ono što su Hitler i Staljin: svjetski revolucionari i buntovnici.

Filhrer je, međutim, osobno bio impresioniran Mussolinijem. Počeo je oponašati i fašistički pozdrav, prvi put pozdravivši uzdignutom rukom na prvome saveznom stranačkom kongresu u Weimar, srpnja 1926. Poštovanje i privrženost Duceu trajno će obilježiti njegov život. Ipak, osim osobnog odnosa prema Mussoliniju, Hitler je vodio računa o političkom objektivitetu: unatoč svim razlikama između dviju ideologija, on je i u najkritičnijim trenutcima bio svjestan da će samo fašistička Italija stupati uz Njemačku. Svaka druga iz geopolitičkih će razloga biti protiv Reicha. Hitlerova okolina prema Duceu nije imala toliko obzira.

Zanimljivo je uzporediti kako su se Hitler i Mussolini odnosili prema svojim oponateljima i sljedbenicima u drugim zemljama, koje nisu - poput Britanije ili Francuzke - bile izravno suprotstavljene Njemačkoj odnosno Italiji. Kad se nisu mogle koristiti kao sredstvo za ucjenjivanje drugih država i vlada, takve su skupine i bez obzira na svoju snagu, u Berlinu i Rimu smatrane marginalnima. Ako im se kakva važnost i pridavala, onda to nipošto nije bilo iz ideoložkih, nego iz političkih, oportunističkih razloga, u sklopu taktike diplomatskih pregovora i pritisaka.

Hitler se s jedva skrivenim prijezirom odnosio prema svojim epigonima. Kao što piše **David Irving**, on je svoju povijestnu pojавu i svoj dolazak na vlast smatrao jedinstvenim i neponovljivim. Stoga je podcenjivao sve oponatelje, zadržavši stanoviti respekt tek prema Belgijancu **Leonu Degrelleu**.

Kod Mussolinija je situacija nešto složenija. Ne može se dati sasvim jednoznačan odgovor na pitanje, je li Duce težio za ekspanzionom fašističke ideologije. Sredinom dvadesetih godina utemeljio je, doduše, poseban ured za novinstvo, koji je trebao sve činiti za promicanje talijanskog fašizma u inozemstvu, a sa zadovoljstvom je primao vijesti kako fašistički pokreti djeluju u Japanu, Njemačkoj, Portugalu, Rusiji, pa čak i u Englezkoj, gdje ima, navodno, 150.000 djelatnih fašista. Radovao se životnosti fašizma i njegovoj revolucionarnosti (koja nadmašuje boljševičku!), zahvaljujući čemu će uskoro zahvatiti veći dio Europe. Svjestan da je fašizam jedina roba koju Italija ima u izobilju (Mack Smith), Mussolini od 1930.

počinje razglabati o njegovoj univerzalnoj primjenjivosti i o tome da fašizam ima poslužiti krajnjem cilju: ekspanziji talijanske kulture, koja je zaslужila odgajati ostatak svijeta.

Veliko je fašističko vijeće širenje fašizma u svijetu početkom 1933. proglašilo službenom politikom, a Talijanska je enciklopedija slavodobitno bilježila kako postoje pokušaji kopiranja fašizma u Brazilu, Portugalu, Grčkoj, Poljskoj i Rumunjskoj, dok u tridesetdevet drugih država fašističke stranke iz dana u dan jačaju. Ima, međutim, i drugaćijih, oprećnih svjedočenja, pa se valja pitati, je li se parolama o širenju fašizma htjelo naglasiti pokroviteljstvo nad **Dolfussovom** Austrijom i bar propagandno (u najmanju ruku iz unutarnjopolitičkih razloga), stvoriti privid presudnoga talijanskog utjecaja u Europi?

I kasnije, pred sam svjetski rat, nakon jednog razgovora s Mussolinijem, *Politikinje* novinar **Predrag Milojević** podsjetio kako je Duce **Emilu Ludwigu** priznao da fašizam ne predstavlja dorađen ideoložki sustav, koji bi aspirirao na trajnost, izjavivši: "Fašizam - to sam ipak samo ja". Stoga se očito ne može odbaciti predpostavka, da je parolama o svjetskoj fašističkoj revoluciji htio parirati Hitleru i njegovu nordijskom nacionalsocijalizmu, kao i boljševičkoj ekspanziji, demonstriranoj ne samo u krilaticama *opermanentnoj revoluciji*, nego i u španjolskom građanskom ratu, te u galami komunističkih stranaka u pučkofrontaškim redovima.

U svakom slučaju, ništa se stvarno, ništa ozbiljno nije poradiло na ideoložkoj ekspanziji. Milijuni poslani talijanskoj manjini u prekomorskim zemljama imali su talijansku nacionalnu, a tek uzgredno i periferno fašističku potku. U već spominjanoj, autoriziranoj biografiji iz pera **M. Sarfatti**, na iztaknutu se mjestu citira Mussolinijeva misao: "Fašizam je jedan tipično talijanski proizvod, baš kao sto je boljševizam tipično ruski; ni jedan ni drugi ne daju se presaditi, mogu bujati samo u zemlji svoga nastanka". Zato fašizam nije "roba za izvoz", on je samo i jedino "oblik talijanstva", i to baš onaj oblik, koji Italiju ima dovesti na vodeće mjesto u Europi i svijetu. U tom svjetlu on primarno nije stranka, ni politički pokret: "Fašizam je u prvom redu religija", religija talijanstva. Zato on, po sudu njegova tvorca, i nije ideologija: "Fašizam nije omžarnica teoretskih doktrina, jer svaki sustav varka, a svaka teorija tamnica". Uz dlaku **Briandovo** federalativnoj Europi, Duce je potakao osnivanje lista *Antieuropa*, koji se trebao zalagati za odpor

protu demokraciji i svjetsko širenje fašizma. Nu, radilo se o inatu, baš kao što je inat bio osnivanje međunarodnoga fašističkog instituta u Švicarskoj.

Utjecaj jačanja nacionalsocijalističke Njemačke

Iako autohtonii, neboljševički nedemokrati i protudemokrati pokreti u pobjedi njemačkih nacionalsocijalisti dobili su novi poticaj. Uz ogradu daje pogrešno i površno te pokrete nazivati "fašističkima", uglavnom točnom se može uzeti ocjena Georgea L. **Mossea** da - makar je Hitlerova Njemačka još bila politički i vojnički patuljak - već sredinom tridesetih godina nije praktično bilo europske nacije bez vlastitoga fašističkog (sic!) pokreta. "Fašizmu je nedostajao zajednički ute-meljitelj, ali je posvuda u Europi nastao iz istih problema, te je za njih obećavao ista rješenja". Godine 1936. jedna je "fašistička" (apravo protuboljševička i parlamentarnom demokracijom te presudnim anglofrancuzkim utjecajem na versailleski poredak krajne nezadovoljna) Europa izgledala sasvim mogućom.

To je, a ne puko oponašanje fašističke ili nacionalsocijalističke ideologije, ono što je - unatoč svim razlikama - bilo zajedničko "Probuđenim Madžarima" i **Juliusu Gombosu**, "Strjelastim križevima" i **Ferencu Szalasiju**, rumunjskoj "Željeznoj gardi" i **Corneliu Zelea Codreanuu**, finskomu Lapua pokretu i **Vittoriu Kossoli**. Slični su se pokreti rađali u Belgiji, Nizozemskoj, Švicarskoj, Rusiji, Švedskoj, Norveškoj, baltičkim državama, u Češkoj i Slovačkoj, u Srbiji, na Islandu. Ipak, nigdje nisu samostalno došli na vlast. Tek su im ratne prilike i njemačka odnosno osovinska okupacija omogućili da dođu do izražaja. Međutim, upravo uzporedba između **Tisoove** Slovačke i **Pavelićeve** Hrvatske na jednoj, **Antonescuove** Rumunjske i Horthyjeve Madžarske na drugoj, i okupirane Belgije, Nizozemske ili Norveške na trećoj strani, jasno upućuje na to da valja razlikovati revolucionarne nacionalističke pokrete, koji su se ideoložkim formulama eventualno služili iz taktičkih razloga, od ideoložkih stranaka i pokreta, koje su taktilizirale s nacionalnim ciljevima...

(nastavite će se)

PODUNAVSKI (BAČKI) HRVATI U ZBIVANJIMA 1848. - 1850.

prigodnim skupovima u povodu 150. obljetnice prekretničkih zbivanja u habsburškoj carevini nije se moglo pročitati niti čuti koliko je i kako žiteljstvo u Podunavlju doživjelo, preživjelo i sudjelovalo u nemirima i krvavim sukobima. Kao da su dijelovi Podunavlja (bačko, srijemsко и banatsko) služili za bečke i srpske (pa i ugarske) pogodbe i nagodbe. Pod nazivom "madžarska revolucija" treba ipak među sudionike uključiti i podunavske Hrvate, koje ugarski pisci uključuju od XV. poglavito u prvoj polovici XIX. stoljeća pod skupnim imenom **Iliri**¹, dok je **ilirizam** kao pokret prevladavao sredinom prošloga stoljeća.

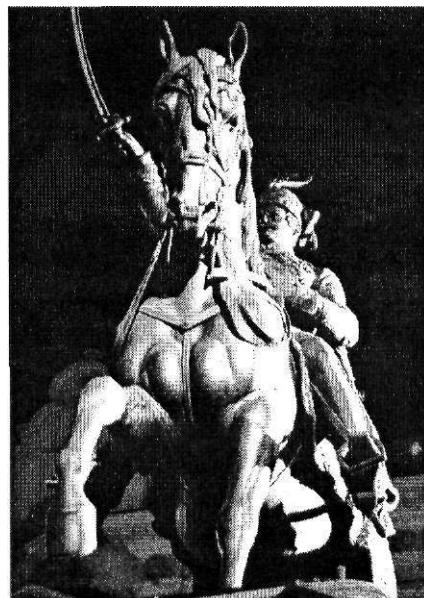
Postanak **ilirizma** - zapravo kulturnog pokreta - treba shvatiti u okvirima ideja njemačkog romantizma (isticanje načela jezika i narodnosti), francuskih misli o državi te panslavizma koji je isticao slavensku veličinu i zajedništvo. U Hrvatskoj se razvijala i podržavala misao da južni Slaveni potječu od Ilira; prihvaćajući pak ilirsko ime hrvatski su prvaci željeli obuhvatiti u zajedništvo sve hrvatske narodne pokrajine (odijeljenost je bila jaka) i razviti osjećaj pripadnosti hrvatskom narodu. Sredinom XIX. stoljeća u želji za okupljanjem svih Hrvata (zajedničkim jezikom i narodom svješću) i južnih Slavena hrvatski su javni djelatnici nadali se stvoriti što širu i moćniju obrambenu podlogu za uspješnu borbu protiv ugarskog silovitog nasrtaja. Zanimljiva su razmišljanja o tome koliko je takva djelatnost bila utemeljena na zbiljnosti i mogućnostima.

U političkom životu Hrvata tijekom prve polovice XIX. stoljeća isticale su se zadaće: obrana i opstanak hrvatske države (feudalne) i njezine preobrazbe u suvremenu građansku državu u kojoj su bile sve pokrajine Istra, Dalmacija, Vojna krajina s iskrenom nadom za povraćajem Turske Hrvatske. Plemstvo se doista opiralo Ugarskom saboru i

Piše:

Dr. Ante SEKULIĆ

izravnom napadu na hrvatsku samostalnost, a novim urbarom ozbiljno je ugroženo bilo brojno hrvatsko malo plemstvo. K tomu je i narodno buđenje utjecalo na ponašanje plemićkoga

Ban Josip Jelačić

(snimio: V. Spindler)

Hrvatskog državnog sabora. Treba imati na umu također da su Hrvate u otporu prema Madžarima podupirali Bečki dvor i vlada (iz vlastitih pobuda u obrani probitaka). No, ne smije se zanemariti pripomena da: "Ilirskim imenom preporoditelji nisu htjeli izbrisati narodna imena Hrvata, Srba, Bugara i Slovenaca, a ni sami se nisu odricali hrvatskog imena. Oni su bezazleno i pogrešno vjerovali kako su Slaveni jedan narod, kako je narod identičan jeziku (...), bili su duboko uvjereni u potrebu slavenske uzajamnosti (...)"². Pripomenuti treba također u razmatranjima o zbivanjima sredinom XIX. stoljeća u Podunavlju da Srbi nisu nikako prihvatali (također i Slovenci) misli o ilirstvu, ilirizmu ili sličnu kakvu zamisao.

Prema mišljenju Ferde Šišića: "... dakle nestaje s godinom 1836. stare Hrvatske, a rađa se nova i s njome nova era u političkom i kulturnom životu Hrvata"³, a Požunski sabori 1847. i 1848. bili su prekretnički. Na spomenutim je, naime, saborima (12. i 18. studenog 1847. i 7. siječnja 1848.) došlo do odlučnih nastupa hrvatskih poslanika prema ugarskim nakanama i zahtjevima (tumačenje Zakona o ugarskom saboru (XX iz 1715. i LVIII iz 1791.) o "madžarskom jeziku i narodnosti". No, nakon bune u Parizu (24. veljače 1848.) iskoriste Ugri trenutak i na prijedlog Lajosa Kossutha zatraže od kralja vladu za Ugarsku i neka provede niz političkih, društvenih preinaka. Slijed događaja prepričavanje do naših dana na različite načine ne samo o "ugarskim narodnim bojama i državnom grbu" i "madžarskom jeziku i narodnosti". Tumačenja o hrvatskom banu Josipu Jelačiću, Jurju Hauliku, patrijarhu Rajačiću su različita i još uvjek podvrgnuta oštrim povjesnim tumačnjima. Od 19. ožujka 1848. pokrenut je novi slijed povjesnih zbivanja koji je upućivao Hrvatsku njezinoj samostalnosti i neovisnosti. No, put je bio dug, ponekad zamućen, zabluđadama i krvlju, ali jedini s kojega se nije bilo dopušteno skretati.

Kakav je i koliki bio prinos podunavskih, poglavito bunjevačkih Hrvata u započetim preinakama habsburškog Carstva, teško je jednostavno i određeno odgovoriti, jer su događaje veoma različito tumačili ugarsi, austrijski, a posebice srpski pisci. Zbunjen je u složenim podacima bio i Petar Pekić⁴, pisac povijesti Hrvata u Podunavlju.

Čini se ipak uputnim upozoriti, da su ugarsi povjesničari bilježili slijed događaja prema svrsi koju je nametnula njihova službena politička usmjerenošć. Među njima su za Bačku značajni Istvan Ivanvić⁵ i Janos Muhić⁶, dok su drugi ugarsi pisci (brojni) u prikazima zane-

marivali spomen drugih naroda u Bačkoj, osim vlastitoga. Franjevački ljetopisac franjevačkog samostana u Subotici zabilježio je na madžarskom (a pravilo je bilo pisati ljetopise latinski) za 15. ožujka 1848. ovako: "zavarbajott az egeszorszag."⁷

Ljetopisac je zabilježio događaje oko **Szent Tomasa**⁸ i napisao k tomu rečenicu: " (...) maga az Isten tudja, ki buneinkert megrette rajtunk a torvenves adot". No, nažalost, franjevačka ljetopisna knjiga ne može poslužiti kao pouzdan vodič u slijedu događaja.

Spomenuti Pekić je nepouzdan u bilješkama o zbivanjima 1848., a neprihvativljava je njegova "obrana" bunjevačkih Hrvata u prošlostoljetnim revolucionarnim gibanjima u Bačkoj. Ali u nekoliko rečenica Pekić priznaje raspoloženje bačkih Hrvata prema Josipu Jelačiću poimence Josipa **Rudića**, velikoga bačkog župana, Ivana **Antunovića**, Vinka **Zomborčevića**, Ambrozija **Šarčevića** i dr.¹⁰ Isprike za Pekićeva tumačenja i oskudnost podataka nema, jer je sve do sredine tridesetih godina XX. stoljeća njegovo raspoloženje i uvjerenje bilo "južnoslavensko".¹¹

Unatoč želji Ivana **Ivanića** da je bolje "prešutjeti događaje" iz god. 1848. i 1849. jer nisu tobož pohvalne za bunjevačko-šokačke Hrvate¹², srpski su pisci veoma oštro pisali protiv podunavskih Hrvata i njihova ponašanja ("držanja") u revolucionarnim zbivanjima 1848. Posebice se oštrinom ističu Alekса **Ivić**¹³, Ferdo **Nikić**¹⁴, Stefan **Ilkić**¹⁵ i drugi.

Bački Hrvati su najprije događaje u ožujku 1848. prihvatili s olakšanjem; u Subotici je primjerice gradsko poglavarstvo već 19. ožujka odlučilo ustrojiti narodne čuvare reda i mira te je 25. ožujka održana zahvalnica u uvjerenju kako se sve zbiva u granicama mira i dopuštenosti.¹⁶

Uglavnom su poznati događaji god. 1848. u Hrvatskoj¹⁷, ali treba spomenuti daje 19. svibnja 1848. održana u Srijemskim Karlovcima skupština Srba i upućen je poziv Srbima da oružjem ostvare Srpsku Vojvodinu, političku zamisao koja je duboko posijana među novodošnjim pravoslavcima od vre-

mena Arsenija Crnojevića.¹⁸ Predvoditelji takva pokreta na skupštini bili su Đuro **Stratimirović**, Svetozar **Miletić** i Josip **Rajačić**, patrijarh. Kako su Madžari krenuli protiv Beča, srpski žitelji su pak ustali protiv Madžara, a bački Hrvati su se našli u nezavidnom položaju jer im se prijetilo uzimanjem posjeda, blaga i kuća. Budući da su u naseljima bili miješani s ostalim narodima zbumjenost je bila velika. Kad se, naime, raspale strasti, svaka pogibeljna prijetnja, osveta i mržnja mogu biti neugodna ostvarenja. Bilo je jamačno k tomu i drugih razloga, opsegom i dubljinom širih od gradskih područja i odnošaja.

Mladi car **Franjo Josip I.** preuzeo je vladanje u prosincu, a Madžari su otvoreno krenuli protiv Dvora, koji je odmah odgovorio na takvo raspoloženje zapovijedima knezu Windischgratzu i banu Jelačiću neka oružjem skrše otpor Madžara. Poznate su pobjede spomenutih vojskovođa protiv generala M. **Perczeck** (kod Mošona, Đura, Morova), **Gorgya** i **Kossutha**. 5. siječnja 1849. ušle su carske postrojbe u Budim, a **Kossuth** je sklanjajući se u Debreczin ponio sa sobom kraljevsko znakovlje i krunu sv. Stjepana. Međutim, bački Hrvati su se našli na ugarskoj strani kada su Srbi krenuli (jamačno uz poticaje iz Beča) protiv Madžara.

Sukob između madžarskih postrojbi i srpskih vojnih jedinica dogodio se 5. ožujka 1849. kod **Kaponje** (između Tavankuta i Bajmaka), a poražene srpske jedinice povukle su se do titelske visoravnini, no ban Jelačić opet pobijedi generala Perczecka kod Kaca (7. lipnja) i kod Starog Bečeja (24. lipnja). U sukob se umiješao austrijski Havnau i započne osvajanje pojedinih naselja: 29. srpnja Miljkut, 30. srpnja Suboticu, zatim Baju, Sombor, Sentu i druga naselja. Međutim, 13. kolovoza 1849. kod Vilagosa okončani su sukobi koje madžarski pisci nazivaju **szabadsagharc**, rat za oslobođenje.¹⁹ Poznato je, naime, da je ugarski sabor u Debreczinu 14. travnja 1849. izabrao Kossutha predsjednikom - gubernatorom Ugarske.

U svojoj knjizi Petar Pekić napisao je rečenicu jamačno suzdržane gorčine, da

je svršetak ugarske revolucije bio "početak Srpske Vojvodine". Prema podatcima car Franjo Josip već je u prosincu 1848. odredio osnutak spomenute oblasti, ali je odluka objelodanjena 18. studenoga 1849.

(nastavit će se)

BILJEŠKE

1 Usp. T. Smičiklas, **Obrana i razvitak narodne ideje od 1790. do 1835.** godine, Rad HAZU 80. Zagreb, 1885. - F. Fancev, **Dokumenti za naše podrijetlo hrvatskoga preporoda** (1790.-1832.). Građa za povijest književnosti Hrvatske, XII. Zagreb, 1939. - M. Nehajev, **O stogodišnjici hrvatskoga preporoda**. Zagreb, 1931. - F. Fancev, **Ilirštvo u hrvatskom preporodu**. Ljetopis HAZU, 49. Zagreb, 1937. - Sl. Ježić, **Ilirska antologija**. Zagreb, 1934. - J. Šidak, **Hrvatski narodni preporod**. Enciklopedija J., IV. Zagreb, 1960. - A. Barac, **Ilirska knjiga**. Beograd, 1937. i dr.

2 T. Macan, **Povijest hrvatskoga naroda**. Zagreb, 1992., 278.

3 F. Šišić, **Pregled povijesti hrvatskoga naroda**. Zagreb, 1962., 403.

4 P. Pekić, **Povijest Hrvata u Vojvodini** (...). Zagreb, 1930., 145-155.

5 1. Ivanvi, **Szabadka szabad király varoš trtenete**, I-II. Subotica, 1886.

6 J. Muhi, Zomborrténete, Zombor, 1944.

7 **Historia conventus Maria Theresiopolitani anno 1847/48. sub ann. et diem**

8 **Szent Tomas** (Sveti Tomo), ime naselja koje je poslije preimenovano u Srbobran.

9 Hrvatski: "(...) sam Bog znade zbog čijih grijeha od nas naplaćuje pravičan dug!"

10 P. Pekić, nav. dj., 148.

11 Od god. 1935. Petar Pekić, Marija Evtović i niz drugih bunjevačkih Hrvata "južnoslavenskih" raspoloženja prišli su hrvatskim prvacima i glasilima (**Subotičkim novinama, Klasju naših ravnih** i dr.).

12 1. Ivanić, **O Bunjevcima, povesničko narodopisna rasprava**. Subotica, 1894., 24.

13 A. Ivić, **Iz prošlosti Bunjevaca**. Književni sever, god. III., knj. III., svez. 3-4. Subotica, 1927. 102-107.

14 F. Nikić, **Bunjevci i srpska Vojvodina**. Književni sever, III. (1927.), svez. 3-4., 131-135.

15 S. Ilkić, **Bunjevci i mađarizacija**. Književni sever, III. (1927.), svez. 3-4., 135-141.

16 Usp. A. Sekulić, **Tragom franjevačkog ljetopisa u Subotici**. Split, 1978., 88-89.

17 Usp. F. Šišić, nav. dj., 419-426.

18 A. Sekulić, **Tragovi Arsenija Crnojevića u Nadbiskupskom arhivu u Zagrebu**. Tkalcic, 2/1998., 105-127.

19 Poznata je činjenica, daje Lajoos Kossuth na proglašenju **oktroiranog ustava** 4. ožujka 1849. odgovorio **manifestom neovisnosti** u Debreczinu.

HRVATSKI KRALJ ZVONIMIR I PAPA GRGUR VII. (3.)

podrijetu Zvonimirovu donosimo i mišljenje Nikole Bonifačića Rožina. Na temelju svojega čitanja Bašćanske ploče on naslućuje, da je Zvonimir pradavnim podrijetlom bio iz windske glagoljaške strane otoka Krka. VINDI su, veli Bonifačić, došli na Jadran zajedno s germanskim Gotima. Na otoku Krku Vindi su se najgušće naselili u Vindskoj dragi, koja je po njima dobila ime. Kao i Goti, Vindi su mogli biti arijanskevjere. Glavno uporište krčkih Vinda bio je Vindski Kaštel. Gospodari toga Kaštela bijahu tijekom povijesti revni zaštitnici glagoljaša. Praotac FRANKAPANA knez DUJAM prvi je po imenu poznati gospodar VINDSKOGA KAŠTELA. A poznato je, da su baš Frankapani pomagali i štitili glagoljaše. Mletački providur (poglavar) na Krku VINCIGUERRA priznaje Krčkim knezovima (kasnijim Frankapanima), daje Kaštel njihova djedovina.

Gospodari vinskog ili vinodorskoga Kaštela bijahu rođaci kralja Zvonimira, predpostavlja Bonifačić. Jedan od tih rođaka, knez KOSMAT, spominje se na Bašćanskoj ploči. Zvonimir je u vinskому kraju imao baštinske zemlje i te zemlje je poklonio glagoljaškomu benediktinskomu samostan sv. Lucije na otoku Krku. Knez Kosmat priznaje i zaštiće Zvonimirovu darovnicu svetolucijskim benediktincima glagoljašima, dok je ostali Zvonimirovi rođaci osporavaju. Jedan od tih rođaka, vinski knez Dujam, kasnije bijaše natrag tražio za sebe sve zemlje što ih je Zvonimir darovao svetolucijskim benediktincima.

VINDI (VENDI, VENETI) u starovjekovlju (antiki) nastanjivali su obale Baltika i poređeće rijeke Visle. Neki ih znanstvenici ubrajaju među ilirske narode, a neki ih smatraju Slavenima. Ime Slaveni prvi puta u povijesti pojavilo se u doba dolaska Avara u Europu. To je ime izmisnila bizantska diplomacija u doba cara Justinijana (527. - 565.), izvodeći ga iz riječi SKLAVI (robovi). Tim su imenom bizantskogrčki pisci nazivali različite narode izvan bizantskogrčkoga kulturnoga kruga (ekumene). Oni su na primjer i germanske narode nazivali Slavenima. Na temelju pisanja starovjekovnih (antičkih) grčkih i latinskih pisaca utemeljeno možemo zaključiti, da su Vindi jedan od ilirskih naroda. Ilirski Vindi na Baliku su živjeli zajedno s Prahvatima

Piše:

Tomislav HERES

(Hrvatima - kajkavcima), kako dokazuju najnovija jezikoslovna izpitivanja. Oni se zajedno s Hrvatima ili nešto prije njih s Baltikom sele u današnje hrvatske zemlje oko godine 1200. prije Krista. Hrvate - kajkavce već u prvom stoljeću po Kristu nalazimo u Panoniji. Hrvati u Panoniji čine neprekinutu liniju s Hrvatima na sjeveru (Slovačka, Česka, Poljska). U istom I. st. Hrvati su naseljeni i na liniji Lika - Dubrovnik. (Valentin Putanec, **UBIKACIJA KLASIČNIH TOPONIMA Sisopa I Soroga U ZAGREB I PITANJE PRISUTNOSTI SLAVENA NA BALKANU U 1. ST. NAŠE ERE**, Zagreb 1992.).

U prvoj godini prije Krista brojni arijskoi-ranski Hrvati prelaze Iransku visoravan i Kavkaz te na iztočnoj obali Crnoga mora (od zapadnoga Kavkaza do Azovskoga mora) utemeljuju vlastitu državu. U I. st. po Kristu Hrvati prevladavaju na spomenutu prostoru Aziske Sarmacije. Najkasnije do sredine II. st. po Kr. Hrvati su prešli rijeku Don i stupili na tlo Europe, zaposjevši predjele između srednjega Dnjeprja i gornjega Dnjestra. Uslijeli su vlastitu državu sa središtem u novopodignutu gradu SAMOBORU na gornjem Dnjestru. Kao dobri zarastrijanci utrli su put suživotu i ustroj bi Vinda (Veneta) na svomu području. Hrvati i Vindi baštinci su vjere proroka i vjerskoga obnovitelja ZARATUSTRE. Ijezici im bijahu slični, jer su se oba jezika razvili iz VEDSKOGA odnosno ZEND-AVESTNOGA. Hrvati su postali vladajući sloj na prostoru kasnije Galicije, južne Poljske i Šlezije, gdje su živjeli Vindi (Veneti). Pri koncu II. st. po Kr. Hrvati su svoje središte premjestili na područje Vinda (Veneta), sagradivši grad HRVAT na mjestu današnjega Krakova. (Marijan Rudež, **Povijest međunarodnih odnosa**, sv. I., Zagreb 1995., str. 84. - 89.). Možemo reći, da su imena VIND i KOSEG (KASAZ) već u zakarpatskoj pradomovini drugo ime za HRVAT.

Kada su se naselili na otoku Krku zajedno s Hrvatima, Vindi bijahu već uvelike pohrvaćeni i u narodnostnomu smislu jedno s Hrvatima. Na otok Krk su Hrvati i pohrvaćeni Vindi došli kao kršćani arijanci. Iz pradomovine su sa sobom donesli Bibliju i

bogoslužne knjige napisane na hrvatskomu jeziku. Taj prastari hrvatski jezik sačuvanje u brskim selima na jugoistoku otoka Krka u govoru zvanu **VEYSKA ZAYK** ili **CAKAJŠĆINA** (Fabijan Tomašić - Mihovil Lovrić, **Arhaična pučka predaja u "cakajšćini" brdskih sela na otoku Krku**, priredio Andrija - Željko Lovrić, **ČAKAVSKA RIČ**, XXV./1997./, br. 1. - 2., Split, siječanj-prosinac 1997., str. 167. - 199.).

Pismo kojim su bile napisane bogoslužne knjige i Biblia, što ih Hrvati i pohrvaćeni Vindi donesoše sa sobom na otok Krk, moglaje biti samo glagoljica. A glagoljicaje nastala "negdje oko Crnoga mora gdje se je negdje nalazio također vodeći sloj Hrvata" (Dr. fra Marko Japundžić, **Hrvatska glagoljica**, "Hrvatska uzdanica", Zagreb 1998., str. 93.). S Hrvatima i pohrvaćenim Vindima mogli su na Krk doći i praotci Zvonimirovi, koji su kasnije odigrali prevažnu ulogu u hrvatskoj povijesti. Najveći i najslavniji od tih praotaca Zvonimirovih bijaše hrvatski kralj kraljeva Sventopolk-Budimir.

II.

O kralju Zvonimиру govore brojne povijestne izprave i zapisi. Nu motrišta hrvatskih povjestnika o njegovoj ulogi i značenju u hrvatskoj povijesti nisu izjednačena. U po-nečemu su, dapače, protuslovna i oprečna. Kralj a Zvonimir a živoga i mrtvoga naši vrli pristranici i razteži i skraćuju na Prokrustovoj postelji svojih ideoložkih obrazaca. Da bismo se približili što cjelevitijoj istini, poslušajmo najprije povjestnike. Evo što oni vele o Zvonimirovu podrijetlu i o njegovu uzponu na hrvatski prijestol.

Ferdo Sišić: "Zato i vidimo, gdje se javlja bivši ban Petra Krešimira i šurak tadanjega madžarskoga kralja Geze I. (1074. - 1077.), **Dmitar Zvonimir, kao 'Božjom milošću knez Hrvatske' (dei gratia dux Chroatie Dalmatieque)**. Da li mu je kod toga uspjeha pomogao i brat njegove žene Jelene, ne znamo, ali nemoguće nije. Svakako su tim činom protivnici kralja Slavca mimošli zakonitog baštinika Petra Krešimira, hercega Stjepana... Zvonimir je došao na prijesto pravom izbora hrvatskoga naroda i dalmatinskih gradova, a ne baštinskim, što nam je također dokaz, danije bio član Trpimirove dinastije, premda nam njegovo podrijetlo inače ostaje u tami... Ali iz obaveze Zvon-

mirove Grguru VII. bilo bi veoma pogrešno izvoditi, da je hrvatsko - dalmatinski kralj ovom krunidbom postao ono, što je primjerice bio južnoitalski normanski vojvoda, naime papinski vazal u svjetovnom državopravnom (hrv. državnopravnom) značenju ove riječi, jer je vazal svoju zemlju primao u leno od pape, koji se smatrao pravim i jedino legalnim vlasnikom njenim. **Dmitar Zvonimir** pak u prvom redu **samo se priklonio doktrinama Grgura VII.** o odnosu između svete stolice i svjetovnih vladara, a o tome je odista - prema općim prilikama onoga vremena po ostalim evropskim (europskim) državama i s obzirom na svoje nelegitimno podrijetlo - punim pravom gledao i video najjači oslonac za održanje svoga položaja. On se dakle samo u duhovnom, crkvenom smislu obavezao, da će biti vjeran i poslušan sin Sv. Petra, a da time nipošto nije **hrvatsku državu** doveo u državopravnu (državnopravnu) odvisnost od pape. Stoga se on sam u svojim ispravama vazda i nazivlje 'Božjom milošću' kralj, a samo njegovi podanici bilježe iz počitanja (hrv. štovanja) i po običaju onoga vremena uz njegovo, pa i pred njegovim imenom, još i pontifikat Grgura VII. i vladanje vizantijskoga (bizantskoga) cara Mihajla VII. Prema tome ima se odnos između Grgura VII. i Dmitra Zvonimira shvatiti, kao neke vrste **politički savez** s preuzetom obavezom od strane hrvatskoga kralja, da ima papi na njegov poziv doći u pomoć i s oružjem u ruci protiv njegovih neprijatelja, dok je s druge strane papa primio obavezu, da će Dmitra Zvonimira i njegovu zemlju braniti svim svojim ugledom protiv nasilja, dolazilo ono ma otkud..." (**Povijest Hrvata u vrijeme narodnih vladara**, Zagreb 1925. Pretisak Nakladni zavod Matice Hrvatske, Zagreb, 1990., str. 556., 563., 565.-566.).

U svom **Uvodu u Političku povijest Hrvatske** Šišić kaže, daje izbor i krunjenje Zvonimirovog pobjeda latinske stranke. On piše: "Očevu (to jest kralja Stjepana I.) težnju izvršio je njegov sin **Petar Krešimir IV** (1058.-1074.), **najmoćniji hrvatski vladac**. On je, u sporazumu s bizantinskim carstvom proširio svoju vlast na Zadar, Trogir i Split, te na ostrva (hrv. otoke) Krk, Osor i Rab (1069.). I na kopnu proširio je Petar Krešimir IV. svoju državu tako, da su njezine granice bile tada najšire. Ali Hrvatsku su slabili stalni unutrašnji sporovi zbog slovenske (hrv. slavenske) liturgije. Stvorile se stranke, jedna narodna, s nižim klerom, širokim narodnim masama i malim plemstvom, i druga latinska, s visokim klerom i velikašima. Sam kralj Petar Krešimir IV. stajao je u tom ogorčenom sukobu na latinskoj strani, idući zatim, da što više priveže uza se dalmatinske gradove i ostrva (otoke). Pod kraj života imao je kralj još i briga s nasljedstvom na prijestolu, jer,

koliko se znade, nije imao sina. Za nasljednika je odredio sinovca, hercega Stjepana, no po smrti Petra Krešimira Stjepan bi primoran da se odrekne prijestola i povuče u samostan. Kraljem bi izabran, potporom narodne stranke, neko po imenu nepoznato nam lice (vladalo 1074. - 1075.). Protiv njega podiže se latinska stranka i pozove u zemlju južnoitalskog normanskog grofa Amika. On zarobi kralja i zauzme neke dalmatinske gradove (Prof. Barada dokazao je nepotrebno, da to nije mogao biti neretljanski velikaš Slavac. Na kralja Petra Krešimira IV. pomišljati, čini mi se nemoguće već zbog njegovih dobrih odnosa s papom, a osim toga jedna mu isprava daje samo titulu 'rex Chroatiae', dakle ne još i Dalmacije). Nato se (početkom 1076.) uplete u te zamršaje Venecija, našto Normani ostaviše dalmatinske vode. Najzad složi se, nastojanjem pape Grgura VII., većina Hrvata i dalmatinskih Romana pa izabra za kralja nekadašnjega slavonskog bana u vrijeme Petra Krešimira IV. **Dmitra Zvonimira** (1076. - 1089.). Njega okruni Držislavljevom krunom papinski legat Gepizon u bazilici Sv. Petra u Solinu (na počektu oktobra 1076.). Zvonimir je položio vazalsku zakletvu vjernosti Grguru VII. u smislu njegovih doktrina o vladarima. Ovim aktom hrvatska država zato ipak nije postala feudum papinske stolice. Izbor i krunisanje (hrv. krunidba) Zvonimirovo upravo je pobeda latinske stranke, pa zato se Zvonimir 1079. i angažovao (hrv. angažirao, zauzeo) za papu Grgura VII. protiv njemačkoga kralja Henrika IV, s kojim je Hrvatska graničila na sjevero - zapadu. Obnovivši punu vlast nad čitavom carskom Dalmacijom, Zvonimir je, kao saveznik normanskoga hercega Roberta Guiscard-a, poslao hrvatsko-dalmatinsku mornaricu protiv bizantinskoga cara Alekseja Komnena i Venecije. Kad je, poslije mira s carem, Zvonimir htio da mu pruži pomoć protiv Seldžuka, i zbog toga sazvao narodnu skupštinu (Sabor) na otvorenom polju kod Knina, ogorčeni ga narod - kako izgleda-ubije (1089.).

Svi razlozi napisani i u posljednje vrijeme protiv teze silovite smrti kralja Zvonimira, nisu nipošto toliko uvjerljivi, da su me mogli navesti na mišljenje, da Zvonimir nije umr' o nasilnom smrću. Kako se može bez ove katastrofe uvjerljivo objasniti godina 1102.? (Josip Horvat, **Politička povijest Hrvatske**, Zagreb 1936., str. 15.-16.).

Spomenuti Šišićev **Uvod u Političku povijest Hrvatske** (str. 7. - 53.), koji je kao pregled povijesti Hrvata objavljen u **Narodnoj enciklopediji srpsko - hrvatsko - slovenačkoj** (I., 845. - 870., Zagreb - Stanojevićeva enciklopedija), nije uvršten u drugo izdanje **Političke povijesti Hrvatske** Josipa Horvata (Zagreb 1990.), jer je "u međuvre-

menu poprilično zastario" (Izdavač). Zamijenjen je **Kratkim pregledom povijesti hrvatskog naroda** Jaroslava Šidak, koji je objavljen pod naslovom **Pogled na prošlost hrvatskog naroda do 1918.** u njegovoj knjizi **Kroz pet stoljeća hrvatske povijesti** (1981., 1.-9.). Šidak u svom Kratkom pregledu o Zvonimиру piše (str. 14.):

Jaroslav Šidak: "Još se jednom Hrvatska za vladanja **Petra Krešimira IV.** (1058. - 1074.) i **Dmitra Zvonimira** (1075. - 1089.) uspjela dignuti do **vodeće sile na istočnoj obali Jadrana** i aktivno sudjelovati u zbijanjima velike europske politike. Dalmacija je napokon postala integralni dio države, koja se otad naziva '**regnum Croatiae et Dalmatiae**', a plemenska oblast Neretljana između Cetine i Neretve također je tada izgubila nekadašnja obilježja svoje samostalnosti. Ove uspjehe nipošto ne umanjuje činjenica da je i **Dmitar Zvonimir**, kao i neki drugi suvremeni vladari, postao kraljem uz pomoć Rimske kurije kojoj je vjerno služio kao vazal."

U svom **Pregledu povijesti hrvatskoga naroda** (Matica Hrvatska, Zagreb 1962.) **Fero Šišić** hrvatskoga kralja Dmitra Zvonimira uvršćuje u vladarsku porodicu **Trpimirovića** (od 825. -1090.). Gleda opisa "prijeke smrti hrvatskoga kralja Dmitra Zvonimira (umro 1089.)" u **Ljetopisu popa Dukljanina** Šišić smatra, da je "jezgra (toga opisa) ipak veoma vjerojatna" (str. 21.). Zvonimir je "u zemlji između Save i Drave upravljao samostalno kao ban" (str. 135.). "Na Zvonimira udariše susjedni nješmački Karantanci oko 1065., ali ih on potom, primivši pomoć svojih ugarskih rođaka, odbije... Za Zvonimira znamo daje već 1065. samostalno vladao u Panonskoj Hrvatskoj (Slavoniji), a 1070. je preuzeo dužnosti sinovca Petra Krešimira IV. Stjepana. To pokazuje da se između 1066. i 1070. u Hrvatskoj odigrao velik čin po kojemu je Panonska Hrvatska bila opet prisajedinjena materi zemlji, a njezin vladar, ban Zvonimir, preuzeo dužnosti i časti Stjepanove, tj. postao svladar i prijestolonasljednik Petra Krešimira" (str. 136.).

Lovre Katić u svom **Pregledu povijesti Hrvata** (Matica Hrvatska, Zagreb 1938., str. 46.) o Zvonimirovu dolazku na hrvatski prijestol piše: "Poslije smrti Krešimirove nije bilo jake ruke, da preuzme stečenu baštinu. Poroda muškoga, koliko znamo, nije imao, već sinovca Stjepana, no ovaj, kako je bio slabić i zatvoren u samostan sv. Stjepana u Splitu, priznao je ZVONIMIRA, dotadašnjeg bana Panonske Hrvatske 'svojim gospodarom', kako to sam kaže u jednoj svojoj darovnici."

(nastaviti će se)

SKANDALI I BLAMAŽE (II.)

(kronika Ljeta Gospodnjega 1998., drugi dio)

Doping i "doping"

U sve te skandale u nogometu uplela se i afera "doping". Koja, istina, nije tako strašna kakve smo susretali po Europi, ali je opasna jer je ispolitizirana. U glavnoj ulozi opet je neizbjegni Canjuga, Ivo Lola Cezar iz Maksimira. Drugu glavnu ulogu igra Tonći Vrdoljak, predsjednik HOO-a. I dok govorimo o pravnoj državi, fascinantno je kako si neki ljudi dopuštaju svašta. Nije važno zovu li se oni Todorović ili Canjuge, i koja je oblast života. Činjenica je da si oni priušte sve i svašta. To što Canjuga može priušti isključenje HNS-a iz nekog ciklusa UEFA ili FIFA natjecanja, nimalo ne zabrinjava ni njegova najvećeg mentora, predsjednika države. A taj je dečko stvarno dosadio i Bogu i narodu, a bome rapidno utječe na pad popularnosti svoje stranke u javnosti, pa bi stvarno bilo uputno smiriti ga. Samajavna tvrdnja kako se s predstavnicima "Hajduka" "dogovorio oko bojkota dopinga" ponešto govor o njegovoj svijesti i svijesti o sportu. Badava Šurjak i Maršić govore kako u tom segmentu, što je sasvim normalno i jedino ispravno, zadnju riječ ima dr. Čukelj. Ali Canjuga kakav je, jurišao bi i na kršenje Hipokratove zakletve. Da napravi inat Tonu Vrdoljaku. Znajući Vrdoljaka kao čovjeka od vica, možemo misliti koliko se ovomu nasmijao.

Siriščevićevo trokut

Konačno smo doznali zašto se, među ostalim, od Hrvatske traži da uspostavi javnu televiziju. A o tomu smo već i pisali na ovim stranicama. Zato da se dade u ruke slobodnim zidarima, dakle masonima. Već je napravljen veliki pomak: stvorena je nekakva kviz emisija koju vodi g. Dražen Siriščević, a koja ima masonske znake kao svoj "logotip". U jednoj drugoj emisiji primjetili smo da se rabi drugi masonske znak, oko, u karakterističnoj verziji masonske znakovlja. Fali šestar. Drži li ga Klein, Westendorp, Gelbard, Montogmerry, Vinther, Guldiman, ili tko drugi od činovničića činovnikovih činovnika, ne znamo. A to i nije tako važno. Mnogo je važnije da se taj znak pojavit. Što je vrlo simptomatično. Međutim, bit će vremena za ismijavanje masonskega formalizma, ovdje ćemo upitati bitno: je li sve to znak da masoni iz lože "Jugoslavija"

Piše:

Ferdo ŠARIĆ

ponovno izbiju u prvi plan na HTV-i, nakon što je Soros mnoge uhljebio u žutotisknom smeću?! Ili ipak taj ključ kompromisa drži televiziji nevesti g. Ivica Vrkić?! Ako jest, zašto je pristao na to?!

Ankica protiv Ankice

Ovako bismo možda mogli napraviti remake poznatoga filma "Kramer protiv Kramera". Naime, nas manje ovde zanima koliko računa imaj edna Ankica, a koliko je u pravu bila druga, kada ju je "odcinkala" javnosti. Lako ćemo se složiti da ona prva Ankica uistinu malo prečesto svoje uloge u banku pravda honorarima svojega supruga. Od autorskih prava. A koliko se sjećamo, od davne kupovine kuće do danas, stalno se govor o tim honorarima. Pa se pitamo kako je moguć jedan, u cijeloj povijesti novinstva i tiskarstva nezapamćen fenomen: da pisac znanstvenih djela nadmaši autore popularnih romana po zaradi i po broju prodanih primjeraka! A naš predsjednik, ako je vjerojati gdje. Ankici prvoj, nadmašio je i Harolda Robinsa, i Jamesa Mitchenera. Do smrti ove dvojice, a obojica su umrla ovoga ljeta, u nekoliko mjeseci razlike, nije se znalo tko je prvi na vječnoj listi. Većina je govorila daje to Robins, ali su neki isticali kako je to ipak Mitchener. Blago si ga predsjedniku Tuđmanu, ostao je bez najoštrije konkurenčije! Iskreno, gospodji Ankici, ma koliko ona htjela, ne zavidim, ali našem predsjedniku - još i kako!

Podunavlje, nevladine udruge i cinizam

Pa kada već idemo prema "crnoj kronici" bilo bi dobro da navedemo nekoliko važnih primjera svakodnevnog kršenja ne samo prava, nego i Ustava Republike Hrvatske, a u kojima trokutasti okogledi iz svijeta sadomazohistički, četnikofislki uživaju, ni ne trepnuvši očima. Naravno, jer se ne radi o Srbima. A Hrvatima treba bilježiti svaku sitnicu i izbiti novac iz ruku, pa makar i od MORH-a, a putem ministarstva financija. I

to u milijunima. A da ministar obrane i ne zna za to, ili ne smije znati. Provokacije i ubojstva u Vukovaru i Podunavlju smjenjuju se s paljenjem hrvatskih državnih simbola i huškanjem sipske djece da se izživljavaju na hrvatskoj djeci. I to nakon svega! Kakav širokogrudni banditizam međunarodnih promatrača - hajkača! (Samodje mi je znati gdje li oni sve te monstrume skupe?!). A doživjele su vukovarske i majke i obitelji ostalih poginulih i nestalih diljem spaljene Hrvatske, da im se UNHCR cinično smije u lice u njihovu glavnom gradu, smjestivši ih do skupine četnika Veljka Džakule (kojega netko u Hrvatskoj štiti, ali zašto?!?) i braneći im razviti njihov transparent. Takav fašistički, prepun mržnje i podcenjivanja čin spram Hrvatske i hrvatskog naroda, jednostavno sulud i skrajne bezobrazan, kleinovski mostruzan, doživjeli smo od UNHCR-a. Jednom. Idući puta to ne će proći! Uostalom, dečki, vidimo se u Aljmašu, za Gospu Aljmašku, pa nam stanite na put. Ako imate oraha u džepovima! Dosta vas je bilo po Hrvatskoj. Vas i vaše pravde - nepravde!

Konji s Ade Šarengradske

Nakon što su, po narudžbi Engleza, posjekli mnoge šume hrasta po Srijemu, Baranji i

Stjepan Džalto

**UBIJ UŠI U
DUŠI**

Lako je istrijebiti uši
u košulji.

Ubij uši u duši i stjenice
što ti vire iz zjenice,

ili srce grizu -

pa ne daju blizu

Ljubavi.

Slavoniji, četnici s kradom još nisu prestali, a dok kradu, međunarodna zajednica moli hrvatsku Vladu ne progone ih, ugrožavate međunacionalne odnose, a onda mi moramo intervenirati. Uostalom, kažu svjetski moćnici: oni kradu za nas, a dogovorili smo se da mi imamo pravo do mile volje krasti i otimati u vašoj zemlji. Tako odprilike, uz obvezatno sprječavanje Hrvata da se vrate u Podunavlje, teče razgovor između lupeža iz svijeta i naše vlasti, i javno-tajni dogovor sa srpskim komitim. Stotinu i pedeset rasnih konja, kao da se radi o kradu čokolade u samoposluživanju (za što bi Hrvata objesili, baš kao i u komunizmu!), ukradeno je nedavno s Ade Šarengradske, s hrvatskog dakle prostora. A tamo su se već događale i pljačke i ubojstva. I opet će. Sve dok hrvatska vojska ne stupi na to tlo. A zašto ne stupi? To znaju predsjednik države i g. Hrvoje Šarinić. Ne smiješ ovdje, ne smiješ onđe, ne smiješ pustiti nego ljevičarske i protuhrvatske medije, ne smiješ ovo, ne smiješ ono, sve dok nam ne prekipi, pa neka oni samo izvode vježbe pri hrvatskoj granici. Hrvatsku ograničena suvereniteta, kakva sada sigurno jest, mi ne ćemo podnosi! Ceterum censeo ... vidimo se u Aljmašu na ljetu!

Zastava u Istri

Pored svih skandala koji iz dana u dan stižu Hrvatsku, čitamo kako se i vođa IDS-ovih iredentista Damir Kajin "zgraža" nad bacanjem hrvatske zastave u Grožnjanu. Svoju odgovornost ovaj iredentist u tomu činu ne vidi. Ni svoju, ni svojih sumišljenika, Jakovčića, Debeljuha, Paulette, Radina, Rote i dr. Zna Kajin dobro da to rade Srbi, a dalo bi se lako provjeriti i po čijim invektivama. Kajin veli kako takvi "razjedinjuju" Istru po nacionalnoj osnovi. A ne pita se koliko je on kriv za to, i čija je Istra. Fašistoidni bezobrazluk kojim se služe on i njegove kolege iz IDS-a nije ništa drugo nego provokacija. Spojimo li to s ostalim njihovim aktivnostima, pitamo se samo ovo: što Kajin i družba mogu o tomu suvislo reći?!

Omjer protestanata i katolika u Hrvatskoj

Nedavno sam otišao do knjižare u gradu gdje živim i htio vidjeti što ima nova od zanimljivih, meni pristupačnih naslova. Nakon što sam sve prilično dobro pre-

gledao, zapelo mi je za oko nekoliko atlasa i zemljopisnih priručnika, udžbenika koji istina to nisu, ali imaju tu formu i izgled. Nemalo sam se iznenadio kada sam u jednom pročitao kako protestanata u Hrvatskoj ima približno koliko i katolika (sic!), a bome nisam ni znao da Židova u Hrvatskoj ima 5,9 posto! Što je za mene sasvim nov podatak i prilično iznenajući, jer sam mislio da su Srbi naša najveća nacionalna manjina. U tom atlasu, pogađate, najmanja i najnepreglednija karta je - Hrvatska. U jednom pak drugom, imate sve zemlje, pa i sadašnju Jugu. Hrvatsku ćete uzalud tražiti. Ona je u sklopu Srednje Europe, i to samo do Kapele i granice na Savi. Ostalo - Ništa! Što međutim ovo dokazuje? Upravo onu tezu koju odavno dokazujemo upravo na ovim stranicama! Da angloprotestantizam, pokrivajući se judaizmom i gdje može i gdje ne može, i gdje smije i gdje ne smije, hoće na velika vrata u Hrvatsku, što bliže Vatikanu. Ništa nije slučajno, budite uvjereni. Ceterum censeo angliam hypocrysis esse dellendam! Barem na hrvatskim prostorima! A vi, pedagozi i patrioti, pripazite dobro. I upozoravajte na slične bezobrazluke. Jer to bezobrazluci jesu! Opasni i protuhrvatski. Jer da nisu, ne bismo čitali u jednoj od tih knjiga poglavje o suvremenom protestantizmu i o tomu kako je "u pravoslavlju na Balkanu naišlo na plodno tlo". Čitajući između redaka, zna se komuje ovaj poziv upućen. Ceterum censeo...

Frankofilija i hrvatofilija

Kako je u Europi nepoželjno biti Hrvat, ili barem hrvatski nationalist, a kako je poželjno biti engleski, francuski, njemački nationalist, dokazuju nam jedne francuske novine koje su razočarane što je u Njemačkoj izabran već drugi premijer, koji ne zna ni "beknuti" francuski. To samo po sebi ne bi bilo osobito zanimljivo, da autor toga tvrdo nacionalističkoga teksta, u inače ljevičarskim novinama, ne potencira niz stvari koje se nama brane. Pače, čitamo li bolje napis, po autoru toga teksta frankofiliju, ako treba (i ako se može, pa i novčanim sredstvima) treba iznudivati. Nema se tu

ni pardona ni skrupula, važnost zemlje i jezika je u pitanju! A mi bismo Hrvati, po toj istoj šovinističkoj logici, trebali pristajati na potpuno negiranje nas kao nacije. Velim ja: nemaš trezor, nemaš ni testis! O tomu nam je tek raditi. I ima pravo svaki onaj hrvatski nacionalist koji tvrdi da se nama za državu tek izboriti. Da nam se Englezi ne usade u nju! Ceterum censeo...

Hrvatski Dnevnik i Hrvatski spomenar

Kao što smo vidjeli, u Europi možete koliko vas volja naricati nad frankofiljom, i nitko vam ne će ništa. Čak će vas bodriti, reći da ste pretihi, da to morate glasnije, jače, žurnije. Ali, otkada se nama u središnjem terminu pojavi onaj famozni Siriščević trokut, skloniše nam oj drugovi znak našega identiteta, emisiju "Hrvatski spomenar" u neke tamo podnevne rupice u programu, koje nitko ne gleda. A da mi znamo i naučimo kako to nije nimalo slučajno, premjestiše nam Hrvatsku u Skandinaviju. Pogledajte naš HTV "Dnevnik", pa će te vidjeti. Špica "Dnevnika" pola vremena fiksira Skandinaviju, potom se vrti kugla, zatim označe nešto malo crveno, kao "našu prapostojbinu", što li. Jato ne razumijem. Ali se nadam da mi oj drug Vrkić i oj drug Kovac mogu to objasniti. Baš kao i onu bezličnu boju Hrvatske na prognozi vremena. Imamo dojam da se čeka da Hrvatska postane doista protestantska, pa da nas onda više ne smještaju u Skandinaviju. Mislite, dragi čitatelju, da to nema veze?! Ha, varate se, vjerujte mi! Ceterum censeo...!!!

Unijati naši nesretni i zlosretni

Dođosmo i do kulture, prije nego prijedemo na najvažnije, političke stvari. Izgleda da je u Hrvatskoj najveći hit obnova Sotonoslavije. Tako se takozvani "nezavisni izdavači", Branko Čegec i Nenad Popović zauzimaju za zajednički "tiskarski, prodajni i promičbeni izdavački prostor". Pri tomu su, sa svojim znancima iz Bosne i Hercegovine požurili sa svojim

"ujedinjavanjem" sa srbjanskim piscima i izdavačima, jer, hvala budi Bogu, nedostaje im malo srbjanskih ideja i zamire im ideoški panj i nagnuće. A tako bi se rado oni osvježili na vrelu velikosrpskih huškača i bukača. Ta njih rat ne zanima! Ne zanima ih što su Srbi sve po Hrvatskoj i BiH radili, kako su se cijelo vrijeme njihovi pisci ponašali. A zaboravili su u svojoj nečasti, da su pok. Šegedin, Caleb, Šoljan, V. Pavlović, Ivaštinović, Lončarević, zatim Mihalić, Mrkonjić, Stamać, Marinković, S. Novak (romanopisac), Horvatić, Pavličić, Paljetak, Katunarić, Tolj, Jurica, Maleš, i dr. na ovaj ili onaj način, izravno ili neizravno, jednodušno istakli kako nema nikakova razgovora niti suradnje sa srbjanskim piscima dok se ovi i kao udruga, i kao pojedinci ne ispričaju. Ne će valjda Čegec i Popović reći kako ne znaju - zašto. Uostalom i mogu. Od Čegeca se svašta može očekivati. Ali čudim se Popoviću. I sad, treba očekivati novi "medijski slučaj", u stilu onoga "Radio 101" ili "Forum 21". Pa što?! Kao da to voda zaborava već nije odnijela. Eh, unijati naši zlosretni i nesretni! Koliko će nas još mučiti svojom, tobož, domišljatošću?!

Jagoda (i) Fabris

Za Čegecom se povela i Jagoda Vučušić, predsjednica HND-a, novinarske udruge. Hoće solidarnost sa srbjanskim kolegama, pa to ti je. Bez njih ni u snu ne može. To valjda zato jer i sada kuju planove s popom Đujićem, kako nas izvještava gđa. Ljubica Štefan. Tko zna, možda im je i Jagoda pričuva. Ne bi bilo ni čudo. U Dubrovniku je bio nekakav Fabris, koji je pod kraj prošloga stoljeća htio osnovati srpsko novinarsko društvo u Gradu. A znate kako to ide, Khuen financira, Karađorđevići financiraju, domaći prodanci financiraju, i nakon novinara, došli bi na red pisci i njihove udruge. Po nagradama koje Jagoda i njeni sateliti dijele, nije teško raspoznati čije je to društvo, i kto vodi glavnu riječ u njemu. A Emil Čić ciči! Umjesto da i on, Profaca, Čavar, i svi koji misle državotvorno, istupe iz toga društva i osnuju svoje, hrvatsko. A ne Fabrisovo ili Jagodino! Treće nema! U tom slučaju

mnogi bi od nas, koji imamo mnogo više prava (i dokaza) biti članom novinarskog društva od nekakve Jagode Vučušić, pristupili toj udruzi. Pa neka se ona solidarizira s kim god hoće. Može i s Goranom Babićem, i on je u Beogradu. A to je jedan od njezinih uzora.

"Vijenac" u tropletu i "Slovo" u monofazi

Ekskluzivna vijest iz kulture jesen je bila da ni u jednom od dva hrvatska lista za kulturu nije sve u redu. Nekako istodobno ostali su bez urednika i "Hrvatsko slovo" i "Vijenac". Nijedan od dva rečena lista ne prihvataju matične kuće, Društvo hrvatskih književnika i Maticu hrvatsku. Očito se ratna džebana ispraznila i kod jednih i kod drugih. U "Slovu" se zbio nepotreban eksces oko Matičeva teksta "Cionisti", u "Vijencu" Uprava MH nije bila baš najzadovoljnija izgledom "Vijenca". A događale su se i neke druge stvari. Neizbjegni S. P. Novak izjavio je kako je "Hrvatsko slovo" uvijek bilo "ustaško", što je veoma teška i opasna optužba s obzirom na to tko ju izriče i s kojim bonitetom u krugovima koji će takvo što jedva dočekati. Opet, novi ravnatelj Naklade "Hrvatskoga slova", Dražen Katunarić izjavljuje kako je "Hrvatsko slovo" bilo sramota hrvatske kulture. Ne znam s kojim moralnim kreditom, a posebno estetskim, g. Katunarić može olako vrijedati višegodišnji trud cijelog tima ljudi i stotina vrsnih suradnika. Čudno je samo to da za pisanju svojih čestih suradnika, Zvonka Makovića, Jurice Pavičića, Miljenka Jergovića, Iva Banca i ostalih ne kaže što slično. A to su uglavnom neotesani, neargumentirani skribenti kojima nitko ništa ne smije u ovoj zemlji baš kao ni feraloznim fašistima. Na koncu, ključno pitanje: misli li g. Katunarić da istinu i pravdu u Hrvatskoj mogu iskazivati samo ljevičari, libertini i angloprotestantski slugani?! I misli li da takvom matematikom može odvesti "Hrvatsko slovo" pod nadzor svojeg prijatelja Bobe P. Novaka? Ako je već i "Vijenac" pod njegovom šapom. Mislim da se dotični gospodin malo prevario, a prevarit će se i više, pokuša li to.

Pa makar mu i sam Ante Stamać pokušao pomoći u tomu. (Što me definitivno ne bi čudilo!). U tu "monofazu" "Slovo" ne će uvesti. I ne bi bilo neuputno da i g. Matijašević, novi urednik toga tjednika, ovo upamti. Čisto radi pravodobna odklona! I Elizabeth Berije Jagode Rehn, Williama Motgomery i takvih spodoba. Opet, glede "Vijenca", Boba P. Novak se prijeti eventualnom budućem uredniku "Vijenca" da će mu "uzeti licencu" i "naziv lista", promijeni li politiku lista. Kakva drskost! Bobiška, čuje te Šenoa!!! I ne zezaj čestiti narod hrvatski, jer će nagovoriti Stipu Čuića da tebi uzme "licencu". A kojom srećom da Stipe nije brat bližanac Horvatiću pojednom... Po odustajanju.

Davno bi bio riješen i "Vijenac" i Soros.

(nastavlja se)

Višnja Sever

Tri Kralja 1998.

Miris naranče,
tamjan u peći
i bljesak zlata u oku.
Tri Kralj a jašu
i mi s njima.
Vani je zima.
Misli su naše
jahači prošlosti,
putujte s njima.

Rubini krvi sjaje
na snijegu.
Vjetar se skriva
u stijegu.

Što nam je ostalo?
Djetinja mašta
i veliko srce
za Hrvatsku.

PRIČA O GRADU JAJCU

Qvo je priča o jednom gradu u zemlji čudnovatoj, koju Herceg-Bosnom nazivaju. A grad, o kojem je riječ, zovu Jajce. S vrha njegove Medvid-kule oči se ne mogu nagledati Božje ljepote i divote. Orluje taj grad nad nekada razkošnim Plivinim vodopadom, komu hidroelektrana oduze pola vode. I time mu umanji bjelopjenu krasotu protkanu suncem, mjesecom i zvijezdama. Dok se vodopad prije bučno strmoljaljiva u zelenvodu hučnoga Vrbasa, sada u njega curi tankim mlazovima.

Jajce leži na uzkoj razsjednoj kotlini okruženoj sa svih strana ošumljenim planinama. Bijaše naseljeno još u predpovijestno doba. Rimljani i ovđe ostavise svoj trag, utemeljivši na velikom prostoru naselje nepoznata imena. Od tога su naselja ostali temelji hrama s kulnim reliefom u živoj stijeni sunčanoga boga Mitre, koga su osobito štovali rimski legionari. Nu ovo je tek predpriča o gradu Jajcu.

Priča o gradu Jajcu počinje godine 1396. Te godine se u pisanim izvorima kao conte (knez) u Jajcu navodi veliki vojvoda bosanski Hrvoje Vukčić Hrvatinić. On je vjerojatno već obstojeći grad između godine 1391. i 1404. utvrdio novim utvrdama i u njemu sagradio i podzemnu grobnu crkvu, koja je danas poznata pod nazivom katakombe. Jajce tada postaje središte pivske župe umjesto grada Sokola.

Hrvoje Vukčić Hrvatinić, sin velikoga vojvode Vukca Hrvatinića, bijaše najmoćniji velikaš stare srednjovjekovne hrvatskobosanske države. Hrvatski i ugarski kralj Ladislav

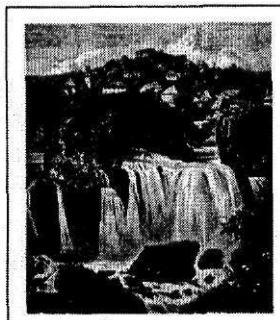
Piše:

Mato MARČINKO

Napuljski naziva ga "vrhovni vojvoda Raške i Bosne, i u stranama Dalmacije i Hrvatske generalni vikar (namjestnik), naš savjetnik (consiliarius).".

Dr. ĆIRO TRUHELKA

KRALJEVSKI GRAD JAJCE POVIJEST I ZNAMENITOSTI

IZDANO POTPOROM OPĆINSKOG VIJEĆA JAJCE

NAKLADA:
J. STUDNIČKE I DRUGA
SARAJEVO
1904.

Truhelkina knjiga o Jajcu

Kada je kralj Ladislav napustio Hrvatsku, imenovao je Hrvoja hercegom grada Splita, darovao mu otoke Brač, Hvar, Korčulu i Vis i označio ga jednim namjestnikom u Hrvatskoj i Dalmaciji. Od tada se Hrvoje naziva "herceg splitski, podkralj (vicerex) Dalmacije i Hrvatske, najveći vojvoda bosanski i knez Dolnjih krajeva". U lipnju 1404. svrgnuo je s prijestolja kralja Stipana Ostoju i za novoga

hrvatskobosanskoga kralja postavio Tvrdka II. Tvrdkovića, sina kralja Štjepana Tvrdka I. U hrvatskoj je povijesti Hrvoje Vukčić Hrvatinić jedna od najznamenitijih osobnosti. Preko četvrt stoljeća on je stvarno vladao u Bosni, Dalmaciji, užoj Hrvatskoj i Ugarskoj. Pod svojim je imenom kovao i novac.

Po naručbi Hrvoja Vukčića Hrvatinića omiški fratar Butko napisao je početkom XV. st. na pergameni glagoljski Misal i uresio ga s devetdeset i pet sitnoslika i tristoosamdeset bogato oslikanih početnih slova (inicijala). Ovaj je Misal najdragocjeniji hrvatski crkveno-nacionalni spomenik velike umjetničke vrijednosti; danas se čuva u Carigradskoj knjižnici Eski Saraj (Stari Saraj). Za Hrvoja je napisan bosančicom i Hvalov zbornik, koji se čuva u Sveučilišnoj knjižnici u Bologni.

Nakon smrti Hrvojevih nasljednika Jajce je prešlo u posjed hrvatskobosanskih kraljeva. U njemu je boravio kralj Tvrdko II. Tvrdković. Kralju Stipanu Tomašu Ostojiću-Kristiću Jajce je bilo stalno boravište. Stipan II. Tomašević odabrao ga je za prijestolnicu i u njemu se okrunio god. 1461. Tako je Jajce postalo kraljevska prijestolnica.

Trajni su spomen u Jajcu ostavile dvije velike hrvatske žene: Katarina Vukčić-Kosača blažene uspomene i Stanica Radić. Kraljica Katarina, žena hrvatskobosanskoga kralja Stipana Tomaša (kraljevao je od god. 1443. do 1461.), sagradila je u Jajcu crkvu sv. Katarine. A Stanica Radić (ime Stanica umanjenica je od imena Stana-Stanislava) podigla je franje-

vačku crkvu sv. Marije. Obje su težene morale pred osmanskom silom pobjeći iz svoje uže domovine: kraljica Katarina čak u Rim, a Stanica Radić u Split. Obje su pokopane u franjevačkim crkvama. Kraljica Katarina dobila je grob u franjevačkoj crkvi sv. Marije D'Aracoeli (sv. Marija - Nebeski žrtvenik), službenoj crkvi rimske gradske občine. Grob Stanice Radić nalazi se u splitskoj franjevačkoj crkvi sv. Frane na obali. U proljeće 1463. Bosna šaptom pade u ruke osmanskoturskoga sultana Mehmeda II. Osvajača. Posljednjemu hrvatskobosanskomu kralju Stipanu II. Tomaševiću odrubiše glavu u njegovu "slavnому stolnom gradu Jajcu", gdje se je pred nepune tri godine okrunio kraljevskom krunom koju mu je poslao papa Pio II. (1458.-1464.). Kostur kralja Stipana Tomaševića čuva se u jajačkomu Franjevačkomu samostanu.

Podkraj godine 1463. hrvatski i ugarski kralj Matijaš Korvin iz turskih ruku preotima Jajce i uzpostavlja Jajačku banovinu. Od god. 1464. do 1527. središte te banovine je Jajce. U oslobođenim dijelovima Bosne kralj Matijaš je za upravitele imenovao hrvatske banove. Jednoga od njih, Nikolu Iločkoga, imenovao je kraljem Bosne i hrvatskim banom, sa zadatkom, da iz Bosne izbjegne Turke. Tako su Bosna i ostale hrvatske zemlje činile jednu upravnu jedinicu.

Kad su se godine 1521. stanovnici Beograda predali Turcima, Jajce je ostalo jedina brana osmanskoj poplavi. Nu i njega zapljenio je bijesno valovi te poplave. Koncem ožujka 1525. u Budim dolazi Jure Mesić iz Jajca, sretno umaknuvši turskim stražama uokolo grada. U Državnom vijeću opisao je neizrecice nevolje Jajčana, kakve svijet nije zapamtilo od obsade grada Jeruzolima. Izpričao je i to kako je jedna majka bacila u Vrbas vlastito dijete, ne mogavši ga gledati gdje joj umire od gladi. Nazočni knez Krsto Frankapan slušajući to potišten reče: "Kad je Mesić spomenuo, umalo mi

srdce nije puklo od боли. Odmah sam rekao kralju, da će ja pokušati ne bi li se onim ljudima dalo pomoći, iztaknuvši kako bih trebao vojske i topova."

Nu niti je kralj Ludovik II. Jagelović (1516. - 1526.) što dao niti su se Ugri ganuli. Odlučni Krsto Frankapan, sin Bernardina Frankapana i princeze Lujze Aragonske, sam skupi vojsku i 7. lipnja 1525. s malenom četom prijeđe Savu. Putem prema Jajcu vojska mu naraste na šest tisuća momaka. Probijajući se velikom vještinom i još većom hrabrošću kroz gudure i klance, gdje ga u zasjedi čekahu Turci, knez Krsto s hranom i ratnim trativom stigne u Jajce 11. lipnja 1525. Iz Jajca ga izpratiše s blagoslovom žene, nejaka dječica, iznemogli starci i smalaksali jajački branitelji. Vratio se istim putem preko Save, uz put vodeći težke bitke s Turcima. U ovomu svomu ratnomu poходу Krsto je u svemu izgubio tek trideset hrvatskih junaka. Zbog ovoga junačkoga poduhvata ime Krste Frankapana pročulo se po svijetu.

Jajcu ipak ne bijaše spasa. Ne nadajući se pomoći od kralja Ludovika II., Hrvati se za pomoć okrenu austrijskomu nadvojvodi Ferdinandu, koji je s veseljem očekivao, "da bi se mogao proglašiti kraljem Bosne, jer Bosna pripada Hrvatskoj". Na Močakomu polju Turci 29. kolovoza 1526. do nogu poraze vojsku kralja Ludovika II.; sam kralj, bježeći pred Turcima, zaglavlju u jednomu nabujalnomu potoku.

Smrt se sve više približavala Jajcu. Nije više bilo Krste Frankapana, da mu pomogne. Poginuo je u službi kralja Ivana Zapolje pod zidinama grada Varaždina 27. rujna 1527.

Izkoristivši građanski rat u Hrvatskoj i Ugarskoj između pristaša kralja Ferdinanda Habsburžkoga i Ivana Zapolje, Turci konačno osvojile Jajce god. 1528. Crkvu sv. Marije pregradili su džamiju, a njezin zvonik preoblikovali su u minaret. Ta je džamija, zvana Carska džamija, dva puta veoma stra-

dala od požara (godine 1658. i 1832.) i ostala u razvalinama. Grad Jajce osmanski osvajači uključiše u bosanski sandžak (okrug), a sam grad postaje sjedište kadiluka (kotara). Nekadašnji kraljevski i prijestolni grad Jajce pretvara se u tursku kasabu (pokrajinski gradić).

Stogodišnje neprestane osmanskoturske provale prisiliše Hrvate, da veći dio Hrvatske pretvore u **krajine** proti Osmanskemu Carstvu. U takozvanoj **Hrvatskoj krajini** glavna središta biju Hrastovica, Bihać i Ogulin. Najvažnijim branikom današnje Banovine smatrali su Hrvati u XVI. stoljeću **Hrastovicu**. Ferhad-paša Sokolović, upravitelj Bosne od god. 1574. do 1582., postavio je sebi zadatak, da granicu Osmanskoga Carstva pomakne od rijeke Une prema rijeku Kupi. Godine 1577. obsjedao je Hrastovicu, ali je nije uspio osvojiti. Iste godine (20. prosinca) u turske ruke pade grad Zrin, kolijevka knezova Šubića-Zrinskih. Iduće 1578. godine Ferhad-paša je osvojio Cazin, Ostrožac i Gvozdansko. Branitelji Gvozdanskoga, tristo vojnika Hrvata, borili su se do posljednjega čovjeka. Kada su napadači ušli u grad, našli su u njemu samo mrtve branitelje. U znak štovanja Ferhad-paša im je osigurao dostojan pokop i sve vjerske počasti.

Godine 1591. sultan je za namjestnika u bosanskomu pašaluku postavio poturiku Hasan-pašu Predojevića. Ratoborni Hasan-paša nastavio je osvajačku politiku Ferhad-paše. Njegove je namjere prekinula bitka kod Siska god. 1593., u kojoj je njegova vojska poražena a on sam se utopio u Kupi. Među zaplijenjenim topovima turskim Hrvati nađoše i veliki top nazvan "Kacijanerica", na kojemu je nakon pada Sigeta god. 1566. veliki vezir Mehmed-paša Sokolović dao odrubiti glavu mrtvomu junaku Nikoli Subiću Zrinskemu. Pobjeda Hrvata u bitki kod Siska natjerala je Osmansko Carstvo na postupično povlačenje.

Turci ponovno utvrđuju Jajce i u njemu grade medresu (muslimansku

vjersku školu). U Jajcu je stalno boravio dizdar (zapovjednik tvrđave) s posadom. Pošto su Turci poraženi pod Bećom god. 1683., počelo je oslobođanje hrvatskih zemalja. Hrvatska vojska osvaja Kostajnicu, Novi, Zrin i Bužim i tjera Turke preko Une. Hrvatska se ponadala, da će uskoro dobiti ključe i od "Jajca grada". Nu to su spriječili Austrijanci, sklopivši s Turcima mir u Karlovcima godine 1699. "Oživljena Hrvatska" Pavla Rittera Vitezovića zaustavljena je na lijevoj obali Une.

Člankom XXV. zaključaka Berlin-skoga kongresa održana 4. srpnja 1878. "stavlja se u dužnost" Austro-Ugarskoj, da Bosnu i Hercegovinu "zaposjedne i njima upravlja". General Josip Filipović prelazi s hrvatskim vojnicima Savu kod Broda na Savi 29. srpnja 1878. i nakon tronodjeljnih borbi ulazi u Sarajevo 19. kolovoza 1878. Već je 28. rujna 1878. Hrvatski državni sabor u adresi (predstavki) kralju Franji Josipu I. izrazio želju, da se "ustroj zadobivene pokrajine malo po malo tako udesi, kako bi se s vremenom mogao pripojiti na ustroj Kraljevine Hrvatske, Slavonije i Dalmacije u njihovu državnopravnomu odnošaju naprama Kraljevine Ugarskoj." Nu kralj ovu želju nije uslišio. Dapače opozvao je 18. studenoga 1878. generala Josipa Filipovića, koji je bio postavljen za prvoga upravitelja zaposjednute Bosne i Hercegovine. Iduće godine uprava je povjerena zajedničkom austrijansko-ugarskom ministarstvu financija. U tomu je državnopravnomu položaju Herceg-Bosna ostala sve do nestanka austro-ugarske vlasti. Jajce je i dalje ostalo izvan Hrvatske.

Austro-ugarska upravna vlast u Herceg-Bosni prestala je 3. studenoga 1918., a na čelo zemlje stupilo je Narodno vijeće sastavljeno većim dijelom od bivšega bosanskoga sabora. Dne 29. listopada 1918. Herceg-Bosna ulazi u sklop Države Slovenaca, Hrvata i Srba sa sjedištem u Zagrebu, a 1. prosinca jednostrano

postaje dio Kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca (od god. 1929. Kraljevine Jugoslavije) sa sjedištem u Beogradu. God. 1939. osnovana je Banovina Hrvatska, ali Jajce ostaje u Vrbaskoj banovini. Herceg-Bosna i Jajce vratit će se Hrvatskoj 10. travnja 1941., kada je proglašena Nezavisna Država Hrvatska. U srpnju iste godine Jajce postaje sjedište velike župe Pliva i Rama.

U SFRJ Jajce je sjedište općine i kotara. U nezavisnoj državi Republici Bosni i Hercegovini Jajce je sjedište općine sve do srbske okupacije.

Težke dane proživljuje Jajce u napačkomu genocidnomu ratu Srbije proti Hrvatskoj i Bosni i Hercegovini. Srbi su ga osvojili 30. listopada 1992. Oko dvadeset i pet tisuća stanovnika s područja Jajca pobeglo je u Travnik, a iz Travnika dalje u Hercegovinu. Kao nekada Jure Mesić, tako su sada Andja i Štipan Pršlja opisali stradanja Jajčana. Oni su sami vlastitim rukama zapalili svoj dom, da ne padne u ruke srpskih napadača. Ušavši u Jajce, Srbi su razorili sve što je hrvatsko i kataličko. Nisu štedili ni Muslimane. Prošteništu i zavjetnu crkvu sv. Ive u Podmilačju izbrisali su s lica zemlje.

Jajce su 14. rujna 1995. oslobodili Druga gardijska brigada, specijalna policija i 81. gardijska bojna Hrvatskoga Vijeća Obrane (HVO) nakon tri i pol godine okupacije u žestokoj topničko-pješačkoj borbi. O podpunom slomu srpskoga otpora izvještio je zapovjednik specijalne policije Zlatan-Mijo Jelić. Po riječima zapovjednika Druge gardijske brigade HVO Stanka Sopte: Oslobođen je grad, koji je još 1404. godine podigao herceg Hrvoje Vukčić-Hrvatinić, grad u kojem je stolovao posljednji bosanski kralj Stjepan Tomašević - poznat i po tomu što je podigao tri katoličke crkve, od kojih je na daleko poznata crkva sv. Ive u Podmilačju. U službenom izvješću general-bojnika HVO Miljenka Lasića stoji, da je borba za Jajce trajala devetdeset i dva sata.

Slavko Čamba

Linbuš

Linbuška nizina, podravska dolina
pripovedaj v sreće, o svoje nesreće.
Kaj je se tu bilo, kaj se dogodilo?
Sestra, brat i mati, tvoje ime pamti!

Žmeke so mi reci, al vam oču reci
malo za me znate, puno me pitate.
Ja sem grobna mati, gde leže Hrvati
nedado se skriti - lučki mučeniki!

O, limbuška zemla, dogo si čkomela
tvoje ime mira, još se v mraku skriva.
Poncije i jude još i denes sude
boje te se živi - valda so kaj krivi?!

Krv pravednikov, kosti mučenikov
pod travom čkome, v poročku vele:
Živlenja smo dali, kak i naši stari
O, Hrvacki rode - kaj ti bolje bode!

Fala krvna braća, Vi hrvacka građa.
Vi ste povest naša, z blajburški ustaša.
Počivajte v slave, vu svoje Domaje.
Sloboda nam dana- od Vas zvojevana!

Titova ukazanja

Stari partizan, imenom Baraba, banu pred minirani partizanski spomenik, uze u ruke komadić razbijene crvene zvijezde petokrake, poljubi je i zavapi:

- Ima li te, draže Tito? Ima li te igdje da vidiš što nam čine?

Uto se nebo zacrveni, munja propara mrak, a iz partizanskog groba začu se glas.

- Ovdje sam, draže.

- Maršale moj, jesli li to ti ili je ovo pričin? Ili je tvoj odani stari bezbožnik i vojnik naše matere partije izgubio zdravu pamet? - Ne boj se, draže! I nisi pamet izgubio, nego sam se ja opet vratio.

Ostarjelom partizanu klacnuše koljena, te on ničice pade pred razrušeni spomenik Neznanu bombašu.

- Listaj, draže! Pridigni se! Ne kloni duhom! - progovori Tito ruskim naglaskom.

- Znao sam ja da drug Tito živi vječno! Da on ne može tek tako umrijeti!

- Ne pretjeraj! Tako nas nije drag Mara učio! Ako i nisam živ fizički, tu sam.

- Jesi li video, draže Maršale, što nam učiniše od Jugoslavije? Posvadiše nas i razdvojiše! I opet Nezavisnu stvorise!

- Zato sam se ja i vratio! Bez mene Jugoslaviju se ne može obnoviti!

- Ali, gdje si, draže Tito? Jesi li živ? Jesi li stvaran? Ili ja sve ovo sanjam?

- Ja sam duh.

- Tvoj duh živi, draže Tito. Nikad nije umro!

- Naprijed nam treba, draže! Smrt fašizmu, sloboda narodu!

- Oh, radosti li za oči moje, draže Maršale! Znači, opet si s nama!

- Nikad vas nisam ni napustio!

- A gdje si bio cijelo ovo vrijeme?

- A gdje nisam, draže?

- U srcu mojem si bio, ali gdje drago?

- Zar si malovjeran, vojniče partije? Zar sumnjaš? Zar ne primjećeš znakove moje koje neprestance odašiljani?

- Znači, s nama si bio stalno i javljaš si nam se!

Piše:

Stanislav PEJKOVIC

- Moj duh se javlja na različite načine i stalno je nazočan među svima vama?

- Star sam, draže Tito. Malo sam posenilio, pa sam te viđao samo u našim boračkim prostorijama!

- I nigdje me drugdje nisi zamijetio?

- Jesam, u našemu Novomu listu, u Feral tribuneu, kažu mi da te viđaju i u Globusu, Nacionalu, Jutarnjemu listu... ma su nam oduzeli boračku mirovinu, pa ti ne mogu kupovati sve te novine, jer su mi skupe. A glas ti je još uvijek lijep, često te slušam na Radiju 101.

- I samo si me tu video? Znači da ne gledaš televiziju!

- Tamo te vrijedaju!

- Ha ha... to ti se samo čini! Ja sam uvijek volio šalu. Nego, draže, ti bi trebao poći okulistu, da ti pregleda vid, a čini mi se da te ni sluh ne služi baš najbolje kad me tako malo zamjećeš. A reći će ti onako drugarski, iskreno, ja ti se ne mogu potužiti da me malo ima.

- Je, sad sam se sjetio, ima te u Šuvarovoj Hrvatskoj ljevici, u Hrvatskom helsinskih odbora, ima te na tvome trgu kod kazališta, a i mi te se uvijek sjetimo 8. maja kad smo oslobođili Zagreb.

- Čorav si mi, draže, kad me vidiš samo na tim nevažnim mjestima!

- Ima te u Vijencu, čitao sam ga jedanput. A moram ti priznati da te naša intelektualna ljevica naprsto obožava. Sve grade za romane iz njihova Domovinskog rata dobili su naši partizanski rukopisi. Je, draže Tito, moram ti i to priznati, tvoj Krleža je i nadalje najveći. A njihova smo Budaka istjerali iz čitanki i književnosti i potjerali ga na ulicu, naime, prepustili smo tek kojekakvim beznačajnicima da njegovim imenom nazivaju kojekakve sporedne i neasfaltirane uličice po provinciji. Tvoj i Krležin Ljubljanski referat iz 1950. još uvijek je zakon za hrvatsku službenu književnost.

- Vidi, vidi kako ti se vid popravlja, a ti si mislio da me nigdje nema!

- Ima te, draže Tito, u velikom dijelu naše umjetnosti. Sad će naš kamarad postati intendantom riječkog kazališta, tiskamo Cicero, Erazmus, i moram ti priznati da nam je puno pomogao, drag Soros. Samo ne znam kakva je tvoja veza s njim s obzirom da je on kapitalistički burzovni špekulant?

- E, draže, stvarno si čorav. A zašto ja na grobu nemam ni križa ni petokrake?

- Moram ti priznati, dragi druže Stari, da me je to oduvijek mučilo, jer sam ja sebi samom dao isklesati veliku zvijezdu na grobu, a moj vođa je nema!

- Draže, draže, moćna je zvijezda petokraka, ali postoji i jača sila! Nego, gdje si me još video, reci!

- Draže Tito, što te vole navijači? Hoće da im se vrati tvoj sovjetski Dinamo!

- Eto ti, vidiš da me svugdje ima! Ali meni se sve čini da me ti nisi video na najvažnijim mjestima!

- Još te ima, draže Tito? Kazuj mi gdje? Ozari svoga staroga partizana!

- A u čijim granicama živiš, draže?

- Au, kako se toga nisam prije sjetio!

- A zar me ne vidiš da čučim i u našem Ustavu?

- Je, i tamo te ima, draže Tito!

- A ti kažeš da me malo ima i pitaš gdje sam! Nego, draže, koji si mi ono ti, ja te se slabo sjećam?

- Raport ti podnosi tvoj partizan, komesar Udarne partizanske proleterske divizije, Baraba Poljemkoljić. Odlikovan tvojom rakom osobno za junačko djelo izvršeno likvidacijom neprijatelja na bleiburškom polju, u svibnju 45.

- Ti si taj Baraba što je *palubu očistio* kadno nam lord Aldington prepusti bandu izdajničku!

- Baraba jesam, al za razliku od onog biblijskog cmizdravca, ja se za svoje djelo ne kajem, nego samo čekam tvoju novu zapovijed. Draže Maršale, hoćemo li ih ovaj put u Bleiburgu ili ćemo ih na Krbavi?

- Smiri se, druže! Ovaj put ne ćemo palubu čistiti! Očistit ćemo ih demokracijom i Europom!

- Pokorno izjavljujem da mi tvoje pojašnjenje, druže Tito, nije baš najjasnije!

- Partizanu moj! Druže Barabo! Danas se politika vodi drugim sredstvima. Danas nam više ne zapovijeda lord Aldington, danas nam zapovijeda lord Owen, i zapovijedi su sasvim drukčije. Umjesto kame, olovka, umjesto malja, papir! Danas nam ne trebaš ti Barabo, nego nam treba partizanski Nazor i njegov "Čamac na Kupi."

- Druže Tito, zar ćeš nas razoružati?

- Nikad ja svoju Udbu nisam razoružao, za njih uvijek ima posla! Jer Hrvati su nestrašan narod!

- Znači, ima naših!

- Ima, druže, ima.

- A ustaše? Zar i njih nema oko nas?

- Druže, ti si smiješan. Što oni imaju? Gdje su uopće oni? Zar nisu marginalizirani i svedeni na razinu kojekakvih sljedbi? Tiskaju svoje biltenciće u nekoliko stotina primjeraka i to na nekvalitetnom papiru! Održe poneku komemoraciju i sanjaju kako prijeći izborni prag! Svedeni su na najobičniji pjevački zbor koji pjeva Juru i Bobana! Zar se njih bojati?

- Ali porušiše sve naše partizanske spomenike!

- Ne budi naivan, Barabo! Ti misliš da moj duh miruje! Zar ti nije jasno da Valter i dalje djeluje?

- A grbovi? A kune?

- Zašto i države ne bi pratile modu? Kome kozmetika šteti?

- Druže Tito, obradova ti partizana svoga!

- Još samo da mi pobijedi Ivica, vratit će se i Stipica...

- A ustaše, domobrani?

- Ako dođe Ivica, doći će i "Marica"!

- Onda će nam i Đorđe Balašević zapjevati?

- Dobar glas daleko se čuje!

- Eh, kad bi se opet čuo od Vardara pa do Triglava!

- A sad, druže, ja moram poći, jer još nisam u sve pore hrvatskog društva zašao.

- Čekaj, Maršale, ne ostavljaj me! Što je onda njihova Lijepa naša?

- Privid, druže.

- Prividi?

- Ali, ne ćemo joj "pakovati"!

Sin Dinka Šakića uputio otvoreno pismo dr. Effraimu Zuroffu i družini

Prof. Tomislav Šakić, sin Dinka Šakića, protu kojegaje nakon iztrage pred Božić 1998. podignuta obtužnica, kojom ga se tereti za smrt 2.000 zatočenika jasenovačkog logora, uputio je 30. kolovoza 1998. obrširno otvoreno pismo dr. Effraimu Zuroffu i njegovim istomišljenicima ili sumišljenicima. Kako je to pismo vjerojatno upućeno i drugim glasilima, očekivali smo da će tkogod donijeti bar vijest o njemu. Budući da je prošlo više mjeseci, držimo kako je radi istinitoga i cjelovitog obavješćivanja javnosti potrebno izvjestiti da to pismo postoji i prenijeti njegove glavne točke. Odgovori li dr. Zuroff ili netko drugi prof. Šakiću, postupit ćemo jednako.

Prof. Šakić, dakle, tvrdi:

1) daje slučaj njegova oca pokrenut kako bi se difamirala ne samo NDH, nego i današnja Republika Hrvatska i njegov predsjednik, dr. Tuđman;

2) da su slučaj potakli novinari, koji su za to dobili novac koji se ne podvodi pod novinarski honorar;

3) da su njegov otac i njegova obitelj bili sustavno proganjeni i zlostavljeni u prvoj, kraljevskoj Jugoslaviji, ali da Dinko Šakić nije kriv za djelakova mu se stavlju na teret. Povrh toga, da se pristranost dr. Zuroffa i tzv. neovisnih medija jasno razaznaje iz činjenice da su njegova oca proglašili krivim prije bilo kakve osude i bilo kakvoga postupka;

4) da se njegov otac nikad nije krio, pa ga nije ni trebalo "odkrivati". Jednako tako, Dinko Šakić od poznate televizijske emisije (6. travnja 1998.) do uhićenja (30. travnja 1998. u 18,00 sati) nikad nije napustio svoj stan, paje konstruiranje zaplotnjačke atmosfere i izmišljanje opasnosti od njegova tobožnjeg bijega bilo nepotrebno, te je imalo jasnu notu svojevrsnoga psihološkog rata;

5) da hrvatski nacionalizam nije nikad imao antijudaističku crtu, o čemu zorno svjedoči činjenica daje prvak Hrvatske čiste stranke prava ijedan od predteča Ustaškog pokreta bio Židov dr. Josip Frank, a da su brojni pravci Ustaškog pokreta bili židovskog podrijetla ili oženjeni Židovkama;

6) da dr. Zuroff, dr. Ivo Goldstein i slični crpe jednostrane i nepouzdane izvore o prilikama u doba NDH, da se njihovi podaci malo razlikuju od onih kojima se srbski ideolozi i propagandisti služe u svojim protuhrvatskim izstupima;

7) da nijedan ozbiljni američki medij nije posvetio ama baš nikakvu pozornost "slučaju Šakić", prepoznajući u tome neke druge razloge i motive;

8) daje Nada Šakić rod. Tambić 1998. navršila 72. godinu (a ne 76., kako se tvrdilo), što znači da je 1941. imala svega 15 godina;

9) da Nada Šakić nikad nije bila u vojsci, a daje u Jasenovcu službovala samo kao bolničarka u odjelu za njegu ranjenih hrvatskih vojnika, dok je njezina poznata fotografija zapravo fotografija u odori Ustaške mladeži;

10) da Dinko Šakić nije prijatelj dr. Tuđmana, ali ga poštije kao predsjednika hrvatske države i odaje mu priznanje za sve ono, što je dr. Tuđman učinio za samostalnost Hrvatske;

11) da je Dinko Šakić desetljećima slobodno putovao svijetom, obišavši više od petnaest država, uključujući SAD, Kanadu, Francuzku, Njemačku i dr., što sigurno ne bi bilo moguće daje bilo ikakvih indicija da je počinio ratne zločine;

12) da je Hrvatski narodni odpor osporio pravo Titu da govoriti u ime hrvatskog naroda, kad je Tito u izraelsko-arapskom šestodnevnom ratu stao izrijekom protu Izraelu. Tada je HNO pozvao Židove i Arape da kao braća i potomci istoga praotca Abrahama, bez posrednika nadu načina za miran i bratski suživot;

13) daje izraelsko veleposlanstvo u Argentini, po tajnici Anamariji G. de Kantor, 26. lipnja 1967. zahvalilo HNO-u na pismu od 6. lipnja 1967. i na gledištu izraženu u tom pismu;

14) da je jugoslavenska vlada u više navrata obtuživala Dinku Šakića i tražila njegovo izručenje zbog terorizma, ali nikad zbog ratnih zločina, paje neobično da sad odjednom izkršava takvą obtužbu;

15) da proces protu Dinku Šakiću ima jasne aktualnopoličke svrhe, paje samo naivnim moguće servirati pripovijest kako se Šakiću sudi radi moralnosti i pravednosti.

Na kraju pisma, prof. Tomislav Šakić kaže kako se Hrvati ne mogu odreći NDH, kao što se Židovi ne mogu odreći Države Izrael. Ono što je za Židove David Ben Gurion, za Hrvate je - mutatis mutandis - dr. Ante Pavelić. I na kraju, T. Šakić izjavljuje kako se ponosi svojim prezimenom i time što je jedan od sinova Dinka Šakića i Nade Tambić, dodajući kako se nuda da će se tako svojim ocem moći ponositi i djeca dr. Zuroffa. (M.P.)

STEPINAC I MASONSTVO

I. dio

Piše:

Dr. Ivan MUŽIĆ

Stepinac je promatrao sva zbivanja, dakle i ona politička, s metafizičkoga aspekta, pa je zato osuđivao sve pokrete i postupke koji su bili protivni kršćanstvu. Veliku je opasnost gledao u materijalističkoj i ateističkoj doktrini komunizma. Godine 1935. bogoslovima u Germaniku poručio je: "Najveća opasnost u mojoj domovini nije ni nacionalni socializam, ni borba između Srba i Hrvata, pravoslavnih i katolika, već boljevizam."

Medutim, Stepinac je držao da je boljevizam duhovno čedo slobodnoga zidarstva i zato je zaključivao daje glavna opasnost za hrvatski narod i Katoličku crkvu bilo masonstvo. Ante Trumbić je zapisao dne 29. lipnja 1934. o svomu susretu sa Stepincem i ovo: "Ne boji se za budućnost hrv. naroda u krilu Kat. crkve. Kad Hrvati ne bi bili katolici, kao narod bi ih nestalo. Čini utisak da u svojem budućem radu namjerava se baciti svom snagom na promicanje vjerskih interesa i ustati na odbranu vjerskih interesa protiv dosadašnje masonsco-pravoslavne antikatoličke politike... Osuđuje svaku kampanju koja se ovdje vodi preko režimske stranke. Hoće da stvaraju, kaže, 'duhovno jedinstvo', bez ikakva duha. To je kao framasoni (kroz cijelo vrijeme bjesni protiv framasona), koji govore o čovječanstvu, o bratstvu, o Bogu, koga su stvorili po svome kalupu, a protiv svake prave religije, a u prvom redu protiv Katoličke crkve. Mjesto duhovnog jedinstva stvaraju duhovni kaos. Zavadaju, kvare, truju našu mladež, sprečava se učenje vjerou nauka itd."

Nadbiskup je u svomu *Dnevniku* (kako je kadkad u razgovorima sam nazivao svoje bilješke koje je vodio na Kaptolu kao nadbiskup osobno ili preko tajnika) dne 30. svibnja 1934. zapisao i sljedeće: "U Jugoslaviji vlada danas masonerija. Na žalost i u srcu hrvatskog naroda u Zagrebu ugnijezdila se ta paklena družba, leglo nemoralu, korupcije i svakog nepoštjenja, zakleti neprijatelj Crkve katoličke pa prema tome i hrvatskog naroda. Bez znanja i odobrenja masonerije ne može nitko doći na uplivni položaj. Nije šala uhvatiti se s njom u koštarac, a ipak se mora u interesu Crkve, naroda hrvatskoga i same države Jugoslavije ako misli i dalje egzistirati. Jer ovo nasilje koje danas vlada podržava masonerija. A nasilje vodi u propast. Ne vidim ni to kako bi hrvatski narod mogao egzistirati kraj ovakvih nasilja. Baš ta nasilja dovela su već tako daleko da najveći dio Hrvata već po-

misija da kida sasvim sa ovom državom." Stepinac bilježi u *Dnevniku*, dne 2. srpnja 1934., da je bio u Beogradu i prije podne posjetio sva ministarstva. "Bio sam svagdje odmah vrlo ljubezno primljen. Ćuti se i nehotice masonske duh u vladu." Stepinac dne

*Dr. Alojzije Stepinac,
nadbiskup zagrebački*

4. srpnja 1934. bilježi i ovaj dojam iz Beograda: "Masonerija drži čvrsto uzde u rukama. Indirektno sam to i Kralju spomenuo u razgovoru, da ga ne uvrijedim, jer mnogi tvrde da je i on mason. Gđica Kristić (Miss Any Kristich) pričala mi je da Kralj ne voli masone 'jer će, veli, srušiti i prestolje'." Stepinac pod istim datumom bilježi da gaje posjetio francuski zastupnik Robert Schumann i dodaje: "Schumann mi je pričao da kralj dolazi na jesen u Pariz radi zajma, ali da će biti protiv i tražiti prije da se Jugoslavija uredi federalno. Dodao mi je kao uvjereni katolik, da je ovome kriva masonerija, koja dirigira iz Pariza i našom zemljom." Stepinac dne 5. kolovoza 1934. zapisuje i ovo: "U isto vrijeme dok se vršio Slet prodavala se u gradu brošura o Strossmayeru pod zaštitom državnih vlasti.

Brošuru je napisao neki Mijo Mažuran. No inspirator je bio po nalogu lože masonske dr. Šurmin..."

Stepinac je u svojoj okružnici od 6. kolovoza 1934., koju je adresirao na župne urede, napisao da će dnevnik *"Hrvatska straža"* i ubuduće biti 'najjača obrana proti bujici nemoralu i bezvjernstvu, što ga u vjerni hrvatski katolički narod širi masonska i liberalna štampa.'

Hrvatska straža predvodila u borbi protiv masonstva. Župnik Josip Vraneković zapisuje i ovo Stepinčevo sjećanje: "Sjećam se, koliko je puta dragi naš o. Janko (Šimrak) znao doći k meni, pa samo pokaže bolno lice, rekavši: 'Pa znate, kako je!' Znao sam ja dobro! Zapravo sam *Hrvatsku stražu* uz ono malo preplatnika sam uzdržavao. Taj jedini naš dnevnik imao je malu tiražu, ali je bio solidno uredivan. Kako su ga se protivnici bojali, osobito masoni! Velika je zasluga Šimrakova, što je raskrinkao masone. Kako su bijesni bili, kad je jednoga dana u *Hrvatskoj straži* osvanula slika lože! Točno je bilo označeno i mjesto, gdje koji od 'braće' sjedi. Razbijali su glavu, kako je to otkriveno i nikako nisu mogli dozнати..."

'Masoni su strepili pred svakim njezinim brojem' reče Kardinal. - U Francuskoj je bio nadjen na željezničkoj pruzi ubijen sudac, koji je vodio istragu o nekom masonskom skandalu. O. Janko se raspisao o tome, da je sam francuski konzul došao k meni intervernat, neka bi se prestalo s tim pisanjem.'

Stepinac je na biskupskom sastanku 28. siječnja 1939. o *Hrvatskoj straži* studiovao: "Veliku je uslugu učinila svojom beskompromisnom borboru protiv masonerije, protiv marksizma i pučkofrontaštva." Na strani Stepincu u odnosu prema masonstvu posebno su se od 1934. i 1935. angažirali katolički laici okupljeni oko Jeronimskog društva.

Stepinac 12. kolovoza 1934. bilježi: "Složan napadaj masonske i liberalne štampe na naše katoličke svetinje biva iz dana u dan sve veći i žešći. Javno prodavanje brošure o Strossmayeru po zagrebačkim ulicama i trgovima, u kojoj se lažnim dokumentima agitira proti katoličke Crkve i na podli način napada sv. Otac i katolička Crkva uopće, a brani masonerija i marksizam, prisiliće me, da sam javno reagirao i izdao jedno upozorenje na vjernike preko *Hrvatske straže*."

Dne 5. listopada 1934. Stepinac je primio u posjet francuskoga poslanika Schumanna i zapisuje: "Da li je Francuska shvatila da se režim u Jugoslaviji mora promjeniti, jer se

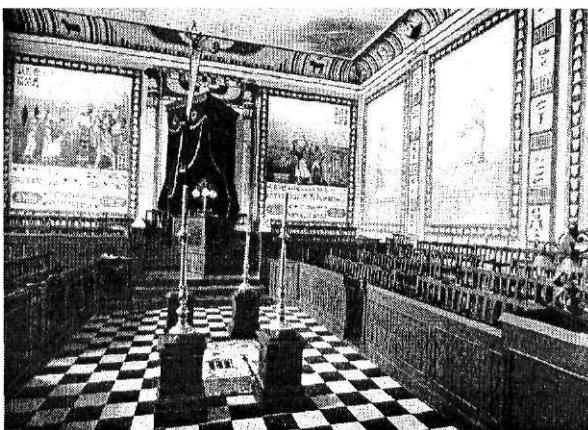
Hrvatima čini velika nepravda? Sumnjam, da će išta učiniti, jer tamna masonska družba, ta zlokobna noćna ptica drži u svojim pandžama Francusku a preko nje i Jugoslaviju. Jao narodu koji padne u ruke masoneriji i ljudima bez srca, bez poštenja, jer su bez vjere."

Stepinac poslje ubojstva kralja Aleksandra u Francuskoj bilježi: "11.X. Danas je bio kod mene biskup Njaradi pa mi je u razgovoru spomenuo da nije isključeno da je intelektualni začetnik umorstva masonerija, jer se je Kralj Aleksandar u posljednje vrijeme počeo hladno ponašati prema masoneriji. Ništa se ne bi čudio, jer ta tamna družba kadra je sve i ona je začetnik prenogih zala što biju čovječanstvo. Dobio sam telefonsku obavijest da su napali biskupsku kuriju u Banjaluci i neke katoličke institucije u Sarajevu. Sve mi se čini da bi masonerija rado izrabila ovaj momenat da udari po Crkvi katoličkoj. Jer u mutnome je najlakše lovit. 12.X. U gradu Zagrebu razni elementi nastoje da iskoriste položaj i udare na Kat. crkvu. Dr. Bakšić poručio mije, daje doznao, da se spremaaju demonstracije protiv nadbiskupa zbog *Okružnice*, (u povodu smrti kralja Aleksandra - o. pr.) koja da je 'odviše suha'. Razloga za to ne bi bilo jer je već izšla i druga u *Katolič. Listu* koju su primile sve redakcije, a poslanje i policiji, a koja okružnica nije 'suha' da ne bi uredovala možda radi zvonjenja. Očito toj 'masi' nije do pjeteta prema pok. Kralju, nego do nečeg drugog. Ona je nesvesno orude masonerije, koja misli da je sad došla faza da obračuna sa Kat. crkvom."

Stepinac 18. listopada 1934. bilježi da se u Beogradu susreo s Vojom Janjićem i da mu je on priopćio "da su svi članovi regentskog vijeća i zamjenici masoni" te da masoni nisu htjeli pozvati patrijarha Varnavu u dvor kad je kralj dopremljen u Beograd a da su posebno htjeli sprječiti da kralj bude nošen u crkvu. Dne 19. listopada 1934. Stepinac je susreo patrijarha Varnavu i upozorio ga na masonstvo kao na najveću nesreću i pogibelj i da bi tu Pravoslavna crkva trebala nešto poduzeti. Stepinac je pod istim nadnevkom zabilježio i susret s knezom Pavlom. "Boljševizam je naš veliki neprijatelj, nastavih, i u interesu je države i te kako da se suzbije. 'Jest', odgovori Pavle, 'to je pravi neprijatelj, a drugi je masonerija!' Bio sam čisto osupnut tim riječima, jer kao da je pogađao moje misli. 'Je li, molim Vas' upita knez dalje, 'g. Perović mason?' Visočanstvo, toga ne mogu ustvrditi jer ne znam ali mnogi tvrde. 'A gospodin Stanković?' Za njega svi tvrde, odgovorih."

Stepinac dne 11. siječnja 1935. bilježi susret s knezom Pavlom. "Potužio sam mu se u ime nadbiskupa, što nam je vlast imenovala za bana masona Kostrenića. Knezu Pavlu bilo je to očito neugodno, pa se ispričavao, da nije znao toga."

U svezi s jednim člankom u zagrebačkim *Novostima* od 17. veljače 1935., Stepinac bilježi ovo: "Danas je bila zaista silna navalna svijeta na papinskoj proslavi i sigurno je bilo neugodno protivnicima katolicizma. Bio sam neodlučan da li da istupim ili ne i ja na govorici, jer nije običaj da biskup govori o ovakvim zgodama. Ali živimo u iznimnim, teškim i borbenim vremenima. U strahovitoj borbi sa masonerijom, sektarstvom itd., a i državna vlast pod uplivom masona goni nas gdje može. Ne daju nam da se javljamo u štampi, pa sam smatrao za uputno da ovdje jasno istaknem našu odlučnu volju da se poštuju prava Katoličke crkve. Masonske *Novosti*, taj valjda najodurniji list, tenden-

Interijer masonske lože u Beogradu (fotografija iz privatne zbirke dr. I. Mužića)

ciozno je po običaju iznio neke stvari u krivom svjetlu."

Dne 27. travnja 1935. Stepinac zapisuje: "Sinoć je policija pljenila u sjemeništu bosanskom brošure koje izdaje UDSK. Zaplijenila je brošuru *Tko vlada u Rusiji i Židovska masonerija*. Iz ovog se očito vidi da kod nas ima vlast masonerija, odnosno Židovi, jer je masonerija samo njihovo orude. Hrvatski narod, a ni Jugoslavija neće imati mira dok se ne riješi ovog prokletog sjemena masonske, koje se poput šišmiša skriva i iz busije udara na sv. Crkvu katoličku najjače uporište naroda i domovine i moralnog poretku." Na dan 29. travnja 1935. Stepinac je primio jednog narodnog zastupnika iz Čakovca koji se kandidirao na Jevtićevoj listi i koji je tražio jednu izjavu u tisku u korist Jevtićeve vlade, jer će prema njemu svećanstvo svojim držanjem pomoći Mačekovoj grupi u kojoj ima neprijatelja Crkve. "Ja sam mu odgovorio, da se Crkva nema ničemu dobrome nad ati ni s lijeva ni s desna i kako ne vjerujem više u pravdu u

ovoj državi gdje vladaju masoni i Židovi. Pa nisu ministri sadašnji masoni, reče mi! Toga ni ja ne kažem, ali sigurno je to da se po masonske diktatu radi kod nas. Naveo sam mu niz primjera kako se radi."

Stepinac je, na dan 1. listopada 1935. u povodu kada je *Književni Glasnik* (nakladnik, glavni i odgovorni urednik Rikard Simeon) pisao protiv izgradnje osam novih crkava u Zagrebu, smatrajući da je to neprimjeren u vrijeme teške gospodarske krize, zapisaо: "...Kako se vidi ovaj vjetar duva iz masonske-komunističkih krugova. Ali poplašit se nećemo nego čemo nastaviti, jer se radi o velikim dobrima hrvatskog naroda."

Dne 10. veljače 1936. došao je u posjet Nadbiskupu dr. Premužić. U *Dnevniku* je o tome susretu zapisan ovaj podatak: "Nuzgredice, govoreći o masonima, rekao je dr. Premužić: 'Ja sam ureda radi 1914. branio atentatore u Sarajevu, pa su mi sami priznali da su radili po napucima lože. Loža mi još ni danas (kao što mi je tada poručila) ne može oprostiti toga i uvijek me napada gdje joj se pruži prilika.'"

Konkordatsku borbu protiv Katoličke crkve u Kraljevini Jugoslaviji predvodili su jugoslavenski masoni, a vodili pripadnici Sipske pravoslavne crkve i sprski komunisti. Stepinac je dobro osjećao i ulogu masonstva u odnosima između Crkve i države u Kraljevini Jugoslaviji. On je masonstvo smatrao "nečasnom družbom" koja nastoji "uvijek da odnose između Crkve katoličke i države što više zamuti, da može u mutnom što više uloviti ne birajući pri tome nikakova sredstva."

Masonsko vodstvo započelo je i vodilo konkordatsku borbu novinskim člancima i knjižicama. U tim člancima i knjižicama tvrdilo se, da se namjeravanim konkordatom ugrožavaju srpstvo, pravoslavlje i suverenitet države Jugoslavije. Pisci tih tekstova bili su najviše masoni. Milan Stojadinović, tada predsjednik Vlade, u svojim uspomenama, govoreći o protukonkordatskoj borbi kaže da su "najaktivniji bili slobodni zidari".

Nakon 10. listopada 1935. Stepinac je jedno vrijeme vođenje *Dnevnika* prepustio Dragutinu Nežiću. Nežić u *Dnevniku*, dne 25. kolovoza 1937., zapisuje: "25.VIII.1937. u 10 sati došao je (kad - o. pr.) Nadb. Koadjutor predsjednik Senata kraljevine Jugoslavije Dr. Mažuranić. Razgovarali su čitav sat. Došao je da čuje mišljenje nadb. što bi valjalo učiniti da se situacija u zemljištu više ne pogorša. Stojadinović (priopćenja Mažuranić) junački se borio, ali je eto došlo do apsurga da se pravoslavac bori za konkordat sa pravosl. Crkvom, sa masonerijom i sa komunistima a voda hrv. naroda Dr. Maček daje čudnu izjavu." U *Dnevniku* je priloženo pismo koje je 1. rujna 1937. Stepinac uputio

predsjedniku vlade Miljanu Stojadinoviću u kome se navode primjeri lošeg odnosa prema Katoličkoj crkvi u državi i u kojemu se zaključuje i ovo: "Kraj takovih prilika nije čudo da katolici smatraju Ministarstvo prosvjete običnom ekspoziturom masonske lože i zbog toga nikad ne mogu steći povjerenja u državnu upravu dok se radikalno ne učini reda u Ministarstvu prosvjete."

Vlada Kraljevine Jugoslavije odustala je najviše pod pritiskom masona, koji su potaknuli komuniste i Srpsku pravoslavnu crkvu, od ratifikacije konkordata. Ona je tako formalno kapitulirala pred Srpskom pravoslavnom crkvom, a stvarno pred masonske vodstvom. Međutim rezultat konkordatske borbe bio je da su se sada gotovo svi katolički vjernici osjetili neravno-pravnim građanima i daje hrvatske biskupe i hrvatsko svećenstvo zahvatilo potpuno razočaranje u državu. Tada su mnogi u Katoličkoj crkvi konačno radikalizirali svoja politička shvaćanja. Poslije atentata na Stepana Radića god. 1928. konkordatska borba, odnosno odustajanje od konkordata, bilo je drugi, i to nepopravljivi, udarac već narušenu jedinstvu građana tadanje Kraljevine. Na Biskupskim konferencijama u Zagrebu od 22. do 28. listopada 1937., istaknuto je da nakon događaja s konkordatom više ne treba nikakvo uvjерavanje u ravnopravnost Katoličke crkve u Jugoslaviji. Očito obespravljenje Hrvata i Katoličke crkve u Kraljevini Jugoslaviji bilo je veliki čimbenik želji za stvaranjem samostalne hrvatske države u najširim slojevima naroda, a tako i u krugovima Katoličke crkve.

Masoni svoje protukatoličke namjere nisu posebno skrivali. Istaknuti mason Vojislav Kujundžić je u jednom govoru u siječnju 1940. pozvao državu da stvari autonomnu "katoličku crkvu" i naglasio da treba što prije raskinuti svaku vezu s Rimom. Nadbiskup Stepinac je upravo zbog takovih masonske stajališta u govoru na hodočašću u Mariji Bistrici u srpnju 1940., a u povodu podizanja Križnoga puta govorio o masonstvu kao o "nemani". Ljubo Boban, nabrajući spektar problema i događaja na koja se Stepinac osvrtao u *Dnevniku*, posebno navodi Stepinčevu "opsjednutost masonstvom". Međutim iz konkretnih primjera koje spominje Stepinac u *Dnevniku* očito je da je on bio dobro informiran o pripadnosti vrhunskih političara masonstvu i o masonske pozadini mnogih protukatoličkih akcija. Masonska dokumentacija u Arhivu Jugoslavije u Beogradu, potvrđuje da je Stepinac u svojim prosudbama uloge masonske čimbenike u Kraljevini Jugoslaviji bio sasvim u pravu.

Stepinac je o masonstvu mogao mnogo zaključivati i iz činjenice da masonstvo djeli isključivo zakulisno u najstrožoj tajnosti i da ni jedan mason u cijeloj

slobodno-zidarskoj povijesti nije poznat po svetom životu.

(nastavit će se)

Bilješke:

- 1 Eugen K. Beluhan, *Stepinac govori*, Valencia, 1967., s. 363.
- 2 Činjenica da je masonstvo u jugoslavenskoj državi između dva rata vodilo bespovestnu borbu protiv Katoličke crkve. Srpska povjesničarka Nadežda Jovanović proučila je masonsку građu u Arhivu Jugoslavije između dva rata. Na temelju toga je sljedeće zaključila: "Glavna oštrica njene (masonske - pr.I.M.) djelatnosti bilje usmjerena protiv uticaja Katoličke crkve i djelovanja klera (N. Jovanović, *Odnos okupatora i kvislinga prema masoneriji u Srbiji 1941-1942*. Gođišnjak grada Beograda, knj. XVIII., 1971., s. 79.). Opsesivna idejajugoslavenskog masonstva između dva rata bilje težnja odvojiti Katoličku crkvu u Jugoslaviji od Svetе stolice. U tomu se smislu često raspravljalo na sastancima loža. Usp. I. Mužić, *Masonstvo u Hrvata*, V. izdanje, Verbum, Split, 1997., s. 353.-379.
- 3 Ljubo Boban (priredio), *Alojzije Stepinac: Nepoznati dnevnik*. (U daljem tekstu: *Dnevnik*), Danas (Zagreb), broj od 15. kolovoza 1989., s. 64.-65.
- 4 *Dnevnik*. Danas, broj od 8. kolovoza 1989., s. 65.
- 5 *Dnevnik*, Danas, broj od 22. kolovoza 1989., s. 67. Stepinac je imao izvrstan dar zapažanja. "Od trideset i devet vlasta, u šest su masoni bili predsednici, u trideset i jednoj ministri inostranih poslova, u dvadeset i četiri ministri prosvete, u dvadeset i dve ministri pravde, u dvadeset i sedam ministri trgovine i industrije, u šesnaest ministri unutrašnjih poslova, a u dvadeset vlasta ministri finansija. Masoni je bilo u gotovo svim političkim partijama..." (Zoran D. Nenezić, *Masonerija u Srbia od početka 18. veka do danas*. Blic/Beograd/, broj od 22.-23. studenoga 1997., s. 11.)
- 6 *Dnevnik*, Danas, broj od 22. kolovoza 1989., s. 67.-69.
- 7 *Hrvatska straža*, VI/1934., 188,1.
- 8 Alekса Benigar, *Alojzije Stepinac, hrvatski kardinal*. Ed. glas Koncila i Hrvatska franjevačka provincija, Zagreb, 1993., s. 252.
- 9 Benigar, ibid., s. 255.
- 10 "Stepinac je često u masoneriji vidio neprijatelja hrvatskog naroda i hrvatske državotvornosti. Svi koji su pod krovom ove zgrade radili i djelovali, svi su to shvaćali i zato je izlazila ta posebna biblioteka MOSKA, Moderna socijalna kronika." (Radovan Grgec u razgovoru s Emilom Čić. Narod, IV/1998., 60,17.)
- 11 *Dnevnik*, Danas, broj od 29. kolovoza 1989., s. 66.
- 12 *Dnevnik*, ibid.
- 13 *Dnevnik*, Danas broj od 29. kolovoza 1989., s. 66.-68. Usp. I. Mužić, *Masonstvo i ubojstvo kralja Aleksandra u Marseillesu*, u knjizi *Masonstvo...*, ibid., s. 331.-353.
- 14 *Dnevnik*, Danas broj od 5. rujna 1989., s. 66.-67. Knez Pavle nije bio mason. (Mužić, *Masonstvo...*, ibid., s. 452.).
- 15 *Dnevnik*, Danas, broj od 12. rujna 1989., s. 68.
- 16 *Dnevnik*, Danas broj od 19. rujna 1989., s. 64
- 17 *Dnevnik*, Danas broj od 26. rujna 1989., s. 64.
- 18 *Dnevnik*, Danas broj od 24. listopada 1989., s. 64. Mrzitelji Crkve koriste se potpuno istim demagoškim parolama i 1998. kada se crkvenim novcem (koji uglavnom dolazi kao pomoć iz inozemstva) grade nove crkve i tako zapošljavaju hrvatski radnici.
- 19 *Dnevnik*, Danas broj od 21. studenoga 1989., s. 66. O ulozi masona u atentatu na Franju Ferdinanda usp. Mužić, *Masonstvo i atentat na nadvojvodu Franju Ferdinanda u Sarajevu* u knjizi: Mužić, *Masonstvo...*, ibid., s. 221.-275. Nenezić svoje razmišljanje o ulozi masona u Sarajevskom atentatu ovako stilizira: "Pojedinačno učešće nekih od navedenih masona u organizovanju atentata u Sarajevu, ne može biti stvar masonske organizacije u Srbiji, posebno što je loža 'Ujedinjenje' ibla pod francuskom zaštitom." (Nenezić, *Masonerija...*, ibid., Blic, broj od 20. studenoga 1997., s. 11.)
- 20 *Nadbiskup-koadjutor o važnosti konkordata između crkve i države*. Jutarnji list, Zagreb, XXV/1936., 8950, 2.
- 21 Milan Stojadinović, *Ni rat ni pakt*. Otokar Keršovani, Rijeka, 1970., s. 483.
- 22 *Dnevnik*, Danas broj od 16. siječnja 1990., s. 64.-66.
- 23 Usp. I. Mužić, *Idejna stajališta jugoslavenskog masonstva prema katolicizmu*. U knjizi: Mužić, *Masonstvo...*, ibid., s. 353.-379.
- 24 Mužić, *Katolička Crkva, Stepinac i Pavelić II.* izdanje, Dominović, Zagreb, 1997., s. 196.-200.
- 25 U Katoličkoj crkvi smatralo se daje između dva rata, dakle od 1918 do 1941. prešlo na pravoslavlje 200 do 300 tisuća katolika. (Theodore Dragoun, *Le Dossier du Cardinal Stepinac*. Nouvelles Editions Latines, Pariš, 1958., s. 22.-24. Usp. i Giuseppe Masucci, *Misija u Hrvatskoj*. Drina, Madrid, 1967., s. 39.-40.)
- 26 Voj. Kujundžić, *Slobodno-zidarska čitanka. Istina o slobodnom zidarstvu*. Beograd, 1940., s. 119., 120. i 122.
- 27 *Zagrebačko zavjetno hodočašće na Bistrigu*. Katolički list 91/1940, 28,337. Usp. i Eugen Beluhan Kostelić, *Stepinac govori*, Valencia, 1967., s. 229.
- 28 *Dnevnik*, Danas, broj od 30. siječnja 1990., s. 67.

Stradanja Hrvata u koprivničko-križevačkoj županiji (X.)

Piše:

Stjepan DOLENEC

Mjesto: HRASTOVA GREDA - Obćina
FERDINANDOVAC

1. FERENČIĆ Petar rođ. 1899. u HRASTOVOJ GREDI
2. FERENČIĆ Petar rođ. 1920. u HRASTOVOJ GREDI
3. MANOLIĆ Diuro rođ. 1919. u HRA STOVOJ GREDI
4. MARKOVICA Mato rođ. 1915. u HRASTOVOJ GREDI
5. ŠVACO Ivan rođ. 1907. u HRASTOVOJ GREDI
6. TURKOVIC Šimun rođ. 1905. u HRASTOVOJ GREDI

Mjesto: TOLNICA - Obćina FERDINANDOVAC

1. BAŽULIĆ Franjo rođ. 1921. u TOLNICAMA
2. BAŽULIĆ Lukar rođ. 1921. u TOLNICAMA
3. BAŽULIĆ Stjepan rođ. 1918. u TOLNICAMA
4. RADOJICA Andrija rođ. 1923. u TOLNICAMA

Mjesto: LEPA GREDA - Obćina FERDINANDOVAC

1. ČIK Josip rođ. 1923. u LEPOJ GREDI
2. HORVAT Andrija rođ. 1923. u LEPOJ GREDI
3. KRANJEC Josip rođ. 1921. u LEPOJ GREDI
4. KRANJEC Martin rođ. 1923. u LEPOJ GREDI
5. RAKNIĆ Mijo rođ. 1923. u LEPOJ GREDI
6. ŠĆUKA Antun rođ. 1911. u LEPOJ GREDI
7. VRABEC Slavko rođ. 1923. u LEPOJ GREDI
8. VRANIĆ Ivan rođ. 1923. u LEPOJ GREDI
9. VRANIĆ Mato rođ. 1903. u LEPOJ GREDI
10. VRANIĆ Stjepan rođ. 1921. u LEPOJ GREDI
11. VRANIĆ Vid rođ. 1920. u LEPOJ GREDI

Mjesto VIRJE - Obćina VIRJE

1. LAUŠPERGER Martin rođ. 1920. u VIRJU
2. BENKEK Antun rođ. 1927. u VIRJU
3. BENKEK Diuro rođ. 1905. u VIRJU
4. BENKEK Ivo rođ. 1924. u VIRJU
5. BENKEK Stjepan rođ. 1903. u VIRJU
6. BENKEK Stjepan rođ. 1921. u VIRJU
7. BRODARIC Stjepan rođ. 1914. u VIRJU
8. BUŠIĆ Martin rođ. 1895. u VIRJU
9. CAREK Mato rođ. 1876. u VIRJU
10. CAREK Milorad. 1912. u VIRJU
11. CEPETIĆ Fabijan rođ. 1897. u VIRJU
12. CIKOŠ Diuro rođ. 1905. u VIRJU
B. CIPETIĆ Ivan rođ. 1918. u VIRJU
14. CRNJAKOVIĆ Pero rođ. 1925. u VIRJU
15. DRAGICA Antun rođ. 1910. u VIRJU
16. FANTOM Vlado rođ. 1923. u VIRJU
17. FERENČABA Stjepan rođ. 1904. u VIRJU
18. FERENČIĆ Franjo rođ. 1904. u VIRJU
19. FERENČIĆ Jakob rođ. 1921. u VIRJU

20. ILIJEV Ana rođ. 1893. u VIRJU
21. ILIJEV Djuro rođ. 1887. u VIRJU
22. JEDRAŠINKIN Josip rođ. 1921. u VIRJU
23. JUŠIĆ Ivan rođ. 1922. u VIRJU
24. KEČKEŠ Stjepan rođ. 1920. u VIRJU
25. KOREN Martin rođ. 1908. u VIRJU
26. KRČMAR Ivan rođ. 1920. u VIRJU
27. KRČMAR Mirko rođ. 1914. u VIRJU
28. KUĆEK Stjepan rođ. 1915. u VIRJU
29. LUKANEĆ Matija rođ. 1916. u VIRJU
30. LUKIĆ Stjepan rođ. 1926. u VIRJU
31. MATAZ Josip rođ. 1924. u VIRJU
32. MATONIČKIN Anar rođ. 1912. u VIRJU
33. MRAZEK Mirko rođ. 1920. u VIRJU
34. NOŽAR Diuro rođ. 1898. u VIRJU
35. PERŠNOVIĆ Fabijan rođ. 1922. u VIRJU
36. PETREKOVIĆ Ivan rođ. 1914. u VIRJU
37. PETRIČEC Ivica rođ. 1922. u VIRJU
38. PETRIČEC Mirko rođ. 1926. u VIRJU
39. PETRICEC Stjepan rođ. 1894. u VIRJU
40. PETRIČEC Stjepan rođ. 1922. u VIRJU
41. PISKOR Ivan rođ. 1918. u VIRJU
42. PISKOR Stjepan rođ. 1920. u VIRJU
43. POLJAK Petra rođ. 1918. u VIRJU
44. POLJAK Valent rođ. 1920. u VIRJU
45. SUHAN Diuro rođ. 1922. u VIRJU
46. ŠIROKI Mijo rođ. 1912. u VIRJU
47. ŠOŠ Josip rođ. 1912. u VIRJU
48. VRAPČEVIĆ Božidar rođ. 1901. u VIRJU
49. VUJIĆIĆ Vlado rođ. 1921. u VIRJU
50. ZOROVIĆ Emilo rođ. 1902. u VIRJU
51. ŽIVKOMIĆ Mijo rođ. 1920. u VIRJU

Mjesto: ŠEMOVCI - Obćina VIRJE

1. BOGDAN Tomo rođ. 1909. u ŠEMOVCIIMA
2. BUDJANEC Petar rođ. 1903. u ŠEMOVCIIMA
3. CVETKOVIĆ Martin rođ. 1916. u ŠEMOVCIIMA
4. CVETKOVIĆ Matija rođ. 1914. u ŠEMOVCIIMA
5. CVETKOVIĆ Mato rođ. 1895. u ŠEMOVCIIMA
6. CVETKOVIĆ Tomo rođ. 1902. u ŠEMOVCIIMA
7. CVITKOVIĆ Luka rođ. 1917. u ŠEMOVCIIMA
8. DEBELJAK Ivan rođ. 1909. u ŠEMOVCIIMA
9. DRVOSEK Josip rođ. 1924. u ŠEMOVCIIMA
10. FRALIĆ Ivan rođ. 1925. u ŠEMOVCIIMA
II. GAŠPARIĆ Diuro rođ. 1918. u ŠEMOVCIIMA
12. GAŠPARIĆ Franjo rođ. 1914. u ŠEMOVCIIMA
13. HENC Stjepan rođ. 1915. u ŠEMOVCIIMA
14. JAMBRUŠIĆ Josip rođ. 1923. u ŠEMOVCIIMA
15. KOKOR Josip rođ. 1924. u ŠEMOVCIIMA
16. KOLAR Ivan rođ. 1905. u ŠEMOVCIIMA
17. KOLAREVIĆ Djuro rođ. 1922. u ŠEMOVCIIMA

18. KOLARIĆ Franjo rođ. 1908. u ŠEMOVČIMA
19. KOPAŠ Blažrođ. 1897. u ŠEMOVČIMA
20. KOPAŠ Ivan rođ. 1923. u ŠEMOVČIMA
21. KURTIĆ Liubomirođ. 1926. u ŠEMOVČIMA
22. MESAROV Jakob rođ. 1912. u ŠEMOVČIMA
23. MESAROV Josip rođ. 1907. u ŠEMOVČIMA
24. MIGAČ Tomorod. 1912. u SEMOVČIMA
25. MILOŠ Gašparrođ. 1910. u SEMOVČIMA
26. MILOŠ Ivan rođ. 1923. u ŠEMOVČIMA
27. MILOŠ Martin rođ. 1913. u SEMOVČIMA
28. MRAZEK Petar rođ. 1918. u ŠEMOVČIMA
29. NA VO JEC Martin rođ. 1925. u SEMOVČIMA
30. POSAVEC Stjepan rođ. 1911. u ŠEMOVČIMA
ILREPIĆ Ivan rođ. 1926. u ŠEMOVČIMA
32. SOĆEC Mijo rođ. 1908. u SEMOVČIMA
33. ŠĆERBEK Franjorođ. 1914. u SEMOVČIMA
34. ŠIGNJAR Mirko rođ. 1925. u ŠEMOVČIMA
35. ŠIGNJAR Stjepan rođ. 1903. u ŠEMOVČIMA
36. TURKOVIĆ Tomorod. 1923. u SEMOVČIMA
37. VINKOVIĆ Ivan rođ. 1921. u ŠEMOVČIMA
38. VINKOVIĆ Jakob rođ. 1925. u ŠEMOVČIMA
39. VINKOVIĆ Lukarod. 1886. u ŠEMOVČIMA
40. VINKOVIĆ Petar rođ. 1898. u SEMOVČIMA
41. VINKOVIĆ Petar rođ. 1927. u ŠEMOVČIMA
42. ZVONAR Ivan rođ. 1919. u ŠEMOVČIMA

Mjesto: RAKITNICA - Obćina VIRJE

1. BOTINČAN Andrija rođ. 1913. u RAKITNICI
2. BOTINČAN Franjo rođ. 1924. u RAKITNICI
3. BOTINČAN Ivan rođ. 1919. u RAKITNICI
4. BOTINČAN Martin rođ. 1921. u RAKITNICI
5. BOTINČAN Mijo rođ. 1912. u RAKITNICI
6. HABIJANEC Baricarod. 1936. u RAKITNICI
7. HABIJANEC Mara rođ. 1911. u RAKITNICI
8. HAJDUK Andrijarod. 1913. u RAKITNICI
9. KUHTIĆ Andrijarod. 1926. u RAKITNICI
10. KUHTIĆ Martin rođ. 1920. u RAKITNICI
11. KOS Diuro rođ. 1919. u RAKITNICI
12. MANDEK Diurorođ. 1905. u RAKITNICI
13. POSAVEC Blažrođ. 1898. u RAKITNICI
14. STANĆEC Diuro rođ. 1925. u RAKITNICI
15. SVRŽAN Jakuprođ. 1920. u RAKITNICI
16. PLEČKO Andrijarod. 1907. u RAKITNICI

Mjesto: HAMPOVICA - Obćina VIRJE

1. SMESNIK Ivan rođ. 1905. u HAMPOVICI
--

Mjesto: ĐURĐEVAC - Općina ĐURĐEVAC

1. DOBRAVEC Franjo rođ. 1923. u ĐURĐEVCU
2. DJURIŠEVIĆ Stjepan rođ. 1913. u ĐURĐEVCU
3. FILIPOVIĆ Martin rođ. 1924. u ĐURĐEVCU
4. FUCAKDjurorod. 1922. u ĐURĐEVCU
5. FUČEK Martin rođ. 1923. u ĐURĐEVCU
Ć. FUČEK Matorod. 1922 u ĐURĐEVCU
7. FUČKAR Stjepan rođ. 1904. u ĐURĐEVCU
8. HORVAT Andrijarod. 1911. u ĐURĐEVCU

9. KOLAR Luka rođ. 1926. u ĐURĐEVCU
10. KRUŠEC Ignacrođ. 1926. u ĐURĐEVCU
11. LAZAR Mato rođ. 1919. u ĐURĐEVCU
12. LENARDIĆ Franjo rođ. 1896. u ĐURĐEVCU
13. LOVAŠEN Martin rođ. 1925. u ĐURĐEVCU
14. MAJSTOROVIĆ Bolto rođ. 1923. u ĐURĐEVCU
15. MAKAR Mato rođ. 1923. u ĐURĐEVCU
16. MATOSOVIĆ Mato rođ. 1925. u ĐURĐEVCU
17. MIHOKŠIĆ Ivanrođ. 1915. u ĐURĐEVCU
18. MIKLJIĆ Ferdinand rođ. 1922. u ĐURĐEVCU
19. MIROVIĆ Stjepan rođ. 1926. u ĐURĐEVCU
20. MISOVIĆ Josip rođ. 1891. u ĐURĐEVCU
21. PAVLEKOVIĆ Ivica rođ. 1924. u ĐURĐEVCU
22. PAVLOVIĆ Lukarod. 1925. u ĐURĐEVCU
23. PEREKOVIĆ Bolto rođ. 1925. u ĐURĐEVCU
24. PIŠKOREC Stjepan rođ. 1910. u ĐURĐEVCU
25. PLAZEK Rozalija rođ. 1922. u ĐURĐEVCU
26. POPUNAJEC Ivan rođ. 1924. u ĐURĐEVCU
27. POSAVEC Ivan rođ. 1924. u ĐURĐEVCU
28. ROŠTAN Martin rođ. 1914. u ĐURĐEVCU
29. ROŠTAN Stjepan rođ. 1923. u ĐURĐEVCU
30. SEDMAK Antun rođ. 1918. u ĐURĐEVCU
31. SELEŠ Marko rođ. 1922. u ĐURĐEVCU
32. ŠANDORMijorod. 1910. u ĐURĐEVCU
33. ŠKURDIJA Petar rođ. 1918. u ĐURĐEVCU
34. ŠTEFANEC Vinko rođ. 1922. u ĐURĐEVCU
35. ŠTEFANIĆ Ivan rođ. 1922. u ĐURĐEVCU
36. ŠTEFANIĆ Lovro rođ. 1921. u ĐURĐEVCU
37. ŠTEFANOV Matijarod. 1904. u ĐURĐEVCU
38. ŠTEFANOV Stjepan rođ. 1908. u ĐURĐEVCU
39. ŠTEFINEC Dragutin rođ. 1921. u ĐURĐEVCU
40. ŠTEFINEC Petar rođ. 1930. u ĐURĐEVCU
41. TOMAŠEN Ivan rođ. 1927. u ĐURĐEVCU
42. TOMICA Martin rođ. 1921. u ĐURĐEVCU
43. TOMRLIN Martin rođ. 1916. u ĐURĐEVCU
44. TOPOLJIĆ Ivan rođ. 1923. u ĐURĐEVCU
45. TURKOVIĆ Stjepan rođ. 1927. u ĐURĐEVCU
46. VLAHOVIĆ Diuro rođ. 1921. u ĐURĐEVCU
47. VRANIĆ Josip rođ. 1910. u ĐURĐEVCU
48. ZLATEC Petar rođ. 1914. u ĐURĐEVCU

OGLAS

Molimo čitatelje koji posjeduju glasilo broj 47, 48, 52/53, 59, 60, 61, 62, 63 i 71, a više ga ne trebaju da nam ga pošalju u Tajništvo HDPZ, Trg kralja Petra Krešimira IV. br. 3 u Zagrebu jer nam navedeni brojevi nedostaju za uvezivanje. Unaprijed zahvaljujemo na suradnji.

PORATNA UBOJSTVA VISE IMOĆANA U SPLITU I ZAGVOZDU

(IZVADAK IZ VEĆE CJELINE)

omunističkim krvolocima bi malo prolivene pravedničke hrvatske krvi, stoga je nastavili prolivati po svršetku rata. Na pregolemu sramotu, činjahu to u većini rođeni Hrvati kano vierni slugani svojih srbjanskih gospodara, stvarno četnika, što na mjesto značke stavili na kapu crvenu petokraku zvezdu. Za stvaranje Velike Srbije vršili genocid protiv hrvatskoga naroda.

Čim se komunisti odmetnule u šume, počeli pljačkati, mučiti i ubijati iztaknute Hrvate. Stupnjevalo se to prema svršetku rata, a najviše ljudi usmrtiše nakon rata iz osvete, mržnje, pohlepe te straha, da im ne bi bila ugrožena vlast, koju oni nazivaju "narodna vlast". Jugoslaviju razglasili za državu "narodne demokracije", kakve su službeno bile sve iztočno-europske države pod sovjetskim nadzorom. Prevede li se naziv narodna demokracija, dobiva se: narodna narodna vlast. Sbog takva neznanja i ludosti njih polupismene nije boljela glava. U Hrvatskoj te Bosni i Hercegovini, nekadašnjoj Nezavisnoj Državi Hrvatskoj nahodi se preko 500 ubijališta. U Splitu je najveće usmrćivalište gradsko groblje Lovrinac, u Imotskoj krajini okolica sela Zagvozd, Glavina, Župa, Ržano (pod) te još neka. Ovdje će biti predstavljena dva poratna pokolja ljudi iz Imotske krajine.

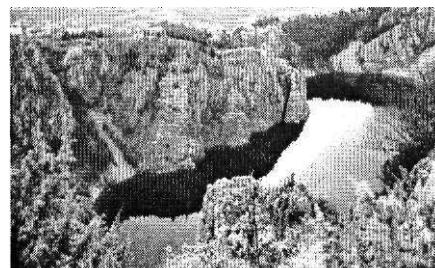
SPLIT.- Na splitskome groblju Lovrincu - podsjećam - počela prva strieljanja odmah iz 9. rujna 1943., kada se partizani spuštali u grad, pošto je Italija položila oružje. Dakako, uskoro nastavili svoju krvavu rabotu. Pred nadiranjem njemačke i hrvatske vojske bez boja nestali partizani, pobegnuli na otoke, dok na koncu ni su stjerani na Vis. Jedan se dio sklonio na Dinaru, Biokovo i ostale planine.

Iduće sejeseni (1944.) njemačka vojska povukla iz južne i srednje Dalmacije. U nebranjen prostor partizani dohrli i u šume i nazvali to "oslobodenjem". Na preveliku nevolju, povećano nastavili svoj prekinuti krvavi pir, najviše pak u Splitu. Groblje Lovrinac širilo se kano nikada do tada; nezauzljivo primalo nove žrtve. U početku Ozna ubijala poznate građane, potom po ulicama liepila oglase, na kojima biše otisnuta njihova imena, te kako ih je osudio "narodni sud". A suda niti jedan nije ni video. A kada bi i bio tko preda nj izveden, bila bi to gruba šala, podpuno ruganje pravu i pravdi.

Piše:

Dr. Mate ŠIMUNDIĆ

Najprije bi Ozna usmrtila ljudi, potom letcima obavješćivala javnost, kako su isti osuđeni na smrt na Vojnome sudu. Bijaše to čista laž. Partizanija smatrala, kako je suvišan posao izvoditi uhićenike pred sud, taj njihov razvikanji "narodni sud", koji je, kada je "udio", uglavnom čitao smrtnе osude, što ih oznaši već bili sastavili. Nakon takve "osude" vođeni osuđenici na Lovrinac, kde su strieljani. Takoje, primjerice, izvješćeno, da je Sud VIII. korpusa osudio na smrt 14 domoljuba. Tada žrtve već ležaju na groblju. Boljševici znali svoj uhodan posao. Ozna se držala zasade, kako je to suvišak, jer čemu trošiti vrieme. Akoli bi nastavila obaviestima, morali bi se liepiti oglasi preko

Modro jezero kod Imotskog

svježih, onih jučerašnjih, jer se ubijalo kano na tekućoj vrbci. Svaki je dan odnosio množtvo života. Sveomoćna Ozna prestala sbog toga obavješćivati ljudstvo, ali se broj usmrćivanja povećavao, naročito odkako počeli pristizati putnici iz sjeverne Hrvatske.

Osvjetlit će tek jedno poratno skupno ubojstvo na Lovrincu.

U srijedini lipnja 1945. među prvim dolaznicima iz sjeverne Hrvatske u Split prispjela skupina putnika. Među njima bilo ih više, što su rođeni na zapadnometu prostoru Imotske krajine. Budući da ne bi još proradila željeznica, put prevalili teretnjacima. Ta vozila iz Splita prevozila u Zagreb američku pomoć, koju slala udruga Unrra. Iz Zagreba se vraćali prazni pa uzimali putnike. Poznato je, kako se onda bez propustnice ni je moglo iz sela u selo doći, to su svi putnici posjedovali uredne propustnice za putovanje u rodno mjesto. Najviše ih bijaše

izdano u Zagrebu. Kako iz Splita ne bi никакva povezna sredstva prema Imotskome, to se pojedinačno i u manjim skupinama ljudi upućivali pješke. Na izlazku iz Splita, u predjelu Firulama, pored Nove bolnice bijaše postavljena prječnica, kraj koje stajahu stražari. Kako bi tko priđao, bio bi ustavljen i skrenut u prostrano dvorište na lievoj strani, kde se uzdizalo nekoliko drvenjara (baraka), što ih bi podignula još talijanska vojska. Dotično sbiralište zastražila vojska, stoga se ni je moglo iz njega nikako izići. (Koju godinu poslije tu je uselilo poduzeće Jela. Postala skladištem, drvene građe). Druge naprosto lovili po gradu i sprovodili ih u dottično sbiralište. Tako je jedna skupina zatečena prijelu u željezničkoj gostionici. Jeli hranu, stoje doneli sobom. Morali prekinuti ručak i poći na Fi rule pod stražom. Ljudi iz Imotske krajine zadržali 3 dana. Saslušavali ih oznaši Mise Rudež iz Donjih Vinjana i Jure Juko Bilić iz Studenaca. Svakako se ta dvojica ne nađoše tu slučajno, jer su poznivali ljudi iz svojega kraja. Uglavnom se u ovoj skupini nalazili torbari (galantan). Jedan u Pletemici (kraj Požege) posjedovao malu trgovinu, drugi u Zagrebu gostionicu. Uz to se svi bavili i zemljoradnjom na sušnu i krševitu tlu Dalmatinske zagore. Ratni ih vihor razturio kokekuda, a sada pohrili k svojim kućama. I kada im se nađoše nadomak, odjednom su zaustavljeni; više njih ne će nikada vidjeti.

Reći je, daje spomenuti Rudež bio pridobio nešto srednje škole, Bilić jedva sričao slova. Kada je u Belgiji odpuštan s posla, našao pribježište u Španjolskoj i borio se na republikanskoj strani. Ta seljačina i neradnik izpekla pljačkaško-ubijački obrt u tudini i sada ga bezprikorno primjenjivala u Hrvatskoj. Preživjeli svjedoci splitskoga pokolja (o kojem govorim) uvjereni su, kako su Mišo Rudež te sirovi i surovi Juko Bilić glavni uzročnici smrti tolikih ljudi, što se dogodila kobnoga 13. lipnja 1945. Smrću su im prijetili, dok biše saslušavani. Saslušavanja se odvijala bez vodenja ikakva zapisnika; stvarno to biše propitivanja osnažena prijetnjama i batinama. I svatko bio potvoren, daje ustaša. Treći dan jednu veću skupinu na dvorištu poredali u tri reda. Rečeno im, kako će biti prevezeni doma. Prvomu je redu zapovjeđeno, neka uđu u prispjeli autobus. Ponadali se, kako će stvarno u svoj kraj. Oni u drugome i trećem redu pozavidjeli im, što ni su među njima.

Autobus se nije vratio. Potom je preostala većina razvedena po drugim splitskim sbiralištima i zatvorima; stanoviti dospjeli u Kaštel i Trogir. Nekolicina uzeta u vojsku u Trogiru. Isti su nakon 2 tjedna iz vojske odvedeni u zatvor. Povrjemo su odpušteni kući; većina ih se našla doma do pozne jeseni.

Autobus, nabijen uhićenicima i nekolicinom stražara, nije prevadio više od kilometra, već je skrenuo lievo, dakle, na Lovrinac. Grobar Špiro Domljanović poslije desetak godina kazivao sinu ubijenoga Mije Šonjića, ondašnje lovrinačke žrtve, da su uhićenici morali izkopati zajedničku grobnicu, potom su usmrćeni kolicima i željeznim šibkama. Vrištali, vikali, zapomagali, ali po njima padali udarci, dokle u njima nije bilo daha. Moždani prskali na sve strane.

Iz sela Lovreća, tu su dotučeni Ivan Iko Čorić, Mijo Mišuka Frankić, Ivan Ivota i Antun Ante Lugonjić, njihov rođak Ivan Lugonjić, nadimkom Škare, Petar Mustapić (Zelić) i Vinko Olujić, iz Ciste Prova su Ivan Ćubić i Petar Madunić (Pivić), iz Velike Ciste Ante Tone Kegalj, braća Ante Anćola, Jakov i Stipe Pleić (Pržić), Stipan Raič i Mijo Šonjić, iz Studenaca Marijan Babić (Kovačević) i Ivan Bilić, iz Ržanoga Nikola Brekalo, Mate Brekalo, zvani Kalda, Mate Knezović (Dugarić) i Toma Pištelek, iz Lokvičića Jakov Lasić i Jozo Medvidović, iz Krivodola Petar Ujević, poznat po nadimku Biko.

Sigurno se zna, da tu nađoše smrt navedena 24 čovjeka. Sudeći po koječemu, ovaj broj ni je konačan. A najmanje ih je još toliko bilo u kobnome autobusu. Tko su i odakle su, valja iztražiti. Istina, taj je posao veoma mukotrpan, no zahvalan.

Kako nijedan zločin nije savršen, niti se u dotičnome slučaju srbokomunistički krvoloci trudili, da bi zameli trag svojim zločinima, za koji dan je u domove nabrojenih žrtava prispjela viest o njihovoj smrti. U drugome i trećem redu nesretnoga stroja stajahu Jakov Udovičić iz Studenaca, Marijan Marinko Zaradić iz Lovreća, Jure Matković iz Medova Dolca te Janko Petyo iz Imotskoga. Svi biše svjedocima odlazka nevoljnoga autobusa na Lovrinac. K tomu, svi se međusobno poznavali. O zjerstvu u Splitu nije se smjelo govoriti javno, niti očitati misa zadušnica. Budući da je službeno srbokomunistička vlast demokratska i Jugoslavija pravna država, to ona nikoga ni je kaznila niti ubila bez pravovaljane osude, kojoj je predhodilo demokratsko suđenje. Ni od koga se nije mogla dobiti potvrda o smrti navedenih osoba. A bez nje se ne mogahu upisati u Mrtvar. Župnici se nalazili u nesredi. Prve su pokojnike unesli u knjige tek najesen 1946. Neki morali čekati više godina. Srbokomunisti svojim žrtvama ne

priznavali pravo na umrlost, niti u konačnici na smrtnost.

Za svaki ovaj život vezani su mnogi događaji. Izlučit će tek tri:

Mijo Šonjić ratne godine proveo u Češkoj. I čim je svršio rat, zaputio se u domovinu k obitelji. Znao, da su potrebni svega. Šest kovčega napunio odjeće i obuće za svoju djecu i ženu. U Splitu se našao iza bodljikave žice s množtvom drugih, ali unio i svoje kovčege. Čim je spraćen u sbiralište, dojavljeno je njegovoj ženi Anici, što se dogodilo njezinu mužu. Pješke prevalila 60 km, kako bi ga vidjela te mu se našla pri ruci. Vidjela se s njime tek kroz žicu, ali im se ne dadoše sastati. Mijo joj uspio proturiti malen smotak, u kojem bi skrivena svota novaca. Pokazao joj svoj prtljac, ali mu ni je dopušteno predati joj ni najmanji predmet. Na njezino navaljivanje pojavio se jedan iz uprave i obećao joj, kako će Mijo sutra stignuti kući, stoga neka se ona odmah vrati. Nikada ga ni je dočekala

Nedugo zatim na nekim se označima vidjela nova odiela češkoga kraja i obuća Batine češke proizvodnje. A njihove supruge i sestre odbacile šarenu vojničko-gradansku odoru i rado se pokazivale u novoj odjeći suvremene europske mode. Valjda prve u Hrvatskoj obuvale obuću rebrastih podplata, što su potom prozvane gumiđonke. Stvari i novac svojih žrtava oznaši dielili između sebe. Bijaje to jedan od izvora opremanja Titovih krvnika. Primjerice, spomenuti Juko Bilić pokazivao se u prepoznatljivoj odjeći i obući otetoj svojim mještanima. I nije se obzirao na prikorne poglede rodbine svojih žrtava. Konačno, u koga je vlast - u njega je i bogatstvo!

Osobit je slučaj Jakova Lasica, rođena 1889. Njegov sin Mate, satnik hrvatske vojske, poginuo 1942., sina Ivana, redarstvenika, ubila partizanska ruka 1944. U Domovinskom ratu na žrtveniku položio svoj mladi život njegov unuk Vedran. Dakle, za hrvatsku domovinu pali djed, dva sina i unuk. Takvih obitelji nije malo u Hrvatskoj u XX. stoljeću!

Dostojan je spomena i Mate Brekalo. Njegov sin Petar Dinko (rod. 1919.) bio višim službenikom u Ministarstvu vanjskih poslova u Zagrebu. 1943. doputovao u rodni kraj u osobitoj ulozi. Kanio sjediniti suprostavljene hrvatske strane, kako bi se održala Hrvatska Država. Nije pregovarao u vlastito ime. Njegov je pokušaj predtečom onoga, što se 1944. dogodilo i nazvano **Puč Vokić - Lorković**. Komunistički pregovarači zavalili pregovore, dok ne dobiše upute CK KPH. Nakon toga njih trojica hodila s njime cestom iz Ciste Prova u Veliku Cistu kao na razgovore na određenu mjestu. Najedanput jedan od trojice malo zaostao, druga se dvojica razmarnula, potom mu zaostali pucao u

leđa iz samokresa. Mrtva ga odnesli malo postrance i pokrili kamenjem. Nakon mjesec dana pronađen te sahranjen u Ržanome. Lakovjerni momak ni je poznavao komunističku čud. Hotio pripitomiti vuka. Svoju lakovjernost platio životom. Tako svršilo prvo poslanstvo ministra Mladena Lorkovića.

(nastavit će se)

Petar S. Ujević

kao da si Majka

brodovi su rane porinuća
a otoci kote i uma i srca
oda Bogu za nova svetuća
himna sjeti što od tuge grca

male vale ponistre i škure
ljubav Boga za sve dane škrte
i za sate što te k meni žure
za crniku lovor i za snene mrte

otoci su rane uskrsnuća
malo duše stoje svemir bliže
balon čežnje jači od puknuća
dok tvoj korak neumitno stiže

još te tražim u atlasu sreće
i ko mornar radujem se kopnu
svetom Niki još zapalim svijeće
za nevere da se Suncu popnu

naći ćeš me kada mrazi dođu
dok najugu ispraćam i molim
lude lađe što kanalom prođu
jednu čekam samo jednu volim

otoci su rane zarasle u moru
tamo s tobom novo biće plodim
dok dolaziš razbijamo zoru
ja sa Silbom tajnu ljubav vodim

KRVAVO HRVATSKO POSLIJERATNO PROLJEĆE U GOSPIĆU

ko se pod pojmom "oslobodenje" podrazumijeva to da se borbom nekoga oslobođi od nečega, onda se za hrvatski Gospic, usprkos srbokomunističkim i "antifašističkim" nesustajućim nastojanjima, utuvljivanjima u mozak i promičbi, nije moglo reći da su ga partizani oslobođili bilo kada! Uzprkos silnim nastojanjima, oni u Gospic u vrijeme NDH nikada nisu ni privirili zahvaljujući nekoj svojoj "osloboditeljskoj" borbi. Čak ni 1942., ni 1943., kada su ga bili sasvim obkolili i kada su jednim manjim tenkom, napadajući sa zapada, od strane Logorišta, na svoju nesreću bili provalili u vojarnu vis-a-vis Bolnice u Kaniškoj ulici, pa im ga je na radost Gospićana protukolcem raznio popularni Masarini. A kad sam jednom 1968. u ondašnjem Domu JNA razgledao izložbu partizanskih ratnih dokumenata, naišao sam i na dokument napisan u proljeće 1943. u okolini Gospića pišačim strojem, blizu prve borbene linije. U tom dokumentu, među inim, pisalo je i to kako je stanovništvo Gospića sve bilo na strani neprijatelja (čitaj: **na strani ustaša i domobrana!**), i daje to partizanima bio otežavajući faktor u pokušaju oslobođenja Gospića. Iako sam imao svega desetak godina, dobro se sjećam ondašnjih događaja, pa i toga kako smo se svi u ondašnjemu Gospiću, i mali i veliki, bojali četnika i partizana, čvrsto vjerujući da će nas kao mačke poklati, ako se dočepaju našeg grada! Takva je i bila njihova propaganda.

Ne, ne! - nikada srbokomunisti u partizanskim odorama nisu oslobođili hrvatski Gospic. Nisu, ne, čak ni 1945.!

Kad je moj tata 4. travnja 1945. ujutro krenuo iz kuće u obližnju vojarnu, u kojoj je rukovodio skladištem oružja i strjeljiva, i s njim, kao i svako jutro, **Ive Rosandić, rođeni brat** ondašnjega državnog tajnika u Ministarstvu šuma i ruda, ustaškog pukovnika, **dipl. ing. Mirne Rosandića** (Mirne iz Rujanske,

Piše:

Mr. Nikola BIĆANIĆ

Kavran-Miloševe grupe), nikomu od nas ni na kraj pameti nije bilo, da je to posljednji odlazak njih dvojice kao ustaša iz naše kuće. A bio je posljednji!...

Partizani su u Gospic bez jače borbe ušli 4. travnja 1945. popodne. Gledao sam ih

Prizor iz Gospića

kad su nailazili od pravca jugozapada, od Podoštare i Ličkog Novoga. Išli su kao da su na šetnji, s puškama preko leđa, uvjereni da je Gospic prazan, bar što se tiče jačih ustaških i domobranskih snaga. A tako je i bilo, i tek tu i tamo su ih dočekali i grdno iznenadili oni uporni, nepopustljivi i najtvrdokorniji ustaše, kao što su bili ona dvojica koji su s vrha gospićke župne crkve kroz dva mala prozora usred Gospića iz strojnica osuli vatru i pokosili obilje iznenadenih partizana, o čemu je u ondašnjim partizanskim novinama (čuo sam od starijih!) pisao **dr. Rudi Bićanić**, HSS-ovac koji je prešao na partizansku "antifašis-

tičku" stranu i koji je poslije bio sveučilišni profesor u Zagrebu. Ta su se dvojica, ne sjećam im se imena, kad su iztrošili strjeljivo, bombama sâmi ubili, a partizani su ih puni mržnje, onako mrtve skinuli pred crkvu nasred ceste i nešto kasnije su tenkovima prelazili preko njih, bojeći se, valjda, da i mrtvi ne bi pucali po njima...

Drastičan prijedlog partizanskog vodstva

Partizani su, kao što rekoh, ušli u Gospic 4. travnja 1945. popodne, bez borbe, jer je Gospic od hrvatskih i malog broja njemačkih snaga bio napušten istoga dana pred podne, što je bilo u kontekstu obćih planova njemačke vrhovne komande o napuštanju pojedinih područja naše domovine. Za te njemačke planove su partizani dozali preko svojih obavještajaca, i tako su prije 4. travnja 1945. znali kada će se iz Gospića povući hrvatske snage i ono malo njemačke vojske.

O razmišljanjima članova partizanskoga vodstva 3. travnja 1945. mi je u svom stanu u Zagrebu u proljeće 1990. godine, pred izbore pričao čovjek, koji je bio visoki politički dužnostnik cijele partizanske formacije koja je 4. travnja 1945. ušla u Gospic. Od toga nekadašnjega vrlo visokog političkoga dužnosti sam tom prilikom doznao sljedeće. U jednome pravoslavnom selu na domak Gospića s izočne strane (nije mi rekao ime tog sela) 3. travnja 1945., dakle, dan pred ulazak u Gospic, partizansko je vodstvo (u kom je najviše bilo Hrvata, i među njima i **Jakov Blažević!** - rukovoditelj sudsko - pravnog odjela ZAVNOH-a u vrijeme kad su partizani ušli u Gospic 1945.) razpravljalo o tom kako će se sutradan postaviti spram stanovnika koje će zateći u Gospicu?

1 zamislite, ma tko bi to mogao i pomisli? - **netko je od Hrvata, ne od Srba, nego netko od Hrvata u tome parti-**

zanskomu vodstvu (dotični mi sugovornik nije rekao tko!) - predložio da sutra kad u Gospic uđu bez milosti ubiju svakoga tko je navršio 16 (šesnaest) godina života, bez obzira na spol. I zamislite još jednom! - tom se prijedlogu prvi suprostavio vojnički zapovjednik partizanske formacije pred Gospićem, kome se" ne sjećam imena, ali znam da nije moj sugovornik rekao **da je taj bio lički pravoslavac**, koji je prije rata išao u gospičku gimnaziju i kao gimnazijalac je iz Gospića 1941. pobegao u partizane! Navodno da je taj partizanski zapovjednik tada rekao da ne može prihvati odluku da sutradan u Gospiću ubijaju po krstnome listu, te se, ipak, odustalo od toga drastičnog prijedloga i odlučilo se da će u Gospiću, (iako se Gospic još od Velebitskoga ustanka 1932., pa duže od desetljeća tretiralo kao **Hrvatsko sveučilište**) svakoga tretirati i suditi prema njegovim zaslugama. A te su "zasluge" po partizanskoj srbokomunističkoj procjeni bile takve da je obilje Hrvata (njih skoro dvije tisuće!) u Gospiću i u njegovoj okolini u drugoj polovici 1945. i u dijelu 1946. otišlo u smrt: neki strijeljani, neki vješani, ili zaklani, a neki opet kao stari **Gabre Šikić** i skupina s njim na Vedrom Polju kod pravoslavnoga sela Divosela raztrgani regijama. **U tom masakru nad nedužnim Hrvatima, komunisti Hrvati su se natjecali sa svojim pobratimima četnicima i težko je pogoditi tko je spram Hrvata koji nisu bili u partizanima od tih srbo-hrvatskih "antifašista" bilo više krvav i više drastičan.** Sa stajališta čovječnosti i humanizma partizanska je vlast u Gospiću 1945. počinila zločine, koje - čak i kad nam Božja ljubav i dobrota pomognu da se uzdignemo do razine katoličkoga oprosta, ne možemo i ne smijemo zaboraviti nikada!

(nastavit će se)

IZPRAVCII IZPRIKA

U tekstu o Davidu Starčeviću, objavljenom u broju 80, podkralo se nekoliko pogrešaka. Auktor teksta je mr. (a ne dr.) **Nikola Bičanić**, a David Starčević završio je pravoslovnu (ne: pravoslavnu!) akademiju. Prosinački, 81. broj, na žalost, zbog tehničkih razloga obiluje većim brojem pogrešaka nego obično.

U prikazu sjednice predsjedničtva Internacionalne asocijacije, koji je napisao **Jure Knezović**, kao i u tekstu Zagrebačke rezolucije, krivo je označeno da je g. **Roland Bude** "predsjednik", a treba stajati *prisjednik* (njem. *Beisitzer*). U tekstu **Mate Marčinka** uz niz je korektorskih pogrešaka krivo podpisana i ilustracija. Riječ je o samostanu na **Badiji** (a ne na "Badnji"). Kralj **Zvonimirje** prisegao pred **Gebizonom**, a ne pred "Gebinzonom". Pri unosu teksta **Martina Grabarevića** izpala je čitava rečenica. Lukasovo je djelo objavljeno 1938. (ane 1838.). Dostaje i drugih, manjih propusta (nedosljedna razlikovanja č i č, nepravilna razstavljanja na slogove, udvajanja grafema i sl.).

Izpričavamo se auktorima i čitateljima, moleći za razumijevanje. Tipkarske i tiskarske pogreške se događaju i u publikacijama koje prolaze višestruku korekturu, i koje profesionalno uređuju skupine ljudi. Naš list, na žalost, ne razpolaze dovoljnim sredstvima da bi si mogao priuštiti daktilografe i korektore, pa se broj propusta pri prepisivanju često rukom pisanih tekstova i njihovoj korekturi nakon računalnog unosa poveća. Trsat ćemo se da se to u budućnosti što rjeđe događa.

Slavko Čamba

SRETAN BOŽIĆ

Sretan Božić Uredništvu Političkog Zatvorenika.
Svako dobro u Novom ljetu
- ostajte nam dalje dika!

Sretan Božić našoj Kaji
Predsjednici, ženi, dragoj.
Nek nam krasiti ime naše
- kao sunce toplim sjajom!

Sretan Božić u Saboru
da pošalje svjetlost Duha.
Da se sjete naših patnji
- kad smo bili gladni kruha!

Sretan Božić kolegama
u Hrvatskoj, gdje god bili.
Kalvariju što su prošli
- robovali i patili!

Sretan Božić Lepoglava
Gradiška, Požeški dvor.
Duga ljeta robovanja
- karceli, samice - bol!

Sretan Božić čitatelji
puno zdravlja, blagoslova.

Marija Kocijan-Nilešić

Poslušaj zvona

Kada na blagdan zazvone zvona,
srce kuca brže i jače!

Čovjek se raduje, il' čovjek plače!

A ti, ne misli samo na sebe!

Misli na one,

kojima zvona ne zvone.

Ruku im pruži,
sreću poželi,
s njima se druži!

Ne kratki radost ljudima,
raduj se njihovim čudima!

DR. MEHMED ALAJBEGOVIC (1906. - 1947.)

ana 7. lipnja 1947. u 9 sati ujutro pogubljenje u Zagrebu posljednji ministar vanjskih poslova u vlasti Nezavisne Države Hrvatske /NDH/, Dr. Mehmed Alajbegović.

Malo se pisalo o Alajbegoviću, čak i u emigraciji, iako svakako spada među osobe koje pobuđuju posebno zanimanje, jer je bio neko vrijeme prva ličnost hrvatske diplomacije i ujedno prvi Hrvat islamske vjere na položaju ministra vanjskih poslova.

Na mjesto ministra vanjskih poslova imenovanje 5. svibnja 1944. i to nakon što je smijenjen s tog mesta Dr. Stjepo Perić. Često se je postavljalo pitanje, kako to da se Alajbegović primio ministarstva vanjskih poslova u jednom tako kritičnom trenutku povijesti? Iz onog što su pisali prof. Vinko Nikolić, dr. Jere Jareb, dr. Vjekoslav Vrančić i drugi auktori o Dr. Alajbegoviću, može se slobodno doći do zaključka, daje primanje ovoga nezahvalnog mjeseta pred gotovo sam kraj rata bilo motivirano nesebičnim i domoljubnim željama da se spasi ono što se još spasiti da. Da bi Nezavisna Država Hrvatska mogla nastaviti svoj državni kontinuitet u tim prijelomnim, nesmiljenim vremenima, bio je spreman učiniti sve, pa i osobnu žrtvu.

Dr. Mehmed Alajbegović rođenje 7. svibnja 1906. u Bihaću. Potječe od ugledne begovske obitelji, oca Alije i majke Alije rođene Ceric - Kapetanović. Pravne studije završio je na Hrvatskome sveučilištu u Zagrebu i radi kao sudac. Bio je oženjen i ima dvoje djece. U diplomatsku službu stupio je u mjesecu siječnju 1942. kad je imenovan za konzula NDH u Miinchenu. Iz tog vremena sačuvala se je poznata anegdota s jednog diplomatskog primanja. Kada je dr. Alajbegović došao na taj prijam u odori hrvatskoga diplomatskog predstavnika, neki diplomat iz tzv. neutralne zemlje zlobno je prokomentirao, oslovivši dr Alajbegovića: "Ekselen-

Piše:

Mirsad BAKŠIĆ

cijo, Vaša odora izgleda vrlo, vrlo nova", praveći aluziju na tek uzpostavljenu hrvatsku državu. Dr. Alajbegović mu je odgovorio: "Ekselencijo, imate pravo, moja odora je bez daljnega vrlo nova, ali ovaj znak (pokazujući hrvatski grb) mnogo je stariji nego bilo koji ovdje prisutan".

Godine 1943. dr. Alajbegović imenovan je i postavljen za ministra skrbi za postrade krajeve. To ministarstvo je osnovano jer je NDH htjela pružiti punu pomoć i brigu izbjeglicama pred velikosrbskim četničkim terorom, kojih je bilo preko 300.000. Svi oni, bilo Hrvati muslimani ili Hrvati katolici, ostali su bez igdje ičega. Među izbjeglicama-muhadžerima bio je ogroman broj iz Iztočne Bosne, Hercegovine i Sandžaka. Dr. Alajbegović organizirao je izbjegličke kuhinje, nabavlao je hrana i odjeću, te osiguravao smještaj i zaposlenje.

Ministrom vanjskih poslova u zadnjoj vlasti NDH imenovanje 5. svibnja 1944., kao prvi musliman koji je obnašao takovu funkciju, ako izuzmemo znamenite Hrvate - paše koji su na Ottomanskom dvoru bili nosioci takovih časti.

U vrijeme njegova obnašanja ove funkcije, intenziviran je rad ministarstva vanjskih poslova u cilju očuvanja i održavanja hrvatske države i neovisnosti. Međutim, na žalost, prekasno jer su već na dogovoru u Yalti, saveznici praktički bili riješili sudbinu NDH.

Prekasna je bila stoga i inicijativa dr. Alajbegovića u pravcu sporazumjevanja vlasti NDH s hrvatskim opozicionim snagama, te drugim političkim strujama i snagama u Sloveniji, Crnoj Gori i Srbiji, u nastojanju i ideji da se zajednički predoči Saveznicima kako se na području Jugoslavije vodi građanski rat između komunista i koalicije demokratskih snaga, kako bi se postiglo da zapadne sile interveniraju

vojnički u Jugoslaviji.

Voden idejom spašavanja hrvatske države i da se spasi što se spasiti da, pokušao je dr. Alajbegović činiti sve u domovini i u inozemstvu, pa stoga sudjeluje i u razgovorima s metropolitom, blaženim Kardinalom pok. Stepincom i predstavnicima HSS-a, posebno s dr. Mačekom, oko čijeg se odlazka i zauzeo, što će se kasnije posebno utvrđivati na sudskom procesu protiv Alajbegovića. Šalje u tom smislu generala Antu Moškova i dr. Edu Bulata da urede oslobođanje dr. Mačeka iz interнациje.

Zauzimanjem dr. Alajbegovića povezan je dr. Maček u posljednji čas s dr. Brankom Pešeljem, dr. Josipom Torbarom, dr. Josipom Reberskim, kako bi se mogli zajednički povući prema Saveznicima.

Uhićenje i izručenje - suđenje

Nakon povlačenja u Austriju, u Salzburgu biva uhićen po Amerikancima. Već 8. rujna 1946. iz logora Marcus W.Orr po Amerikancima biva izručen partizanskim vlastima. Alajbegović je jedini hrvatski ministar izručen partizanskim vlastima po Amerikancima. Ostale ministre izručili su Englezi. Partizanskim vlastima zajedno s njim bili su izručeni hrvatski domobranski maršal Slavko Kvaternik, državni tajnik za šport Miško Zebić i pukovnici Josip Vlaho i Bednjanec.

Zatvoreno suđenje (izključena javnost) dr. Alajbegoviću, po obtužnici "ustaškom ministru vanjskih poslova", pred Vijećem Vrhovnog suda NR Hrvatske započelo je 29. svibnja 1947., skupa s vojskovođom Slavkom Kvaternikom, ministrom državne riznice dr. Vladimirom Košakom, predsjednikom prve vlade NDH dr. Osman-begom Kulenovićem, zrakoplovnim generalom Miroslavom Navratilom, generalom Ivanom pl. Perčevićem i njemačkim poslanikom i opuno-moćenim ministrom u NDH - Sigfriedom Kascheom.

Vijeće Vrhovnog suda NR Hrvatske sačinjavali su: predsjednik Ivan Poldručić (udio je i blaženom kardinalu Stepincu), dr. Dragutin Pavić, Ivan Pirker i dopunski sudac dr. Zlatko Križanić.

Obtužbu je zastupao Javni tužilac NR Hrvatske Jakov Blažević (zastupa i obtužnicu protiv blaženog kardinala Stepinca).

Pomoćnici javnog tužitelja bili su Dragutin Despot i dr. Božidar Kraus. Branitelj po službenoj dužnosti bio je dr. Natko Katičić.

U svojoj završnoj riječi, osim što je zatražio izricanje smrte kazne, Jakov Blažević nije se tako reći niti osvrnuo na dr. Alajbegovića i dokaze, već se obarao u svome završnom govoru na dr. Mačeka i HSS.

Dr. Mehmed Alajbegović osuđen je na kaznu smrti, koja je i izvršena 7. lipnja 1947. u 9 sati ujutro.

Jakov Blažević nastojao je upotrijebiti dr. Alajbegovića kao svjedoka u tom postupku, želeći dokazati da je kardinalu bila ponuđena vlast u Hrvatskoj i da je u svome dvoru sakrio arhiv Ministarstva vanjskih poslova NDH.

Držanje i stav dr. Alajbegovića kao svjedoka na suđenju blaženom kardinalu Stepincu, najbolje ilustrira završna riječ obrane Dr. Ive Politea na ovom monstru procesu, kakovi su uostalom i svi drugi bili. Citiram: "Ovdje je pojavnom tužiocu pozvani svjedok bivši ministar vanjskih poslova Alajbegović iskazao, da između Pavelića i Stepinca nije bilo nikakovih dogovora i da je on, Alajbegović, zamolio nadbiskupa, da se taj arhiv pohrani pred opasnošću od bombardiranja, a ne da se sakrije. I doista, nadbiskup ga nije sakrivaо, nego gaje još početkom lipnja 1945., iz vlastite pobude prijavio narodnim vlastima ... i usmeno izvijestio predsjednika vlade NR Hrvatske dr. Bakarića".

Glede obtužnice Blaževića, da su vlasti NDH ponudile Stepincu:

"regenstvo u Hrvatskoj, preuzimanje vlasti, ali je on to smjesta odbio, prvo, s načelnog gledišta, da se ne upušta i ne miješa u svjetovne stvari; drugo, jer od Pavelića nije htio ništa primati, i treće, jer je stajao na demokratskom stanovištu, da

narod - a ne Pavelić, ne ustaše - daje vlast. Zbog njegova velikog autoriteta i povjerenja, koje je uživao u javnosti - iskazao je Alajbegović.

Potaknut namjerom, da spasi Zagreb od krvoprolaća u zadnjim danima rata "... iskoristio je nadbiskup poziv Alajbegovića i Bulata, da podje Mačeku... s ustaškim generalom Moškovom, budući da je dr. Maček bio interniran...".

Ovo su bili odlomci iz završne riječi odvjetnika dr. Iva Politea branitelja Nadbiskupa Stepinca, kojima je oboren konstrukcija obtužnice.

Dr. Mehmed Alajbegović junački i hrabro se odupirao i odupro svim pritiscima Jakova Blaževića da svjedoči protiv nadbiskupa Stepinca, iako mu je moralno biti sasvim jasno da će kao rezultat tog odbijanja biti prema njemu izrečena smrtna kazna.

Kakav čovjek!!! Kakav stav!!!

Svojim odmjerenim izjavama, prisebnošću, unatoč strašnoj izvjestnosti, dosljednošću i korektnošću, dovodio je do ludila Blaževića u nemoćnom bijesu da dokaže što se nije moglo dokazati. Dr. Alajbegović uspio je i u ovakvim neprilikama sačuvati duševnu ravnotežu i nije dopustio da se izkoristi njegov iskaz bilo kao obtuženog ili svjedoka za bilo čije terećenje.

Upravo ove činjenice natjerale su Jakova Blaževića da se i nakon neopravdane presude i njenog izvršenja, u svojim knjigama bavi dr. Alajbegovićem.

U krugovima koji su poznavali dr. Alajbegovića, opisivali su ga kao osobu posebne suptilnosti i uglađenosti, osobu - čovjeka više kulture koji je gledao na prilike otvorenih očiju, ali u vanjskoj politici, u svakom svom poticaju ili potezu, imao je posve svezane ruke. Možda nije pretjerano ako se kaže, da većina ministara zadnje državne vlade NDH zaista nisu bili na vlasti, nego pri vlasti, kaže u "Hrvatskoj reviji" Matija Kovačić.

Kako je pogubljen 7. lipnja 1947. zadnji ministar vanjskih poslova u Vladu Nezavisne Države Hrvatske, znaju samo egzekutori. •

Tomislav PEĆARINA

PORAZ

Uvrijedim se često bez razloga, šutim
nabrana čela
i smišljam strašnu osvetu svima koje
znam.
Djetinjski uporno tražim u mislima koji
oblik
toj osveti strašnoj da dam.

Zaspim. Kad se probudim u očima mi
smiješak zatitra i u duši mir se javi.
Poražen djetinjski prkos, kapric samoće
moje
kao lošu šalu duša zaboravi.

BRUNO ZORIĆ

MASLINE

Na obrazu bure zgrčene i suhe,
Usamljene, sitne i koštanih ruku,
Broje uzdisaje i danas ko jučer,
I čekaju jadne i posljedne ure!

Dvije zvijezde nose dva pregršta
blata,
I mrmore svijetlom da upale oči.
Na kamenu suru, u posijedoj kosi,
Ispijenih srca, uhvatiše tata.

Što krv toči u samrtnom zdencu.
Nepozvan se šulja u ognjištu tuđem,
na zgarištu jednom, popaljenom
vijencu.

One znače život i smrt ako treba,
U grumenu pesti, u šapatu kose,
Bez povratka idu, njih sudbine nose.

NEKE NETOČNOSTI U SVEZI S OPISOM LEPOGLAVSKE TRAGEDIJE

Slučajno mi je u ruke dospio *Politicki zatvorenik* br. 79, u kojem se opisuje tragedija u KPD Lepoglava 5. srpnja 1948., te se na str. 21. i 22. spominje i moje ime, kao ime jednoga od milicionera u KP domu. Ne znam tko se može pozivati na izjave Stjepana Burica, kad mene o tome nitko ništa nije pitao.

Stoga se očitujem sada. Priznajem da sam Jurja Kulića pustio na zahod, ali nisam znao za njegov plan. On je tu prigodu izkoristio za izvedbu unaprijed smisljena plana napada na bunker, zbog čega sam ja okrivljen kao onaj, koji je napad omogućio.

Obtužen sam obtužnicom "Javnog tužilaštva okruga Varaždin - odjeljenje bezbjednosti" br. 109/48 od 27. kolovoza 1948. Vojnom судu u zagrebu je predloženo da me proglaši krivim, pa sam u veljači ili ožujku 1949. u Novoj Vesi br. 18 i osuđen na sedam mjeseci zatvora, uvjetno na dvije godine. (Taj sam dokument izgubio.).

Takoder izjavljujem daje Ivan Dolanski strijeljan, a da je Juraj Kulić obješen, pri čemu nisu nigdje zapisane njegove riječi: "Smrt komunizmu - živjela sloboda!"

**Stjepan (Josipa) Burić
Ravna Gora**

NEUTEMELJENA KRITIKA PREDSJEDNIKA

Tekst "Na ponos zemlje i naroda", objavljen u našem listu br. 80 (studeni 1998.) tako je sročen, da mu je mjestu u *Feralu*, *Globusu*, *Nacionalu*, *Imperijalu* ili sličnoj Sorosevoj tiskovini. Zašto našem uredniku smeta bogatstvo predsjednika Tuđmana (kao daje Tito bio "siromašan")? On je to bogatstvo stekao dugogodišnjim književničkim radom, a njegova su djela objavljena u velikim nakladama ne samo na našem jeziku. Tim djelima se raskrinkava jugoslavenska i srpska imperialistička politika.

Kao da je gospodina Jonjića osvojila hrabrost denuncijantice Lepejke, pa se čudi da Tuđmanova nije diplomatskim kanalom (a to je sigurno mogla) novce prebacila na koju švicarsku banku. Zar bi bilo bolje, daje taj novac završio u inozemstvu?

Ne slažem se ni s napadom na g. Sokola, jer je on zakon protumačio onakvim kakav on stvarno jest. Njegove riječi znače baš ono što je rekao: da nema rubrike za prijavljivanje

onoga što prijavljivanju ne podliježe.

Tako pisati znači spustiti se na razinu Vesne Pusić i Vesne Alaburić, a svatko tko tako piše, morao bi najprije pisati o puno većoj steti koju smo pretrpjeli u ratu.

Nedjeljko Komar,
Zagreb

Napomene gospodinu Komaru, i drugome, ako ga zanima:

- 1) *Uvrštavamo Vaš dopis, iako je on u proteklih šestdeset dana jedini (nota bene, jedini!) negativni odjek tog teksta. Većina očito misli drugačije. Inače, PZ nije glasilo Hrvatske demokratske zajednice, iako bi neki to htjeli.*
- 2) *Svrstati u isti koš Feral i Imperijal, znači slabo poznavati prilike u Hrvatskoj.*
- 3) *Nisu sva djela dr. Franje Tuđmana upravljena na raskrinkavanje jugoslavenske i velikosrbske imperialističke politike, a on se ni onih drugih, kako čujemo od njegova savjetnika dr. Mijatovića, nije odrekao.*
- 4) *O nakladi Predsjednikovih djela nemam pouzdanih podataka, niti je njegova imovina bila predmetom mog osvrta. Uobiće me ne zanima ima li dr. Tuđman kao privatna osoba novca i koliko ga ima. Zanima me, je li Predsjednik Republike Hrvatske, dakle, predsjednik moje države, dao javnosti istinit ili neistinit podatak, i to samo zato što je Predsjednik Republike institucija, koja se mora ponašati tako da se u nj gradanstvo ugleda. Slučaj s računom gospode Tuđman pobudio je toliki interes hrvatske javnosti, da bi ga zaobilišli samo slijepci i laskavci. U takve se ne želim ubrojiti.*
- 5) *Kolika je šteta napravljena hrvatskom bankarstvu činom gde Lepej, ne mogu točnije prosuditi, a o njezinoj kaznenoj odgovornosti odlučit će onaj tko je za to ovlašten - sud. Vašu obranu dr. Smiljka Sokola držim smješnom (drugo ne mogu). To što su nas pljačkali Franci, Bizant, Avari, Madžari, Habsburzi, Turci, Talijani i Srbi, ne znači da nas nekažnjeno mogu pljačkati "naši". Ili da uvijek počnemo od Adama i Eve?*
- 6) *Ljudi na vlasti uvijek imaju i plaćene i neplaćene laskavce. Nu, štetu dr. Tuđmanu i njegovoj stranci ne pravim ja, nego oni koji su kreirali "grijeh struktura", tj. sve ono što se podrazumijeva pod "tajkunizacijom Hrvatske" (usp. rezultate izbora u Dubrovniku, Osijeku i dr.) Laskavci i bezkranječnici u tome imaju nemala udjela.*
- 7) *Molim Vas da me ne poistovjećujete s Vesnom Pusić ili Vesnom Alaburić. To je jednako uvredljivo kao da ste me uzporedili s dr. Smiljkom Sokolom. (Tomislav Jonjić)*

Pisma čitatelja

ŠTO NAM JE ČINITI?

Na ovo me pismo podtakao napis g. Mulanovića, pod naslovom "Što nam je činiti?" Pisac tog teksta kao da je pogodio i moje misli. Duboko sam uvjeren da se kao narod nalazimo na prekretnici. Pred nama su izbori, u kojima ćemo odrediti kako ćemo živjeti u budućnosti. Mislim da smo i mi robijaši pozvani kazati koju riječ o hrvatskoj sadašnjosti i budućnosti. Mi prvi moramo vidjeti kamo se srlja. Naše državno vodstvo razsipa novac na bankete i luksuzne domjenke, određuje sebi visoke plaće i hvali se porastom standarda, a zapravo tri četvrtine pučanstva živi na rubu gladi.

Našim poljodjelcima prijete pljenidbe, platni nalozi i kaznene prijave zbog neplaćenih dugova (i javnim, državnim poduzećima), a država im ne plaća odkupljenu pšenicu. Tvornice se zatvaraju ili u bezcijenje prodaju novopečenim bogatašima. Želi li to sadašnja vlast, da se protiv nje okrene i bivši hrvatski politički uzniči? Što ona poduzima da se to ne dogodi?

Josip Juzbašić,
Bošnjaci

KOLO UDBAŠKE KRVAVE DRUŽINE NA SUDU

Prateći tijek sudskoga iztražnog postupka na Županijskome sudu u Zagrebu protiv zloglasnoga Vinka Sindičića (ili za njega), toga monstruma i plaćenoga jugoslavenskoudbaškog ubojice, specijalno zadužena za fizičku likvidaciju Hrvata u hrvatskoj političkoj emigraciji, ne mogu se oteti jezivu dojmu i ne sjetiti se vremena i metoda, u kojima je i po kojima UDB-a/Udba djelovala.

Ovih smo dana svjedoci toga tijeka, tih prljavih udbaških igara i orgija pred očima cijele hrvatske, pa i svjetske javnosti, u navodnome istražnom postupku - zbog sumnje, da je ubio hrvatskoga političkog emigranta Brunu Bušića u Parizu 16. listopada 1978. Svjedoci smo barem mi ili oni imalo upućeni u *Udbine metode*, a to jesmo, jer smo kao žrtve prošli kroz njihove šape i zatvore.

Mi se bivši politički emigranti i robijaši moramo pitati, što je to sada, što se odvija pred sudom i u sudnici neovisne pravne države Hrvatske; farsa, tj. lakrdija ili zabluda?

Znademo, naravno, što je to, jer su pred nama i u nama jošte živa sjećanja i uspomene na spomenute udbaške metode,

ali bi namješten blagi osmijeh *monstruma* Sindičića (u znak nalogodavcima, da se nije promijenio ni pokajao, pa mogu biti sigurni, jer ih ne će razodkriti) veći dio javnosti lako mogao i prihvati za dokaz o *nevinoći* smijača. A uz to još i smijačeva slatkorječivost u tobožnjoj izpovijedi pred sudom, bez ijedne riječi priznanja krivnje ili grijeha za koje god nedjelo "osim ako je grijeh ili krivnja to što je bio u službi Udbe". A kako stvari stoje, to po našemu zakonu u našoj pravnoj državi - čini se - i nije nikakav grijeh.

Dokaz je tomu to, što su na sud pozvani kao svjedoci, a ne kao *okrivljeni* bivši udbaši (jesu li samo bivši?), i to ne male ribe, nego veliki šefovi iz udbaških zvjerinjaka Beograda, Zagreba i Splita, glavom i bradom Zdravko Mustač, Josip Perković i Blagoje Želić.

Trojica, koja na Županijski sud ne dolaze naizmjence svjedočiti, već svojemu *pulenu* svojom nazočnošću kazivati kako dolaze samo zato, da on bude siguran, jer njima - Udbi - ni sada nitko ništa ne može. "Zar ne vidiš, da te spašavamo optužbom zbog ubojstva Brune Bušića, za koje ionako nema dokaza, premda si - kada je ubijen - po osobnome priznanju bio u Parizu. Jer, da se nismo pobrinuli za tvoje izručenje - koje te spašava! - mogle su te zatražiti Njemačka zbog ubojstva Josipa Senića u Wislohu ili Italija zbog ubojstva Stipe Ševe, njegove žene Tanje i njezine devetogodišnje kćeri Snježane u automobilu kod Venecije, ili pak Švicarska zajoš koje ubojstvo!"

Dakle, očito je po njihovim iskazima, što se događa na судu, i kako udbaška družina glumi *nevinu* čeljad, kako zavodi Sud (ako ga zavodi) i javnost, umjesto da svi zajedno odgovaraju pred sudom i hrvatskom javnošću za tolika zlodjela nad Hrvatima u Hrvatskoj i u svijetu.

Ovaj je osvrt napisan za poticaj hrvatskomu pravosuđu i sudovima (ako dopre do njih, i ako budu imali sluha), neka ulože napora, volje i snage u razsvjetljavanje brojnih slučajeva političkih ubojstava i zločinstava u Hrvatskoj i u *emigraciji*. Dostupni su mnogi nalogodavci i počinitelji, a i svjedoci. A u tome ne može biti pomirbe! Zločinstva moraju biti primjereno kažnjena i zbog pravde, i zbog poštovanja prema žrtvama. Narod i država bez osjećaja i poštovanja prema onima, koji su sebe žrtvovali za taj narod i državu, ne mogu imati ni sretnije budućnosti.

Drago Pezer, Zagreb
član Upravnog odbora podružnica
Zagreb - HDPZ-a

SVEČANO PROSLAVLJEN SVRŠETAK 1998.

Članovi Podružnice Hrvatskoga društva političkih zatvorenika u Zadru 19. prosinca o.g. svečano su proslavili svršetak godine i nadolazak božićnih i novogodišnjih blagdana. Na svečanom domjenku, koji je bio veoma bogat, sudjelovali su mnogobrojni članovi, njih preko 50, tako da je dvorana u prostorijama HDPZ-a bila dupkom puna.

Skup je otvorio predsjednik Podružnice HDPZ Zadar, prof. Bruno Zorić, koji je u uvodnoj riječi, objasnio članstvu nadopune postojećeg Zakona o pravima bivših političkih zatvorenika, koji je usvojio Hrvatski državni sabor 18. prosinca 1998. Prisutni članovi Podružnice izraživali su svoju radost zbog činjenice što će se njihovo materijalno stanje popraviti donošenjem novih nadopuna. Kao što je poznato, mnogi članovi koji su rođeni do 1935. dobili su 1/4 obeštećenja, mnogi su primili božićnicu u iznosu od 400 kuna, koje im je poslala Središnjica.

Članovi Podružnice HDPZ Zadar očekivali su da među njima bude naznačna naša predsjednica, gđa Kaja Pereković, dopredsjednik gosp. Jure Knezović, član Vijeća gosp. Andrija Vučemil, ali oni nisu mogli biti prisutni zbog sličnih domjenaka koji se istoga dana održavaju u Zagrebu. Odlučeno je da se čelnici HDPZ-a iz Zagreba pozovu u siječnju, radi razgovora s članstvom.

Svojim prilozima, domjenak u Zadru pomogla je Županija zadarska i osobito pročelnik za socijalni rad pri županiji, dr. Josip Kraljić. Središnjica u Zagrebu, Zadarkomerc u Zadru, te poduzeće "CONTUS", odnosno njezin direktor gosp. Jago Kozina.

Valja spomenuti da je cijelu organizaciju domjenka, svu brigu oko nabavke sredstava, pripremu dvorane i drugo, kao i uvijek dosad organizirao predsjednik prof. Bruno Zorić, uz pomoć Domagoja Zorića i Svetaka Paleke.

Članovi su uz pjesmu, obilat domjenak i veseli razgovor svečano proslavili svršetak godine.

B.Z.

SJEĆANJE NA JEDNO POKOLJENJE ZADARSKE MLADEŽI (I.)

U"Novoj Hrvatskoj" od 4. svibnja 1980., objavljenje članak pod nazivom "Pavao Despot kriv je još iz 1972.", a u kojem se govori o zlatnom pokoljenju zadarske mladeži 1950-ih pa do 1971. godine, pokoljenja Hrvatskoga proljeća, koja su se događala u najnepokojijem hrvatskom gradu - gradu Zadru. 9. listopada 1972. godine, na studijsku zadarsku gimnaziju ubijeni su zadarski profesori **GOJKO MATULINA** i **VICE VLATKOVIĆ**, obojica profesori povijesti u zadarskoj Gimnaziji. Profesor Gojko Matulina bio je podrijetlom iz Silbe, a Viće Vlatković iz Novigrada, obojica sa zadarskog područja. Njih je hladnokrvno ubio očevim pištoljem devetnaestogodišnji učenik - Srbin **Milorad Vulinović**, sin miliconara došljaka, jer mu se "nije svidjelo kako Vlatković predaje istoriju", ali razlozi su bili dublji, patološka mržnja prema Hrvatima i svemu onome što je bilo hrvatsko u ovome hrvatskom gradu Zadru.

Gojku Matulini je tada bilo 33 godine, a Vice Vlatković je bio nešto stariji.

Obojica su bili svjesni svoje hrvatske nacionalnosti i pripadnosti svomu hrvatskom narodu, a to su svakodnevno isticali i pokazivali i ne samo u krugu svojih učenika.

Osobine Gojka Matuline, hrabrost, vjernost i domoljublje, došle su do izražaja u travnju-svibnju 1957., pred kraj osmog razreda gimnazije, pred polaganjem velike mature, kada je **MARIO DEŠPOJA**, također učenik završnog razreda zadarske gimnazije 1956/57, pred polaganjem završne mature, bio izključen iz zadarske gimnazije, zbog sumnje da je pripadao jednoj skupini zadarske mladeži hrvatsko orijentirane, koja je tih godina pisala neprijateljske parole protiv onog sustava po zadarskim zgradama i u prostorima škole. Te godine, nekoliko mjeseci poslije madžarske revolucije, skupina mladih i hrabrih Zadrana, pretežno gimnazijalaca,

Piše:

Bruno ZORIĆ

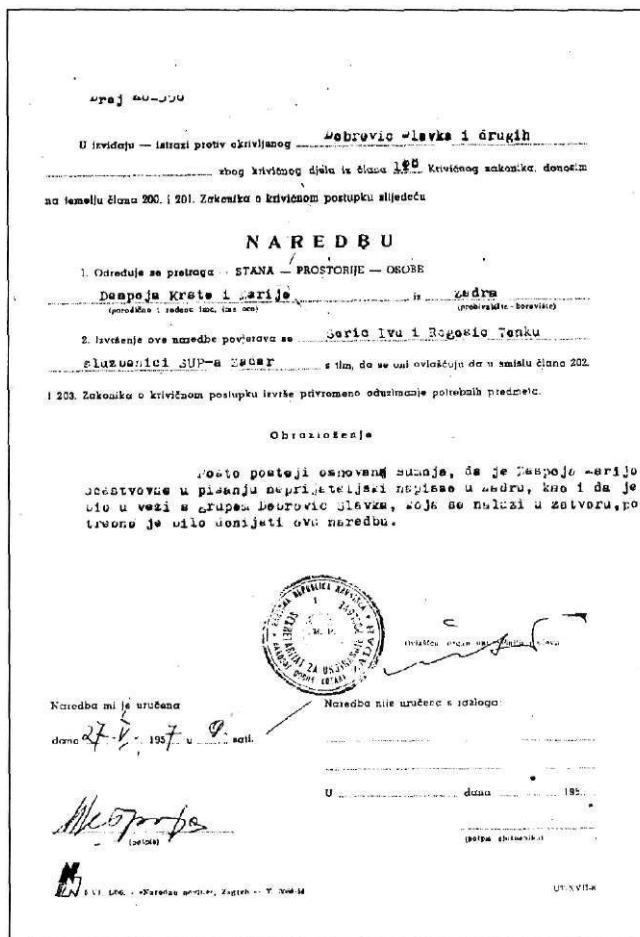
proslavila je tajno Dan hrvatske državosti - 10. travnja. Grupa je uskoro bila otkrivena, uhićena i bačena u zatvor. U toj

šetali su Mario Dešpoja, Gojko Matulina i njihov gimnazijski prijatelj po imenu "BORNA" Mario Dešpojaje predložio da se pripremi prosvjed gimnazijske mladeži, ako zatvorenici-učenici na čelu sa Slavkom Dobrovićem budu istjerani iz škole. Gojko Matulina nije bio oduševljen ovim prijedlogom, dok je Borna bio oduševljen. Kasnije se pokazalo da je čovjek pod nazivom "Borna" bio denuncijant policije i da je ovaj razgovor odmah otkucao miliciji.

Idućeg tjedna, u ponедjeljak rano izjutra, u IV. razred gimnazije, došao je razrednik **STJEPAN KAURLOTO** i direktor gimnazije **ANĐELOKO MIŠKO** (razred u kojem su bili Mario Dešpoja, Gojko Matulina, **Davor Romić**, Marijan Rogić, Slavko Dobrović i drugi. Tu su još bili učenici **Josip Colić**, **Bozo Matković**, **Klaudija Stipčević**, "Borna" i drugi). Marijan Rogić, Slavko Dobrović i drugi tada su bili u zatvoru. Tu su još bili i drugi učenici: **Mirjana Ganza**, **Genoveva Perović**. Vrata su se u razredu zatvorila i počelo je izpitivanje.

Željko Troskot, također učenik tog razreda, izšao je pred razred i oštrim i svečanim tonom rekao otprilike ovo:

"Narodni i državni neprijatelj u ovome gradu podigao je glavu. Njegova djelatnost obuhvatilaje i ovu našu školu. Obuhvatila je i naš razred." Mislio je, vjerojatno, na zatvorene učenike. A zatim je nastavio: "Zahvaljujući budnosti organa narodne sigurnosti, glavnina te neprijateljske grupe je otkrivena i nalazi se u rukama narodnih organa. Međutim neprijatelja još uvijek ima među nama - među nama u ovom gradu, u ovoj školi, u ovom razredu. O tome će nam više reći drug Borna. "Borna" je izšao pred razred, drhtavim i nesigurnim glasom izusti: "Dešpoja je nagovarao mene i Matulinu da u ovoj školi organiziramo štrajk, kako bi se Rogića i druge primilo u školu". Kad je to izgovorio, brzo se vratio u svoju klupu.

skupini, koja je nazvana "GRUPA DOBROVIĆ SLAVKA I DRUGOVA", bili su među ostalima: **Josip Kolega** (danasa u Australiji), **Marijan Rogić** (danasa u Njemačkoj) i **Ante Stamać** (danasa poznati hrvatski pjesnik).

U isto vrijeme, na zadarskim zidinama i zgradama počele su se pojavljivati parole: ŽAP i NDH, naročito u zadarskoj Gimnaziji. Zavladala je neizvjesnost. Tih dana, što je razumljivo, govorilo se samo o Slavku Dobroviću i ostalima u zatvoru. Većina njih bili su naši prijatelji i narod je bio zabrinut za njihovu sudbinu. U drugoj polovici travnja 1957. na zadarskoj rivi

Troskot i Borna su bili izvježbani za ovaj nastup.

Nitko nije očekivao takvu izdaju "Borne" i takvu mržnju koju je iskazao Željko Troskot. Željko Troskot je u to vrijeme bio jedan od voda "Narodne omladine" i već tada član Partije.

Njegov je otac bio "bog i batina" u Zadru, utjecajni član Partije, direktor socijalnog osiguranja i direktor najpopularnije zadarske institucije - košarkaškoga kluba. Željko Troskot je kasnije postao košarkaški reprezentativac Jugoslavije i jedan od glavnih košarkaških sudaca.

U kasnijem razdoblju poznata je nesnošljivost između zadarskoga legendarnog košarkaša **JOSIPA DJERDJE** i njega, a ta mržnja prešla je granice zadarskog kluba.

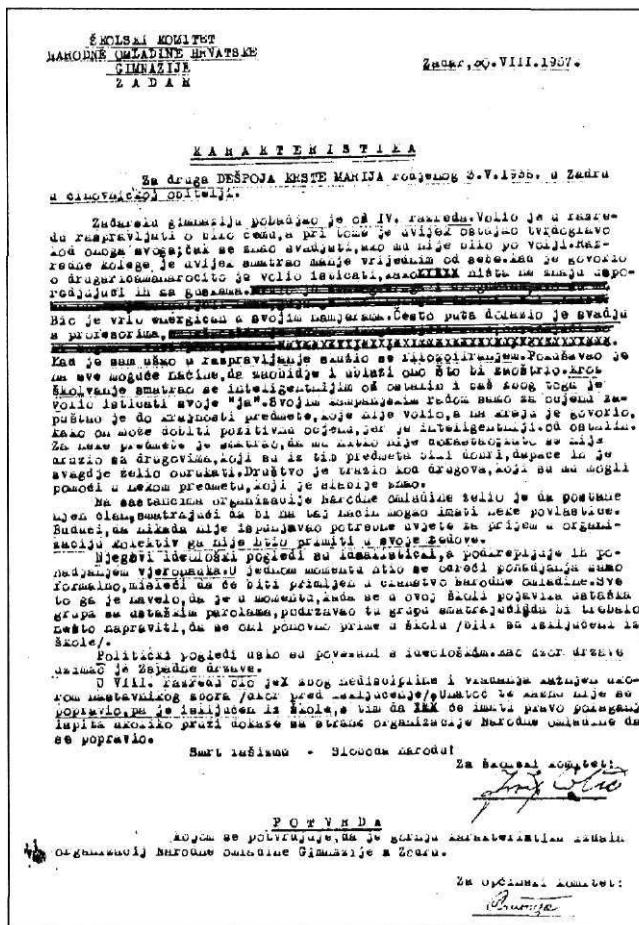
"Borna" je bio jedan od učenika koji su početkom sedmog razreda napustili zadarsko sjemenište i prešli u gimnaziju. Katolička crkva je tada predstavljala glavni, iako pasivni otpor režimu. Da bi iskorijenio vjeru, režim je sprječavao priljev novih kadrova u svećeničke redove. Zato je zadarska UDBA posvetila veliku pozornost zadarskom sjemeništu, crkvi i samostanu sv. Franje u Zadru. Svaki izlazak iz sjemeništa režim je smatrao nekom svojom velikom pobjedom. U rijetkim slučajevima ti "raspopi" postajali su poput "Borne" ulizice i doušnici UDBE. No, većina je ostala kremen-ljudi i Hrvati, poput Bože Matkovića i Marijana Rogića. **Andelko Miškov**, direktor Gimnazije u Zadru, u to vrijeme grakne: "Dešpoja, zašto si pokušao organizirati štrajk u ovoj školi?" Mario Dešpoja je nešto odgovorio ali neuvjerljivo, a zatim je Željko Troskot opet uskočio i rekao: "Druže razredniče, predlažem da mi, njeovi drugovi, kao kolektiv odlučimo. Predlažem da se Dešpoju isključi iz škole". Nadodao je kako narodne ustanove kao gimnazije ne smiju školovati narodne i državne neprijatelje i omogućiti im upis u više škole. Ovo je bila opomena cijelom razredu, da će se svi takvi postupci rigorozno kažnjavati i da narodna vlast ne će biti popustljiva prema nikome.

Željko Troskot se okrenuo razredu i povikao: "Tko je da se Dešpoja isključi, neka digne ruku." U početku, nitko nije digao ruku. Čak ni "Borna". Ni Troskot. Razrednik i ravatelj tražili su od učenika da dignu ruku.

Tada su se ruke počele dizati. Mladi ljudi su se bojali "narodnog suda", kojeg je ravatelj uporno spominjao.

Ipak šestorica nisu digli ruke: Josip Colić, Božo Matković, Gojko Matulina; Klauđija Stipčević, **Svetka Bučić i Darija Zorić**.

Kad je razrednik tražio od Gojka Matuline da digne ruku da bi izbacio najboljeg prijatelja iz škole, ovaj je hrabro odgovorio: "ZAŠTO MI JE VI NE DIGNETE?" Ravatelj Miškov je uzeo završnu riječ i rekao: "Dešpoja, video si što se dogodilo. Tvoji drugovi su donijeli odluku. Uprava škole se pokorava odluci razrednog kolektiva. Prema tome, tebi ovdje nije mjesto.

Pokupi svoje stvari i napusti ovu školu". Mario Dešpoja je isključen iz zadarske gimnazije.

Iste večeri, u stan roditelja Marija Dešpoje došli su njegovi najvjerniji prijatelji: Colić, Matković, Matulina i Romić.

Prve riječi koje mu je Matulina uputio bile su: "Budalo jedna, najradije bih te puknuo. Zašto nisi rekao da je Borna lagao? Ti znaš da bih te ja podržao".

I nakon ovog događaja najvjerniji prijatelji prkosno su šetali zadarskom rivom, iako su svi odreda bili pod prismotrom zadarske UDBE.

Poslije Dešpojina isključenja iz škole, posjetili su ga u stanu službenici SUP-a Zadar **Ivo Sorić i Tonko Rogošić**, i to 27. svibnja 1957., s nalogom: "pretres stana i osobe". Rekli su mu, da će oduzeti nađene predmete /"oduzimanje potrebnih predmeta"/. U naredbi je pisalo: "Postoji osnovana sumnja da je Dešpoja Marijo učestvovao u pisaju neprijateljskih napisu u Zadru, kao i da je bio u vezi s grupom DOBROVIĆ SLAVKO, koja se nalazi u zatvoru".

Izpitanje je trajalo cijelo jutro, nitko nije mogao ući u stan, nitko iz njega izaći, a nakon završetka pretresa, oduzeti su sljedeći predmeti: jedne hlače, 1 džemper, 1 pismo **Damira Mratovića**.

Noću, uoči pretresa, u zadarskoj Foši, pojavit će se opet neprijateljske parole. Zajedno s oduzetim predmetima, Marijo Dešpoja je odveden na daljnje ispitivanje u zadarsku UDBU. Ispitivanje je vršio poznati zadarski udbaš **Miloš**.

15. svibnja iste godine, Marijo Dešpoja upućuje molbu Sekretarijatu za prosvjetu i kulturu Narodnog odbora kotara Zadar, kojom je tražio dopuštenje za polaganje osmog razreda gimnazije, odnosno priznanje tog razreda i polaganje velike maturu ili pak u najgorjem slučaju redovito pohadjanje osmog razreda.

29. srpnja iste godine, stiglo je pismo i odgovor rečenog Sekretarijata, u kojem stoji: "Vašoj molbi ne može se udovoljiti, već se u potpunosti usvaja obrazloženje uprave gimnazije, kao i kazna koju vam je izrekao nastavnički zbor škole".

22. lipnja iste godine, poslao je Marijo Dešpojamolbu predsjedniku Republike SFRJ, ali je odgovoren daje odluka pravomočna i da se tu ništa ne može više učiniti.

Organizacija Narodne omladine gimnazije u Zadru, 30. kolovoza iste godine, izdala mu je radnu karakteristiku u kojoj stoji: "U VIII. razredu bio je zbog nediscipline i vladanja kažnjen ukorom nastavničkog vijeća s ukorom pred isključenje. Unatoč te kazne nije se popravio, pa je isključen iz škole, a da će imati pravo polaganja ispita ukoliko pruži dokaze sa strane organizacije Narodne omladine da se popravio."

(nastavlja se)

KAKO JE DESETKOVAN BRODSKI VAROŠ (II.)

z logora "Viktorovac" pušten sam na uvjetni odust 27. rujna 1946. Po dolazku kući, nisam mogao nastaviti prekinuto školovanje, već sam morao tražiti zaposlenje, tako da sam se uspio zaposliti u prosincu 1946. u poduzeću "Duro Daković" u Slav. Brodu, na fizičkim poslovima.

Poslije majčine smrti, ostao sam sam dvije godine s mlađim bratom, koji je krenuo učiti stolarski zanat. Prilikom moje regrutacije 1949. određeno mi je da služim tadašnju jugoarmiju ("KNOJ") tri godine dana. Ovim postupkom prema meni, odnosno našoj obitelji, moglo se vidjeti koliko su nam se naši mještani željeli i na ovaj način osvetiti. Za vrijeme služenja vojnog roka, upućen sam godinu dana u administrativnu školu - za knjigovodu - djelovodu, koju sam uspešno završio i dobio čin mlađeg vodnika. Raspoređen sam na rad u administraciju komande bataljuna, ali, kako se u to vrijeme svakoga nadziralo, i za mene je iz moga mesta došla karakteristika s lošim opisom, tako da su me odmah premjestili iz administracije na mjesto zapovjednika odjeljenja u postrojbi, samo zato jer sam bio nepodoban za poslove administracije.

Ziveći i radeći u Brod. Varošu, odnosno Slav. Brodu, u vremenu od 1955. do 1959. uspio sam uz rad završiti redovnu srednju ekonomsku školu, a kasnije sam diplomirao na Ekonomskom fakultetu u Osijeku, radeći sve vrijeme na financijsko - računovodstvenim poslovima. Kroz cijeli radni vijek od 40 godina, jedino što sam mogao najviše postići bio sam rukovoditelj računovodstvene službe, ali za neka važnija i bolje plaćena radna mjesta nisam mogao dobiti, jer nisam bio podoban, a niti nikada nijihov član Saveza komunista. Nije onda danas čudno, da sam odlazkom u mirovinu 1989., prošao lošije s mirovinom od drugih umirovljenika, koji su bili njihovi ljudi, članovi partije, ali su bili na bolje plaćenim radnim mjestima, iako nisu imali veću stručnu spremu od mene, a neki su imali i nižu. Sada živim i stanujem u Zagrebu, sa svojom obitelji od 1970.

Predsjednik Republike Hrvatske, dr. Franjo Tuđman, 29.9.1995. odlikovao me je Spomenicom domovinskog rata za moje sudjelovanje u Narodnoj zaštiti u Zagrebu. Pokušao sam u suradnji s nekoliko poznatih prijatelja iz Brod. Varoša izraditi poseban popis žrtava i poginulih osoba za vrijeme i po završetku II. svjetskog rata iz tadašnje bivše občine Brod. Varoš. Predlažem i držim kako bi se odala počast tim žrtvama da im se u Brod. Varošu postavi spomen ploča ili da ih naši književnici uvrste u svoja pisana djela za sjećanje budućim naraštajima.

(Prilog: Popis poginulih osoba ili ubijenih za vrijeme i po završetku II. svjetskog rata iz bivše občine - mjeseta Brodski Varoš - Sla-

Piše:

Martin FILAJDIĆ

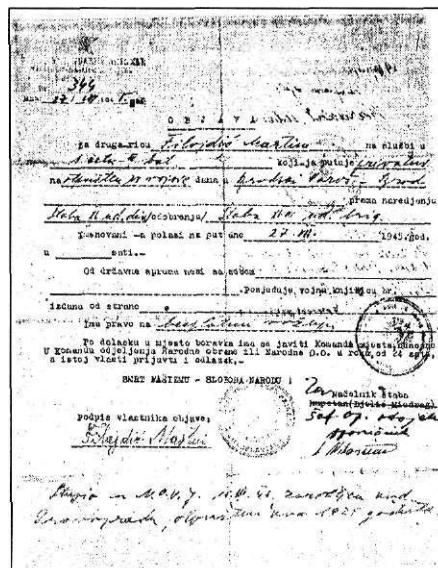
vonski Brod.).

POPIS

poginulih osoba ili ubijenih za vrijeme i po završetku II. svjetskog rata iz bivše občine - mjeseta Brodski Varoš - Slavonski Brod.

I. Poginuli ili ubijeni kao vojnici bivše NDH od 1941. do 1945.

1. Baričević, Ivana Ivan, star oko 24 godine
2. Baričević, Ivana Josip, star oko 30 godina
3. Baričević, Mate Pero, rođen 1923.
4. Čičić, Antuna Roka, rođen 1928. - 1944.
5. Čičić, Marka Petar, star oko 30 godina
6. Čolić, Ivana Stjepan, rođen 1914. - 16.3.1943.

"Objava" za Martina Filajdića

7. Galović, Mate Ivan, star oko 20 godina
8. Jagar, Mate Martin, star oko 20 godina
9. Katavić, Nikola, star oko 30 godina
10. Kovačević, Antuna Ivan, rođen 1911. - 12.4.1943.
11. Kovačević, Karla Stjepan, star oko 25 godina
12. Krasnopjurka, Vaše Ivan, rođen 1923.
13. Lukić, Antuna Stjepan, rođen 1927.-17. 10. 1944.
14. Marković, Rude Ivan, star oko 21 god.
15. Mažar, Ivan, rođen 1922.
16. Miletic, Ivana Marko, star oko 30 god.
17. Mirković, Slavko, rođen 1921.
18. Mišić, Stjepana Ivan, rođen 1924.
19. Poljak, Antuna Marin, rođen 1923.
20. Poljak, Djure Nikola, rođen 1923.
21. Petrović, Djure Roko, rođen 1919. - 1941.

22. Stanić, Stjepana Djuro, rođen 1927. - 1944.

23. Šprajc, Josipa Antun, star oko 20 godina

24. Štefančić, Martina Ivan, star oko 18 godina

25. Štefančić, Martina Marijan, star oko 22 godina

26. Vrkljan, Djure Karlo, star oko 21 godinu

27. Živković, Mate Ivan, star 18 godina

II. Zarobljen 1945. u Sloveniji, kao častnik vojske bivše NDH, osuden na smrt i strijeljan u Osijeku

1. Filajdić, Martina Ivan, rođen 1913. - 1945.

III. Zarobljeni Varošci 1945. u Sloveniji, kao bivši vojnici NDH, koji se nisu vratili živi kući (ubijeni ili nestali)

1. Čišić, Nikole Josip, rođen 1923.

2. Filajdić, Martina Antun, rođen 1924.

3. Mijat, Roko, star oko 22 godine

4. Mirković, Mirko star oko 45 godina

5. Škrbina, Vinka Martin, rođen 1925.

6. Špehar, Marina Josip, star oko 30 godina

7. Špehar, Marina Vinko, star oko 40 godina

8. Štefančić, Martina Nikola, star oko 41 godinu

9. Živković, Mije Josip, rođen 1919.

10. Živković, Marijana Stjepan, rođen 1910.

IV. Varošci odvedeni od kuće i ubijene civilne, odnosno vojne osobe, od strane partizana između 1941. - 21. travnja 1945. (kadaje "osloboden" Slav. Brod).

1. Holub, Bartola Antun, star oko 45 god

2. Holub, Roza, stara oko 46 god.

3. Holub, Antuna Ivan, star oko 23 godine

4. Jagar, Petra Djuro, star oko 40 godina

5. Miler, Johana Jakob, star oko 45 god.

6. Pavelić, Dujana Ivan, star oko 45 godina

7. Pavelić, Ivana Josip, star oko 18 godina

8. Vrkljan, Stjepana Marko, rođen 1924.

V. Ubijene civilne osobe iz Brodskog Varoša poslije 21. travnja 1945. do 1949. bez sudskih presuda

1. Brkić, Djure Franjo, rođen 1910. - 21.4.1946.

2. Djurčević, Antuna Djuro, star oko 50 godina, ubijen 1946.

3. Djurović, Mate Nikola rođen 1926. - 1946.

4. Filajdić, Ilije Djuro, star oko 30 god. ubijen 1949.'

5. Filajdić, Josipa Josip, star oko 22 godine, ubijen 1949.

6. Filajdić, Andrije Marin- Adam. star oko 50 god. ubijen 1946.

7. Filajdić, Luke Mijo, rođen 1906. - 1945.

8. Sekulić, Ivana Josip, star oko 40 godina

9. Senić, Stjepana Mirko, rođen 1925. - 1946.

10. Tomakić, Mate Ivan, rođen 1927. - 1946.

11. Živković, Ivana Antun, rođen 1910. - IX. 1946.

Iz uspomena jednog hrvatskog robijaša (XIII.)

NI HIDROELEKTRA NE MOŽE BEZ ROBOVSKE RADNE SNAGE

Dubovcu smo ostali negdje do kraja travnja. Zatim smo preseljeni u Lokve na izgradnju hidrocentrale

Novi Vinodolski. Tu su nas dočekale tvrdo zidane zgrade, ograđene bodljikavom žicom i karaulama. Bilo je to u lijepoj, maloj dolinici među visokim planinama uz rječicu Lokvarku. U blizini je bilo malo simpatično naselje romantičnog imena: Homer. Nikad nisam doznao odakle mu to ime. Mislim daje i naš logor bio dio tog naselja. Na radilište smo svakodnevno prolazili kroz taj civilni dio Homera.

Najprije smo radili na pomoćnoj brani budućeg Lokvarskog jezera, zatim na obilaznom tunelu, pa na kamenolomu, zatim na tunelu "LL" tj. Ličanka-Lokvarka i na glavnoj, velikoj brani. Također smo radili i na maloj pomoćnoj termocentrali na Križ potoku. Kad je ona bila blizu završetka, došli su novinari da obavijeste radni narod socijalističke Jugoslavije o još jednom velikom uspjehu na izgradnji socijalizma. Pomoću velikih boca komprimiranoga zraka, generatori su pokrenuti na par minuta. Novinari su to snimili i poslije objavili uspješno puštanje u pogon velikog djela naših radnih ljudi. Ali prije nego su novinari uspjeli otići, generatori su stali. Mi osuđenici smo se, naravno, morali sakriti pred novinarima. Istini za volju, kroz nekih mjesec dana, centrala je ipak proradila.

Na izgradnji HE Novi Vinodolski osuđenici su radili na još nekoliko radilišta: Vrelo kraj Fužine, Mrzle Vodice, Tribalj, Lič. Radovi na tunelima bili su najteži. Bilo je tu mnogo vode, vlage, prašine, a malo zraka. Najteži je bio LL tunel. Bio je dug nekoliko kilometara i još nije bio

Piše:

Augustin TOMLINOVIĆ-SAMAC

skroz probijen. Ventilacija je bila loše organizirana, bilo je vrlo zagušljivo. Ponekad smo morali iznositi onesvještene ljude. Radilo se u nekom sivo-crnom materijalu, pa su ljudi bili crni kao rudari u rudniku ugljena, a kupaonica nije bilo. Dugo vremena, do kasne jeseni, radili smo i u tunelima bez čizama, pa su nam noge bile stalno mokre. Kasnije su radnici u tunelima dobili gumene čizme.

Zadnje moje radno mjesto u Lokvama bilo je na kamenolomu. Radilo se primitivnom tehnikom. Kamen je najprije miniran, što je bilo uglavnom u nadležnosti civila. Ostalo smo radili mi osuđenici. Minirani kamen smo dalje razbijali velikim čekićima, a zatim ga prenosili, bilo ručno, bilo kolicima i tragačama do drobilica ili vagoneta. Uz ilovaču, kamen je bio glavni građevni materijal za veliku masivnu branu na Lokvarki. Bila je to tzv. zemljana brana i u nju su ugrađeni milijuni kubnih metara materijala.

Polovicom studenog, pri prevrtanju jedne veće kamene gromade, nismo dobro uskladili pokrete i meni je kamen zdrobio tri prsta lijeve ruke. Svi smo radili bez rukavica, jer ih jednostavno nismo imali. Stražar me je odveo liječniku, koji mi je malo zakrapao i zavio rane i dao par dana poštede. Rane mi nisu zacijelile još skoro mjesec dana.

Opće stanje u Lokvama bilo je nešto lakše nego na autoputu. U krugu nije bilo blata, u zgradama je bilo malo više životnog prostora, radno vrijeme je bilo stabilizirano na osam sati. Nije bilo batinanja. Kretanje u krugu bilo je

slobodnije. Čak su se počele osnivati i neke kulturne i pjevačke ekipe. Jednom smo čak išli davati priredbu u logor Tribalj, razumije se, pod stražom.

Počeli smo se slobodnije ponašati, družiti, razgovarati. Ali bili smo i dalje pod stalnom paskom doušnika, koji nisu propuštali nijednu priliku da se infiltriraju među poštene osuđenike i da ih marljivo "otkucavaju" i provočiraju. U stvari, nikad se nisu zadovoljavali time da nas samo podkazuju, nego su uvijek, zajedno sa Upravom, smišljali nekakve urote, koje su onda "prijavljivali" Upravi, a ova bi onda uredovala, vodila iztrage, pa čak slala osuđenike na sud. Ponekad su uspjeli nekoga i osuditi. Bilo je dovoljno da se neki naivni osuđenik upusti u slobodniji razgovor sa spretnim provokatorom, pa da dopadne pod iztragu i da si zapečati sudbinu za još koju godinicu.

U stvari, bio je to glavni i nezaobilazni metod "preodgojnog rada" s osuđenicima. Bezposleni i bezskrupulozni referenti "preodgoja" i "sasvim slučajno" mahom Srbi, na tome su gradili svoje karijere i ugled u hijerarhiji i istodobno na taj način prikupljali "dokumentarni" materijal o genocidnosti hrvatskoga naroda.

Ali, bila bi najbezočnija laž kada bismo zanijekali da su im u tome zdušno pomagali i neki hrvatski drugovi marksisti. Ta, bilo je potpuno "očigledno" da je ovakav "preodgojni" rad na čisto marksističkoj crti, pa mu se ne može staviti prigorov. Osim toga, ovime se bjelodano dokazivala i "državotvornost" bratskog srbskog naroda.

(nastavit će se)

OD ZAGREBA PREKO BLEIBURGA DO SLAVONSKE POŽEGE

Svjedočenje Kaje Pereković

Nedjelja, 6. svibnja 1945. Užurbanio se pakiraju sve osobe iz zapovjedništva ženske Ustaške mladeži u Preradovićevoj 21 u Zagrebu. Naime, kroz Zagreb teče rijeka izbjeglica izpred partizana koji se približuju Zagrebu. Neizvjestno je što će se dogoditi. Ali svi koji pristižu, žure u paničnom grču i strahu, jer vide da se povlače Nijemci, dok hrvatske vojne jedinice neprestano vode borbu kao odstupnica sjedinim zadatkom da što duže zadrže partizane, kako bi rijeka ljudi što dalje odmakla prema zapadu, gdje očekuju englezku zaštitu od osvetnika komunista.

Ljudi dolaze iz svih krajeva Hrvatske - iz južne Hrvatske, a isto tako i iz istočnog dijela Slavonije i Srijema. Prolaze pješice, ali idu i zaprežnim kolima u kojima voze najnužnije stvari, na kojima sjede žene, nejačad i starci. Nama je rečeno da idemo vlakom, koji će voziti lakše ranjenike iz zagrebačkih bolnica dok će nepokretni - teži ranjenici ostati u bolnicama pod zaštitom Međunarodnoga crvenoga križa i odredbi međunarodnoga ratnog prava.

Do vlaka na Zapadni kolodvor došli smo u poslijepodnevним satima. Vlak je sastavljen od nekoliko osobnih vagona za ranjenike i više otvorenih vagona za sve ostale, koji će biti njihova pratnja.

Prema Zaprešiću krećemo početkom večeri. Zaustavljeni smo negdje na pruzi, jer najprije prolaze njemački ranjenici i njihovo naoružanje. Dok smo čekali na otvorenoj pruzi, najednom se čuje jaka detonacija, koja nas je zatresla i dobro uplašila jer nismo navikli na takvu situaciju. Ja sam mislila da su Nijemci minirali vojarne na Črnomercu, nu netko reče da su to sigurno skladišta na području Podsuseda.

Vlakom smo išli do pred Celje. Tu smo zaustavljeni, jer je dalje razrušena pruga i vlak ne može naprijed. Zapovjednik vlaka naredi da svi koji mogu hodati napuste vlak i idu dalje pješice. Uz ranjenike ostaje bolničko osoblje i potrebna vojna zaštita, dok po njih ne stignu kamioni da ih voze naprijed. Mi smo u Celju prenoćili. Mislim da je to bila željeznička stanica, gdje su bile žene s djecom iz našeg vlaka. Prolazeći kroz Celje susretali

sмо puno njemačke vojske, koja gotovo u neredu žuri prema austrijskoj granici. Svi putevi i ulice zakrčeni su civilima, ženama i djecom. Tu smo susreli i prve partizane. Nisu nas zaustavljali, vjerojatno zato što su vidjeli naše vojnike pod oružjem. Uz put smo vidjeli izvješene slovenske i komunističke zastave na kućama i jarbolima.

Spomenik na Bleiburžkom polju

Put nastavljamo prema Dravogradu u velikoj gužvi. Provlačimo se između vojnika, zaprežnih kola, kamiona i raznih drugih vozila. Uzput dostižemo ljudi koji odmaraju uz rub ceste. Netko nešto kuha na provizornom ognjištu. Nošnja odaje da su to ljudi iz Bosne. Jednoj skupini prilazim i čujem da dolaze iz Boke Kotorske. Čitava obitelj - djed, snaha i troje djece. Djed veli da mu je sin poginuo u borbi s partizanima - idu jer se boje osvete. Sve su izgubili, ali se nadaju spasu od Engleza. Mi smo zaostali izpred Slovenjgradeca uz jednu rječicu, da se odmorimo i da nešto pojedemo.

Odjednom, čujem krik - vidim neko komešanje i začujem dječji plać. Jedna se majka porodila. Vele, muško! Kako je to bila zdrava Hercegovka, sve je brzo

prošlo. Jedna žena, koja joj je pomagala, uzela je dijete, onako maleno i mokro, donijela ga do rijeke i tu oprala u hladnoj vodi. Prvi put sam u životu vidjela novorođenče, kojemu još visi pupkovina, tako sitno, ali se otima i plače. Zaplakala je i majka od radosti, ili možda i zbog zabrinutosti, što će biti s njom i njezinim čedom u ovoj sivoj neizvjestnosti. Taj mali "Ero", čim je došao na svijet, već je "muhadžir". Majka ga nosi poput Marije, koja je također svog sina Isusa nosila u Egipat, da ga sakrije od Heroda. Ova majka bježi ispred komunista - partizana. Mi smo krenuli dalje. Neki su ljudi uzeli ovu majku i dijete na kola, jer ne bi mogla pješački u ovom stanju. Što je dalje s njom bilo - ne znam. Možda je završila, poput mnogih, u hladnoj Dravi?

U Dravograd dolazimo pred večer. Čujemo da se preko mosta ne može, jer most drži bugarska vojska koja je u sastavu Crvene armije. Hrvatski se častnici dogovore da idu na pregovore s Bugarima, jer mi moramo doći u Austriju. Odlučili su, ako nam ne daju prolaz, da će se silom oružja probiti. Rečeno im je da nas ima oko dvadeset tisuća i da još pristiže više tisuća, a to znači da se ovolikoj sili Bugari nisu kadri oduprijeti. Sigurno će biti puno mrtvih, pa to treba izbjegći. Pregovori su uspjeli i mi, u hitrom hodu, žurimo preko mosta dublje prema Austriji.

U osvit jutra dolazimo na širi prostor kotline. Ovdje vidimo brojno množtvo vojske, civila, konja i raznog povoza - sve sapleteno u nered. Nitko ne zna zašto se ovdje stalo. U jednom trenu netko od naših častnika, koji nas prate, veli da se naprijed ne može, jer su naprijed izpriječeni englezki tenkovi. To je daleko. Mi ih ne vidimo. Iznad ljudi nadljeću zrakoplovi. Vele ljudi, valjda nas kontroliraju, da vide gdje nas smjestiti. Ljudi su gladni, pa naivno očekuje pomoć u hrani. S našom skupinom bilo je i više domobranskih častnika. Mislim daje bio i general Ajanović. Častnici iz naše skupine se dogovore da se odmah krene desno, te preko brda i šume uđe dublje u Austriju i tamo stupi u kontakt s Englezima.

Iz daljine se neprestano čuje pucnjava. Ja ne znam, iz čega se puca, ali vojnici vele da se puca iz mitraljeza. Znači, naši se vjerojatno bore s partiza-

nima. Odlazimo iz bleiburžke doline u sutan, kroz planinu. Bokove nam osigura vojska. Kako je noć, idemo u jednostroju držeći se za naprtnjače ili neki remen, pa ako netko padne ili zastane, svi stajemo. Noć je. Težko se snalazimo. Jedino nam ponešto pomaže mjesecina i spretnost prokušanih hrvatskih vojnika, koji su ratovali po Bosni u tamnim šumama. Zahvaćamo smjer zapadnije od smjera Klagenfurt, jer smo čuli da prema njemu dolaze Rusi. U svitanje dolazimo na slijeme planine. Silazak je puno ugodniji i lakši, jer se razdanjuje, pa je i napor manji.

Sjećam se kako smo putem kroz planinu pjevali. Jedan ustaški častnik, poručnik **Esad**, vodi pjesmu. Najdublje mi se usjekla u pamet pjesma "S onu stranu Plive - gajtan trava raste". Čitava gora odjekuje od pjesme mladosti, koja ne misli na umor, jer, evo, ide na kratko, pa će brzo natrag u dragu Domovinu, kad nam Zapad prizna što znači borba protiv komunizma. Zar je itko mogao očekivati da će se naša nada izjaviti u krvavu realnost, u kojoj će izginuti cvijet hrvatskog naroda?!

Na cesti, koja se s planine nazirala u kotlini, zapazili su naši vojnici pokrete englezke vojske. Vidjeli su džipove i motorkotače. Oni nas nisu opazili, nego su produžili svojim putem. Žurno smo se spuštali prema cesti u susret "spasocima", puni nade da smo izbjegli partizansku potjeru i osvetu. Posjedali smo uz cestu s našim častnicima i vojnicima, koji su uzput uređivali svoje odore, da pri susretu s Englezima pokažu urednost i stegu. Častnika je bilo iz svih rodova hrvatske vojske. Nekako oko podne naišla je engleska vojna obhodnja. Bili su iznenadeni tolikim brojem vojnika i civila uz njih. Sjećam se da je bio i jedan pomorski častnik sa suprugom. Oni su znali englezki, pa je gospođa povedena kao tumač našim častnicima koje su engleski vojnici poveli u stožer svoje postrojbe, da se dogovore o predaji i drugim uvjetima, koje naši častnici postavljaju u svezi s civilima.

Ubrzo se vraćaju i mi krećemo do mesta koje određuju za mjesto odlaganja oružja, tj. razoružavanja naše vojske. Civili su posjedali na tlo, uz cestu. Častnicima ostavljaju osobno oružje, a ostali predaju sve naoružanje na hrpu koja brzo raste. Sam čin razoružavanja bio je očajno bolan. Vojnici plaču, ljube oružje dok ga predaju, ali i škrigu zubima, jer težko prihvaćaju da moraju odbaciti oružje, kojim su prokrstarili čitavu Domovinu u borbama protiv zakletih srbo-četničkih i komunističkih neprijatelja. U blizini su

tenkovi zakrčili puteve i samo između njih prolaze oni koji su razoružani. Neki englezki vojnici imaju bijele kacige i opasače. To je vojna policija, koja budno prati da tko nešto ne sakrije i ne ponese sa sobom. Vele, rat je gotov i sve se vojske moraju razoružati.

Dok se ovo događa, nedaleko od mjesta odlaganja oružja, uz cestu, na bankini sjede dvoje mlađih, zagrljeni. On, ustaški častnik, a ona pripadnica Ustaške mlađeži i obvezanica Radne službe. Zaručeni su, a sad situacija ruši njihove snove, dok se neizvjesnost o vlastitom životu usijeca u misli. U jednom trenutku, dok smo okupljeni ponašanjem vojnika oko predaje oružja, začuje se hitac, jedan, pa drugi. Englezi odmah podignu oružje na pripremu, u obranu. Netko reče: Ubiše se... Tko je ubijeni mlađić, ne znam, ali rekoše da je ova djevojka kći knjižara **Đevida** iz Zagreba. Ne znam sigurno, ali mislim daje te godine bila u Radnoj službi jedna djevojka s tim prezimenom. Što je dalje bilo s njima - ne znam, jer su preko njih englezki vojnici prebacili šatorsko krilo, a nas su ubrzo poveli dalje, do sabirnog logora.

Taj je logor bio dosta velik. Govorilo se danas je ovdje oko 20-25 tisuća. To je bilo negdje u blizini Valdene ili Vilacha na jednometraštušu široku polju. Ja sam se s par kolegica - dužnostnicima iz Zapojavaštva ustaške mlađeži, smjestila u jednu izključenu trafo-stanicu. Bila je bez vrata, ali je unutra bilo nešto slame i to nam je pomoglo da nismo na golom betonu. Sjećam se, da sam u slami našla jedan mali nožić, koji nam je kasnije dobro poslužio.

Tijekom ovih 6-7 dana što smo bili pod "zaštitom" Engleza, svaki dan smo dobili nešto jesti. Mlađi englezki vojnici dolazili bi i davali nam čokolade i dvopeka, lako nismo znali razgovarati, mimička je nadoknadila riječi. Vjerojatno su se čudili, zašto bježimo, kad su partizani obećali da se nikome ne će zlo dogoditi. A oni ne znaju naše nevolje i zlu osvetu koju nam srbo-partizani spremaju. Osim toga, nosili smo odore Ustaške mlađeži, a velimo da nismo vojna formacija...

U ovom logoru bilo je slovenskih domobrana, četnika, vojske i sljedbenika **Sekule Drljevića**, te množstvo civila, svećenika i pripadnika svih rodova hrvatske vojske. Svi smo u istoj situaciji: čekanje i neizvjesnost. Čuje se da će nas odavde prebaciti u Italiju. U tom izčekivanju dolaze i Duhovi, 20. svibnja 1945. Tom je prilikom održana, na povišenu postolju, sv. misa. Uz provizorni oltar vi-

jori se hrvatski stijeg. Nakon mise svećenik zaista objavljuje da se svi pripreme i da sutra počinje odlazak u Italiju.

Tako smo 21. svibnja ujutro ušli u kamione koji će nas odvesti. Uzeli smo svoje oskudne stvari, koje do sad nismo odbacili kao teret, i krećemo. Kamo? Ne znamo. Prevezli su nas na željezničku postaju. Mislim da je to bio Rosenbach, ali nisam sigurna, jer smo u kamionu, koji je imao ceradu prošli pokraj postaje i dalje na otvorenoj pruzi ušli u marvinske vagone. Kad je u vagon ukrcano toliko ljudi da više nitko ne može ući, vagone su zatvorili izvana zasunom. To nije bio dobar znak. Jer, ako nas šalju u Italiju, zašto zatvaraju vrata da ostajemo bez zraka?

Odmah smo posumnjali u dobru namjeru. Zle slutnje su pojačane kad je netko kroz prozorčić vagona vidio partizana - vlakovodu na lokomotivi koja će nas voziti. Odmah nakon toga ljudi su počeli lupati i tražiti da nas puste, jer mi ne želimo natrag u "Jugu" i partizanima. Čuli smo smijeh englezkih vojnika, što im je ovaj trik uspio. Naravno da vagone nisu otvarali. Uskoro smo krenuli, jer su svi vagoni bili popunjenci. Suze, vrisak i plač izpunili su ionako tijesan prostor. Dvojica ljudi prezegali su žile, jer nisu htjeli natrag partizanima od kojih su pošli tražiti zaštitu (ali na krivom mjestu). Nismo im mogli pomoći, jer je bila takva stiska da se nitko nije mogao pomaknuti.

Kroz tunel prolazimo u Jugoslaviju, pa nas iztjeruju iz vagona. Partizani oduzimaju sve vrijednije stvari. Ostajemo bez satova, nakita, novca, odjeće i odora. Na silu otimaju od nas, a daju nam prnje i ušljivu odjeću. Za čas ostajemo bosi ili u velikim vojničkim, starim cipelama. Ja sam htjela zadržati jedan prsten, koji mi je mama darovala, nisam ga htjela skinuti. Uzeli su mi tri dukata, jedan prsten i lančić, sat i novac. Kad je partizan video da ne skidam prsten, naredio je da ga odmah skinem. Rekla sam neka mi to ostavi, jer mi je uspomena od mame. Na to je on počeo najpogrđnije i bezsramno psovati. Potegnuo je pištolj i uperio u me. U hipu jedan drugi partizan, koji je bio uza nj, udari u njegov lakat, pa metak koji je bio meni namijenjen, odleti u zrak...

(Nastavlja se)

Popis osoba kojima je izplaćena naknada (nastavak)

Ime	Prezime	Mjesto	God. rođ.	Iznos
Marinella	Šorman	Sirova Katalena bb	1922	26.257,50
Luka	Šoštarec	Durđevac	1919	2.092,50
Zeferin	Španja	Vodice	1920	39.420,00
Ivan	Španović	Sisak	1923	28.84^50
Dane	Špehar	Rijeka	1909	19.710,00
Dragutin	Špoljar	Sesvete	1918	22.086,00
Katarina	Špoljarić	Crnac	1924	7.357,50
Vinko	Šporčić	Ivanska	1924	34.735,50
Ivan	Štambuk	Zagreb	1918	4.927,50
Marija	Štampar	Jako vije	1923	25.083,00
Ivan	Štefančić	Sisak	1924	4.927,50
Mihailo	Štefanović	Primošten	1921	4.050,00
Ljubomir	Štefatić	Zagreb	1920	4.684,50
Jelka	Štefičić	Rijeka	1923	19.710,00
Petar	Štefičić	Zagreb	1922	11.421,00
Ivan	Štimac	Kutina	1924	2.430,00
Stjepan^	Šrbenc	Kraljevica	1921	11.070,00
Miladin	Štriga	Zagreb	1921	4.387,50
Zorka	Štrkalj	Zagreb	1921	4.927,50
Ante	Šućur	Zagreb	1917	27.337,50
Ante	Šućur	Zagreb	1917	26.905,50
Štipan	Šuljak	Unešić	1923	12.150,00
Ratimir	Šunjić	Zagreb	1917	1.215,00
Ana	Šuper	Zagreb	1922	14.809,50
Antun	Šurjak	Zagreb	1922	9.855,00
Frane	Šušak	Zagreb	1921	7.357,50
Gizela	Švaljek	Zabok	1914	18.886,50
Ivan	Švedi	Osijek	1920	4.644,00
Ivan	Švenda	Zagreb	1923	5.737,50
Marko	Tačković	Vinkovci	1921	9.099,00
Stjepan	Talijan	Kloštar Ivanić	1919	19.021,50
Bosiljka	Tamaš	Sarajevo	1921	9.949,50
Mato	Tičarić	Gvozd	1922	17.212,50
Nikola	Tipić	Zagreb	1920	14.782,50
Milka	Tisler	Zagreb	1922	9.490,50
Katarina	Tolić	Glogovac	1921	4.171,50
Jure	Tolj	Orebić	1919	54.202,50
Ivan	Tomac	Križevci	1923	6.723,00
Mato	Tomas	Zagreb	1923	12.285,00
Mara	Tomašević	Bjelovar	1923	9.855,00
Dragutin	Tomašić	Zaprešić	1923	3.415,50
Ljudmila	Tomašić	Vel. Gorica	1924	28.417,50
Krešimir	Tomerlin	Zagreb	1919	19.588,50
Iliko	Tomić	Zagreb	1924	44.347,50
Janja	Tomić	Mostar	1921	7.357,50
Karlo	Tomić	Ilok	1921	55.768,50
Vinko	Tomić	Zagreb	1924	39.757,50
Marija	Tominac	Topolovac	1922	2.430,00
Josip	Tominec	Pos. Bregi	1922	24.853,50
Vjekoslava	Tomljenović	Nova Gradiška	1919	25.704,00

Ime	Prezime	Mjesto	3od. odđ.	Iznos
Špiro	Tomulić	Rijeka	1922	2.133,00
Grga	Tončić	Du^a Resa	1923	24.408,00
Katarina	Tončić	Zagreb	1923	15.390,00
Magdalena	Topalović	Zagreb	1920	14.782,50
Marta	Topalović	Osijek	1908	17.455,50
Vinko	Topić	Zagreb	1920	14.782,50
Josip	Toth	Nuštar	1923!	31.063,50
Milan	Tremljan	Čazma	1918,	10.017,00
Tomo	Trgovac	Novi Vinodolski	1919	4.927,50
Ana	Trgovčević	Sarajevo	1924	20.088,00
Jeronim	Trinajstić	Rijeka	1922	15.795,00
Ante	Trumbić	Split	1923	6.547,50
Stjepan	Trupinović	Pula	1921	49.275,00
Roko	Tuksar	Podgorač	1919	7.357,50
Terezija	Tuksar	Podgorač	1922	3.766,50
Nevenka	Turina	Kraljevica	1918	35.032,50!
Daniel	Turk	Zabok	1923	19.413,00
Petar	Turkalj	Karlovac	1924	14.782,50
Andrija	Tursan	Karlovac	1921	23.341,50
Ljerka	Turzan	N. Marof	1922	14.782,50J
Eva	Tvrđinić	Karlovac	1919	9.855,00
Martin	Udovičić	Zagreb	1923	9.652,50
Ivka	Ugarković	Gospic	1923	4.968,00
Ivan	Umolac	Bosiljevo	1924	3.172,50
Petar	Uremović	Gospic	1921	10.476,00
Marija	Vadaski	Zagreb	1923	9.855,00
Ivan	Vahrtarić	Koprivnica	1923	25.461,00
Ivan	Vajhinger	Požega	1923	16.443,00
Pavo	Valjetić	Satnica Đak.	1921	20.034,00
Josip	Valković	Rijeka	1924	8.451,00
Andrija	Varadin	Sisak	1922	23.854,50
Marija	Varezić	Ston	1920	4.455,00
Mijo	Varga	Virje	1919	29.565,00
Ruža	Varga	Zagreb	1923	7.344,00
Vjekoslava	Varga	Zagreb	1907	15.484,50
Zvonimir	Veber	Igrane	1921	13.270,501
Josip	Večerić	Hum na Sutli	1922	22.140,00
Stjepan	Vekić	Osijek	1921	3.915,00
Jure	Vela	Podgora	1922	16.402,50
Dragica	Velle	Kraljevica	1919	20.250,00
Irena	Vencel	Umag	1920	958,50
Ljubica	Verić	Osijek	1922	27.783,00
Zvonimir	Verić	Osijek	1918	77.004,00
Ante	Veršić	Nin	1920	13.095,00
Olga	Verteš	Zagreb	1922	4.927,50
Mirko	Veselić	Vel. Gorica	1919	43.632,00
Vladimir	Vezjak	Koprivnica	1923	1.782,00
Jozefina	Vezmarović	Osijek	1924	23.611,50
Ivan	Vičić	Brinje	1921	19.710,00
Slavko	Vidačković	Zagreb	1923	52.528,50
Luka	Vidaković	Novska	1920	7.843,50

Ime	Prezime	Mjesto	God. rod.	Iznos
Marija	Vidaković	Petrijevci	1918	4.927,50
Ivan	Vidosavljević	Osijek	1919	5.305,50
Ante	Vidoš	Kučište	1927.	19.710,00
Miro	Vidučić	Zadar	1921	28.606,50
Ante	Viduka	Zemunik Gornji	1921	4.927,50
Stjepan	Vilić	Sarajevo	1917	7.776,00
Mirko	Vincek	Zagreb	1920	59.130,00
Marija	Vincens	Zagreb	1920	26.797,50
Marko	Vincetić	Rijeka	1924	28.998,00
Zdravko	Visković	Vletković	1920	34.897,50
Miroslav	Višić	Unešić	1921	56.173,50
Ivan	Vištica	N. Gradiška	1918	27.999,00
Augustin	Vitić	SI. Brod	1920	9.868,50
Ivan	Vitig	Zagreb	1920	4.698,00
Gabrijela	Vitković	Belec	1923	13.500,00
Ivan	Vlainić	N. Gradiška	1924	5.859,00
Ivan	Vlašić	Jastrebarsko	1921	14.782,50
Ivan	Vlašić	Duga Resa	1919	12.163,50
Luka	Volarić	G. Bazje	1921	19.791,00
Slavko	Vrabec	Marija Bistrica	1921	49.275,00
Mara	Vragović	Ljubešćica	1919	9.733,50
Danica	Vranić	Zagreb	1921	13.959,00
Josip	Vranić	Zagreb	1921	20.925,00
Ivan	Vrankić	Mostar	1919	34.492,50
Vladimir	Vražić	Sisak	1922	24.637,50
Ana	Vrban	Osijek	1908	4.927,50
Barbara	Vrban	Koprivnica	1919	9.855,00
Ivan	Vrban	Rijeka	1920	22.288,50
Valent	Vrbanac	Novska	1911	9.855,00
Ivan	Vrbanić	M. Bukovac	1923	7.357,50
Ingeborg	Vrbanjac	Osijek	1923	769,5
Marijan	Vrčak	Zaprešić	1921	10.665,00
Petar	Vrkic	Mosl. Krčenik	1923	5.089,50
Štipan	Vrljić	Kamenmost	1911	12.717,00
Katarina	Vučaj	Zagreb	1922	7.357,50
Anto	Vučak	Poreč	1911	44.347,50
Mirko	Vučak	Imotski	1924	3.429,00
Mirko	Vučić	Zagreb	1923	9.855,00
Ante	Vučina	Makarska	1921	73.237,50
Danica	Vučković	Varaždin	1919	14.809,50
Gertruda	Vučković	Zagreb	1921	837,00
Ana	Vuić	Kaptol	1923	9.855,00
Ankica	Vujkov	Zagreb	1918	2.943,00
Mato	Vujnović	Vetovo	1970	32.697,00
Nikola	Vujnović	Vel. Gorica	1924	12.825,00
Jelka	Vuk	Zagreb	1918	24.637,50
Stjepan	Vukadin	Zagreb	1919	11.475,00
Ljerka	Vukadinović	Zagreb	1921	19.710,00
Stjepan	Vukes	Graberje Ivan.	1917	6.480,00
Stjepan	Vukić	Zabok	1922	29.065,50
Zorka	Vukić	Tribanj	1923	13.095,00
Zorana	Vuko	Zagreb	1921	3.645,00
Grgo	Vukoja	Zagreb	1923	10.462,50
Boja	Vukorepa	Split	1922	7.357,50

Ime	Prezime	Mjesto	God. rod.	Iznos
Janko	Vuković	Vel. Gorica	1919	22.585,50
Katarina	Vuković	Karlovac	1919	12.298,50
Marko	Vuković	Lučko	1922	24.637,50
Milan	Vuković	Zaprešić	1922	47.277,00
Tomo	Vuković	Ogulin	1921	9.855,00
Miko	Vuksanić	Bocanjevci	1922	9.382,50
lma	Vukšić-Jerčinović	Crikvenica	1923	972
Vinko	Vuletić	Split	1921	2.430,00
Grga	Vulić	Zadar	1918	9.652,50
Šime	Vundać	Biograd n/M	1917	78.354,00
Stjepan	Zaborski	Karlovac	1971	49.275,00
Jakob	Zadre	Čilipi	1921	8.262,00
Anda	Zadro	Šir. Brijeg	1923	4.455,00
Dragutin	Zadrović	Sisak	1924	3.253,50
Juraj	Zajec	Zagreb	1920	4.927,50
Petar	Zdilar	Sarajevo	1923	24.637,50
Ante	Zelić	Zagreb	1910	3.159,00
Božidar	Zeljak	Zagreb	1924	11.259,00
Veselko	Zeljko	Donji Crnac, Široki Brijeg	1919	6.142,50
Stjepan	Zemunić	Zagreb	1920	9.774,00
Mate	Znaor	Split	1920	9.760,50
Katarina	Zore	Štrigova	1917	23.274,00
Ika	Zoričić	Dmis	192}	22.437,00
Božidar	Zorić	Zagreb	1920	2.902,50
Andrija	Zovko	Zagreb	1924	10.017,00
Jure	Zovko	Zagreb	1920	98.550,00
Grga	Zubčić	Split	1922	29.592i)0
Nada	Zubović	Rijeka	1920	5.170,50
Mijat	Zurak	Benkovac	1920	59.022,00
Matija	Zvonar	Rijeka	1915	29.565,00
Milka	Žabić	Zagreb	1924	9.355,50
Karlo	Železić	Kop. Bregi	1974	3.132,00
Ankica	Žinić	Zagreb	1921	4.927,50
Božena	Živić	Zadar	1921	4.239,00
Mijo	Živko	Ždala	1907	14.701,50
Katica	Živković	Osijek	1921	32.805,00
Pavao	Živkovic	Gurđenovac	197.7	4.347,00
i Roko	Živković	Zagreb	1919	12.933,00
Nikola	Žubrinić	Otočac	1923	29.214,00
Mate	Žuljević	Požega	1921	44.347,50
Antun	i Župančić	Severin / Kupi	1919	4.549,50

SVIBANJ 1945. U BRITANSKIM DOKUMENTIMA (III.)

Dok. br. 3

RATNI DNEVNIK

Jedinica 38. (IRSKE) PJEŠAČKE

BRIGADE (W.O. 170/4465)

Zapovjednik Brigadir T.P.D.

SCOTT D.S.O.

Vojni obrazac C.2118

Mjesec i godina svibanj 1945.

Kratak opis dogadaja i ostalih informacija

Mjesto: WOLFSBERG

(Y 6305)

Datum: 11. svibnja

Prve postrojbe koje su ušle u ovo područje je 21.h, koja je primila zapovijedi da prodre što dalje na IZ TOK i JUG i, ako je moguće, stigne do GRAZA, te tamo uzpostavi kontakt s Rusima. Njemačke kolone koje su se povlačile od RUSA blokirale su cestu i sprječile eskadron 27.L da stigne u GRAZ, pa su RUSI prvi stigli u taj grad. Uzpostavili smo kontakt s Rusima, te je postavljena privremena vojna međa između KOFLACHA i VOITSBURGA D65.

Znatan broj njemačkih, madžarskih, hrvatskih, albanskih i ruskih trupa nalazio se u području pod nadzorom brigade, koja će ih trebati preuzeti, razoružati, razporediti i na kraju poslati na konačna odredišta.

Glavni problem glede osoblja koje se predalo, jest tko bi u stvari trebao prihvati predaju ZBORNIH i ODJELNIH zapovjednika.

Glavnina snaga u ovom području su VOJSKE OP E ili VOJSKE GP SE, i svi su se službeno predali TITU ili ruskim snagama. To je značilo da odgovornost

za sve neprijateljske snage koje su se predale, padaju na odgovornost snaga maršala Tita i Rusa, ali se nijedan njemački zapovjednik nije htio predati njima. Svi su došli nama po upute, koje su neminovno odgovlačile pregovore između Jugoslavena, Nijemaca i nas.

Uglavnom, velike smo postrojbe predali Jugoslavenima, ali smo prihvaćali predaju manjih postrojbi bez traženja naloga od viših instanca.

Još jedna točka razmišljanja tijekom pregovora jest da su se Jugoslaveni infiltrirali u dolini DRAVE. Jugoslavenske trupe su stražarile na cestovnim punktovima na cesti prema KLAGENFURTU, uglavnom su smetale i napasno se ponašale pucajući bezobzirno i razoružavajući njemačke vojnike koji su pokušavali proći do sabirališta pod nadzorom Britanaca.

Iako nas to nije toliko zabrinjavalo to je odgovlačilo pregovore u bezkraj, pa smo morali slušati bezbroj prigovora.

Kad smo stigli u ovo područje, doznali smo da je 1. bugarska armija imala svoje postrojbe u LAVAMUNDU, S. PAULU i da su se širili zapadno do 4 kilometara od VOLKERMARKTA.

2. LIR (londoniske/irske puške, op. prev.) preuzeли su odgovornost za područje WOLFSBERGA i 1. R IR F (prvi bataljon kraljevskoga irskog topništva, op. prev.) je preuzeo nadzor S. ANDREA.

1. RIRF je prihvatio 1200 SS vojnika te večeri, te ih sakupio u svoj logor i krenuo je prikupljati vlakove, od kojih je bilo 20 na pruzi između WOLFSBERGA i LAVAMUNDA. Odmah se krenulo prikupiti vlakove, te ih koncentrirati što sjevernije i oko S. ANDREA, kako bismo mogli pribaviti hrani za prehranu onih koji su se predali pod naš nadzor. Našli smo i druga skladišta hrane u WOLFSBERGU, koja su

popravila stanje obskrbe.

18⁰⁰ sati

254. tenkovskoj bateriji A naređeno je da odmah pođe za PREITENEGG i onda prema IZ TOKU prema ST. OS-WALDU, gdje su trebali kontaktirati s ruskim snagama, koje su napredovale prema ZAPADU.

Jednom vodu 27. L, postavljenom u S. PAULU, naređeno je da što prije ode u LAVAMUND, a jednom vodu 1. R IR F zajedno s nekoliko bivših savezničkih ratnih zarobljenika, da preuzmu nadzor nad gradom.

Stožerni brigadir otiašao u LAVAMUND tijekom popodneva dočekati zapovjednika 3. BUGARSKE DIVIZIJE i ZBORNOG ZAPOVJEDNIKA. Dogovoreno je da kretanje obje vojske prestane dok se dogovor ne postigne. BUGARSKI ZBORNI ZAPOVJEDNIK otiašao prema 5. ZBORU, gdje je dogovor potvrđen, ali nisu određene međe.

Postavili smo cestovnu nadzornu točku kod LAVAMUNDA, ali smo dopustili slobodno kretanje Bugara kroz nju. Negdje oko 17 sati, nakon što je otiašao bugarski zapovjednik, u LAVAMUNDU je nastala krizna situacija, u svezi s 4.000 naoružanih Kozaka, koji su se nalazili 2 kilometra južno od rijeke i odprilike 2 kilometra od tamošnjega britanskog logora. Bugari i britanski zarobljenici su dojavili kako su Kozaci pripremljeni za napad te večeri na sve osim Engleza. Bugari su naslutili da nisu sposobni nametnuti predaju Kozaka i daše oni ne bi htjeli njima predati. Kako je stožerni brigadir primio zapovijed od 6. OKLOPNE DIVIZIJE da razoruža 22.000 Kozaka koji su se nalazili blizu DRAVOGRADA, i zaključujući da su i ovi dio tih istih snaga, zapovjednik je upitao Bugare, žele li da on razoruža Kozake i prihvati njihovu predaju. Dogovor postignut s Bugarima

i kasnije s Kozacima jest da njemu na licu mjesata predaju svoje oružje, a on će ga kasnije predati Bugarima, te da Kozaci 12. og marširaju kroz LAVAMUND u 05,30 sati skupa sa svojim konjima. Bilo je nesuglasica glede konjakoji bi ostali Kozacima, s obzirom na nedostatak. Stožerni brigadir je inzistirao da, ako on razoruža Kozake, da im ostanu konji, a ako Bugari žele te konje, to će trebati kasnije dogovoriti sa zapovjednikom britanske vojske, bude li on spreman konje i vratiti. Stožerni brigadir je objasnio da nedostatak prijevoza upućuje na takvo ponašanje.

Datum 12. svibnja

Tijekom noći od 11. na 12., Bugari su odustali od tog dogovora, ali su u 7 sati sljedećegutra primili zapovijed 1. bugarskoga vojnog zapovjednika da dopuste Kozacima nastaviti svojim putem. Oni su izjavili da su naredbe dane po ovlaštenju zapovjednika bugarske vojske, ali da nisu potvrđene od strane ruskog zapovjedništva. Do 10 sati, 12-og, prvotni dogovor sa Kozacima je bio izpunjen na obje strane.

Tijekom jutra, Kozaci su razoružani i krenuli su kroz LAVAMUND i GRIFFEN do svog sabirališta kod VOLKERMARKTA. 13. Baterija 17. FD poslana je u BLEIBURG da zauzme selo.

09⁴⁵ sati

254. tenkovska baterija A kontaktirala Ruse kod WILDBACHBERGA 920060. Naišli su samo na nekoliko razpršenih snaga u tom području, ali "pljačkaške bande" su se nalazile na cesti između ST. OSWALDA 8412 do WILDBACHBERGA. Rusi su bili u jakom broju u D. LANDSBERGU 9204, gdje se zapovjednik 254. tenkovske baterije A sastao s ruskim bojnikom. Privremena međa određena je kod WILDBACHBERGA ali major nije mogao dati nikakvo jamstvo dok mu nije stigao mjesni general.

Ruska divizija koju smo kontaktirali je bila br. 299. Oni su se doimali prijateljski, ali lukavo.

Stožerni brigadir ujutro ide nastaviti razgovor s Bugarima kod LAVAMUND. Evakuacija Kozaka nastavila

se tijekom dana. 1. RIR F nastavio prikupljati predano osoblje kao i nadzor S. ANDREA. Satnja D nastavila s kontrolom kretanja vlakova do WOLFSBERGA.

10⁰⁰ sati

Izdana je zapovijed da sljedeći raspored stupi na snagu čim prije, kako bi mogli djelovati glede stanja na jugoslavenskoj granici kod BLEIBURGA i LAVAMUNDA.

17. terenska postrojba će biti odgovorna za kontrolu nad cestom GRIFFEN - BLEIBURG pri cestovnim punktovima kod križanja D 586849 i D 619758.

Eskadron A 2. RTR će poslati dvije jedinice i tenkove na raspolažanje 1. RIR F, te jedan eskadron i jedinicu na raspolažanje 17. terenskoj postrojbi.

Podpoma skupina D će pripasti pod zapovjedništvo 17. terenske postrojbe i poslat će 20 transporteru i 5 x 15 112mm kalibra stožeru 1. RIR F za njihove cestovne patrole u području BLEIBURG - LAVAMUND.

1. RIR F će oformiti postrojbe kod LAVAMUNDA, ST. PAULA i S. ANDREA i S postrojbu kod MARIA ROJAC kako bi nadzirali IZTOČNO prema planinama.

2. LIR će poslati postrojbu da nadzire IZTOČNO na cesti do SCHERBATI Y 7306 i ako je moguće uspostaviti kontakt s Rusima.

17⁵⁰ sati

Svi pokreti u tijeku. Vod tenkova 1. RIR F poslana u LAVAMUND kako bi ostavio dojam na Jugoslavene i Bugare.

U 19 sati 12-og zapovjednik 3. bugarske divizije stigao je kod stožernog brigadira, izjavljujući da je dobio naredbu zauzeti sav teritorij iztočno od rijeke LAVANT i do 4 kilometra južno od WOLFSBERGA, te povući sve svoje snage između LAVAMUNDA i VOLKERMARKTA. On je izjavio daje povlačenje iz VOLKERMARKTA već počelo, te da mu je želja krenuti prema WOLFSBERGU pri prvom svjetlu 13-og, pa je od nas zatražio odobrenje korištenja glavne ceste LAVAMUND - S. ANDRE. Stožerni brigadir ga zamolio da se suzdrži od napredovanja dok on ne

stupi u dodir sa zapovjedništvom 5. zbora i od njih dobije nove zapovijedi. U 6 sati 13-og on je poslao zapovjednika 1. RIR F u LAVAMUND, kako bi osigurao da pokreti ne bi počeli, objašnjavajući da će se vratiti s novim uputama do 10 sati. Ta molba je i prihvaćena.

20⁰⁰ sati

OGF KASHE (sic!) - njemački mario-netski ministar u Republici Hrvatskoj uhapšen od strane 2. LIR.

Datum: 13. svibnja

02³⁰ sati

369. hrvatska divizija zaustavljena kod BLEIBURGA. Naredba izdana da ih se sabere kod GRIFFENA.

07⁰⁰ sati

Bataljon Titovih partizana stigao u LAVAMUND, s naredbom koja bi im dopuštala da krenu prema KLAGENFURTU. Oni su sprječeni u tome.

08⁰⁰ sati

2. LIR uzpostavila kontakt s 3. bugarskom divizijom kod LANDSBERGA. Nadzorna točka uzpostavljena kod SCHERBATL 7307, gdje cesta se pretvara u puteljak.

10⁰⁰ sati

Brigadna skupina dolazi pod zapovjedništvo 46. divizije i vraća se od 6. oklopne divizije.

10¹⁵ sati

Zapovjednik 46. divizije posjetio stožernog brigadira.

Stožerni brigadir je bio odsutan jer je bio na konferenciji s bugarskim zapovjednikom u LAVAMUNDU.

Zapovjednik Vojske GP E, general Lehr (sic!), njegovo osoblje i pomoćnici stigli u BLEIBURG. Na zapovijed divizije nije im dopušteno proći, ali im je rečeno da se sakupe u tom području.

12⁰⁰ sati

Zapovjednik 299. ruske divizije, pukovnik SAUCHENKO i njegovo osoblje stiglo u brigadni stožer kako bi riješili dogovor u svezi s crtom razdvajanja.

Nakon razgovora i razprave, određena je da crta, koja ima teći kroz B 613559 - B 607500 - Y 844200 - Y 867100 - Y 872080 - Y 890867 - Y - 900053 - Y 915000 - D 913972 - D 910940.

Potpukovnik H.E.N. Bredin DSO MC zapovjednik 2. LIR predstavlja je Armiju i stožernog brigadira na toj konferenciji.

Nakon razgovora koji je svršio oko 14 sati, ruski izaslanici su pozvani na objed u stožeru.

Nakon ručka oni su posjetili bivši ruski logor za ratne zarobljenike u STALAG 18A WOLFSBERG, te otuda dogovorili svoj povratak u GRAZ.

16⁰⁰ sati

Stožerni brigadir se vratio nakon konferencije s Bugarima. Sljedeće je dogovorenno.

Uvečer 12-og dogovorene su dvije stvari. Prvo, britansko-sovjetska crta razdvajanja negdje oko 4 kilometra zapadno od STAINZA 9614; i drugo, bugarska vojska ne smije ostati u Jugoslaviji. Ta dva čimbenika činila su absurdnim bugarski zahtjev da krenu naprijed, jer nije bilo moguće zadržati snage a da se ne kreću kroz Jugoslaviju, a njihova se crta razdvajanja nikako nije mogla spojiti s Rusima. Negdje oko 11 sati 13. og, stožerni brigadir se sastao sa zapovjednikom 3. BUGARSKE DIVIZIJE kod LAVAMUNDA uz nazočnost zapovjedništva 5. zbora. Dva spomenuta čimbenika, koja su napredovanje Bugara činili bezmislenima, razpravljeni su s bugarskim zapovjednikom divizije i baš kad se činilo da je dogovor moguć, on je pokazao novu naredbu koju je, kao što je navodio, tek primio od ruskih vlasti. Kad smo preveli tu naredbu i primijenili je na zemljovidu, činilo se da će se Bugari povući nekih 5 kilometara iztočno od LAVAMUNDA i da će njihova međa biti planine iztočno od rijeke LAVANT. Budući daje to više nego što smo mogli i nadati se, dogovor je odmah sastavljen i podписан od strane zapovjednika 3. BUGARSKE DIVIZIJE i ZAPOVJEDNIKA 5. ZBORA.

Nekoliko uztupaka je napravljeno glede dogovora, prema sljedećem:

1. Bugarima će se dopustiti koristenje ceste LAVAMUND - S. ANDRE - WOLFSBERG - KOFLACH - VOITSBERG za ograničen broj motornih vozila. Vrijeme kolona treba najaviti našem punktu kod LAVAMUNDA i prosljediti stožernom brigadiru. Ni pod kojim uvjetima pješaci ne smiju koristiti tu cestu, a nijedan bugarski vojnik ne smije napustiti kolonu dok prolaze kroz britanski teritorij.
2. Bugari su smili prikupiti "ratni plijen" koji se smio samo sastojati od neprijateljskog ratnog materijala ili opskrbnog tvoriva, ali nisu smjeli ući u nijednu kuću prema sljedećem rasporedu:

- između LAVAMUNDA i isklj. S.PAULA do 6 sati 18. svibnja;
- od LAVAMUNDA zapadno na cesti prema GRIFFENU - RUDENU - BLEIBURGU do 6 sati 18. svibnja;
- zapadno od te ceste prema VOLKER-MARKTU do 6 sati 16. svibnja.

Čim je ovaj dogovor postignut, 13-og se odjedanput pojavio bugarski vojni zapovjednik, a nedugo potom i bugarski zapovjednik zbara. Dogovore je potvrđio vojni zapovjednik koji je ubrzo i otišao sa zapovjednikom zbara i potvrđio postignuti dogovor sa zapovjednikom 5. zbara.

Datum: 14. svibnja

Položaj:

Eskadron D 46. izviđačke i eskadron C 56. izviđačke sad pod zapovjedništvom.

2.LIR stožer WOLFSBERG sve postrojbe u gradu na straži.

1 vod SCHERBARTL

1 vod KOFLACH pod zapovjedništvom kao potpora 27. L

1. RIRF stožer 623975

Satnja A.S. ANDRE

Satnja B S. ANDRE

Satnja C LAVAMUND Y 7184

Satnja D S. PAULV 6691

Satnja S

17. terenska postrojba

Stožer GREIFFEN Y 5591

10. baterija LIND Y 5987
13. baterija BLEIBURG Y 6178
20. baterija RUDEN Y 5986
254. tenkovska baterija A
WOLFSBERG
Punkt kod S. OSWALD Y 8312
Podporna skupina D GRIFFEN Y 5591
Eskadron B 46. izviđačke S. ANDRE Y
6397 pod zapovjed. 17. terenske postrojbe
Eskadron A 56. izviđačke S.Z.
WOLFSBERGA Y 6208
09⁰⁰ sati

Evakuacija KOZAKA nastavila se bez daljnjih incidenata. Uza sve političke potežkoće za koje je brigada bila odgovorna u svom području, bataljoni su držali i stražu nad znatnim brojem predanoga neprijateljskog osoblja kao i ratnih zarobljenika.

17. terenska postrojba KOZAKE 7.000

369. hrvatska divizija 3.000

Vojna skupina 'E' 700

42. Jaeger divizija 300

ostalih 1.100

1. RIRF bolnički vlak 1.300

ostalih 10.000

2. LIR LASZLO madžarska

divizija 7.000

madžarska škola

novaka 400

dijelovi 2. madžarskog

zbara 2.000

Hrvata 700

ratnih zarobljenika 1.600 SS-ovca

General Lehr (!), zapovjednik vojske GP 'E' stigao u stožer 17. terenske za daljnje naredbe. Naređeno je da se javi stožeru 5. zbara.

(dокумент se nastavlja)

SJEĆANJE NA DR. MILANA BLAŽEKOVIĆA, HRVATSKOG DIPLOMATA, PUBLICISTA I ZNANSTVENIKA

**...Ja pred licem roda stojim vedar,
za hleb slobode prilazem svoj klas.**

Zar nije zlatan i bogat i jedar?"

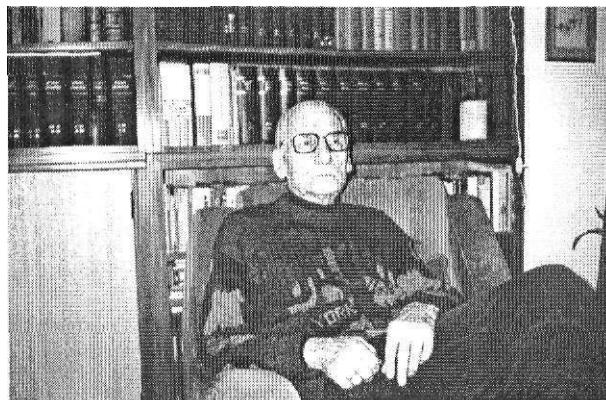
Kad sam početkom studenoga prošle godine zamolio dr. Milana Blažekovića da pregleda, kritički prosudi i ocijeni moj rukopis "Hrvatska vanjska politika 1939.-1942.", bez krzmana je prihvatio tu molbu, unatoč obsežnosti rukopisa i nizu poslova, koji su ga čekali, a o kojima mi je upravo pripovijedao. Ni meni, ni njemu ni na kraj pameti nije bilo da će ga Svevišnji tako brzo pozvati k sebi. Malo nakon što sam mu predao polovicu rukopisa, umro je iznenada, 14. prosinca 1998. u Zagrebu, s toliko nesvršenih poslova ispred sebe i s tako bogatim, a tako težkim životom iza sebe.

Dr. Milan Blažeković rođen je 23. listopada 1913. u Prozoru. Gimnaziju je završio u Osijeku, a Pravni fakultet u Zagrebu, gdje je 1937. promoviran u doktora prava. Iz vježbeničtva u odvjetničkim pisarnicama dr. Stjepana Hefera i Ferde Bošnjakovića, utemeljenjem Banovine Hrvatske prelazi u Državno pravobraniteljstvo. Uzpostavom NDH zapošljava se 14. travnja 1941. u Ministarstvu vanjskih poslova i do 31. prosinca iste godine obnaša dužnost tajnika Ministarstva. Tada je poslan na studij političkih znanosti u Berlin, a sredinom 1943. postaje tajnikom hrvatskog poslanstva u Berlinu. U travnju 1945. s poslanstvom seli u Badgastein.

Američke ga vlasti interniraju i potom smještaju u zarobljenički logor kod Salzburga. Skupa s njim naći će se i njegov brat Zdenko, bivši stožemik Ustaškoga sveučilištnog stožera, član Hrvatskoga ustaškoga nadzornog stožera, povjerenik u Glavnem ustaškom stanu, zapovjednik Muške ustaške mladeži i zastupnik u Hrvatskome državnom saboru. Zdenko je 12. veljače 1946. izručen Jugoslaviji, te je u Zagrebu 12. siječnja 1947. osuđen na smrt.

Pok. dr. Milan odpušten je iz logora pred Božić 1947., te pješice prelazi u Italiju, a u travnju 1948. odlazi u Argentinu. Tamo na različitim poslovima radi sve do umi-

rovljena 1979. Surađivaće u *Hrvatskoj reviji*, *Hrvatskoj misli* i drugim hrvatskim iseljeničkim publikacijama. Sudjeluje 1959. pri utemeljenju Hrvatsko-latinoameričkoga kulturnog instituta i u pokretanju časopisa *Studia Croatica*. Takoder je dionikom prvoga Svehrvatskoga kongresa u New Yorku, 1962., kojom prigodom je uzpostavljeno prvo Hrvatsko narodno vijeće. Sudjeluje i na kongresima HNV-a u Torontu (1975.), Bruxellesu (1977.) i Londonu

Dr. Milan Blažeković u svome zagrebačkom stanu u proljeće 1998.

(1980.), obnašajući u dva navrata udjelbu predsjednika Častnoga suda. Godine 1991. pokreće Hrvatski iseljenički arhiv i Knjižnicu fra Lina D. Pedišića (OFM), a 1996. konačno se, nakon 54 godine, sa suprugom Blaženom vraća u domovinu.

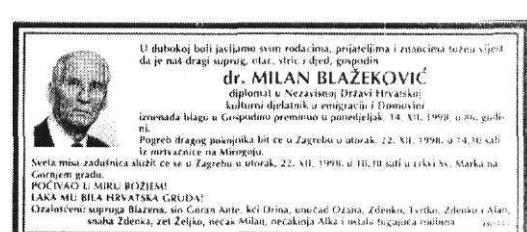
U iznova uzpostavljenoj hrvatskoj državi nastavlja surađivati u nizu časopisa, između ostalog i u *Političkome zatvoreniku*, koji u br. 60 (ožujak 1997.) s njim objavljuje i obširan razgovor. Odmah po dolazku poduzima prijenos posmrtnih ostataka svoga pokojnog oca, koji se također zvao Milan, a koji je 1941.-1942. bio stožernikom, a kasnije i gradonačelnikom Osijeka, te je u kolovozu 1945. u Osijeku osuđen na petnaest godina robije, tijekom koje je u Staroj Gradiški i umro.

Unatoč poodmakloj dobi, pok. dr. Milan Blažeković zadržao je svježinu duha, znanje enciklopedijske širine i čvrsto uvjerenje da samo neovisna država hrvatskomu narodu jamči biološki obstanak, te politički, gospo-

darski, kulturni, znanstveni i svaki drugi napredak. Stoga se, iako svjestan svih potežkoća s kojima se današnja Hrvatska suočava, i svih mana sadašnjega političkog ustroja, nikad nije upustio u kritiku radi kritike. Naprotiv, načelno je osuđivao hipertrofiju strančarstva i podređivanje nacionalnih, državnih interesa stranačkima.

Razgovarati s pok. dr. Mikinom Blažekovićem bio je pravi užitak. Njegova jednostavnost, znanje, širina, tolerancija i duhovna elegancija plijenili bi pozornost i ravnodušnih slušatelja i sugovornika. One koji nisu bili ravnodušni, njegova bi pojava nagonila na razmišljanje o tragediji jednoga naroda, čiji su najbolji sinovi bili proglašeni zločincima i izdajicama. Posljednji tekst dr. Milana Blažekovića, objavljen u prosinackom broju našeg lista, bio je uperen upravo na krčenje šikare nametnutih krivih predočbi i razsvjetljivanje predrasuda o hrvatskim državotvornim snagama uoči i tijekom Drugoga svjetskog rata.

I kad su na njegove zemne ostatke 22. prosinca padali grumeni mirogojske ilovače, na um su mi dolazile Matoševe riječi napisane u sjeni velikoga, Kranjčevićeva imena. Kao što na Kranjčevićevu sprovodu ne bijaše nitko od Matice hrvatske (jamačno zato, reče Matoš, što joj pokojnik nekad bijaše suradnik!), tako ni dr. Milana Blažekovića ne izpratiše na vječni počinak s državnom zastavom i

vijencima ministarstva vanjskih poslova. Jamačno zato što bijaše predstavnikom "one druge Hrvatske", one, koja nije samo druga, nego na žalost najčešće i drugorazredna. Nu, budući će naraštaji zavidjeti dr. Milana Blažekoviću i na nj se ugledati, a ne na one iz "prve Hrvatske", iz njezinih prvih redova, koji se ne ustodostajaše izpratiti njegov lijes...

(T. JONJIĆ)

Slavko Čamba

Sečanja

Krvavi svibanj 1945. leta. Kolone hrvački zaroblenikov zastavlajo se vu Belovaru. Vu Vojnović vojarne, logor je ograđen z drotom - seča se, prijeveda Ivan Patačko z Durđevca, ondašni partizan, koji je, za onda, tam obavljao svojega šnajdarskoga posla.

Ja sem pripadal - veli Ivina - k OZNE broj 3. s kojom je komanderal J. Manolić. Kaj sem tam doživel, videl i čul, žmeko mi je reci. Dogo sem moral o tomu čkometi, no tek danes, fala Bogu, morem vam nekaj povedati:

Spačeni, betežni, gladni logoraši, zevali so, gledeli vu zaprto plavo nebo. Bilo je kričanja, jafkanja, kletvi i kaj se ne? Po dnevnu so drugovi logoraše klaserali, a po noči s kamijoni nekam odvažali, v markovečki lug i v đurđevečki Limbuš, na "večni počinek"...

Ta je kalvarija trajala dneve i tjedne. A mene je bilo žmeko gledeti pravedne duše v peklu, a pomoći nemreš. Peglal sem krvave gaće od srpskoga komandera Rahmanovića, koj se neće mogel zasiliti klanja. Rekel sem: Bog dobri, kak se to gledeti moreš?

I rekel sem, i veruval, da rata više nigdar ne bo! Da mladi bodo srečneši i pametneši od nas stari. A več, danes, vu Domovinskom boju, moj je vnučak doživel, malo ne, kaj i ja. I jedva je zvlekel živo glavo. Sad on, s ženom, bez posla i penez, klene nepravdo. Kak i mi, negovi prije, kopa i sadi suve, škrte peske, kaj prerani sebe i dečico. I pitaše, kak i ja, zakaj smo, zakaj, vojuvali? Ajagatešim, da bode bolje vu te naše slobodne Hrvatske. Morti!?

U SPOMEN
IVAN KOVIĆ
dugogodišnji starogradiški robijaš
umro u 78. godini života
Laka mu bila hrvatska zemlja!
HDPZ-Podružnica Sisak
Laka mu bila hrvatska zemlja!

U SPOMEN
Dr. MILAN BLAŽEKOVIĆ
hrvatski diplomat i intelektualac umro u 86. godini života
Laka mu bila hrvatska zemlja!

U SPOMEN
IVAN JUGOVIĆ
član podružnice Sisačko-moslavačke županije
umro 21. prosinca 1998. u 73. godini života
Laka mu bila hrvatska zemlja!

U SPOMEN
IVAN KAJIĆ
član podružnice Sisačko-moslavačke županije
umro 10. prosinca 1998. u 78. godini života
Laka mu bila hrvatska zemlja!

U SPOMEN
RUDOLF VIZLER
umro 15. prosinca 1998.
Laka mu bila hrvatska zemlja!

U SPOMEN
STJEPAN KRAVAR
umro siječanj 1999.
Laka mu bila hrvatska zemlja!

U SPOMEN
IGNACU NACEKU GRAHOVAC
12.02.1992. - 12.02.1999.
Laka mu bila hrvatska zemlja!

U SPOMEN
NIKOLA RAŠIĆ
umro u 75. godini života
Laka mu bila hrvatska zemlja!

In this issue

The focal point of our 82nd issue is a review of the amendments and supplements to the Law on the Rights of Former Political Prisoners which were adopted in December 1998 by the Croatian National Sabor. The article written by **Jure Knezović** describes the long lasting efforts by the Croatian Association of Political Prisoners (HDPZ) for these amendments to be made to the earlier adopted law and all in the aim of improving the status of former Croatian political prisoners. At times, these efforts invoked some misunderstandings however, the efforts lodged have proven to have been worthwhile and justified. The amendments adopted did not encompass all the demands set by HDPZ although the majority were. With its application into practise as of 1 January 1999, the social standing of political prisoners should be improved significantly. Pensions will be increased by an average of 81.5%. In addition to this, the law determines the amount of compensation for damages for the time spent in jail which will amount to 54 kuna (15 DM) per day. It was also determined that the right to payment of compensation can be claimed by the widow/widower or children of the former prisoner. For each day of valid unemployment (as a result of political persecution) an amount of 19 kuna (5 DM) is to be paid. In this way, former political prisoners will have their dignity rectified and in some way, their material legal status will be somewhat levelled out to their persecutors and jailers.

With regard to the same issue, HDZ President **Kaja Pereković** reflects upon the objections and attempts for others - a group of individuals who in 1997 divided themselves from the central association - to take the credit for the realisation of the said amendments.

The most expert Croat in free masonry renown Croat historian **Dr. Ivan Mužić** presents Zagreb Archbishop Cardinal Alojzije Stepinac, who was recently beatified, and his relationship to the Masons. Mužić emphasises that Stepinac was

deeply aware of the anti-Christian and anti-Catholic dimensions of free masonry, and considered it to be one of the greatest dangers threatening the fate of individuals, nations and states. Stepinac's negative relationship to free masonry earned him uncompromising enemies amongst the masons. In addition to nationalistic charges which sentenced Stepinac to long term imprisonment, his sentence was significantly influenced by the senseless attempts of the masons and communists to divide the Croatian Catholic Church from the Holy See. During the decades to follow filled with attempts to slur the Croa-

via), during the turbulent and revolutionary year of 1848. Presenting the circumstances and times of King Zvonimir's rule (XIIth Century), **Tomislav Heres** reminds us of the 13 centuries of Christianity amongst Croats and our ties to the Holy See. Even though Croats are not exclusively Catholics but include numerous Muslims, Protestants, Orthodox and other faiths, these ties have existed until this day and contributed to the timely recognition of the Republic of Croatia on behalf of the Holy See.

*Our Father in Faust Vrančić's
Dictionarium*

tian nation and the Catholic Church with their attempts to create so-called Church legends amongst the Croats, the free masons were quite active in these campaigns (Viktor Novak, Dušan Tomić, Ivo Mihovilović et al.). They all acted in an organised manner influenced by the ideals of a greater Serbia.

Renown Croatian historian and ethno-graphist **Dr. Ante Sekulić** presents the role of the Croat-Bunjevci (Croats who currently reside in Vojvodina which was in 1945 annexed to Serbia, i.e. Yugoslav-

Mirsad Bakšić publishes a biography of the last foreign affairs minister of the Independent State of Croatia **Dr. Mehmed Alajbegović** (1944-1945). This last foreign minister was a Muslim by faith. After he was extradited to Yugoslavia in 1946 by the American forces in Austria, he was brought before the courts charged as a "war criminal". The Communist regime attempted to instrumentalise him in the charges against Croatian Archbishop Cardinal Stepinac however, Aljabegović courageously refused to succumb to any such pressure. He was later sentenced and executed in mid 1947.

六六六

Apart from a limited number of original documents about the persecution of Croats in Yugoslavia, in this issue we present personal testimonies of these most difficult times. We especially draw your attention to an article written by recently deceased university professor and linguist **Dr. Mate Šimundić**, who describes the Partisan-Communist war and post war crimes against Croats in the Imotski frontier and the Split-Makarska hinterland. **Nikola Bičanić** also touches on a similar theme: the massacre of Croats in Gospic, the largest town in the Lika county and its surroundings.

In diesem Heft

Den Mittelpunkt in der 82. Ausgabe stellt der Gesetzänderungsbericht über Rechte der ehemaligen politischen Gefangenen, dem das Kroatische Parlament im Dezember 1998 zugestimmt hat, dar. Im Text von Jure Knezović werden langjährige Bemühungen der HDPZ (Kroatische Gesellschaft ehemaliger politischer Gefangenen) damit es zur Gesetzesänderung kommt und um dadurch die Lage ehemaliger politischer Häftlinge zu verbessern, geschildert. Diese Anstrengungen riefen zeitweilig auch Missverständnisse hervor aber die Mühe hat sich letztendlich gelohnt. Mit diesen Änderungen wurde nicht allen Ansprüchen des HDPZ entsprochen, doch das wichtigste wurde angenommen. Durch die Anwendung des neuen Gesetzes vom 1. Januar 1999 wird die Soziallage ehemaliger Gefangener erheblich verbessert. Die Rente wird im Durchschnitt um 81,5% erhöht, außerdem wurde gesetzlich festgelegt, dass für jeden Tag Gefängnis eine Entschädigung in Höhe von 54 Kuna (15 DM) gezahlt wird und dass einen Anspruch auf Auszahlung auch Witwe/Witwer und Kinder haben.

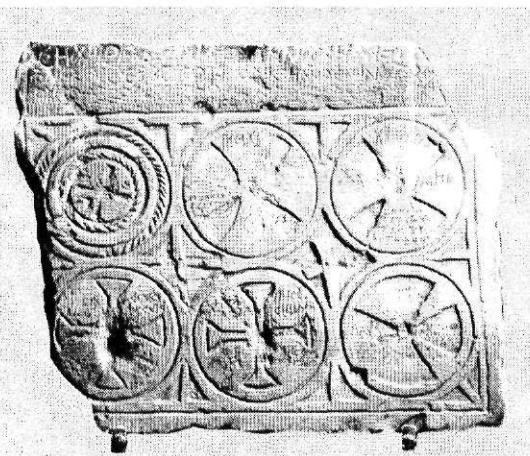
Für jeden Tag der anerkannten (politischbedingte) Arbeitslosigkeit wird ein Betrag von 19 Kuna (5,-DM) bezahlt. Auf diese Weise würden die ehemaligen politischen Gefangenen ihre verletzte Ehre wiedererlangen und würden einigermaßen wirtschaftlich rechtlich ihren Verfolgern und Henker nahegestellt.

Im gleichen Kontext nimmt die Präsidentin der HDPZ, **Kaja Pereković**, auf die Einwände und Verdienstaneignung zur Gesetzesänderung seitens einer Gruppe von Einzelnen, die sich 1997 von der Muttergesellschaft trennten, Stellung.

Der beste kroatische Freimaurerexperte, der bekannte Historiker **Dr. Ivan Mužić**, stellt die Beziehung des Zagreber Erzbischof und Kardinal und neulich selig gesprochenen dr. Alojzije Stepinac, den Freimaurern gegenüber dar. Mužić hebt hervor, wie Stepinac der antichristlicher, besonders antikatholischer Dimension

der Freimaurern gegenüber tief bewusst war und sie für eines der grössten Gefahren hielt, die auf Schicksale des Einzelnen, der Nation und den Staat lauerten. Seine negative Beziehung gegenüber dem Freimaurern brachte ihm eine unversöhnliche Feindschaft der Freimaurern ein. Ausser nationaler Gründe auf seine spätere Verurteilung von einer langjährigen Freiheitsstrafe, hatte der vergebliche freimaureristisch-kommunistische Versuch, die kroatischen Katholiken vom Heiligen Stuhl zu trennen, einen wichtigen Einfluss gehabt. Im Laufe der

darstellend, erinnert **Tomislav Heres** an 13 Jahrhunderte Christentum bei den Kroaten und enge Verbindung zum Heiligen Stuhl. Obwohl das kroatische Volk nicht nur ausschliesslich katholisch ist, sondern auch eine beträchtliche Anzahl von Moslems, Protestanten, Orthodoxen u.a. umfasst, haben sich diese Beziehungen bis zum heutigen Tag ausgedehnt und zur baldigen Anerkennung der unabhängigen Republik Kroatiens von Seiten des Vatikans beigetragen.

Die Tafel von Kulin-Ban (1180 - 1203) mit der Inschrift in h'oatisch-kyrillischer Schrift ("Bosancica")

nächsten Jahrzehnte hatten die Fraumauerer beim Schlechtmachen des kroatischen Volkes, der katholischen Kirche und Entstehung sog. schwarzen Legenden über die Kroaten grossen Einfluss; eine grosse Rolle spielten die Freimaurer (Viktor Novak, Dušan Tomić, Ivo Mihovilović u. a.), die organisiert tätig waren und auch in der Simbiose mit grosserbsischen Ideologen.

Der bekannte kroatische Historiker und Ethnograph **Dr. Ante Sekulić** stellt die Rolle der Bunjevac-Kroaten (Kroaten in der heutigen Wojwodina, die ab 1945 ein Teil Serbiens bzw. Jugoslawiens ist) in der Überwallung des revolutionären 1848-ten Jahres dar. Die Umstände Kroatiens in der Zeit König Zvonimirs (XI. Jahrhundert)

Mirsad Bakšić veröffentlicht den Lebenslauf des letzten Aussenminister im Unabhängigen Staat Kroatiens, **Dr. Mehmed Alajbegović** (1944-1945). Der letzte kroatische Aussenminister war moslemischen Glaubensbekenntnisses. Nachdem ihn 1946 amerikanische Besatzungstruppen in Österreich dem kommunistischen Jugoslawien auslieferten, wurde er als "Kriegsverbrecher" vor das Gericht gestellt. Das kommunistische Regime versuchte ihn im Verfahren gegen den kroatischen Metropoliten, den Erzbischof Stepinac, zu instrumentalisieren, aber Alajbegović wies jeglichem Druck mutig zurück. Er wurde zum Tod verurteilt und Mitte 1947 hingerichtet.

Ausser einiger Originaldokumente über Vertreibungen der Kroaten in Jugoslawien, bringen wir auch in diesem Heft eine grössere Anzahl von einzelnen Erinnerungen an schwere Tage. Besonders hingewiesen wird auf den Text des kürzlich verstorbenen Universitätsprofessors und Sprachwissenschaftlers, **Dr. Mate Šimundić**; der partisanisch-kommunistische Kriegs- und Nachkriegsverbrechen an den Kroaten in Imotski und dem Hinterland von Split und Makarska beschreibt. **Mag. Nikola Bičanić** bearbeitet die gleiche Problematik: Massaker an Kroaten in Gospic, der grössten Stadt der Provinz Lika und derer Umgebung.

